

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL
AND POLITICAL SCIENCES**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»**

**Από την Αλ Κάιντα στον ISIS: Η Απειλή του Ισλαμικού
Φονταμενταλισμού σε Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΡ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Αξιωματικός Σ.Ξ.

Αθήνα, 2017

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL
AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Από την Αλ Κάϊντα στον ISIS: Η Απειλή του Ισλαμικού
Φονταμενταλισμού σε Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΡ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Αξιωματικός Σ.Ξ.

Αθήνα, 2017

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Επιβλέπων: Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου

Συνεπιβλέποντες: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Καθηγητής Παντείου
Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου

Copyright © Ιωάννης Χαρ. Αργυριάδης, 2017
All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διδακτορικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Η έγκριση της μεταπτυχιακής διατριβής από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Αφιέρωση

*Στη σύζυγο μου Σεβαστή – Άννα
και στα παιδιά μου*

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια των εκπαιδευτικών υποχρεώσεων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) «Στρατηγικές Σπουδές Ασφαλείας» του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου.

Αντικείμενο της εργασίας είναι να παρουσιάσει τον ισλαμικό φονταμενταλισμό στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική. Εξετάζεται το φαινόμενο αυτό, με ανάλυση της πορείας του στο χρόνο και της δράσης των ισλαμικών οργανώσεων, από την περίοδο της εμφάνισης των Αδελφών Μουσουλμάνων, μέχρι τη δημιουργία του Ισλαμικού Κράτους (ISIS). Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην ισλαμική ιδεολογία, στις ρίζες της και στη τζιχάντ, που εξαπλώνεται παγκοσμίως προσηλυτίζοντας χιλιάδες μουσουλμάνους και δημιουργεί ένα άνευ προηγουμένου «κύμα» βίας και τρομοκρατίας. Τέλος, αναλύονται οι απειλές που παρουσιάζονται στις περιοχές της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής, αλλά και οι προεκτάσεις τους προς τη Δύση και παρουσιάζονται οι τρόποι και οι πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

Από τη θέση αυτή θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τόσο τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, όσο και τους συνεπιβλέποντες καθηγητές, κύριο Κωνσταντίνο Κολιόπουλο και Κωνσταντίνο Υφαντή για την απλόχερη βοήθεια που μου έδωσαν, για τις χρήσιμες συμβουλές τους σε όλα τα στάδια εκπόνησης της μεταπτυχιακής εργασίας, καθώς και για τις εύστοχες παρατηρήσεις τους επί του τελικού κειμένου.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, τη σύζυγο μου Σεβαστή –Άννα Κωνσταντοπούλου και τα παιδιά μου, Δημήτρη, Χαράλαμπο και Κεχαριτωμένη, για την μέγιστη κατανόηση που έδειξαν όλο αυτό το χρονικό διάστημα, προκειμένου να αφοσιωθώ απρόσκοπτα στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, δεν μπορώ να μην εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους τους συναδέλφους μου και μη, που με τις απόψεις, υποδείξεις και προβληματισμούς που κατέθεσαν το προηγούμενο χρονικό διάστημα, με βοήθησαν να κατανοήσω πιο βαθιά τα ζητήματα που συνδέονται με το αντικείμενο της διατριβής και να φτάσω σε ένα αντικειμενικό και πληρέστερο αποτέλεσμα.

Ιωάννης Χαρ. Αργυριάδης, 2017

Περιεχόμενα

	Σελ.
Περιεχόμενα.....	9
Περίληψη.....	11
Abstract.....	13
Εισαγωγή.....	15
Σκοπός.....	16
Προϋποθέσεις.....	17
Κεφάλαιο 1: Το Ισλάμ από την εμφάνιση του έως σήμερα.....	19
1.1 Γενικά.....	19
1.2 Ιστορική ανασκόπηση.....	22
1.3 Ισλαμική θρησκεία.....	28
1.4 Κλάδοι (Σέχτες) του Ισλάμ.....	37
1.5 Ισλάμ και εθνικό κράτος.....	42
1.6 Η εκκοσμίκευση της ζωής – Δυτική και ισλαμική νομιμοποίηση.....	47
1.7 Η δημιουργία και διατήρηση των αραβικών κρατών.....	48
1.8 Ριζοσπαστικό – Πολιτικό Ισλάμ και Ισλαμικό Κίνημα.....	50
Κεφάλαιο 2: Η γέννηση και δράση του ισλαμικού φονταμενταλισμού.....	53
2.1 Φονταμενταλισμός και Ισλάμ.....	53
2.2 Από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα στην Ιρανική Επανάσταση.....	65
2.3 Η πολυσύνθετη διένεξη μεταξύ Σουνιτών – Σιιτών.....	72
2.4 Η σοβιετική επέμβαση στο Αφγανιστάν και η εμφάνιση της Αλ Κάϊντα.....	74

	Σελ.
2.5 Από τον 1ο πόλεμο του κόλπου στην 11η Σεπτεμβρίου 2001.....	79
2.6 Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας.....	83
2.7 Ο ιρακινός εμφύλιος και η εμπλοκή της Αλ Κάϊντα.....	85
2.8 Η Αραβική Άνοιξη.....	88
2.9 Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία.....	94
2.10 Ο ρόλος και η δράση της Αλ Κάϊντα στο Ιράκ και τη Συρία.....	96
2.11 Το ισλαμικό κράτος (ISIS) στο Ιράκ και στη Συρία.....	99
2.12 Οι διαφορετικοί στόχοι Αλ Κάϊντα και ISIS.....	108
2.13 Τα φονταμενταλιστικά κινήματα και η τρομοκρατία.....	110
Κεφάλαιο 3: Απειλές και αντιμετώπιση του ισλαμικού φονταμενταλισμού.....	113
3.1 Γενικά.....	113
3.2 Οι απειλές του ισλαμικού φονταμενταλισμού στη Β. Αφρική και τη Β. Αφρική και οι μετάδοσή τους στη Δύση.....	113
3.3 Η αντιμετώπιση του ισλαμικού φονταμενταλισμού.....	124
3.4 Οι συνέπειες του φαινομένου για την Ελλάδα.....	138
Συμπεράσματα.....	140
Βιβλιογραφία.....	145

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία αποτελεί μια μικρή συμβολή στη συνεχή μελέτη του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού, ο οποίος εκφράζει τις τάσεις εμμονής ή επιστροφής σε άκρως συντηρητικές θρησκευτικές καταστάσεις του παρελθόντος, οι οποίες λειτουργούν ως μέσο αντίστασης για κάθε πιθανή αλλαγή ή θρησκευτική μεταρρύθμιση στις περιοχές της Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής. Η μέθοδος που εφαρμόστηκε αναλύει τα βασικότερα χαρακτηριστικά του φονταμενταλισμού, δηλαδή τη βαθιά προσήλωση στις θρησκευτικές παραδόσεις, την επιστροφή και τυπολατρική εμμονή στην παράδοση, τη δυναμική απαίτηση για κάθαρση και αποκατάσταση, καθώς και τη πεποίθηση ότι είναι ένα είδος κριτή.

Σαν κύριο αίτιο για την έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού στις μέρες μας μπορεί να θεωρηθεί η κοσμικότητα της κοινωνίας, η χειραφέτηση δηλαδή της κοινωνίας από τη θρησκευτική εξουσία. Είναι προφανές ότι η παγκόσμια κυριαρχία του δυτικού πολιτισμού στην εποχή μας, η λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση», συνεπάγεται την επικράτηση της κοσμικότητας στις περισσότερες θρησκείες του κόσμου.

Το πιο πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη των φονταμενταλιστικών τάσεων απετέλεσε ο ισλαμικός χώρος. Ο χώρος αυτός βρίσκεται σε πόλεμο με δύο «εχθρούς», τη νεωτερικότητα και την κοσμικότητα. Η μάχη εναντίον της νεωτερικότητας, κατά το πλείστον, δεν είναι ούτε συνειδητή ούτε σαφής. Αντίθετα η μάχη εναντίον της κοσμικότητας είναι συνειδητή και κατηγορηματική. Κατευθύνεται προς την όλη διαδικασία της αλλαγής που έλαβε χώρα στον ισλαμικό κόσμο κατά τον τελευταίο αιώνα ή ακόμα πιο πριν, η οποία μεταμόρφωσε τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, ακόμα και τις πολιτιστικές δομές των μουσουλμανικών χωρών. Ο μουσουλμανικός φονταμενταλισμός είναι ιδιαίτερα βίαιος και δυναμικός, έχει πολλά ανορθολογικά χαρακτηριστικά, ενώ υπολογίζεται ως μια από τις σημαντικότερες πολιτικές και ιδεολογικές δυνάμεις στον κόσμο.

Από τα μέσα του 19^{ου} αι. μέχρι την επέμβαση των σοβιετικών στο Αφγανιστάν, η Μ. Ανατολή και η Β. Αφρική πέρασε μια περίοδο που χαρακτηρίστηκε από την εμφάνιση του κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο, την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ στα παλαιστινιακά εδάφη και την έναρξη μιας σειράς συγκρούσεων του με τις γειτονικές αραβικές χώρες, καθώς και την εγκαθίδρυση

θεοκρατικού καθεστώτος στο Ιράν. Στη συνέχεια στο Αφγανιστάν εμφανίζονται οι Ταλιμπάν και η Αλ Κάϊντα που έρχονται σε αντιπαράθεση με τις δυνάμεις των ΗΠΑ και των Συμμάχων τους.

Η τρομοκρατική επίθεση την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 στις ΗΠΑ και ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που ακολούθησε, σε συνδυασμό με τις επεμβάσεις της Δύσης στο Ιράκ, γέννησαν ένα νέο κύμα ακραίου ισλαμικού φανατισμού που εκφράστηκε μέσω τρομοκρατικών επιθέσεων και εσωτερικών συγκρούσεων, όπως ήταν τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης. Ακολούθησε η αποσταθεροποίηση του Ιράκ και ο συριακός εμφύλιος για να έρθουν στο προσκήνιο, τόσο η Αλ Κάϊντα, όσο και μια νέα οργάνωση που αυτοαποκαλείται Ισλαμικό Κράτος (ISIS), η οποία αιματοκύλισε μια τεράστια περιοχή στη Μ. Ανατολή - αλλά και ευρύτερα - με πράξεις βίας και τρομοκρατίας που πηγάζουν από τον ισλαμικό φονταμενταλισμό των μελών της.

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός έχει συνδεθεί ως φυσικό επακόλουθο με τη βία, τον πόλεμο, την τρομοκρατία και γενικά με την απειλή για τη ζωή και τη καθημερινή διαβίωση των ανθρώπων. Όλα αυτά δημιουργούν μια σειρά από απειλές για την περιοχή που εξετάζουμε, αλλά και για όλο το κόσμο γενικότερα.

Η ανάλυση των απειλών της παρούσας εργασίας μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι η αντιμετώπιση του ισλαμικού φονταμενταλισμού δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Η διεθνής κοινότητα και ιδιαίτερα η Δύση, οφείλει να στηρίξει την προσπάθεια εξάλειψης του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού, άμεσα, γρήγορα και με κατάλληλα μέτρα, τα οποία παρουσιάζονται στις προτάσεις που ολοκληρώνουν την εργασία αυτή.

Λέξεις κλειδιά: Ισλαμισμός, Φονταμενταλισμός, Τρομοκρατία, Χαλιφάτο.

Ιωάννης Χαρ. Αργυριάδης, 2017

Abstract

This MSc Thesis represents a small contribution to the ongoing study of the phenomenon of Islamic fundamentalism, which expresses the tendencies to persist or return to highly conservative religious past situations that act as a mean of resisting any possible change or religious reform. The method described has been applied analyzes the basic features of fundamentalism, namely the deep commitment to religious traditions, the return and formalistic obsession with tradition, the dynamic demand for cleansing and rehabilitation, and the conviction that it is a sort of judge.

As the main cause of the rise of religious fundamentalism today can be considered the secularity of society (the emancipation of society by religious authority). It is obvious, that the world sovereignty of Western civilization in our time, the so-called "globalization," implies the prevalence of secularity in most of the world's religions.

The most suitable ground for the development of fundamentalist tendencies was Islamic territories. This place is in war with two "enemies", modernity and cosmicism. The battle against modernity, for the most part, is neither conscious nor clear. On the contrary, the battle against secularism is conscious and categorical. It is heading to the whole process of change that has taken place in the Islamic world in the last century or even before, which has transformed the political, economic, social, and cultural structures of the Muslim countries. Muslim fundamentalism is particularly violent and dynamic, has many irrational characteristics, and is considered to be one of the most important political and ideological powers in the world.

From the middle of the 19th century until the Soviet intervention in Afghanistan, the Middle East and North Africa passed a period characterized by the emergence of the Muslim Brotherhood movement in Egypt, the establishment of the Israeli state in the Palestinian territories and the beginning of a series of conflicts with the neighboring Arab countries, and the establishment of a theocratic regime in Iran. Afghanistan is then followed by the Taliban and al-Qaeda, who are confronted by US and Allied forces.

The terrorist attack on 11 September 2001 in the US and the war against terrorism that followed, in combination with the interventions of the West in Iraq,

gave birth to a new wave of extreme Islamic fanaticism expressed through terrorist attacks and internal conflicts, as were the events of Arab Spring. Later, followed the destabilization of Iraq and the Syrian civil war to bring Al-Qaeda to the fore as well as a new organization calling itself Islamic State (ISIS), which blew out a huge region in the Middle East - and more widely - by acts of violence and terrorism stemming from the Islamic fundamentalism of its members.

Islamic fundamentalism has been linked as a natural consequence to violence, war, terrorism and, in general, to the threat to the lives and everyday living of people. All of this creates a series of threats for the area we are dealing with, but also for the world in overall.

The analysis of the threats taking place in this work leads us to the conclusion that addressing Islamic fundamentalism is not an easy task. The international community, and in particular the West, should support the effort to eliminate the phenomenon of Islamic fundamentalism, directly, quickly and with appropriate measures, which are presented in the proposals that conclude this work.

Keywords: Islamism, Fundamentalism, Terrorism, Caliphate

Ioannis Char. Argyriadis, 2017

Εισαγωγή

“Οι μεγαλύτερες διενέξεις παράγουν λιγότερα κακουργήματα και διχόνοιες, απ’ ότι ο θρησκευτικός φανατισμός”

(Βολταίρος, 1694-1778)

Στη σύγχρονη εποχή, παρουσιάζεται μια συνεχώς αυξανόμενη τάση στη βία, τόσο σε εθνικό επίπεδο κάθε χώρας, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Το φαινόμενο αυτό δεν αφορά πλέον μόνο τις ένοπλες αντιπαραθέσεις εθνικών στρατών, τα επαναστατικά κινήματα και τις εμφύλιες συρράξεις, αλλά και την τρομοκρατία. Η τελευταία μορφή τρομοκρατίας αποτελεί απόρροια της ισλαμικής τρομοκρατίας, η οποία έχει ως βάση της το φονταμενταλισμό και τους θρησκευτικούς πυλώνες του Ισλάμ. «Σύμφωνα μάλιστα με αναλυτές, στις δέκα πιο επικίνδυνες και ισχυρές τρομοκρατικές οργανώσεις, βρίσκονται επτά ισλαμιστικές οργανώσεις, οι οποίες είναι οι κύριοι εκφραστές του ισλαμικού φονταμενταλισμού.»¹ Ενδεικτικά αναφέρονται η Ισλαμική Οργάνωση Αλ Σαμπάμ της Σομαλίας, το Μπόκο Χαράμ της Νιγηρίας, οι Μπανγκσαμόρο Ισλαμιστές Μαχητές της Ελευθερίας στις Φιλιππίνες, η Αλ Κάϊντα, οι Ταλιμπάν του Πακιστάν και του Αφγανιστάν και το Χαλιφάτο του Ισλαμικού Κράτους.

Η δράση μερικών από αυτές τις οργανώσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής² και της Βόρειας Αφρικής,³ θα αναφερθεί παρακάτω, όπου θα γίνει ιδιαίτερος λόγος για την Αλ Κάϊντα και το επονομαζόμενο Ισλαμικό Κράτος, το οποίο τα τελευταία χρόνια έχει κατορθώσει να σπείρει τη βία και την τρομοκρατία, όχι μόνο στις επίμαχες περιοχές, αλλά και σε πολλές άλλες περιοχές του κόσμου. (Οι χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής φαίνονται στο χάρτη 1.1).

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αναλύεται ο ορισμός του Ισλάμ και του Ισλαμισμού, γίνεται ιστορική ανασκόπηση της πορείας του, περιγράφονται οι διάφοροι κλάδοι και τάσεις του, εξετάζεται η σχέση του Ισλάμ

¹ Hobsbawm E., *Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία* (Αθήνα: Θεμέλιο, 2007).

² Σήμερα στον όρο Μέση Ανατολή θεωρείται ότι ανήκουν οι χώρες: Συρία, Λίβανος, Κύπρος, Ιορδανία, Παλαιστινιακά Εδάφη, Ισραήλ, Αίγυπτος, Σαουδική Αραβία, Υεμένη, Κατάρ, Ομάν, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Μπαχρέιν, Κουβέιτ, Ιράκ, Ιράν και Τουρκία, βλ. *Παγκόσμια Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1999).

³ Τα κράτη της Βόρειας Αφρικής, όπως ορίζονται από τα Ηνωμένα Έθνη, περιλαμβάνουν την Αίγυπτο, την Αλγερία, την Δυτική Σαχάρα, τη Λιβύη, το Μαρόκο, το Σουδάν και την Τυνησία, *κόσμια Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, *ibid.*

με το εθνικό κράτος και γίνεται εισαγωγή στην έννοια του ριζοσπαστικού – πολιτικού Ισλάμ. Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην έννοια του φονταμενταλισμού, στα αίτια της δημιουργίας του και στη γεωπολιτική του διάσταση από την εμφάνιση των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο μέχρι τις παρούσες εξελίξεις στον πόλεμο της Συρίας, με ιδιαίτερη ανάλυση του ρόλου και της δράσης των οργανώσεων της Αλ Κάϊντα και του Ισλαμικού Κράτους (ISIS). Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια συνολική αναφορά στην απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική και περιγράφονται τρόποι και πολιτικές αντιμετώπισης του, τόσο στην εξεταζόμενη περιοχή, όσο και στη Δύση. Τέλος ακολουθούν σύντομα συμπεράσματα για το θέμα.

Πολιτικός χάρτης χωρών Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να παρουσιάσει τον ισλαμικό φονταμενταλισμό στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική, ενός φαινομένου παγκόσμιων διαστάσεων, με εξέταση της πορείας του στο χρόνο και της δράσης των ισλαμικών οργανώσεων από την Αλ Κάϊντα μέχρι το Ισλαμικό Κράτος (ISIS). Ιδιαίτερο βάρος πρόκειται να δοθεί στην ισλαμική ιδεολογία, στις ρίζες της και στη τζιχάντ, που λαμβάνει τεράστιες διαστάσεις και προσηλυτίζοντας δημιουργεί ένα «κύμα» βίας και τρομοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, σκοπός είναι να αναλυθούν οι απειλές

που παρουσιάζονται από τη δράση του στις περιοχές της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής, αλλά και στη Δύση και να παρουσιασθούν οι τρόποι και οι πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

Προϋποθέσεις

1. Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός, ως φαινόμενο, εμφανίζεται σε όλες τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου και γνωρίζει αλματώδη αύξηση από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, μέχρι τις μέρες μας.

2. Στη συνείδηση του δυτικού κόσμου, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός αποτελεί μια μεγάλη απειλή για την ειρήνη και τη διεθνή ασφάλεια.

3. Οι αλλαγές που έλαβαν χώρα στις χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής τα τελευταία χρόνια και οι μεταβολές που ήδη συντελούνται, δεν αναμένεται να επηρεάσουν δραματικά τις θρησκευτικές και πολιτικοκοινωνικές δομές των χωρών αυτών.

4. Η διαδικασία λειτουργίας του εθνικού κράτους στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική δεν αναμένεται να μεταβληθεί τα επόμενα χρόνια και τα κράτη στις περιοχές αυτές θα συνεχίσουν να παρουσιάζουν δομικές αδυναμίες διακυβέρνησης.

5. Η διαμάχη Σουνιτών και Σιιτών αναμένεται να συνεχιστεί τα επόμενα χρόνια, όπως και η γεωπολιτική αντιπαλότητα του Ισραήλ, του Ιράν, της Τουρκία και της Σαουδικής Αραβίας στη περιοχή που εξετάζεται.

6. Η σπουδαία γεωπολιτική αξία της Β. Αφρικής και ιδιαίτερα της Μ. Ανατολής, λόγω των πλούσιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, θα παραμείνει αμείωτη και οι υδρογονάνθρακες και τα παράγωγα τους θα εξακολουθήσουν να αποτελούν την κύρια πηγή ενέργειας παγκοσμίως.

7. Η πολιτικοστρατιωτική κατάσταση που προέκυψε από την λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη» στις αραβικές χώρες, αλλά και η πιθανή δημιουργία νέων κρατικών ή μη οντοτήτων στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική, θα παραμείνει κατά το μεγαλύτερο μέρος της προσανατολισμένη στη Δύση.

8. Η επανεμφάνιση της Ρωσίας στην εξεταζόμενη περιοχή και η εδραίωση εκεί γεωπολιτικών βάσεων στρατιωτικής και πολιτικής ισχύος, αναμένεται να συνεχιστεί και να παγιωθεί τα επόμενα χρόνια.

9. Το διεθνές σύστημα θα εξακολουθήσει να είναι μονοπολικό και ασταθές, με μοναδικό πόλο δύναμης (υπερδύναμη) τις ΗΠΑ, οι οποίες θα συνεχίσουν να ενδιαφέρονται για τις περιοχές της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής.

10. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός θα εξακολουθήσει για τα επόμενα χρόνια να αποτελεί απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια και θα επηρεάζει καταλυτικά την κοινωνικοπολιτική κατάσταση στις μουσουλμανικές χώρες, αλλά και στις χώρες της Δύσης που διαθέτουν μουσουλμανικές μειονότητες.

11. Η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού στην παρούσα μελέτη εξετάζεται μέχρι το Σεπτέμβριο του 2017.

Κεφάλαιο 1

Το Ισλάμ από την εμφάνισή του έως σήμερα

1.1 Γενικά

α. Ορισμός του Ισλάμ. Το Ισλάμ είναι μονοθεϊστική θρησκεία, η οποία διαμορφώθηκε με το κήρυγμα και τη δράση του Προφήτη Μωάμεθ (Μουχάμαντ) στις αρχές του 7ου αι. μ.Χ.. Είναι αραβική λέξη (Αραβικά: إسلام) που σημαίνει «υποταγή» και χρησιμοποιείται από τους μουσουλμάνους ως «υποταγή στον Θεό» και εκείνοι που αποδέχονται την θρησκεία του Ισλάμ, η οποία διδάσκει στάση υπακοής και εξάρτησης, αλλά και απόλυτης αφοσίωσης στον Θεό, ονομάζονται μουσλίμ (muslim), που σημαίνει «υποταγμένος» δηλαδή: «υποταγμένος στον Ύψιστο».

Εικόνα 1.1 Ο Μωάμεθ

«Το Ισλάμ δεν έχει μόνο θρησκευτική, αλλά και πολιτική υπόσταση.»⁴ Για να το προσδιορίσουν έχουν χρησιμοποιηθεί στην ελληνική γλώσσα διάφορες ονομασίες, όπως «Ισλαμισμός», «Μουσουλμανισμός» και «Μωαμεθανισμός». Ο

⁴ Οι θεολόγοι-νομοδιδάσκαλοι ή *ulama* είναι οι αρμόδιοι μελετητές του ισλαμικού λόγου. Η γνώση τους καλύπτει το Κοράνιο και τη sunna (τρόπο ζωής) του προφήτη. Καλύπτει όμως και άλλα πεδία, όπως τη νομική, την ισλαμική ιστορία, τα μαθηματικά, την αστρονομία, τη λογική, τη φιλοσοφία και τη ρητορική. Επίσης τη γλωσσολογική και γραμματική μελέτη της αραβικής γλώσσας, την αραβική και περσική φιλολογία. Η έκφραση του ισλαμικού λόγου συνιστά ένα από τα θεμέλια της πολιτικής εξουσίας, άρα ο ρόλος των ulama είναι και πολιτικός. Βλ. Κουφογιαννίδης Βασίλειος, Συνταγματικό Δίκαιο, Ο Θεσμός του Μουφτή και ο ιερός Νόμος του Ισλάμ στην Ελληνική Έννομη Τάξη (Κομοτηνή, Τμήμα Νομικής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, 2011).

τελευταίος όρος δεν είναι αποδεχτός από τους μουσουλμάνους, οι οποίοι πιστεύουν πως δεν είναι λάτρεις του Μωάμεθ, αλλά ακόλουθοι της διδασκαλίας του. (Απεικόνιση του Μωάμεθ στη εικόνα 1.1).

β. Ισλαμισμός. Ο όρος ισλαμιστής προέρχεται από τη μετατροπή του επιθέτου «Ισλάμι» (ισλαμικός) σε ουσιαστικό, και χαρακτηρίζονται με αυτόν ως «Ισλαμιστές» όλοι οι μουσουλμάνοι⁵ (*umma* - ούμα) που αντιλαμβάνονται το Ισλάμ, όχι απλά ως μια θρησκεία, αλλά ως ένα «πλήρες σύστημα», ικανό να ρυθμίζει κάθε πτυχή του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Η μη διάκριση και συνήθως η σύγχυση μεταξύ μουσουλμάνου και ισλαμιστή, αποτελεί σοβαρό ζήτημα, αφού προσδίδει ιδεολογική χροιά στα μέλη της συγκεκριμένης μονοθεϊστικής πίστης.

Βασική πεποίθηση των μουσουλμάνων είναι ότι το Ισλάμ δεν είναι νέα θρησκεία την οποία ίδρυσε ο Μωάμεθ, αλλά η πρωτογενής θρησκεία, την οποία πριν τη δημιουργία του κόσμου θέσπισε ο Θεός και την έθεσε ως φυσική (φύτρα) θρησκεία στον κόσμο.

Αυτή τη θρησκεία την προόρισε ο Θεός για όλους τους ανθρώπους με μια Διαθήκη (Μιθάκ, *Mithag*) την οποία σύναψε με τους ανθρώπους στην αρχή της δημιουργίας, όταν οι άνθρωποι βρίσκονταν ακόμα στο νου του Θεού. Όμως στην πορεία η θρησκεία αυτή, η οποία συνίστατο στην ομολογία-παραδοχή εκ μέρους των ανθρώπων πως ο Θεός ήταν ο Κύριος και Θεός τους, την έχασαν και εξέπεσαν στην ειδωλολατρία (Τζαχιλίγια).

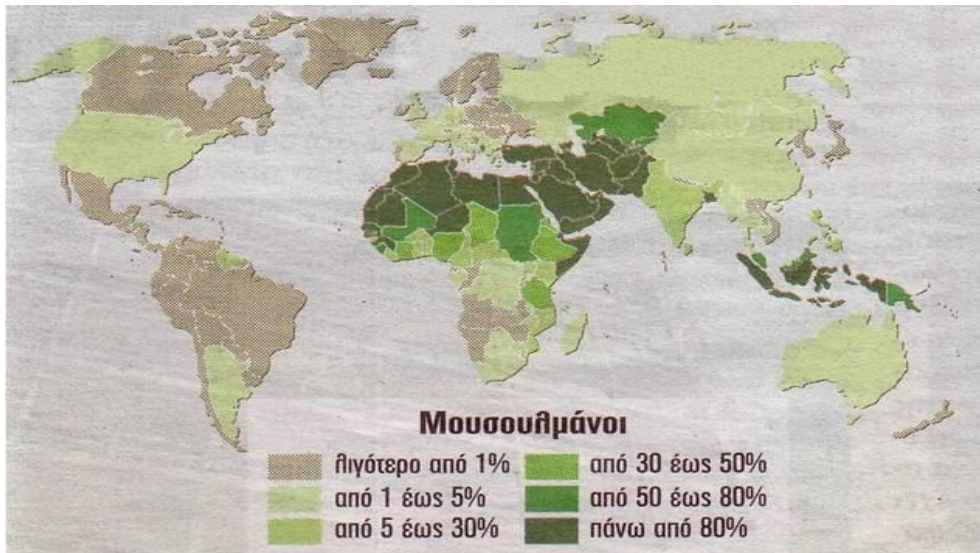
Η σχέση ανάμεσα στον Θεό και τους ανθρώπους αποκαταστάθηκε όταν αποκαλύφθηκε το Κοράνιο, διά του αποστόλου του Θεού, Μωάμεθ. Ο Μωάμεθ παρουσίασε τον εαυτό του ως ερμηνευτή του ηθικού μονοθεϊσμού του Αβραάμ, του μόνου που έμεινε συνεπής στην αληθινή μονοθεΐα. Το Ισλάμ, σύμφωνα με τους μουσουλμάνους, ακολουθεί τη θρησκεία του Αβραάμ και προηγείται όλων των θρησκειών, συνιστώντας μια νέα φάση του πρωταρχικού μονοθεϊσμού.

Οι μονοθεϊστές προφήτες που προηγήθηκαν, αγωνίστηκαν για την επικράτηση του μονοθεϊσμού έναντι του πολυθεϊσμού. Επειδή όμως οι προηγηθείσες

⁵ Ο όρος που υπάρχει μέσα στο Κοράνιο για να δηλώσει το λαό του Θεού και την κοινότητα των απανταχού μουσουλμάνων είναι ο όρος *umma*, λέξη δάνειο από τα εβραϊκά ή αραμαϊκά. Το περιεχόμενο της κοινότητας έχει θρησκευτικά χαρακτηριστικά κι όχι διοικητικά - νομικά. Επίσης έχει πληθυσμιακό περιεχόμενο και ηθικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά, βλ. Μητροπούλου Ειρήνη «Πως οι τζιχαντιστές κακοποιούν το Κοράνι», *tovima*, 15.9.2017, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=744385> (έγινε πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017).

μονοθεϊστικές θρησκείες (Ιουδαϊσμός και Χριστιανισμός) δεν είχαν την πληρότητα της αποκαλύψεως και οι οπαδοί τους νόθευσαν την αρχική αληθινή και αυθεντική μονοθεϊστική θρησκεία, ξεπεράστηκαν από την Κορανική αποκάλυψη. Έτσι, για τους μουσουλμάνους, το Ισλάμ είναι η πιο τέλεια θρησκεία μεταξύ όλων των θρησκειών. Έχει τριπλό οικουμενικό χαρακτήρα: είναι θρησκεία όλων των ανθρώπων, καλύπτει κάθε διάσταση της ανθρώπινης ζωής και αφορά τον παρόντα και τον μελλοντικό κόσμο.

γ. Περιοχή επικράτησης. Το Ισλάμ σήμερα έχει επικρατήσει σε ολόκληρη τη ζώνη που εκτείνεται από τον Βόλγα προς βορρά, μέχρι τη Μαδαγασκάρη προς νότο, και από το Καράτσι του Πακιστάν ανατολικά, μέχρι το Ντακάρ της Σενεγάλης δυτικά. Ανατολικότερα, αποτελεί κύρια θρησκεία στο Μπανγκλαντές, στη Μαλαισία και την Ινδονησία. Σήμερα, το Ισλάμ έχει περισσότερους από 1 δισεκατομμύριο πιστούς και είναι η πιο γρήγορα αυξανόμενη πίστη στον κόσμο. Η σύγχρονη μεγάλη μετανάστευση πληθυσμών - κυρίως προς τον Δυτικό κόσμο - έχει ως αποτέλεσμα την παρουσία μουσουλμάνων σε περισσότερες από 184 χώρες.

Χάρτης 1.2 Παγκόσμιος χάρτης χωρών με μουσουλμανικό πληθυσμό

Επίσης είναι ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι συνήθως, μουσουλμανικές είναι και οι κοινωνίες που σήμερα παρουσιάζουν και την εντονότερη δημογραφική αύξηση, σε αντίθεση με τις χώρες της Δύσης που παρουσιάζουν μια ταχεία γήρανση του πληθυσμού τους. (Οι χώρες με μουσουλμανικό πληθυσμό φαίνονται στο χάρτη 1.2).

1.2 Ιστορική ανασκόπηση

α. Η Αραβία πριν από το Ισλάμ. Η αραβική χερσόνησος, πριν την εμφάνιση του Ισλάμ, βρίσκονταν στη σφαίρα του ελληνικού και του ιρανικού πολιτισμού. Τον 2ο αι. μ.Χ. παρακμάζουν οι δυνάμεις αυτές και εξαπλώνεται κυρίως ο αραβικός νομαδισμός. Στη συνέχεια, από τον 4ο αι. η Αραβία γίνεται το πεδίο των ανταγωνισμών μεταξύ Βυζαντίου και Περσίας. Η Μέκκα είναι το εμπορικό και ειδωλολατρικό θρησκευτικό κέντρο και το πεδίο κοινωνικής σύγκρουσης.

β. Μωάμεθ: προφητεία και ίδρυση κράτους (610-632 μ.Χ.). Ο Μωάμεθ⁶ (Μουχάμαντ μπν Αμπντ Αλλάχ) ήταν Άραβας ηγέτης, ο οποίος ένωσε την Αραβία σε ένα ενιαίο θρησκευτικό κράτος υπό το Ισλάμ. Σύμφωνα με τους μουσουλμάνους, υπήρξε ο τελευταίος προφήτης απεσταλμένος του Θεού, για να καθοδηγήσει την ανθρωπότητα με το άγγελμα του Ισλάμ. Το θρησκευτικό μήνυμα του Μωάμεθ καθόρισε τις κοινωνικές και πολιτικές πρωτοβουλίες, καθώς και την εξέλιξη του αραβικού κόσμου, επηρεάζοντας την ανθρώπινη ιστορία. Σύμφωνα με το Ιερό Κοράνιο, ο Μωάμεθ είναι «Προφήτης» και «Απόστολος του Θεού», «ο τελευταίος αγγελιοφόρος» του Θεού ο οποίος στάλθηκε για να ερμηνεύσει τις Γραφές στους πιστούς. (Κοράνιο 2:101· 5:13-19· 9:32, 33).

Ο Μωάμεθ ήταν ανήσυχη θρησκευτική φύση και σε ηλικία περίπου 40 ετών (610 μ.Χ.) στο σπήλαιο του Χίρα κοντά στη Μέκκα, το μήνα του Ραμαντάν, οραματίστηκε τον Γαβριήλ με τη μορφή άνδρα, που τον βεβαίωσε ότι θα ήταν «ο απεσταλμένος του Θεού». Στη συνέχεια του ζητήθηκε να «απαγγείλει» και ο αρχάγγελος τον φίλησε. Το αίτημα επαναλήφθηκε τρεις φορές πριν του αποκαλυφθούν στίχοι του Κορανίου (σούρα αλ Άλακ, 96:1-5). Η πρώτη που ασπάστηκε το μήνυμα του Μωάμεθ και τον πίστεψε ως προφήτη ήταν η σύζυγος του Χαντιτζά.⁷ Μεταξύ των πρώτων οπαδών του Μωάμεθ υπήρξαν, ο φίλος και πεθερός

⁶ Σύμφωνα με τους παραδοσιακούς Μουσουλμάνους βιογράφους, γεννήθηκε περίπου το έτος 571 μ.Χ. στη Μέκκα (Μακκά) και πέθανε στις 8 Ιουνίου 632 μ.Χ. στη Μεδίνα (Μαντίνα)· και οι δυο αυτές πόλεις βρίσκονται στην περιοχή Χετζάζ της σημερινής Σαουδικής Αραβίας. Κατά γράμμα, στην αραβική γλώσσα, Μωάμεθ σημαίνει «ιδιαίτερα αξιέπαινος». Βλ. Τσοπάνης Κωνσταντίνος, Μωάμεθ, Ο ιδρυτής του Ισλάμ (Αθήνα: Περισκόπιο, 2007).

⁷ Σε ηλικία 25 ετών νυμφεύτηκε την πλούσια χήρα Χαντίτζα και ο γάμος τους υπήρξε ο πλέον ευτυχιμένος στη ζωή του. Κατά την παράδοση, η Χαντίτζα ήταν σαράντα ετών όταν παντρεύτηκε τον Μωάμεθ. Έζησε με την Χαντίτζα περίπου 25 χρόνια, αποκτώντας τέσσερις κόρες και αρκετούς γιους, οι οποίοι ωστόσο πέθαναν σε νηπιακή ηλικία. Στο διάστημα αυτό δεν παντρεύτηκε άλλη γυναίκα, παρά το γεγονός πως η πολυγαμία ήταν επιτρεπτή και συνήθης. Πριν από το γάμο του με τη Χαντίτζα

του Αμπού Μπακρ και ο εξάδελφός του Αλί, καθώς επίσης και ο θεός του Χαμζάζ, πριν ο κύκλος των ακολούθων του μεγαλώσει ακόμη περισσότερο.

Πολυάριθμες είναι οι παραδόσεις που κάνουν λόγο για την εχθρότητα⁸ που γνώρισε ο Μωάμεθ από τους πολυθεϊστές της Μέκκας. Κατά την παραμονή του εκεί, διαφαίνεται πως ο Μωάμεθ δεν στόχευε στη δημιουργία μιας νέας θρησκείας, αλλά λειτουργούσε ως προφήτης των Αράβων. (Η Μέκκα στην εικόνα 1.3).

Εικόνα 1.3 Άποψη της Μέκκας

Το 613 μ.Χ., ο Μωάμεθ άρχισε να δηλώνει ότι ελάμβανε μηνύματα από τον Θεό. Στην αρχή οι παγανιστές Άραβες ήταν ανεκτικοί ή ακόμη και περιέργοι για αυτό το νέο «προφήτη». Ήταν γενικά πρόθυμοι να δεχτούν και ένα άλλο θρησκευτικό σύστημα πεποιθήσεων στην κοινωνία τους, αφού ήδη επεδείκνυαν ένα γνήσιο ενδιαφέρον για τις μονοθεϊστικές πεποιθήσεις των Εβραίων και των Χριστιανών. Όταν όμως ο Μωάμεθ άρχισε να προσβάλλει τις παραδοσιακές παγανιστικές θεότητες, άρχισαν να είναι δύσπιστοι απέναντι του και επέβαλαν εμπορικό εμπάργκο κατά των Μουσουλμάνων. Για να ξεφύγουν από αυτή τη δίωξη,

στην ηλικία των σαράντα περίπου ετών, σχεδόν τίποτα δεν είναι γνωστό για το βίο του. Βλ. Σινουέ Ζιλμπέρ , e-book Ο προφήτης του Θεού, Η ζωή του Μωάμεθ, [μτφ. Κοκκίνου Βασιλική] (Αθήνα: Ψυχογιός, 2016).

⁸ Το 619, ο θάνατος της Χαντιτζά και του θείου του Αμπού Ταλίμπ επηρέασαν βαθιά τον Μωάμεθ, την ίδια εποχή που η προσπάθεια διάδοσης του μηνύματός του αποτύγγανε. Σε αυτή τη δύσκολη περίοδο της ζωής του έλαβαν χώρα δύο θαύματα, το Ισράα («Νυχτερινό Ταξίδι»), που αναφέρεται στο ταξίδι του Μωάμεθ από τη Μέκκα στο τέμενος Αλ-Ακσά των Ιεροσολύμων πάνω σε φτερωτό άλογο (Μπουράκ) μέσα σε μια νύχτα, και το Μιράτζ («Ανάληψη»), που περιγράφει την ανάληψη του Μωάμεθ. Βλ. Σινουέ Ζιλμπέρ , *ibid*.

ο Μωάμεθ και οι ακόλουθοι του έφυγαν (Ερίγα) από τη Μέκκα στη Μεδίνα⁹ το 622 μ.Χ., όπου έγιναν δεκτοί από τις τοπικές φυλές.

Από τη νέα βάση του στη Μεδίνα, ο Μωάμεθ απέστειλε τους οπαδούς του να λεηλατούν τα εμπορικά καραβάνια των παγανιστικών Αράβων. Σε απάντηση αυτοί άρχισαν να φρουρούν τα καραβάνια. Αργότερα, το 624 μ.Χ., οι μουσουλμάνοι επιτέθηκαν και νίκησαν ένα βαρύ φυλασσόμενο εμπορικό καραβάνι. Το περιστατικό είναι ιστορικά γνωστό ως η Μάχη του Μπαντρ και ήταν η πρώτη μεγάλη μάχη στη μουσουλμανική κατάκτηση της Αραβίας (Η εξάπλωση του Ισλάμ μέχρι το 624 μ.Χ. φαίνεται στο χάρτη 1.4).

Χάρτης 1.4 Η εξάπλωση του Ισλάμ έως το 624μ.Χ.

Κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών, ο Μωάμεθ κατέκτησε την περιοχή στα βόρεια της Μεδίνα, με πόλεμο κατά μιας σειράς από αραβικές φυλές. Όταν έγινε πιο ισχυρός, εκδίωξε δύο εβραϊκές φυλές της Μεδίνας και στη συνέχεια σφάγιασε την τρίτη φυλή. Το 630 μ.Χ. κατέκτησε την πόλη της Μέκκα και τα επόμενα δύο χρόνια απέστειλε τα στρατεύματά του σε όλη την ανατολική Αραβία, για να κατακτήσουν και τις υπόλοιπες παγανιστικές φυλές.

Στο τέλος της ζωής του ο Μωάμεθ, υποτάσσοντας τις αραβικές φυλές και προσηλυτίζοντας τις όλες σε μια θρησκευτική κοινότητα, δημιουργεί τη στρατιωτική

⁹ Η φυγή του Μωάμεθ, γνωστή ως Εγίρα ή Χιτζρά (Hijra, αραβ. هجرة) ολοκληρώθηκε το Σεπτέμβριο του 622 και θεωρείται τόσο σημαντικό γεγονός στην ισλαμική ιστορία, ώστε σηματοδοτεί

και πνευματική βάση για την εξάπλωση του Ισλάμ, που ξεκινά αμέσως μετά τον θάνατό του.

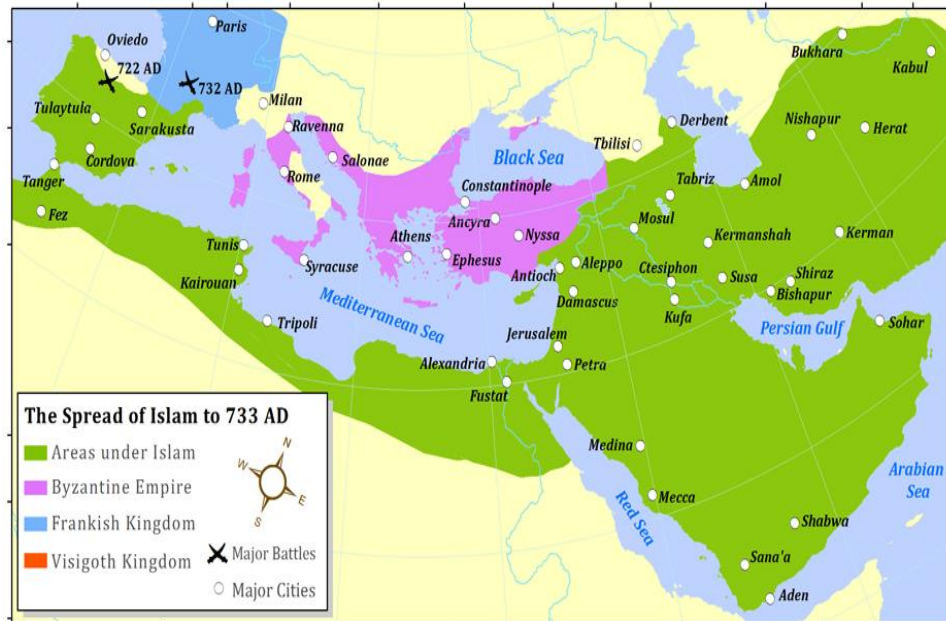
γ. Το χαλιφάτο από το θάνατο του Μωάμεθ μέχρι το τέλος των Ουμαγιαδών. Μετά το θάνατο του Μωάμεθ το 632 μ.Χ., οι μουσουλμάνοι κυβερνήθηκαν από χαλίφηδες (Ισλαμιστές ηγέτες). Η πολιτική των χαλίφηδων ήταν να συνεχίσουν την επιθετική εδαφική επέκταση του Μωάμεθ. Ο πρώτος από τους συντρόφους του Μωάμεθ που διορίστηκε χαλίφης, ήταν ο Αμπού Μπακρ, ο οποίος ήταν ο πρώτος μετά τον Μωάμεθ και τη σύζυγο του που είχε ασπαστεί το Ισλάμ. Το πρώτο καθήκον του ήταν να καταστείλει μια εξέγερση στην Αραβία που είχε κινηθεί από διάφορες αραβικές φυλές, οι οποίες είχαν παραιτηθεί από το Ισλάμ μετά το θάνατο του Μωάμεθ. Η καταστολή των εξεγέρσεων είναι γνωστή ως οι πόλεμοι της «Αποστασίας». Στη συνέχεια, ο Αμπού Μπακρ ξεκίνησε την επίθεση εναντίον των δύο μεγάλων υπερδυνάμεων της περιοχής, της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και της Αυτοκρατορίας των Σασσανιδών της Περσίας.

Ο Αμπού Μπακρ πέθανε το 634 μ.Χ. και η ηγεσία πέρασε στον επόμενο χαλίφη, τον Ομάρ Α΄, που ήταν παλιός προσήλυτος του Ισλάμ. Η Μεδίνα, η πόλη του Προφήτη, έγινε τότε το διοικητικό κέντρο του χαλιφάτου. Κατά τη διάρκεια του χαλιφάτου αυτού, οι μουσουλμανικές στρατιές κατέκτησαν σχεδόν ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και ένα μεγάλο μέρος της Περσίας. Η υπόλοιπη Περσία θα κατακτηθεί κατά τη διάρκεια της βασιλείας των δύο επόμενων χαλίφηδων (Οθμάν και Αλί). Το Χαλιφάτο τερματίστηκε με έναν εμφύλιο πόλεμο το 661 μ.Χ. και τη δολοφονία του Αλί. Την περίοδο αυτή γεννιέται και ο Σιιτισμός (shi'atu Ali, κόμμα του Αλί), που χωρίστηκε από τον κυρίαρχο Σουνιτισμό και θεωρήθηκε αίρεση του Ισλάμ.

Μετά τον εμφύλιο, μια νέα δυναστεία προέκυψε, το Χαλιφάτο των Ουμαγιαδών με κέντρο τη Συρία (Δαμασκός). Με αυτή την ηγεσία, οι μουσουλμανικές στρατιές έφτασαν στη βορειοδυτική Αφρική, την οποία οι Άραβες ονομάζουν το «Μαγκρέμπ». Όταν τελικά όλη η Βόρεια Αφρική πέρασε στην κυριαρχία τους, οι μουσουλμάνοι Άραβες δεν έχασαν χρόνο να περάσουν τα Στενά του Γιβραλτάρ και να εισβάλλουν στην Ευρώπη. Η Ισπανία των Βησιγόθων κατακτήθηκε μέσα σε λίγα χρόνια, αλλά στο τέλος οι Άραβες απωθήθηκαν από τους

την έναρξη του ισλαμικού ημερολογίου. Με την άφιξη του στη Γιαθρίμπ, η πόλη μετονομάστηκε «Μαντινάτ αλ Ναμπί», δηλαδή «πόλη του Προφήτη», ή Μεδίνα. Βλ. Σινουέ Ζιλμπέρ, *op. cit.*

Φράγκους στη μάχη του Πουατιέ το 733 μ.Χ. (Η εξάπλωση του Ισλάμ μέχρι το 733 μ.Χ. φαίνεται στο χάρτη 1.5).

Χάρτης 1.5 Η εξάπλωση του Ισλάμ έως το 733 μ.Χ.

Στη συνέχεια, η διαμάχη για τη νομιμότητα και τη δικαιοσύνη του καθεστώτος, υπονομεύει την αλληλεγγύη των Αράβων και η εξέγερση των φυλών οδηγεί στην πτώση των Ουμαγιαδών. Οι Άραβες, υπό την δυναστεία των Ουμαγιαδών, δημιούργησαν τις συνθήκες εκείνες που θα επέτρεπαν τη δημιουργία ενός νέου ισλαμικού πολιτισμού στα μεγάλα αστικά κέντρα της αρχαίας Εγγύς Ανατολής. Η αντίληψη όμως της έννοιας του κράτους ήταν ξένη, καθώς η περιοχή αποτελούνταν από μια κοινωνία φυλών. Παρόλα αυτά, δημιούργησαν μια σταθερή συγκεντρωτική διοίκηση για τον έλεγχο της επεκτεινόμενης αυτοκρατορίας, με μια κρατική μηχανή πολύ πιο εξελιγμένη από αυτή που είχαν άλλοτε δημιουργήσει οι Άραβες.

Πρέπει να αναφερθεί ότι τον 8^ο και 9^ο αιώνα εμφανίζονται έντονες διαμάχες γύρω από τη διεκδίκηση της εξουσίας, που έφεραν νέα κρίση στις συνειδήσεις των πιστών. Σαν αντίδραση στην κρίση του αυθεντικού Ισλάμ, πολλοί μουσουλμάνοι στράφηκαν τότε στον σουφισμό, προσπαθώντας να περισώσουν με αυτόν τον τρόπο, το αρχικό πνεύμα του Ισλαμισμού, την αγνότητα της πίστης και την επιθυμία ένωσης με το Θεό.

δ. Το χαλιφάτο των Αββασιδών και τα κράτη που το διαδέχθηκαν από το 749 μέχρι τα μέσα του 1300. Το χαλιφάτο των Ουμαγιαδών το διαδέχθηκε αυτό των Αββασιδών, το οποίο παρέλαβε μια ενοποιημένη περιοχή από την Ισπανία μέχρι την Ινδία, που η ευρεία διάδοση της κοινής γλώσσας, της αραβικής, διευκόλυνε την ανταλλαγή του εμπορίου και των ιδεών. Σε αυτό βοήθησε επίσης και το γεγονός ότι οι κεντρικές περιοχές των κοιλάδων του Νείλου και του Τίγρη – Ευφράτη που κατακτήθηκαν, είχαν μόνιμους αστικούς πολιτισμούς από χιλιετηρίδες.

Η έλλειψη εξωτερικών επιθέσεων για περίπου 400 χρόνια, από τα μέσα του 7^{ου} μέχρι τα μέσα του 11^{ου} αιώνα, επέτρεψε την ισλαμική κυριαρχία των Αββασιδών και την προαγωγή μιας εκτεταμένης περιοχής ελεύθερου εμπορίου χωρίς φραγμούς, πράγμα που οδήγησε στη δημιουργία μιας ευημερούσας μεσαίας τάξης εμπόρων, τραπεζιτών, τεχνιτών και επαγγελματιών. Οι περιοχές που κατακτήθηκαν ήταν από τις πλέον πολιτισμένες και οι μουσουλμάνοι υιοθέτησαν πολύ γρήγορα μεγάλο μέρος αυτού του πολιτισμού. Αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί μια εκλεκτική και μικτή κουλτούρα και ένα ιδιαίτερο σύστημα διακυβέρνησης, που εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. «Χαρακτηριστικό της Μουσουλμανικής αυτής Αυτοκρατορίας αποτέλεσε η ανεκτικότητα προς τους αλλόθρησκους, πράγμα που ερχόταν σε αντίθεση με την εμμονή των χριστιανών για ομοιομορφία.»¹⁰

Δύο κοσμοϊστορικές εξελίξεις οδήγησαν στη συνέχεια στην κατάρρευση αρχικά του αραβικού και αργότερα του μουσουλμανικού πολιτισμού. Η πρώτη ήταν η διάλυση του Χαλιφάτου και η αποσύνθεση της πολιτικής ενότητας της ισλαμικής κυριαρχίας, που οφειλόταν στις εξεγέρσεις των μη Αράβων. Αυτή συνοδεύτηκε από την εμφάνιση αιρέσεων και τη μεταβολή του στρατιωτικού συστήματος με την εισαγωγή στρατού σκλάβων και πραιτοριανών φρουρών, που τελικά κατέστησαν το Χαλιφάτο μια αδύναμη πνευματική εξουσία. Οι εξελίξεις αυτές, μαζί με πολιτιστικές και οικονομικές αλλαγές, εγκαινίασαν το Σουλτανάτο, ένα κοσμικό θεσμό, βασισμένο αποκλειστικά στην εξουσία.

Η δεύτερη απειλή μετά τον 11^ο αιώνα, ήταν η επίθεση από τους νομάδες της ερήμου και της στέπας της Κεντρικής Ασίας, που κορυφώθηκε με την εισβολή των Μογγόλων, 250 χρόνια αργότερα. Η ζωή στις πόλεις τότε, ξέπεσε και το εμπόριο με την οικονομία παρήκμασαν. Οι ισλαμικές πόλεις που δεν είχαν αναπτύξει ποτέ θεσμούς αυτοδιοίκησης, ούτε αμυντικά συστήματα και έτσι η αφομοίωση των

¹⁰ Καρατζίδης Δημήτριος «Το ισλάμ και το ήπιο ισλάμ» *Infoγνώμων*, 25.4.2013, http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2013/04/blog-post_5402.html (έγινε πρόσβαση στις 20 .9.2017).

κατοίκων είχε ως επίκεντρο και έμπνευση τη θρησκεία και όχι την πόλη, παρήκμασαν. Μετά τις καταστροφές που επέφεραν οι εξωτερικοί εχθροί και κατακτητές, χάθηκε η γλωσσική και πολιτιστική ομοιομορφία και τελικά το πνευματικό μονοπώλιο της αραβικής γλώσσας έπαψε να υφίσταται, με την αναγέννηση της περσικής και αργότερα την επικράτηση της τουρκικής.

Έτσι, στη πράξη, η αραβική φιλοσοφία έπαψε να υφίσταται από το 12^ο αι., όπως εξαλείφθηκε και η αραβική επιστήμη διακόσια χρόνια αργότερα. Στο σημείο αυτό γίνεται φανερό ότι, ενώ η χριστιανική Ευρώπη απέκτησε με την Αναγέννηση μια κοσμική παράδοση με βάση τον ελληνικό ορθολογισμό και τις ελληνικές επιστήμες, η μόνη παράδοση πίσω από το Ισλάμ το 12^ο αι. ήταν η διακηρυγμένη πολιτιστική πενία της προ-ισλαμικής «Εποχής της Άγνοιας».

ε. Η τελευταία επέκταση του Ισλάμ και η καταστροφή μέχρι το 1918.

Μετά τη μογγολική λαίλαπα, το Ισλάμ ξεκίνησε μια νέα επεκτατική προσπάθεια διάρκειας 400 χρόνων (1300 - 1700), που επέκτεινε την κυριαρχία του από την Ουγγαρία μέχρι την Ινδονησία. Τέσσερα κράτη κοσμούσαν τότε τον μουσουλμανικό κόσμο. Η Αίγυπτος των Μαμελούκων, η Οθωμανική Τουρκία, η Περσία των Σαφαβιδών και η Ινδία των Μογγόλων. Αυτή η δεύτερη περίοδος κατακτήσεων διαφέρει από την πρώτη, κατά το ότι οι Άραβες ήταν υπήκοοι και όχι αφέντες και ο ρόλος τους στα νέα κράτη, αν υπήρξε, ήταν μηδαμινός.

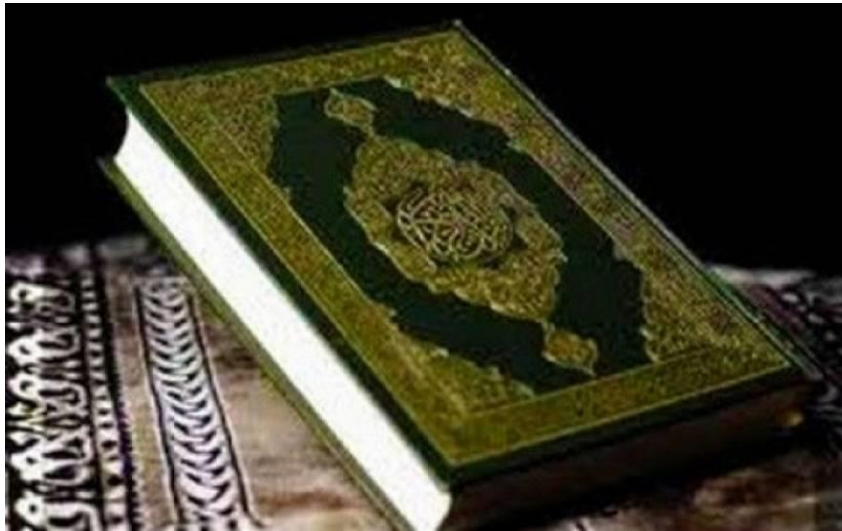
Τα τελευταία 300 χρόνια (από το 1700) ήταν καταστροφικά για το Ισλάμ. Οι Μαμελούκοι εξοντώθηκαν μετά από ευρωπαϊκή επέμβαση το 1798, οι Σαφαβίδες έσβησαν το 1723, οι Μογγόλοι περίπου την ίδια εποχή και τέλος οι Οθωμανοί το 1918. Οι μεγαλύτεροι καταστροφείς του Ισλάμ υπήρξαν, η φιλελεύθερη Ευρώπη και η απολυταρχική Ρωσία, οι οποίες με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, επέβαλαν την κυριαρχία τους σε όλο το μουσουλμανικό κόσμο.

1.3 Ισλαμική Θρησκεία

Η ισλαμική θρησκεία, που ήταν η κύρια δύναμη της μουσουλμανικής εξάπλωσης όπως αναφέρθηκε, θα τύχει στη συνέχεια μιας πιο αναλυτικής εξέτασης, με ιδιαίτερη αναφορά στα βασικά μέρη του Κορανίου, στους κανόνες της πίστewος, τη τζιχάντ, τη σαρία και την έννοια της ούμα.

α. Το Κοράνι και η σούνα. Το Κοράνι (στα Αραβικά: *αλ Κουράν*) είναι το ιερό βιβλίο του Ισλάμ.¹¹ Το όνομά του σημαίνει κυριολεκτικά «Απαγγελία» και αναφέρεται συχνά ως «αλ Κουράν αλ Καρίμ», δηλαδή το «*Ευγενές Ανάγνωσμα*». Η ξεκάθαρα ορισμένη έννοια του Αλλάχ στο Ισλάμ και ο καθορισμός της σχέσης του με τον άνθρωπο και τη φύση, καθορίζονται σε αυτό το βιβλίο.

Οι μουσουλμάνοι πιστεύουν ότι το Κοράνιο¹² είναι ο Θεϊκός Λόγος, η καταγραφή της αποκάλυψης του στο ανθρώπινο γένος, έτσι όπως μεταδόθηκε στον προφήτη Μωάμεθ σε μια περίοδο 23 ετών από τον άγγελο Τζιμπριήλ (Γαβριήλ). Το Κοράνιο αποδόθηκε στην αραβική γλώσσα και αποτέλεσε το υπόδειγμα για τη μεταγενέστερη αραβική λογοτεχνία. (Κοράνιο στην εικόνα 1.6).

Εικόνα 1.6 Το Κοράνι

Για τους πιστούς μουσουλμάνους μάλιστα, θεωρείται μετά τη σύνταξη του, ως το πληρέστερο βιβλίο, από το οποίο δεν μπορεί να αφαιρεθεί ή να προστεθεί κάτι. «Μέσα σε αυτό, ο Αλλάχ αποτελεί τη πηγή της κάθε απολυτότητας και το πυρήνα του αυτοπροσδιορισμού του, όπως αυτό καταφαίνεται με το πλήθος των ονομάτων του Αλλάχ που καταγράφονται στις σελίδες του. Επομένως, είναι αδύνατο να γίνει αντιληπτή η θεωρητική βάση του ισλαμικού κεκτημένου διαμέσου των αιώνων, χωρίς να γίνει κατανοητή προηγουμένως η θέση που κατέχει η απεικόνιση της

¹¹ Το Ιερό Κοράνι, (Αθήνα: Κάκτος, 2006).

¹² Το Κοράνιο συντίθεται από 114 σούρας (σουράτ = κεφάλαια) που αναπτύσσονται σε ένα σύνολο 6.236 αϊάτ (αϊάτ=στίχους). Κάθε σούρα περιλαμβάνει από 3 μέχρι 286 στίχους. Οι πρώτες σούρες είναι οι πλέον σύντομες και χαρακτηρίζονται από ποιητικό λόγο σε ρυθμική μορφή. Οι επόμενες δεν παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά, ενώ έχουν έκδηλες επιδράσεις από

πίστεως στον Αλλάχ κατά τη διαδικασία δημιουργίας της μουσουλμανικής συνείδησης.»¹³

Σύμφωνα με το Κοράνιο, τα σημαντικότερα στοιχεία της διδασκαλίας του Μωάμεθ είναι τα ακόλουθα πέντε:

(1) Υπάρχει μόνον ένας Θεός, ο Αλλάχ και όλοι οφείλουν να υπακούν σε Αυτόν.

(2) Όλοι οι πιστοί είναι ίσοι ενώπιον του Θεού.

(3) Οι πλούσιοι πρέπει να μοιράζονται τα αγαθά τους με τους φτωχούς.

(4) Οι άνθρωποι πρέπει να ζουν με δικαιοσύνη.

(5) Όλοι οι άνθρωποι θα αντιμετωπίσουν την ημέρα της Κρίσης.

Εκτός από το Κοράνιο, η δεύτερη μεγάλη πηγή της θρησκείας του Ισλάμ είναι η σούννα (σωστότερο: οι σούννα στον πληθυντικό που σημαίνει: «παραδόσεις»). Πρόκειται για τα λόγια και τις πράξεις του Μωάμεθ, όπως καταγράφονται σε συλλογές που ονομάζονται Χαντίθ¹⁴ («αναφορές»). Ο Μωάμεθ, ως ο εκλεκτός άνθρωπος του Θεού, θεωρείται το ύψιστο υπόδειγμα συμπεριφοράς από όλους τους μουσουλμάνους και ο τρόπος ζωής του (απλός, ταπεινός και βαθιά πνευματικός), παράδειγμα προς μίμηση.

β. Η ισλαμική πίστη. «Τα βασικά καθήκοντα της ισλαμικής πίστης στηρίζονται στους παρακάτω πέντε πυλώνες.»¹⁵

(1) *Ομολογία Πίστεως (shhada)*, η οποία σηματοδοτεί την είσοδο του πιστού στην ισλαμική κοινότητα (ούμα). Υπάρχει μόνον ένας Θεός, ο Αλλάχ και όλοι οφείλουν να υπακούουν σε Αυτόν. Όποιος θέλει να ασπασθεί το Ισλάμ δεν χρειάζεται ούτε ειδική κατήχηση, ούτε εκμάθηση δυσνόητων δογμάτων, αλλά αρκεί να απαγγείλει παρουσία δύο μαρτύρων τη φράση «Δεν υπάρχει άλλος Θεός παρά

τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό με πολλές επαναλήψεις, όπως παρατηρείται ομοίως και στα λεγόμενα εξ αποκαλύψεως βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, π.χ., στους Ψαλμούς.

¹³ Νταβούτογλου Αχμέτ, Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες, Η επίδραση της ισλαμικής και της δυτικής κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία, 2^η έκδοση [Μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος] (Αθήνα: Ποιότητα, 2003), σελ. 112.

¹⁴ Με τον όρο χαντίθ (αραβικά: حَدِيثٌ) αναφερόμαστε στην ισλαμική παράδοση που παραδίδει τα λόγια και τις πράξεις του προφήτη Μωάμεθ ή ακόμα την έγκρισή του για ό,τι ειπώθηκε ή τελέστηκε ενώπιόν του. Η λογοτεχνία των χαντίθ αναγνωρίζεται σήμερα ως βασικό θεμέλιο του Ισλάμ, δεύτερη σε αξία μετά το Κοράνιο. Βλ. Ευρυβιάδης Μάριος, «Τα επιβάλλει το Κοράνι και η Σούννα», εφ. Φιλελεύθερος, 15.9.2017, <http://archive.philenews.com/el-gr/m-evryviadis/1501/215122/ta-epivallei-to-korani-kai-i-sounna> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).

¹⁵ «Οι πυλώνες της Πίστεως», The Key to Islam, <http://www.thekeytoislam.com/el/what-are-the-pillars-of-faith.aspx> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).

μόνον ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο Προφήτης Του». Αυτός που ομολογεί, μαρτυρά την πίστη του, γίνεται μάρτυρας (shahid), έννοια δανεισμένη από το χριστιανισμό. Η υπέρτατη ομολογία είναι η θυσία για την πίστη, πολεμώντας όμως για αυτήν και όχι υπομένοντας στωικά και παθητικά το θάνατο. Εδώ εγκρύπτεται και η έννοια της τζιχάντ (jihad), δηλαδή του αγώνα για την υπεροχή και επικράτηση της πίστης που ερμηνεύεται ενίοτε ως θρησκευτικός πόλεμος εναντίον των απίστων.

(2) *Προσευχή (salat)*, που αναφέρεται στο ότι όλοι οι πιστοί οφείλουν να προσεύχονται πέντε φορές ημερησίως, σε συγκεκριμένες ώρες. Αυτό δηλώνει την ισότητα των πιστών και την ενότητα της κοινότητας (σύμα). (Προσευχή μουσουλμάνων στην εικόνα 1.7).

(3) *Η φορολογία (zakat)*, είναι η παραχώρηση του 2,5 % της περιουσίας κάθε μουσουλμάνου στους άπορους, όχι όμως ως ελεημοσύνη, αλλά ως θρησκευτική υποχρέωση έναντι των φτωχών αδελφών της κοινότητας.

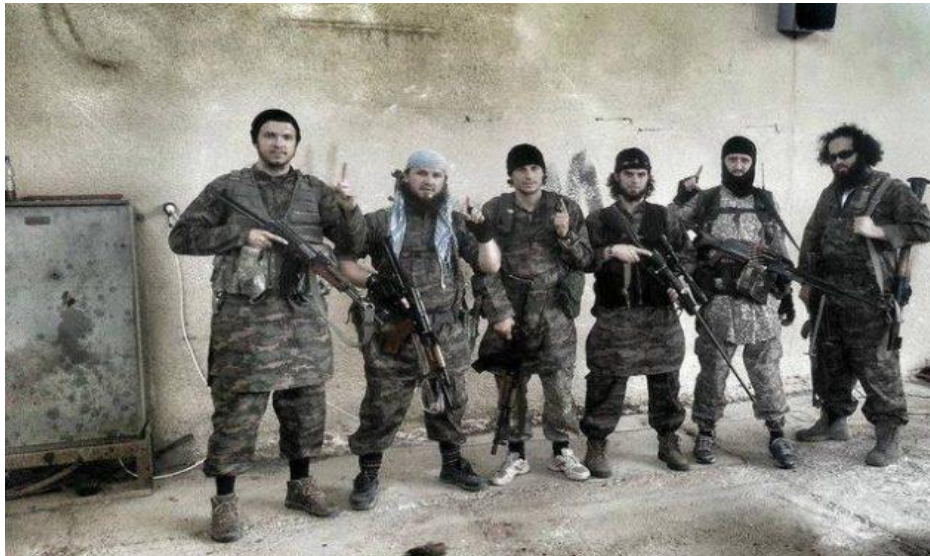

Εικόνα 1.7 Προσευχή μουσουλμάνων

(4) *Νηστεία (sawm)*, από την ανατολή έως τη δύση του ήλιου κατά το Ραμαζάνι.

(5) Τουλάχιστον μια φορά, κατά τη διάρκεια της ζωής του πιστού, συμμετοχή στο ετήσιο προσκύνημα (hajj) στην Κάαβα στη Μέκκα. Έχει εφαρμογή σε όλους τους μουσουλμάνους που είναι φυσικώς και οικονομικώς ικανοί να το πράξουν.

γ. **Το τζιχάντ.** Ο διεθνής σήμερα όρος Τζιχάντ (αραβικά: جهاد,) είναι αραβική λέξη που σημαίνει «να αγωνιστώ, να προσπαθήσω» ή «να εξασκήσω τον εαυτό μου».¹⁶ Το κίνημα του αγώνα αυτού ονομάζεται τζιχαντισμός. Αποτελεί ένα από τα κεντρικά δόγματα του Ισλάμ και αναφέρεται ορισμένες φορές ως ο έκτος πυλώνας του, χωρίς όμως να κατέχει πραγματικά μία τέτοια θέση. Ως θρησκευτικό καθήκον, η τζιχάντ θεωρείται πως ενισχύει την πίστη και λογίζεται ως ανάλογη της αφοσίωσης του μοναχού στην υπηρεσία του Θεού, όπως ισχύει στον χριστιανισμό. Άτομο που εμπλέκεται σε τζιχάντ ονομάζεται μουτζάχιντ (αν και στην καθημερινή χρήση συνήθως παρατονίζεται ως «μουτζαχίντ») και στον πληθυντικό μουτζαχεντίν. (Μουτζαχεντίν στην εικόνα 1.8).

Εικόνα 1.8 Μουτζαχεντίν

Ο Μωάμεθ κήρυξε με το Ισλάμ την «άνευ όρων υποταγή»¹⁷ των πιστών του, οι οποίοι έπρεπε να υπακούν χωρίς καμία απολύτως αντίρρηση στη διδασκαλία του Προφήτη, που ήταν η τελειότερη όλων όσων είχαν προηγηθεί, αλλά και η τελευταία. Από την άνευ όρων υποταγή στη θεϊκή αποκάλυψη, προέρχεται και η αντίληψη του βίαιου προσηλυτισμού που πολλές φορές εφαρμόσθηκε στις τάξεις του Ισλάμ.

Συχνά στον όρο τζιχάντ αποδίδεται ο πόλεμος προσηλυτισμού για την εξάπλωση του Ισλαμισμού. Η πλειονότητα όμως των ερμηνευτών του Κορανίου δεν ασπάζονται την ερμηνεία αυτή, ότι δηλαδή οι (ορθόδοξοι) μουσουλμάνοι θα πρέπει

¹⁶ Nasr S.H., Traditional Islam in the Modern World (London – New York : Kegan Paul International, 1994).

¹⁷ Esposito, J.L., The Islamic Threat, Myth or Reality (New York : Oxford University Press, 1999).

να διάγουν ολόκληρο το βίο τους διεξάγοντας συνεχείς ιερούς πολέμους. Ο όρος τζιχάντ ερμηνεύεται συχνά ως ο «ιερός πόλεμος», ωστόσο θεωρείται ότι η απόδοση αυτή δεν είναι απολύτως ορθή, αφού κατά την άποψη του Ισλάμ, κανένας πόλεμος δεν μπορεί να είναι ιερός.

«Η βάση της υποχρέωσης του τζιχάντ είναι η οικουμενικότητα της μουσουλμανικής αποκάλυψης.»¹⁸ Γι' αυτό, ο λόγος του θεού και το μήνυμα του θεού είναι για ολόκληρη την ανθρωπότητα. Εκείνοι που το αποδέχονται έχουν καθήκον να προσπαθούν ασταμάτητα να προσηλυτίσουν ή έστω να υποτάξουν εκείνους που δεν το έχουν αποδεχθεί. Αυτή η υποχρέωση δεν έχει χρονικό ή χωρικό περιορισμό. Πρέπει να συνεχίζεται έως ότου όλος ο κόσμος έχει, είτε αποδεχθεί την ισλαμική πίστη, είτε υποταχθεί στην εξουσία του ενός ισλαμικού κράτους.

Μέχρι να γίνει αυτό, ο κόσμος χωρίζεται στα δύο: Νταρ αλ – Ισλάμ (Dar al-Islam, ο Οίκος του Ισλάμ, όπου κυβερνούν οι μουσουλμάνοι) και Νταρ αλ – Χάρμπ (Dar al –Harb, ο Οίκος του Πολέμου, αποτελούμενο από τον υπόλοιπο κόσμο). Μεταξύ αυτών των δύο, υπάρχει μια ηθική, νομική, θρησκευτική υποχρεωτική εμπόλεμη κατάσταση, μέχρι τον τελικό και αναπόφευκτο θρίαμβο του Ισλάμ επί της απιστίας. «Αυτή η εμπόλεμη κατάσταση μπορεί να διακοπεί, όταν κρίνεται σκόπιμο, από ανακωχή ή εκχειρία περιορισμένης διάρκειας. Δεν μπορεί να τερματιστεί από ειρήνη, παρά μόνο από την τελική νίκη.»¹⁹ (Lewis, 1988, 73).

«Στη γενικότερη ερμηνεία του, το τζιχάντ είναι μια πράξη που διεξάγεται σε κάθε στάδιο της ζωής οποιουδήποτε πιστού.»²⁰ Είναι πράξη αυτοπειθαρχίας, μέσα από την οποία, οι πιστοί όχι μόνο ακολουθούν το θέλημα του θεού για να γίνουν καλύτεροι μουσουλμάνοι, αλλά θεωρείται και ως η μάχη ενάντια στο κακό. Είναι η αρχέγονη πάλη του κακού με την αρετή και ο ύψιστος τρόπος ομολογίας και πραγμάτωσης εκ μέρους του μουσουλμάνου της αλήθειας, του πρώτου πυλώνα του Ισλάμ στην καθημερινή ζωή. Σημαίνει επίσης, τον αγώνα για την υπεράσπιση του Ισλάμ. Όπως ο Προφήτης με το δικό του παράδειγμα έδωσε τις βάσεις για την ένωση της θρησκείας και του κράτους, έτσι ακριβώς όλα τα ισλαμικά κινήματα οφείλουν να παλέψουν για μία κοινωνία αναμορφωμένη και κατά συνέπεια για ένα καλύτερο κόσμο. Ο κόσμος είναι σύμφωνα με αυτό ένα πεδίο μάχης, μέσα στο οποίο οι

¹⁸ Νταβούτογλου Αχμέτ, Εναλλ. Κοσμ., op.cit., σελ. 378.

¹⁹ Farmer R. Brian, Understanding Racial Islam: Medieval ideology in the Twenty – first Century, (New York, Peter Lang Publishing Inc, 2007), σελ. 47.

²⁰ Πάτελος Κ. , Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ (Αθήνα: Κριτική, 2004).

ισλαμιστές και οι άπιστοι πολεμούν για το ποιός θα κυριαρχήσει. Η αποστολή της ισλαμικής κοινότητας είναι η εξάπλωση, αλλά και η άμυνα του ισλαμικού νόμου δια του κηρύγματος, της διπλωματίας και του πολέμου.

δ. Η Σαρία. Η σαρία (Shari'a), ο δρόμος προς την πηγή ύδατος από το ρήμα «shara'a» (شَرَعَ), σχετίζεται με την ιδέα ενός συστήματος θείου νόμου, μιας ατραπού πίστης και πρακτικής και θεωρείται ο ισλαμικός θρησκευτικός κώδικας του τρόπου ζωής. Ο όρος σαρία είναι επίσης όρος του Κορανίου και χρησιμοποιείται προκειμένου να γίνει αναφορά στο ισλαμικό δίκαιο, αλλά και στον ισλαμικό τρόπο διαβίωσης γενικότερα. Η σαρία θεμελιώνεται καταρχήν τον 7^ο αι. από το Κοράνιο και τη Σούννα, δηλαδή τις ρήσεις, τις πρακτικές και τις διδασκαλίες του προφήτη Μωάμεθ. Φέρεται ως σύστημα που έχει δεχθεί επιρροές από το ρωμαϊκό δίκαιο, δεδομένου ότι αναπτύχθηκε κυρίως τον 8^ο αι. σε περιοχές της άλλοτε Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, όπως και σε χριστιανικές περιοχές του Ιράκ, στις οποίες οι μουσουλμανικές κοινότητες χρειάστηκε να μορφοποιήσουν το δικό τους δίκαιο, πολύ πριν η ισλαμική θεολογία δεχθεί την επιρροή της αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας. Η σαρία, αναπτυσσόμενη σχεδόν δύο αιώνες μετά τον θάνατο του Μωάμεθ το 632, ακολούθησε την ανάπτυξη της ισλαμικής αυτοκρατορίας από τη Β. Αφρική δυτικά, μέχρι και την Κίνα ανατολικά.

Εικόνα 1.9 Βάναυση τιμωρία σύμφωνα με τη Σαρία

Στη σαρία αναφέρονται ποινές για τους πιστούς που δεν εφαρμόζουν τον ισλαμικό κώδικα διαβίωσης, μερικές από τις οποίες είναι ιδιαίτερα σκληρές και θα

μπορούσαν να χαρακτηριστούν από το δυτικό κόσμο ως βάρβαρες, εκδικητικές, με αυστηρή τιμωρητική διάθεση, που απέχουν πολύ από την σημερινή αντίληψη περί δικαίου της Δύσης. Επίσης πολλές από τις ποινές στερούνται κάθε σχέσης με τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα και το διεθνές δίκαιο. (Βάναυση τιμωρία σύμφωνα με τη Σαρία στην εικόνα 1.9).

ε. Η έννοια της Ούμα. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, κομβική μέσα στο Κοράνιο είναι η σημασία της ούμα, δηλαδή του λαού του θεού και της κοινότητας των μουσουλμάνων σε όλο το κόσμο, στη κατανόηση των πολιτικών και θρησκευτικών αντιλήψεων του ισλαμικού κόσμου.

«Γενικά, η κοινωνικοπολιτική ταύτιση στην ισλαμική πολιτική σκέψη και πρακτική, είναι προέκταση της πίστης στην ενότητα της ανθρώπινης ευθύνης και στην ενότητα της ζωής.» Η βασική διχοτομία μεταξύ πιστού και απίστου, ως δύο διαφορετικών οντολογικών/θρησκευτικών προσεγγίσεων και ριζικά αντίθετων κατηγοριών, μπορεί να ορισθεί ως η επιλογή μεταξύ του εάν κάποιος επιθυμεί ή όχι να αποδεχθεί αυτή την ειδική ευθύνη επί της γης. Αυτή η επιλογή είναι επίσης επιλογή τρόπου ζωής και συγκεκριμένης κοινωνικοπολιτικής ταυτότητας. Εκείνοι που πιστεύουν στην ενότητα του Αλλάχ και αποδέχονται να είναι μέλη της μουσουλμανικής κοινωνικοπολιτικής κοινωνίας, δεν απορρίπτουν μόνο την απλή εθνική τους ταυτότητα, αλλά και όλες τις πιθανές εναλλακτικές ταυτότητες. Ακόμα και να εξακολουθεί κάποιος να προσδιορίζεται φυσικά από την εθνικότητά του (χρώμα δέρματος και γλώσσα), αυτή πλέον δεν είναι η βασική του ταυτότητα. Πλέον η βασική του ταυτότητα είναι αυτή του μουσουλμάνου, που είναι ίσος με όλους τους άλλους μουσουλμάνους ενώπιον του θεού.»²¹

Η ούμα, ως ο ισλαμικός τρόπος κοινωνικής ύπαρξης, είναι η βάση της κοινωνικοπολιτικής ενότητας στην ισλαμική πολιτική σκέψη και πρακτική και έχει ως νόημα να περιγράψει τη θρησκευτική – πολιτική ενότητα των μουσουλμάνων. Δηλαδή η ούμα έχει θρησκευτική, αλλά και πολιτική βάση και είναι μια ανοικτή κοινωνία για οποιοδήποτε άνθρωπο, ο οποίος αποδέχεται την ευθύνη, άσχετα από την προέλευση και φυλή του. (Προπαγανδιστική αφίσα ενότητας του Ισλάμ στην εικόνα 1.10).

²¹ Νταβούτογλου Αχμέτ, Εναλλ. Κοσμ., op.cit., σελ. 380.

Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο διαχωρισμός ούμα και μη ούμα είναι τελείως διαφορετικός από τη διάκριση που γίνεται μεταξύ Εβραίου και εθνικού ή αυτή μεταξύ βαρβάρου και πολίτη στην Αρχαία Ελλάδα. Η συμβατότητα με την ιδιότητα του μέλους της μουσουλμανικής κοινότητας, περιλαμβάνει κυρίως τους ηθικούς κανόνες που επιβάλλουν ένα ξεχωριστό τρόπο ζωής, που έχει τις ρίζες του σε μια διαφορετική και μοναδική κοσμοθεωρία. Έτσι ο θρησκευτικός και ταυτόχρονα πολιτικός δεσμός της ούμα είναι η βάση της ιστορικής ενοποίησης της πολιτικής ζωής στην ισλαμική παράδοση. Το Ισλάμ είχε μια μοναδικότητα στην ενοποίηση της πολιτικής ζωής των οπαδών του και δημιουργεί ένα αίσθημα αδελφότητας μεταξύ των μελών του, αίσθημα το οποίο συνεισφέρει και στην αναγνώριση μεταξύ μη Άραβα και Άραβα.

Εικόνα 1.10 Προπαγανδιστική αφίσα ενότητας του Ισλάμ

Η ούμα, από τα πρώτα χρόνια της ισλαμικής ιστορίας, απέκτησε πολιτική ενότητα και ένα ευρύτερο νόημα περιλαμβάνοντας τόσο την ούμα της Νταρ αλ Ισλάμ, όσο και τη μουσουλμανική μειονότητα του Νταρ αλ Χάρμπ. Η δύναμη της ούμα αμφισβητεί την έννοια του έθνους – κράτους και εξαιτίας των κατά καιρούς καταπιέσεων από την πολιτική εξουσία, αναβίωσε τον 20^ο αιώνα παρά την απουσία μιας ενοποιημένης αρχής στον αραβικό κόσμο. Ο Νταρ αλ Ισλάμ υποδηλώνει ένα παγκόσμιο σύστημα, εντός του οποίου υπάρχει μια κοινή βάση αυτοαντίληψης, μια υπόσχεση ανταπόκρισης στη θεϊκή ευθύνη και ένα κοινό πλαίσιο για την εφαρμογή του νόμου, όπως αυτός επιτάσσεται από τη θεϊκή βούληση. Αντίθετα το Νταρ αλ Χάρμπ είναι η αντίθετη πλευρά που πρέπει να υποταχθεί για να ολοκληρωθεί θρησκευτικά και πολιτικά το παγκόσμιο σύστημα.

Οι πολιτικές δομές που έχουν τη μορφή εθνών – κρατών, κατοικούμενων από μουσουλμάνους, αντιμετώπισαν και σε γενικές γραμμές αντιμετωπίζουν ένα συνολικό πρόβλημα πολιτικής νομιμοποίησης. Το κράτος για τους μουσουλμάνους απεικονίζεται ως κυρίαρχο στοιχείο του διεθνούς συστήματος και όχι ως πολιτικό μέσο για την ηθικοκοινωνική βάση για την εγκαθίδρυση της ισλαμικής πίστωσης. Έτσι, η αντίληψη για τη Νταρ αλ Ισλάμ ως εναλλακτική διεθνής τάξη αντικαταστάθηκε από την αντίληψη του να ανήκουν οι μουσουλμάμοι απλώς στο διεθνές σύστημα, το οποίο πιστεύουν ότι ιδρύθηκε από τις αποικιακές δυνάμεις για εξυπηρέτησι τα συμφέροντά τους. Η προσαρμογή εντός αυτού του πολιτικού συστήματος ήταν εντελώς ακραία για τις μουσουλμανικές πολιτικές αντιλήψεις, οι οποίες δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν τα ηθικονομικά ιδεώδη τους εντός της σύγχρονης δυτικής αντίληψης για την έννοια του κράτους. Για αυτό το λόγο έκανε την εμφάνισή του η σύγχρονη αντίληψη περί ισλαμικού κράτους ή απλούστερα χαλιφάτου, ως αποτέλεσμα του μηχανισμού άμυνας της ισλαμικής κοινωνίας. Αυτή η δημιουργία επιταχύνθηκε με τη διαφθορά στον αραβικό κόσμο και τις καταπιεστικές μεθόδους των πολιτικών ηγετών των κρατών που δημιουργήθηκαν εκεί.

1.4. Κλάδοι (Σέχτες) του Ισλάμ

Στο Ισλάμ κατά τη διάρκεια των αιώνων αναπτύχθηκαν κλάδοι και τάσεις που αντιπροσώπευαν διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις και αντιλήψεις, από τις οποίες άλλες θεωρήθηκαν αιρετικές και πολεμήθηκαν από τους πιστούς του ορθόδοξου κατά αυτούς Ισλάμ και άλλες αποτελούν μέχρι σήμερα σταθερά σημεία αναφοράς. Οι κυριότερες από αυτές τις διαφοροποιήσεις του μουσουλμανικού κόσμου είναι οι ακόλουθες:

α. Σουνίτες. Οι Σουνίτες²² είναι ένας από τους δύο κύριους κλάδους του Ισλάμ και αποτελεί το 85% περίπου των πιστών παγκοσμίως. Ορισμένες φορές οι Σουνίτες μουσουλμάνοι αναφέρονται ως «ορθόδοξοι» και είναι το πολυπληθέστερο από τα

²² Μετά το θάνατο του Μωάμεθ, οι Μουσουλμάνοι που αποδέχθηκαν τον Αμπού Μπακρ ως πρώτο χαλίφη, έγιναν γνωστοί ως *Αχλ αλ-Σούνα ονα αλ-Τζαμά'αχ* (άνθρωποι της παράδοσης και της ενοποίησης), έτσι ώστε να ξεχωρίζουν από τους Σίιτες, οι οποίοι απέρριψαν τον Αμπού Μπακρ ως διάδοχο του Προφήτη Μωάμεθ, υπέρ του Αλή. Βλ. Σινουέ Ζιλμπέρ, e-book Ο προφήτης του Θεού, Η ζωή του Μωάμεθ, οπ. cit

δύο κύρια ισλαμικά «δόγματα» (το άλλο είναι οι Σίιτες). Δίνουν έμφαση στην σούνα (παράδοση) του προφήτη Μωάμεθ.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των Σουνιτών είναι η εμμονή στην πιστή τήρηση όλων των γραφών του Κορανίου, το οποίο θεωρείται το θεμέλιο του Ισλάμ, και κατ' επέκταση της ισλαμικής παράδοσης, από την οποία έλκουν και την ονομασία τους. Οι Σουνίτες πιστεύουν πως παραμένουν πιστοί στην παράδοση (σούνα), η οποία κατ' αυτούς αποτελείται από τις έξι Αναφορές (Χαντίθ) οι οποίες συντάχθηκαν τον 3ο αιώνα μετά το Μωάμεθ. Αντίθετα, οι Σίιτες αποδέχονται τη δική τους Χαντίθ. Οι αποφάσεις σε αυτούς παίρνονται με βάση την ομοφωνία της ούμα (κοινότητας). Κύρια αιτία τριβών και συγκρούσεων με τους Σίιτες μουσουλμάνους είναι η πίστη τους πως η διαδοχή του Μωάμεθ δεν χρειάζεται να είναι κληρονομική.

Για τους Σουνίτες, μετά τους τέσσερις πρώτους χαλίφηδες,²³ το Χαλιφάτο έγινε δεκτό ως πολιτικό σύστημα, από δυναστείες όπως αυτές των Οθωμανών, της αυτοκρατορικής δυναστείας Μουγκάλ της Νότιας Ασίας και των Αββασιδών. Για πολύ μικρό χρονικό διάστημα ήταν επίσης δεκτό και από άλλες ανταγωνιστικές δυναστείες στη Βόρεια Αφρική, την Αίγυπτο και την Ισπανία. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Σουνίτης Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ κατήργησε το σύστημα του οθωμανικού χαλιφάτου και ίδρυσε την Τουρκική Δημοκρατία ως ένα κοσμικό κράτος, μετά την έξωση του Σουλτάνου Αμπντούλ Μετζίτ Β' από την μέχρι τότε Οθωμανική Αυτοκρατορία. (Οι χώρες με μουσουλμανικό πληθυσμό φαίνονται στο χάρτη 1.2).

β. Επιμέρους Σουνιτικά Κινήματα. Σήμερα οι Σουνίτες διακρίνονται σε επιμέρους κλάδους διδασχής του ισλαμικού νόμου, αλλά και σε κινήματα, τα κυριότερα από τα οποία είναι ο Σαλαφισμός και ο Ουαχαμισμός.

(1) **Σαλαφισμός.** Ο Σαλαφισμός αποτελεί ένα εξαιρετικά συντηρητικό μεταρρυθμιστικό κίνημα στο σουνιτικό Ισλάμ. Το δόγμα του σαλαφισμού είναι μια φονταμενταλιστική προσέγγιση του Ισλάμ, η οποία «μιμείται» τον Προφήτη Μωάμεθ και τους πρώτους ακολούθους του αλ-σαλάφ αλ-σαλίχ, ή αλλιώς «ευσεβείς πρόγονους».

²³ Οι πρώτοι τέσσερις χαλίφηδες είναι γνωστοί στους Σουνίτες, ως *Ρασιντόν* (Ορθώς Καθοδηγούμενοι). Οι Σουνίτες αναγνωρίζουν ως πρώτο Χαλίφη τον προαναφερθέντα Αμπού Μπακρ, ως δεύτερο τον Ομάρ, ως τρίτο τον Ουθμάν και ως τέταρτο, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τον Αλή. Βλ. Σινουέ Ζιλμπέρ, e-book *Ο προφήτης του Θεού, Η ζωή του Μωάμεθ*, op. cit.

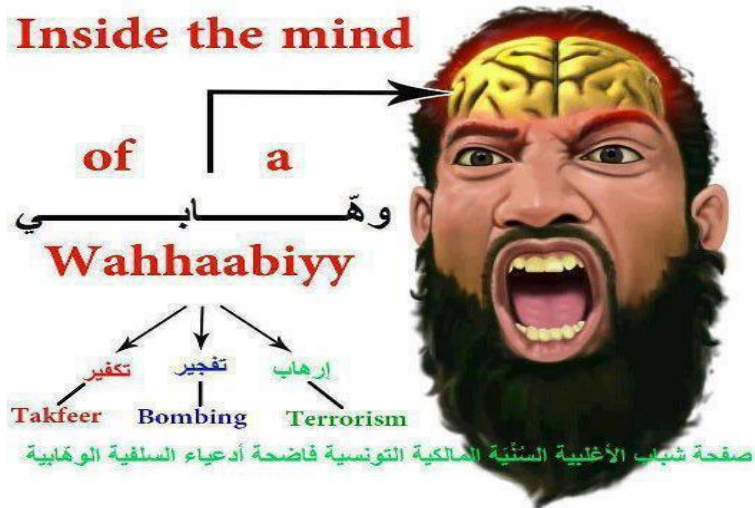
Εικόνα 1.11 Σαλαφιστές

Οι σαλαφιστές απορρίπτουν το θρησκευτικό νεωτερισμό ή μπίντα (αίρεση) και υποστηρίζουν την εφαρμογή της σαρία. Το κίνημα αυτό συχνά χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες: η μεγαλύτερη ομάδα, η οποία αποφεύγει την πολιτική ονομάζεται «ακριβολόγοι» (ή πράοι), η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα, η οποία συμμετέχει στην πολιτική είναι οι «ακτιβιστές» και τέλος η μικρότερη ομάδα είναι οι τζιχαντιστές, που αποτελούν μία μικρή μεν μειονότητα, αλλά διαβόητη ως σήμερα. (Σαλαφιστές στην εικόνα 1.11).

Το κίνημα του Σαλαφισμού αρκετές φορές περιγράφεται ως συνώνυμο του κινήματος του Ουαχαμπισμού, αλλά οι σαλαφιστές θεωρούν υποτιμητικό τον όρο «Ουαχάμπι» που τους προσάπτεται. Ο σαλαφισμός έχει συνδεθεί με την πουριτανική, αυστηρή και κατά γράμμα προσέγγιση του Ισλάμ και – ειδικότερα στη Δύση – με τους σαλαφιστές τζιχαντιστές, οι οποίοι θεωρούν ως νόμιμη έκφραση του Ισλάμ το επιθετικό τζιχάντ εναντίον εκείνων που κατά τη γνώμη τους είναι εχθροί του Ισλάμ.

(2) **Ουαχαμπισμός.** Ο Ουαχαμπισμός (αραβικά: وهابية, Wahhābiya) αποτελεί και αυτός θρησκευτικό κίνημα ή κλάδο του σουνιτικού Ισλάμ. Έχει περιγραφεί ποικιλοτρόπως ως πουριτανικό, φονταμενταλιστικό, υπερσυντηρητικό ισλαμικό μεταρρυθμιστικό κίνημα, με σκοπό την αποκατάσταση της καθαρής μονοθεϊστικής λατρείας (ταουχίντ) από υποστηρικτές και μελετητές, αλλά και ως εξτρεμιστικό ψευδο-σουνιτικό κίνημα, από τους αντιπάλους του. Φέρει την ονομασία του από έναν λόγιο και κήρυκα του 18ου αιώνα, τον Μουχάμαντ μπν Αμπντ αλ-Ουαχάμπ (1703-1792). Αυτός ξεκίνησε στην απομακρυσμένη και αραιοκατοικημένη περιοχή του Νατζντ ένα κίνημα αφυπνισμού, υποστηρίζοντας την κάθαρση από

πρακτικές, όπως η δημοφιλής μέχρι τότε «λατρεία των αγίων» και η επίσκεψη σε μαυσωλεία και βωμούς, πρακτικές λατρείας ευρέως διαδεδομένες μεταξύ των μουσουλμάνων, αλλά τις οποίες θεωρούσε ειδωλολατρία (σιρκ), νεοτερισμό και ακαθαρσία στο Ισλάμ (μπίντα).

Εικόνα 1.12 Σατιρική αφίσα Ουαχαμπιστή

Σήμερα οι διδασκαλίες του Μουχάμαντ ιμπν Αμπντ αλ-Ουαχάμπ αποτελούν την επίσημη μορφή του σουνιτικού Ισλάμ στη Σαουδική Αραβία του 21ου αιώνα και είναι χρηματοδοτούμενες από το κράτος. (Σατιρική αφίσα Ουαχαμπιστή στην εικόνα 1.12).

γ. **Σιίτες.** Ο Σιιτισμός, όπως αναφέρθηκε, είναι ένας από τους δυο κύριους κλάδους του Ισλάμ και περιλαμβάνει το 15% περίπου των πιστών παγκοσμίως. Η λέξη προέρχεται από το αραβικό «σι'α» το οποίο σημαίνει «μερίδιο». Η *Σι'ατ Αλί* (Αραβικά: *شيعية علي*, σημαίνει «παράταξη του Αλί» ή «ομάδα του Αλί») αποτελεί μια από τις τρεις παλαιότερες υποδιαιρέσεις του Ισλάμ. Οι Σιίτες, θεωρούν τον γαμπρό του Προφήτη Μωάμεθ, Αλί, ως τον διάδοχο του στην ηγεσία της μουσουλμανικής κοινότητας.

Χάρτης 1.13 Παγκόσμιος χάρτης Σουνιτών και Σιιτών

Όπως γνωρίζουμε, μετά τον θάνατο του Μωάμεθ επήλθε διχασμός των μουσουλμάνων εξ αιτίας του ζητήματος της διαδοχής του Προφήτη. Η κύρια αντίρρηση προήλθε από όσους πίστευαν ότι χαλίφης μπορεί να γίνει μόνο κάποιος άνθρωπος που κατάγεται από την οικογένεια του Προφήτη και οι υποστηρικτές αυτής της άποψης ονομάστηκαν Σίιτες. Οι υποστηρικτές της άλλης άποψης, που αναγνωρίζουν ως πρώτο διάδοχο του Προφήτη Μωάμεθ τον χαλίφη Αμπού Μπακρ, όπως είδαμε προηγουμένως, ονομάζονται Σουνίτες και θεωρούν τους Σίιτες αιρετικούς, ενώ τους εαυτούς τους «ορθόδοξους» του Ισλάμ. (Οι περιοχές με πληθυσμούς Σουνιτών και Σιιτών στο κόσμο στο χάρτη 1.13).

δ. Άλλες τάσεις του Ισλάμ

(1) *Αλαουίτες*. Οι Αλαουίτες (αραβικά: علويّة) γνωστοί και ως Ανσαρίτες ή Νουσαϊρίτες, είναι μια μυστικιστική θρησκευτική ομάδα αρκετά σημαντική, η οποία ακολουθεί έναν κλάδο του σιιτικού Ισλάμ, σχετικά με τους Δώδεκα Ιμάμηδες των Σιιτών και συναντάται κυρίως στη Συρία . Οι Αλαουίτες,²⁴

²⁴ Οι Αλαουίτες έχουν κρατήσει ιστορικά κρυφές τις πεποιθήσεις τους σε άλλα θρησκευτικά δόγματα, καθώς αυτοί, όπως και οι Σίιτες σε γενικές γραμμές, διώκονται για τις πεποιθήσεις τους από τους ηγεμόνες της περιοχής Σουνίτες Μουσουλμάνους. Η κατάληψη της περιοχής της Συρίας, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, από τους Γάλλους έφερε πολλές αλλαγές στην περιοχή. Οι Γάλλοι έδωσαν πολλά προνόμια στις μειονότητες, ενώ προχώρησαν στην ίδρυση του Αλαουιτικού κράτους, προτεκτοράτου της Γαλλίας στην περιοχή. Από την δεκαετία του 1970 η Συρία κυβερνείται από την Αλαουιτική οικογένεια των Άσαντ. Αρχικά με τον Χαφέζ αλ Άσαντ και έπειτα από

των οποίων το όνομα σημαίνει ακόλουθοι του Αλί, τιμούν τον Αλί (Αλί Ιμπν Αμπί Τάλιμπ). Η ομάδα αυτή θεωρείται πως ιδρύθηκε από τον Ιμπν Νουσαΐρ κατά τον 8ο αιώνα. Σήμερα, οι Αλαουίτες αντιπροσωπεύουν το 12% του πληθυσμού της Συρίας και αποτελούν μια σημαντική μειονότητα στην Τουρκία και στο βόρειο Λίβανο.

(2) **Αλεβίτες.** Η ονομασία των Αλεβιτών ή Αλεβήδων²⁵ προέρχεται από το όνομα του γαμπρού του Μωάμεθ, Αλί ιμπν Αμπού Τάλιμπ. Όπως κάνουν οι Σιίτες, οι Αλεβίτες τιμούν ιδιαίτερα τον Αλί. Όμως η λατρεία τους πραγματοποιείται περισσότερο σε οίκους συναθροίσεων (cemevi) παρά σε τζαμιά. Οι Αλεβίτες στις τελετές τους έχουν μουσική και χορό. Για πολλούς δεν μπορούν να θεωρηθούν μουσουλμάνοι, καθώς η θρησκεία τους είναι ένα μείγμα που περιέχει μουσουλμανικά, χριστιανικά και άλλα στοιχεία. Σε αντίθεση με τους μουσουλμάνους, που κάνουν τελετές στα αραβικά, οι Αλεβίτες χρησιμοποιούν κυρίως την τουρκική γλώσσα, και λιγότερο τα κουρδικά. Οι Αλαουίτες δεν θα πρέπει να συγχέονται με τους Αλεβίτες, παρά την ομοιότητα των ονομασιών τους, καθώς εθνολογικά οι πρώτοι είναι Άραβες, ενώ οι δεύτεροι είναι Τούρκοι.

1.5 Ισλάμ και εθνικό κράτος

«Από τη διαχρονική εξέταση του Ισλάμ, είναι φανερό ότι χωρίς αυτό οι Άραβες νομάδες θα είχαν παραμείνει στο στάδιο των φατριών και το πιθανότερο είναι να είχαν εξαφανιστεί στο εσωτερικό κάποιου άλλου πολιτισμού. Η ιστορία των Αράβων αρχίζει με το Ισλάμ. Για το λόγο αυτό στον ισλαμικό κόσμο είναι δύσκολος ο διαχωρισμός μεταξύ έθνους ή κράτους και θρησκείας, όπως και μεταξύ θρησκείας και κοινωνίας.»²⁶

Για να αντιληφθούμε το διαχωρισμό, θα πρέπει να θυμηθούμε ότι η δυτική διαίρεση έθνους –κράτους ξεκίνησε από την αρχαία Ελλάδα με τις πόλεις –κράτη,

τον Μπασάρ αλ Άσαντ. Βλ. Προκοπίου Σωκράτης, Αλαουίτες, μια Μυστική Δοξασία της Ανατολής (Αθήνα :Πύρινος Κόσμος, 1982).

²⁵ Βασικά χαρακτηριστικά του Αλεβισμού είναι: 1.Αγάπη και σεβασμός για όλους τους ανθρώπους («Το σημαντικό δεν είναι η θρησκεία, αλλά το να είσαι ανθρώπινο ον»). 2.Ανεκτικότητα απέναντι σε άλλες θρησκείες κι εθνικές ομάδες («αν πληγώσεις κάποιον, οι τελετουργικές προσευχές που έχεις κάνει δεν αξίζουν τίποτα»). 3.Σεβασμός για τους εργαζόμενους («η υψηλότερη πράξη λατρείας είναι να εργάζεσαι»). 4.Ισότητα ανδρών και γυναικών. Τα δυο φύλα προσεύχονται δίπλα-δίπλα και ασκείται μονογαμία. Βλ. Πέτρου Σάββας, «Οι Αλεβίτες», elisme, 07.01.2013, <http://www.elisme.gr/en/2013-01-07-19-11-53/item/42-112> (έγινε πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017).

²⁶ Βατικιώτης, Π.Γ., Ισλάμ και Κράτος, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000).

εντός των οποίων σχηματίστηκε η ιεραρχική σχέση κράτους – πολίτη και η χωρίς όριο κρατική ισχύς. Στη συνέχεια, ο θεσμός ήρθε σε επαφή με την Ανατολή κατά τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου και αργότερα η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία τον εξέλιξε, με την εισαγωγή του νόμου και της ηθικής. Η Ρώμη συνεισέφερε πολλά στη σύγχρονη εθνική ιδέα του κράτους.

Αργότερα, μετά τη εξάπλωση του χριστιανισμού, η έννοια του έθνους επανεμφανίστηκε στη βόρεια και δυτική Ευρώπη γύρω στο 18^ο αιώνα. Ο θεσμός αυτός κατέστη ο βασικός καθοριστικός παράγοντας πολιτικής ταυτότητας και αφοσίωσης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στη Γαλλία και την Αμερική, από άποψη ταυτότητας και αφοσίωσης, έθνος και χώρα είναι συνώνυμα. Αλλά και στις υπόλοιπες χώρες, η σχετική ταύτιση, οδήγησε την έννοια του έθνους – κράτους να αντιπροσωπεύει τη συνήθη δυτικοευρωπαϊκή πολιτική ταυτότητα.

Όταν το δόγμα αυτό ταξίδεψε ανατολικά, μετά το Ναπολέοντα και εισήχθη στη Μ. Ανατολή, κατέστη επισφαλές, καθώς ήρθε σε σύγκρουση με παλαιότερες και βαθύτερες δοξασίες και έτσι παρέμεινε χωρίς σημασία για τον καθορισμό της πολιτικής ταυτότητας. Στην ισλαμική ιστορία, χώρα είναι μια τοποθεσία και έθνος, ένας λαός ή ούμα, η κοινότητα που καθορίζεται από τη θρησκευτική πίστη, δηλαδή, το έθνος των πιστών. Η ταυτότητα παρέμεινε βασισμένη στη θρησκευτική πίστη και λόγω ιστορικών συγκυριών, η αφοσίωση στράφηκε προς ένα κράτος μια κυβέρνηση ή ένα ηγέτη.

Στο Ισλάμ η έννοια της θρησκείας είναι ευρύτερη, αγκαλιάζοντας την ιδιωτική, όσο και τη δημόσια πλευρά της ζωής του ατόμου, γιατί ο θρησκευτικός νόμος του θεού πιστεύεται ότι ισχύει για τη συνολική ανθρώπινη δραστηριότητα. Αντίθετα, το εθνικό κράτος αναφάνηκε στη Δύση, όταν η έννοια της θρησκείας είχε περιορισθεί σε μια μόνο πλευρά της ζωής του ατόμου, χωριστή από τις άλλες πλευρές.

Ο Μωάμεθ, στο επονομαζόμενο από εκείνον Σύνταγμα της Μεδίνας, ίδρυσε μια νέα πολιτική κοινότητα – νομοθεσία, η οποία περιοριζόταν στο δια βίου ρόλο του επιδαιτητή (hakam). (Άποψη της Μεδίνας στην εικόνα 1.14).

Ο ίδιος άντλησε την πολιτική του εξουσία από τη θεική φύση της προφητικής του αποστολής. Μετά το θάνατο του, οι διάδοχοί του, οι πρώτοι χαλίφηδες, εισήγαγαν μια νέα κυρίαρχη αντίληψη, αυτή του amir al-murininim, του Αρχηγού των Πιστών. Παρά την αρχική αντίφαση στην ιδέα αυτή, επικράτησε ο διορισμός του Χαλίφη/Ιμάμη. Έτσι κάθε ενέργεια του πολιτικού ηγέτη εγκρίνεται ή επιβεβαιώνεται από την συναίνεση της κοινότητας, με άλλα λόγια τη συναίνεση των Ulema και των

ιεροδιδασκάλων. Τελικά το εθνικό κράτος παρέμεινε μια ξένη αντίληψη για το Ισλάμ, μια αντίληψη ευρωπαϊκή, η οποία δεν συμβιβάζεται με την ισλαμική παράδοση.

Επίσης οι μουσουλμάνοι ηγέτες και οι κυβερνήσεις κατά την άσκηση της εξουσίας τους, επέτρεψαν εντόπιες επιρροές στην άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων. Σε πολλές περιπτώσεις, τα τοπικά έθιμα και οι παραδοσιακές συνήθειες, σε συνδυασμό με την αυθαίρετη βούληση του άρχοντα, κατέστησαν η νομική βάση της διακυβέρνησης. Αν και θεωρητικά υποτίθετο ότι ο άρχοντας²⁷ θα εφαρμόζε τους κανόνες της σαρία, η συνήθης πρακτική ήταν να νομοθετεί και να κυβερνά βάσει εθίμων και παραδόσεων. Ακόμη και σήμερα, η τοπική παράδοση και το έθιμο επικρατούν, όπως για παράδειγμα ο νόμος για την πληρωμή σε αίμα (al tha'ir), ο οποίος στην πράξη είναι εκδίκηση.

Εικόνα 1.14 Άποψη της Μεδίνας

Παρά την παραδοσιακή εφαρμογή του νόμου, η σαρία παρέμεινε ο ιδανικός κανόνας για πρότυπη ισλαμική συμπεριφορά, ο οποίος όμως θα εφαρμοσθεί μόνο υπό την κυριαρχία του προσδοκώμενου του Ιμάμη υπό τη θεία καθοδήγηση. Η ανομοιότητα μεταξύ πραγματικού και ιδεατού, δημιούργησε και στο τομέα της εφαρμογής του δικαίου ένα σοβαρό ψυχολογικό πρόβλημα για τους πιστούς. Τελικά

²⁷ Επειδή πίστη και κράτος συνιστούν κάτι το ενιαίο και αδιαχώριστο για το Ισλάμ, οι κρατικοί λειτουργοί, ασκούν και τα θρησκευτικά καθήκοντα. Οι πιστοί συγκροτημένοι σε κοινότητα υπό την άμεση κυριαρχία του Θεού, υπόκεινται στην διδακτική αυθεντία του Θεού, δια του Κορανίου. Βλ. Ahmed Eldin, «Το ορθόδοξο Ισλάμ με ορθόδοξη κατανόηση», [islam for greeks](https://islamforgreeks.org/), 10.9.2017, <https://islamforgreeks.org/> (έγινε πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017).

ο ερμηνευτής του Ιερού Νόμου²⁸ παρέμεινε, όχι μόνο κεντρικός παράγοντας στη διακυβέρνηση του κράτους και στη λειτουργία της ισλαμικής κοινωνίας, αλλά πρόσφερε και την αναγκαία νομιμότητα σε αυτόν που κρατούσε την εξουσία.

Το εθνικό κράτος θα μπορούσε να έχει αναπτυχθεί κατά τη δεύτερη περίοδο της ισλαμικής ιστορίας με την εγκαθίδρυση της οθωμανικής δυναστείας, της δυναστείας των Σαφαβιδών στην Περσία και των Μαμελούκων στην Αίγυπτο, εφ' όσον υπήρχε στην Τουρκία, την Περσία και την Αίγυπτο μια προ-ισλαμική ταυτότητα, ανεξάρτητη από το Ισλάμ ή τουλάχιστον προγενέστερη του. Αυτό δεν έγινε γιατί κανείς δεν άδραξε την ευκαιρία (ή κανείς δεν το είδε σαν ευκαιρία) να διαχωρίσει την κοσμική από τη θρησκευτική εξουσία.

Στις περιπτώσεις της Αιγύπτου, του Ιράν και της Τουρκίας, η νέα αντίληψη δεν αποδείχθηκε τόσο προβληματική, όσο για παράδειγμα στην ευρύτερη αραβόφωνη Μ. Ανατολή. Οι Τούρκοι κατάφεραν να αποκρυσταλλώσουν μια εθνικότητα, σε αντίθεση με τη θρησκευτική κοινότητα και υπό τον Κεμάλ Ατατούρκ σχημάτισαν μια οντότητα που καθοριζόταν από εθνικά σύνορα. (Ο Κεμάλ στην εικόνα 1.15). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι διέθεταν μακρά πείρα πολιτικής κυριαρχίας και τη διάθεση να απογυμνώσουν το Ισλάμ από κάθε ρόλο στα δημόσια πράγματα και να το αποκαθηλώσουν από επίσημη θρησκεία του κράτους. Οι Πέρσες στο Ιράν μπορούσαν επίσης να επικαλεσθούν την ιστορική μνήμη μιας αρχαίας μοναρχίας, την

²⁸ Για να καταλογισθεί μια πράξη σε κάποιον άνθρωπο σύμφωνα με το Ισλάμ πρέπει ο ίδιος να γνωρίζει τον άδικο χαρακτήρα της και να έχει αποδεχθεί με πράξεις ή παραλείψεις του την εκτέλεσή της. Η άγνοια του άδικου μιας πράξης δεν επιτρέπεται αφού κάθε αμάρτημα είναι πράξη αποδοκιμαστέα από την Πολιτεία. Στηριζόμενο στην θεϊκή υφή της νομοθεσίας του, το Ισλάμ διακρίνει σε δύο ομάδες τα εγκλήματα: τα *χουντούτ* που είναι επτά, η μοιχεία, η δυσφήμιση, η κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών, η κλοπή, η μεγάλη κλοπή, η αλλαξοπιστία και η παράνομη εξέγερση. Εδώ η ποινή απορρέει από τον Θεό και δεν υπάρχει περιθώριο απονομής καμίας χάριτος. Το προστατευόμενο έννομο αγαθό ανήκει στον ίδιο τον Θεό και δεν αφορά στα άτομα. Ωστόσο αν επιβληθεί επίγειος κολασμός τότε μεταθανάτια μπορεί και να αρθεί. Ο ρόλος του δικαστή σε αυτά τα εγκλήματα είναι περιορισμένος ή ανύπαρκτος επειδή μόνο εφαρμόζει αμέσως την προβλεπόμενη από την νομοκανονική παράδοση ποινή. *Τααζήρ* είναι η άλλη ομάδα εγκλημάτων χωρίς ακριβή αριθμητικό καθορισμό αυτών. Συνήθως αναφέρονται τα μνημονευόμενα στην σαρία όπως ο τοκογλυφία, η αθέτηση της εμπιστοσύνης, η δωροδοκία και ότι άλλο θα μπορούσε να καθορισθεί από τον εκάστοτε δικαστή. Για ορισμένους μελετητές του Ισλαμικού δικαίου υπάρχει και μία τρίτη ομάδα εγκλημάτων η *αλ κεσάς* (τιμωρία), στην οποία εμπίπτουν πέντε εγκλήματα, όπως ο εκ προθέσεως φόνος, ο εξ αμελείας φόνος, ο εκ προθέσεως τραυματισμός ή και ο απλός δαρμός εξ αμελείας. Εδώ η προβλεπόμενη ποινή είναι η ταυτοπάθεια, δηλαδή να υποστεί ο ίδιος ο δράστης την πράξη του. Η ποινική μεταχείριση εδώ ομοιάζει με το ιουδαϊκό δίκαιο. Ωστόσο το Κοράνιο δέχεται ο παθών ή οικείοι του να δώσουν χάρη ή να ζητήσουν αποζημίωση. Στα πλαίσια της αντεγκληματικής πολιτικής του Ισλάμ εντάσσονται και οι σωματικές τιμωρίες, κατά την εφαρμογή των οποίων προστατεύονται τα αισθητήρια όργανα του ανθρώπου. Βλ. <https://islamforgreeks.org/>, 10.9.2017, op.cit.

ύπαρξη ιρανικής ταυτότητας προγενέστερης του Ισλάμ, αλλά ακόμη και ένα σχισματικό Ισλάμ που βασιζόταν στην ετερόδοξη επίσημη σιιτική θρησκεία, ήδη από τον 16^ο αιώνα.

Για τους υπόλοιπους Άραβες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής όμως, η ίδρυση εθνικών κρατών έπρεπε να είναι εθνικιστική, δηλαδή ριζοσπαστική, με την έννοια ότι θα απέβλεπε στον τελικό σχηματισμό ενός μοναδικού αραβικού εθνικού κράτους, που θα περιλάμβανε μια ευρύτερη ομάδα συγγενών εθνών.

Έτσι έχουμε τη δημιουργία από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις κρατών χωρίς σαφή πολιτική ταυτότητα, μακριά από την έννοια των εθνικών δυτικών κρατών, με τεχνητά σύνορα, που προσπαθούν να βρουν την ταυτότητα τους μέσα από οργανώσεις, κινήματα και ομάδες, κυρίως γύρω από ένα ισχυρό τοπικό διοικητή. Η πιο επίμονη κίνηση μεταξύ της μουσουλμανικής πλειοψηφίας των κρατών αυτών υπήρξε ο αραβικός εθνικισμός, ο πυρήνας του οποίου δεν ήταν τίποτε άλλο από το Ισλάμ, δηλαδή η βασιζόμενη στη θρησκεία ταυτότητα.

Εικόνα 1.15 Κεμάλ Ατατούρκ

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, το Ισλάμ και ο εθνικισμός είναι έννοιες που αποκλείουν η μια την άλλη. Ως μια εποικοδομητική νομιμοφροσύνη προς μια εθνική ομάδα εδαφικά καθορισμένη, ο εθνικισμός δεν συμβιβάζεται με το Ισλάμ, γιατί το κράτος δεν καθορίζεται από εθνικά ή εδαφικά κριτήρια, αλλά είναι το ίδιο ιδεολογικό και θρησκευτικό. Το κράτος είναι δηλαδή θρησκευτική ενότητα, είναι η πατρίδα των πιστών. Το εδαφικό κριτήριο επομένως εκτείνεται όπου ζουν μουσουλμάνοι, ενώ το μουσουλμανικό έθνος αποτελεί ένα ιδανικό και μια ενότητα, στην οποία η γενική νομιμοφροσύνη είναι αποκλειστικά μουσουλμανική. Αυτό το κριτήριο δεν είναι

δυνατό να ανεχθεί οποιαδήποτε ομαδική εκδήλωση, η οποία περιλαμβάνει μη μουσουλμάνους, όπως γίνεται εντός ενός τεχνητά σχεδιασμένου στο χάρτη κράτους. Ακόμη και η επίμονη αντίσταση κατά της ευρωπαϊκής κατακτήσεως από τη βόρειο Αφρική μέχρι το Ιράν και την Κεντρική Ασία το 18ο αιώνα, βασίσθηκε στην έννοια της υπερασπίσεως του Ισλάμ. Η νομιμοφροσύνη των μαζών, όπως διαπιστώνουμε, παραμένει θρησκευτική και τοπική.

Σήμερα, έχει επικρατήσει σε διάφορους βαθμούς, η παραδοσιακή συγχώνευση θρησκείας και πολιτείας σε όλη την έκταση των μουσουλμανικών κρατών, από τη Β. Αφρική μέχρι την Κ. Ασία. Στην έκταση αυτή, ο εθνικισμός περιορίστηκε στις πολιτικά ενήμερες κοινωνικές τάξεις, αλλά οι μάζες δεν έχουν ιδέα για το έθνος ή την εθνικότητα και παραμένουν απλώς μουσουλμάνοι. Δηλαδή βλέπουμε την απόρριψη του εθνικισμού από το μαχητικό Ισλάμ και την παραμονή της αντίληψης ότι η ούμα δεν αποτελεί εθνικό κράτος, αλλά αναφέρεται σε ένα λαό ή μια ομάδα, που υπήρξε ο ειδικός αποδέκτης μιας θείας αποκαλύψεως.

Ως συμπέρασμα μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι, η έννοια του έθνος – κράτους δεν είναι κατανοητή στον ισλαμικό κόσμο, όπως και η έννοια της ούμα, ως κοινωνικοπολιτικής ενότητας, δεν γίνεται αντιληπτή στη δυτική κουλτούρα.

1.6 Η εκκοσμίκευση της ζωής – Δυτική και ισλαμική νομιμοποίηση²⁹

Η έλλειψη ενός συνολικού δικαίου στο χριστιανισμό, υποχρέωσε τους ηγέτες της εκκλησίας να αφήσουν σταδιακά τη σφαίρα της επίγειας ζωής στο νόμο της κοσμικής εξουσίας. Όταν απώλεσαν οι θρησκευτικοί ηγέτες της Δύσης την πλευρά αυτή της ζωής, οι βασιλείς βρέθηκαν να κατέχουν την κοσμική εξουσία, όχι μόνο διακηρύττοντας την απόλυτη κυριαρχία τους πολιτικοστρατιωτικά, αλλά και μέσω της προώθησης της θεϊκής τους ιδιότητας.

Αργότερα, οι επιστημονικές ανακαλύψεις και οι νέες θεωρίες που αναδύθηκαν στη Δύση, έδωσαν μια νέα ηθική, βασισμένη στη λογική, κατά τη διάρκεια του Διαφωτισμού και απομόνωσαν τη θρησκεία εντός της εκκλησίας. Ως αποτέλεσμα του διαχωρισμού πολιτικής εξουσίας και θρησκείας, η θεσμική διάσταση της πολιτικής νομιμοποίησης προήλθε μέσα από τις θρησκευτικές τελετές, ως συμβολικής

²⁹ Για την εκκοσμίκευση της ζωής και τη πολιτική νομιμοποίηση στο Ισλάμ, βλ. Νταβούτογλου Αχμέτ, *Εναλλ. Κοσμ.*, op.cit., σελ. 243.

διακήρυξης αποδοχής της πολιτικής εξουσίας και τις διαδικαστικές πράξεις του φεουδαρχισμού, ως αρχή και των δημοκρατικών παραδόσεων αργότερα.

Αντίθετα από τη δυτική εμπειρία σχετικά με την πολιτική νομιμοποίηση, η βάση της πολιτικής νομιμοποίησης στο Ισλάμ έχει συνδεθεί άμεσα με την πίστη στην ενότητα της ανθρώπινης ευθύνης και στην ενότητα της ζωής, που πηγάζει άμεσα από την πεποίθηση της υπερβατικής ενότητας του Αλλάχ.

Η χρήση επίσης της έννοιας του χαλίφη, τόσο για τον άνθρωπο ως αντιβασιλέα του Αλλάχ, όσο και για την πολιτική εξουσία επί της γης, είναι ενδιαφέρουσα ένδειξη αυτής της ολιστικής σύνδεσης μεταξύ της οντολογικής και πολιτικής σφαίρας στο Ισλάμ. Η πίστη, ως απόλυτη αλήθεια, η οποία εκπορεύεται από το θεϊκό ον, μέσω της αποστολής των προφητών, υποδηλώνει ένα θεϊκά υπεύθυνο άνθρωπο, ο οποίος δεν έχει δημιουργηθεί μάταια, αλλά για σοβαρό σκοπό, αυτόν της θεϊκής κηδεμονίας επί της γης, την οποία θα πρέπει να πραγματώσει. Επίσης, οι διαφορές των αντιλήψεων της πολιτικής είναι εμφανείς στη διάσταση της αρχής της ούμα στο Ισλάμ, με αυτή του κοινοβουλίου στη δυτική πολιτική παράδοση, ως βασικού διαδικαστικού μέσου για τη νομιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας.

Έτσι, παρά τη δυσκολία που αντιμετωπίζει ο δυτικός κόσμος στην κατανόηση της πολιτικής νομιμοποίησης στον ισλαμικό κόσμο, είναι γεγονός ότι μέσω του Ισλάμ, δημιουργήθηκε στις μουσουλμανικές περιοχές ένα σύνολο αξιών, που μείνει σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια της μουσουλμανικής ιστορίας και δεν επηρεάστηκε ούτε από τους δυτικούς θεσμούς που επέβαλαν οι προσανατολισμένοι προς τη Δύση πολιτικοί ηγέτες των μουσουλμανικών χωρών της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής. Επομένως, κάθε προσπάθεια εκκοσμίκευσης στις μουσουλμανικές κοινωνίες προκαλεί ισχυρές αντιδράσεις.

1.7 Η δημιουργία και διατήρηση των αραβικών κρατών

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την υποχώρηση της αποικιοκρατίας, η έννοια της κυριαρχίας των κρατών άλλαξε. Την ίδια περίοδο, η άνοδος των ΗΠΑ και ο ανταγωνισμός με την άλλη υπερδύναμη, τη Σοβιετική Ένωση, δημιούργησε μια τάση επέμβασης στα αραβικά κράτη. Επίσης τα τεχνητά χαραγμένα σύνορα ευνόησαν τις εσωτερικές εθνοτικές αντιθέσεις, δυναμίτισαν την ενδυνάμωση των κρατών και αύξησαν την εξάρτησή τους από τις μεγάλες δυνάμεις.

«Η δημιουργία αυτής της κατάστασης, είχε ως αποτέλεσμα την αντίθεση των υπερδυνάμεων, τόσο στη δημιουργία νέων κρατών, όσο και στη διάλυση των υπαρχόντων και τελικά στην παγίωση της τρέχουσας μορφής και του συστήματος των αραβικών κρατών.»³⁰

Οι πρώην αποικίες στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική μετασηματίστηκαν σε κράτη μαριονέτες, ελεγχόμενα πλήρως από τις υπερδυνάμεις και συγκέντρωσαν στρατιωτική ισχύ, ως ένα μέσο τοπικής κυριαρχίας και εσωτερικής καταπίεσης.

Επίσης, οι Άραβες ηγέτες χρησιμοποίησαν εσκεμμένα τη ρητορική της αραβικής ενοποίησης, ως εργαλείο για την εδραίωση της κρατικής τους κυριαρχίας εναντίον εσωτερικών και εξωτερικών αντιπάλων. Για την πολιτική συναίνεση, οι Άραβες ηγέτες υποσχέθηκαν εκτεταμένα προγράμματα κοινωνικής προστασίας και ανακατανομής εισοδήματος και έθεσαν την εξασφάλιση της τροφής ως υψηλή προτεραιότητα. Έτσι διατήρησαν με λαϊκίστικα μέσα μια ευρεία κοινωνική σταθερότητα.

Εικόνα 1.16 Στρατιωτική παρέλαση στο Ιράκ

Λίγα αραβικά κράτη έκαναν τη μετάβαση σε μια πιο δυτικού τύπου διακυβέρνηση. Τα περισσότερα, με αστυνομικά και στρατιωτικά μέτρα διακυβέρνησης, βία και δράση μυστικών υπηρεσιών, εξασφάλισαν την εσωτερική σταθερότητα, ως επιβολή, παρά ως ένα σύστημα δημοκρατικής συναίνεσης. Επίσης

³⁰ Για την εκτενή αναφορά στη δημιουργία των αραβικών κρατών βλ. Ahram I. Ariel and Lust Ellen, *The Decline and Fall of the Arab State*, vol. 58 no. 2 April–May 2016 (London: IISS-The International Institute for Strategic Studies, 2016).

τα κράτη αυτά αντιμετώπισαν πάνω από ένα εσωτερικό εχθρό, όπως συνέβη με τους Σίιτες (ή τους Κούρδους) εναντίον του Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ.

Οι ιστορικοί και οι διεθνείς μελετητές θεωρούσαν πάντα αυτά τα κράτη ως στιγμιαίες αποδιοργανώσεις και κακές στιγμές στην εξέλιξη των κρατών. Αλλά δεν είναι επίσης ξεκάθαρο ότι ο πληθυσμός τους φανταζόταν μια εναλλακτική εκδοχή του κράτους και της κυριαρχίας. Το κυριότερο συμπέρασμα είναι ότι τα κράτη του αραβικού συστήματος με τον ένα ή τον άλλο τρόπο διατήρησαν τη κυριαρχία τους για μισό και πλέον αιώνα. (Στρατιωτική παρέλαση στο Ιράκ στην εικόνα 1.16).

1.8 Ριζοσπαστικό – Πολιτικό Ισλάμ και Ισλαμικό Κίνημα

«Ένα σύνηθες λάθος στην εξέταση των ισλαμικών ζητημάτων είναι η αξιολόγησή τους αποκλειστικά ως θρησκευτικών ζητημάτων.»³¹ Το Ισλάμ δεν είναι μόνο μια θρησκεία, αλλά μια Θεοκρατία, ένας πολιτισμός και μια ιδέα του κράτους, η οποία πρεσβεύει ότι πηγή των νόμων των ανθρώπινων κοινωνιών δεν πρέπει να είναι οι άνθρωποι, αλλά ο ίδιος ο Θεός. Σε μια οντολογική προσέγγιση της ισλαμικής πίστεως σε σύγκριση με τη δυτική κοσμοθεωρία, βλέπουμε ότι σε αυτή την πεποίθηση, δεν υπάρχει άλλος θεός, πλην του Αλλάχ. Έτσι, πολλοί μουσουλμάνοι πιστεύουν ότι μοναδική πηγή των νόμων των ανθρώπινων κοινωνιών πρέπει να είναι η «Θεόσταλη Σαρία». Ανάμεσα σε αυτούς, υπάρχουν ομάδες και κινήματα που επιθυμούν και επιδιώκουν με φανατισμό, την ανασύσταση του Παγκόσμιου Χαλιφάτου του 7^{ου} αι. μ. Χ. και την εφαρμογή της σαρία.

«Όπως αναφέρθηκε, σύμφωνα με τη μουσουλμανική παράδοση, ο κόσμος χωρίζεται στον Οίκο του Ισλάμ (Dar al-Islam), στον οποίο επικρατεί ο Ισλαμικός Νόμος και τον οποίο διοικούν οι ισλαμικές κυβερνήσεις και στο Οίκο του Πολέμου (Dar al-Harb), στον υπόλοιπο κόσμο δηλαδή, ο οποίος εξακολουθεί όχι μόνο να κατοικείται, αλλά και να διοικείται από απίστευτους.»³² (Προπαγανδιστική αφίσα ισλαμιστών στην εικόνα 1.17).

³¹ Νταβούτογλου Αχμέτ, Εναλλ. Κοσμ., op.cit., σελ. 22.

³² Kegley, C.W., The new global terrorism, Characteristics, Causes, Controls, The roots of Muslim Rage, (New Jersey, Prentice Hall, 2003).

Αυτό είναι κατά την κρίση των μουσουλμάνων πολύ σημαντικό. Κατ'αυτούς, όλος ο κόσμος, είτε πρέπει να υιοθετήσει τη μουσουλμανική πίστη, είτε να υποταγεί στη μουσουλμανική κυριαρχία. Αυτή η πάλη (τζιχάντ) των μουσουλμάνων ή θεωρητικά ο ιερός πόλεμος για την επικράτηση του Ισλάμ, αρχίζει μέσα από τον Οίκο του Θεού και επεκτείνεται προς τα έξω, ενάντια στον ίδιο άπιστο εχθρό.

Εικόνα 1.17 Προπαγανδιστική αφίσα ισλαμιστών

Αυτό το ριζοσπαστικό Ισλάμ περιλαμβάνει τον Ισλαμισμό ή πολιτικό Ισλάμ, καθώς και το κίνημα των Σαλαφιστών, το οποίο, όπως είδαμε, επικεντρώνετε ως επί το πλείστον στο θεολογικό δόγμα και όχι τόσο στη πολιτική πτυχή του Ισλάμ. Στην ευρύτερο χώρο του ριζοσπαστικού Ισλάμ, ανήκουν οι Ταλιμπάν, οι Ουαχαμιστές και οι Σαλαφιστές Τζιχαντιστές. Στη Σαουδική Αραβία το θρησκευτικό κατεστημένο των Ουαχαμιστών αποτελεί τον ισχυρό βραχίονα του καθεστώτος των Σαούντ, ενώ στο Αφγανιστάν οι Ταλιμπάν είναι το κυρίαρχο δόγμα που αντιστρατεύεται τις δυτικές επεμβάσεις και προσπαθεί να κυριαρχήσει στη χώρα.

«Ο Ισλαμισμός ως κίνημα όμως έχει τις απαρχές του στην Αίγυπτο του 19^{ου} αιώνα. Οι πρώτοι Ισλαμιστές της Αιγύπτου υποστήριζαν το δόγμα του Παν-ισλαμισμού ως ένα είδος αντίστασης στην ευρωπαϊκή αποικιοκρατία.»³³ Οι πιο σημαντικοί εκπρόσωποι αυτού του κινήματος ήταν ο Jamal ad-din al-Afghani (1837-1987) και ο μαθητής του Muhammad Abduh(1849-1905). Στην προσπάθεια του να ενώσει το μουσουλμανικό κόσμο, ο Αλ - Αφγκανί ίδρυσε το Ισλαμικό Κίνημα και

³³ Heller Mark, « Ισλάμ και τρομοκρατία: Μια μάταιη συζήτηση» Capital, 05.2.15, <http://www.capital.gr/think-tank/2221389/islam-kai-tromokratia-mia-mataii-suzitisi>(έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).

υποστήριξε την επαναφορά της σαρία. Απόρροια της αντίδρασης στην απειλή της δυτικής πολιτιστικής και οικονομικής κυριαρχίας, είναι ο σύγχρονος ισλαμικός φονταμενταλισμός, ο οποίος έχει τις ρίζες του σε εκείνη την εποχή.

Εικόνα 1.18 Προσευχή πιστών του Ισλάμ

Μετέπειτα, η υποστήριξη του Ισλαμικού Κινήματος συνεχίστηκε και από άλλους θεωρητικούς του Ισλάμ, όπως ο Rashid Rida (1865-1935). Ο Rashid Rida πίστευε πως η αδυναμία του μουσουλμανικού κόσμου απέναντι στη Δύση θα μπορούσε να ανατραπεί μόνο αν οι μουσουλμάνοι επιστρέψουν σε αυτό που αυτός θεωρούσε ως «αληθινό Ισλάμ», δηλαδή σε αυτό που ασκούσε η πρώτη γενιά των μουσουλμάνων, οι Σαλάφ. Οι Σαλάφ κατά αυτόν πρέπει να είναι τα πρότυπα του πιστού μουσουλμάνου και για το λόγο αυτό πολλοί δυτικοί αναλυτές χαρακτηρίζουν το Κίνημα των Σαλαφιστών ως το κύριο φονταμενταλιστικό κίνημα, με την έννοια ότι επιδιώκουν φανατικά την επιστροφή στις θεμελιώδεις αρχές και αξίες του Ισλάμ. (Προσευχή πιστών του Ισλάμ στην εικόνα 1.18).

Κεφάλαιο 2

Η γέννηση και η δράση του ισλαμικού φονταμενταλισμού

2.1 Φονταμενταλισμός και Ισλάμ

α. Γενική έννοια και χαρακτηριστικά του φονταμενταλισμού. Ο όρος φονταμενταλισμός (θεμελιωτισμός) εκφράζει τις τάσεις εμμονής ή επιστροφής σε άκρως συντηρητικές θρησκευτικές καταστάσεις του παρελθόντος, οι οποίες λειτουργούν ως μέσο αντίστασης για κάθε πιθανή αλλαγή ή θρησκευτική μεταρρύθμιση. Ο όρος³⁴ χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά την περίοδο μεταξύ του τέλους του 19ου αιώνα και της αρχής του 20ού. Η χρήση του όρου είχε σκοπό να περιγράψει ένα ορισμένο ρεύμα θρησκευτικών απόψεων, στο πλαίσιο της σύγκρουσης που είχε ξεσπάσει μεταξύ νεωτεριστών και φονταμενταλιστών, στις τάξεις της αμερικανικής προτεσταντικής κοινότητας.

Με το λήμμα «Fundamentalism» της New Encyclopedia of Islam, ο Cyril Glasse αναφέρεται στην χρήση του όρου από τους μουσουλμάνους, καθώς σύμφωνα με αυτούς, το Ισλάμ ως θρησκεία ήταν πάντα φονταμενταλιστικό, υπό την έννοια ότι ζητά επιστροφή στην ορθότητα του αρχικού Ισλάμ και δεν καλεί σε εκκοσμίκευση με δυτικούς όρους. Το σύγχρονο φαινόμενο στο οποίο αποδίδεται ο όρος, δεν είναι τίποτε άλλο, από την επιστροφή στο παραδοσιακό Ισλάμ.

«Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του φονταμενταλισμού είναι η βαθιά προσήλωση στις θρησκευτικές παραδόσεις, η επιστροφή και η τυπολατρική εμμονή στην παράδοση, η δυναμική απαίτηση για κάθαρση και αποκατάσταση, καθώς και η πεποίθηση ότι είναι ένα είδος κριτή. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι περικλείουμε την έννοια του μαχητικού θρησκευτικού συντηρητισμού με τρεις λέξεις που τον χαρακτηρίζουν: συντηρητικότητα, θρησκευτικότητα και μαχητικότητα.»³⁵ Τα

³⁴ Ο όρος «φονταμενταλισμός» επινοήθηκε το 1920 από τον αμερικανό δημοσιογράφο και ιεροκήρυκα Κέρτις Λη Ρόουζ, για να περιγράψει το κίνημα εναντίον της νεωτερικότητας (μοντερνισμού) που είχε αναπτυχθεί στους κόλπους του αμερικανικού προτεσταντισμού από τα τέλη του 19^{ου} αι. Ο Κέρτις περιέγραψε τους φονταμενταλιστές ως ανθρώπους «που ακόμα πιστεύουν στα θεμελιώδη δόγματα και είναι έτοιμοι να δώσουν μάχη μέχρι εσχάτων» για τη χριστιανική πίστη. Βλ. «Φονταμενταλισμός», *Liberal*, 21.9.2017, <http://www.liberal.gr/arthro/59748/glossari/f/fontamentalismos.html> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

³⁵ Μπέζος Μάριος, «Η ανατομία του φονταμενταλισμού», *Εφημερίδα Βήμα*, 16.9.2001 <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=136650> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

χαρακτηριστικά αυτά οδηγούν τους υποστηρικτές του φονταμενταλισμού στην υιοθέτηση, αρκετά συχνά, βίαιων αντιδράσεων και συμπεριφορών.

Ο φονταμενταλισμός διαθέτει επίσης κοινωνικά χαρακτηριστικά και αποτέλεσε συχνά κύριο χαρακτηριστικό του Χριστιανισμού³⁶ (από όπου και προέρχεται ως όρος), του Ιουδαϊσμού³⁷ και του Ισλάμ.

Τα φονταμενταλιστικά κινήματα διαφέρουν σημαντικά, ανάλογα με τη θρησκεία ή ακόμα και μέσα στην ίδια τη θρησκεία, καθώς ο ιδιαίτερος χαρακτήρας τους εξαρτάται από τις παραδόσεις και την κουλτούρα της κάθε θρησκείας, όπως και της κοινωνίας από την οποία προέρχονται. Ωστόσο, εμφανίζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά που θα εξετάσουμε παρακάτω.

β. Τα αίτια του φονταμενταλισμού. Σαν κύριο αίτιο για την έξαρση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού στις μέρες μας μπορεί να θεωρηθεί η κοσμικότητα³⁸ της κοινωνίας, η χειραφέτηση δηλαδή της κοινωνίας από τη θρησκευτική εξουσία. «Η διαδικασία της κοσμικότητας πραγματοποιήθηκε σε διαφορετικές εποχές και με διαφορετικούς ρυθμούς σε όλο τον κόσμο. Στη χριστιανική Δύση συνέβη κατά το 18^ο και 19^ο αιώνα, ενώ στο μουσουλμανικό κόσμο στη διάρκεια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα.»³⁹ Η παγκόσμια κυριαρχία του δυτικού πολιτισμού στην εποχή μας, η λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση», συνεπάγεται την επικράτηση της κοσμικότητας στις περισσότερες θρησκείες του κόσμου.

Ο φονταμενταλισμός δεν είναι ουσιαστικά η επιστροφή σε έναν προνεωτερικό πολιτισμό, αλλά αποτελεί την απάντηση στην επιβαλλόμενη κοσμική νεωτερικότητα. Με άλλα λόγια, ο φονταμενταλισμός δεν θα υπήρχε χωρίς τη νεωτερικότητα. Είναι γνωστό ότι ξεκίνησε ως μάχη, όχι μεταξύ των θρησκειών, αλλά

³⁶ Ο χριστιανικός φονταμενταλισμός γεννήθηκε μέσα στους κόλπους του Προτεσταντισμού και στη συνέχεια επεκτάθηκε και στις υπόλοιπες Ομολογίες. Γίνεται επίσης λόγος και στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, μέσα από την αντίσταση σε κάθε εκσυγχρονιστική τάση στην εκκλησιαστική ζωή, το τελετουργικό, τη διδασκαλία, το ήθος, την οργάνωση κ.λπ., αλλά και στην Ορθόδοξη Εκκλησία σε ομάδες που παραμένουν προσκολλημένες στους θρησκευτικούς τύπους, όπως συμβαίνει με τους παλαιομερολογίτες στην Ελλάδα και με τους «παλαιούς πιστούς» στη Ρωσία. Βλ. Γούλφ Άλεξ, Φονταμενταλισμός (Αθήνα: Σαββάλας 2004).

³⁷ Ο ιουδαϊκός φονταμενταλισμός δεν χαρακτηρίζεται τόσο από την επιδίωξή του για ακριβή προσήλωση στη Βίβλο, όσο για την εμμονή του στη θρησκευτική παράδοση και τη θρησκευτική πράξη. Βλ. Γούλφ Άλεξ, *ibid.*

³⁸ Με τη στενή έννοια του όρου, η κοσμικότητα είναι θεσμική και αναφέρεται στο χωρισμό κράτους και Εκκλησίας. Ευρύτερα, με τον όρο κοσμικότητα σηματοδοτείται η ένταση του θρησκευτικού αισθήματος μιας κοινωνίας.

³⁹ Kegley, C.W., *op.cit.*.

στο εσωτερικό αυτών. Ήταν η κριτική προς τη θρησκευτική φιλελευθεροποίηση, την οποία οι συντηρητικοί κατήγγειλαν ως ενδοτισμό, έναντι μιας επιθετικής κοσμικής εξουσίας. Ενώ όμως γίνεται φανερό ότι ο φονταμενταλισμός γεννήθηκε μέσα σε αυστηρά θρησκευτικό πεδίο, πολύ γρήγορα μεταπήδησε στο πολιτικό πεδίο και σε κοσμικά ζητήματα όπως οι σχέσεις κράτους – κοινωνίας.

Υπάρχουν δύο βασικές θεωρήσεις του φαινομένου του πολιτικού θρησκευτικού φονταμενταλισμού: η προνεωτερική και η αντνεωτερική. Σύμφωνα με την πρώτη, ο πολιτικός θρησκευτικός φονταμενταλισμός συναντάται σε κοινωνίες που δεν έχουν περάσει στην εποχή της νεωτερικότητας και παραμένουν προσκολλημένες σε ένα προνεωτερικό παρελθόν και σε μια αμετάβλητη θρησκευτική παράδοση. Οι κοινωνίες αυτές αδυνατούν να αναπτύξουν μη θρησκευτικές, κοσμικές αντιλήψεις και θεσμούς για την οργάνωση της πραγματικότητας τους. Περισσότερο δημοφιλής και αξιόπιστη όμως είναι η δεύτερη θεώρηση. Σύμφωνα με αυτή το αίτημα της επιστροφής σε μια αρχέγονη παράδοση έχει νόημα στο βαθμό που η παράδοση αυτή βάλλεται ή βρίσκεται σε παρακμή, συνήθως λόγω των αλλαγών που προκαλεί η νεωτερικότητα και ο εκσυγχρονισμός.

γ. Οι φονταμενταλιστές απέναντι στη δημοκρατία και τη βία. Η δημοκρατία ποτέ δεν είχε καλές σχέσεις με το φονταμενταλισμό, γιατί τα κινήματά του απορρίπτουν τις αρχές της, όπως και κάθε εξουσία που πηγάζει από το λαό και ασκείται προς όφελος του. Οι φονταμενταλιστές αντιπροτείνουν τη διακυβέρνηση των χωρών από τους θρησκευτικούς ηγέτες. Ισλαμιστές και Εβραίοι φονταμενταλιστές επιθυμούν τη δημιουργία νέων κρατών, που θα βασίζονται στους ιερούς νόμους, τη σαρία και τη χαλακά (ιερός νόμος των Εβραίων) αντίστοιχα. Σε αυτά τα κράτη, σύμφωνα με την φονταμενταλιστική ερμηνεία των νόμων, ο λαός δεν θα έχει καμία εξουσία. Άλλη ιδιαίτερη περίπτωση αποτελούν οι Αμερικανοί φονταμενταλιστές, οι οποίοι όμως αποδέχονται το δημοκρατικό καθεστώς των ΗΠΑ και δεν επιδιώκουν την ανατροπή του.

Κάτι ανάλογο με τη δημοκρατία, συμβαίνει και με τη στάση των φονταμενταλιστών απέναντι στη βία. Παρά το γεγονός ότι στις θεμελιώδεις αρχές των περισσότερων θρησκειών του κόσμου εντάσσονται η αγάπη, η ειρήνη και η φιλανθρωπία, οι ισλαμιστές φονταμενταλιστές βρίσκουν πάντοτε τρόπο να δικαιολογούν τη χρήση βίας επικαλούμενοι θρησκευτικούς λόγους. Γενικά, οι έννοιες ισλαμισμός και δημοκρατία - σύμφωνα με τη δυτική αντίληψη - είναι έννοιες ξένες

και δεν μπορεί να γίνει η εισαγωγή της μιας στην άλλη. Κυρίως όμως, το φαινόμενο της βίας είναι χαρακτηριστικό εκείνων των μουσουλμανικών κρατών, στα οποία οι ισλαμιστές φονταμενταλιστές μην έχοντας άλλο τρόπο έκφρασης, καταφεύγουν συχνά στη χρήση ακραίων μεθόδων για να επιβάλλουν τις απόψεις τους. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν πρέπει να μας κάνει να δούμε το Ισλάμ απόλυτα ως μια θρησκεία με ιδεολογική ροπή προς τη βία, αλλά να διακρίνουμε ξεκάθαρα το διαχωρισμό των αρχών της ισλαμικής πίστης και της ρητορικής των ισλαμικών φονταμενταλιστικών κινημάτων.

δ. Ισλαμικός Φονταμενταλισμός. Το πιο πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη των φονταμενταλιστικών τάσεων απετέλεσε ο ισλαμικός χώρος. Ο ισλαμικός χώρος βρίσκεται σε πόλεμο με δύο «εχθρούς», τη νεωτερικότητα και την κοσμικότητα. Η μάχη εναντίον της νεωτερικότητας, κατά το πλείστον, δεν είναι ούτε συνειδητή, ούτε σαφής. Αντίθετα η μάχη εναντίον της κοσμικότητας είναι συνειδητή και κατηγορηματική. Κατευθύνεται προς την όλη διαδικασία της αλλαγής, που έλαβε χώρα στον ισλαμικό κόσμο κατά τον τελευταίο αιώνα ή ακόμα πιο πριν, η οποία μεταμόρφωσε τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, ακόμα και τις πολιτιστικές δομές των μουσουλμανικών χωρών. (Ορκωμοσία τζιχαντιστών στην εικόνα 2.1).

Εικόνα 2.1 Ορκωμοσία τζιχαντιστών

Ο μουσουλμανικός φονταμενταλισμός είναι ιδιαίτερα βίαιος και δυναμικός, έχει πολλά ανορθολογικά χαρακτηριστικά, ενώ υπολογίζεται ως μια από τις σημαντικότερες πολιτικές και ιδεολογικές δυνάμεις στον κόσμο, που τελευταία δείχνει να απειλεί σοβαρά το παγκόσμιο πολιτισμό, τουλάχιστον με τη μορφή που

τον ξέρουμε μέχρι σήμερα. Η εξήγηση του φαινομένου αυτού είναι πολύπλοκη, γιατί αυτό πρέπει να εξηγηθεί σε πολλά επίπεδα, κυρίως στο πολιτισμικό, στο γεωπολιτικό και στο κοινωνικοψυχολογικό.

(1) **Η πολιτισμική διάσταση.** Για να γίνουμε πιο σαφείς, στο επίπεδο των αξιών που διαμορφώνουν τις εθνικές, πολιτικές και θρησκευτικές ταυτότητες των ατόμων, παρατηρούμε κυρίως στα οικονομικά αδύνατα, αλλά και στα μεσαία στρώματα των μουσουλμανικών κοινωνιών, μια ριζική αντίδραση στον μεταμοντέρνο, δυτικό τρόπο ζωής, που χαρακτηρίζεται από φαινόμενα όπως, η σεξουαλική απελευθέρωση, ο ηθικός σχετικισμός, η νομιμοποίηση της ομοφυλοφιλίας, ο φεμινισμός, η αποδυνάμωση των συγγενικών δεσμών, η ευρεία εξάπλωση της αθεΐας κ.τ.λ. Έτσι, στο επίπεδο της κουλτούρας, μπορούμε να δούμε την άνοδο του θρησκευτικού φονταμενταλισμού στο μουσουλμανικό κόσμο, ως μια αντίδραση στους βασικούς προσανατολισμούς και ηθικούς κώδικες της ύστερης, παγκοσμιοποιημένης νεωτερικότητας. Μιας νεωτερικότητας, της οποίας ο πολιτισμός μέσω των παγκόσμιων ΜΜΕ, διαχέεται σε πλανητικό επίπεδο. Με αυτόν τον τρόπο, οι παραδοσιακές αξίες και πολιτισμικοί κώδικες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής, υποσκάπτονται από τον δυτικό «πολιτισμικό ιμπεριαλισμό», που συνδέεται άμεσα με τον οικονομικό ιμπεριαλισμό των πανίσχυρων δυτικών πολυεθνικών εταιρειών. (Δολοφονία ομοφυλόφιλου με πτώση από ταράτσα κτιρίου στην εικόνα 2.2).

Εικόνα 2.2 Δολοφονία ομοφυλόφιλου με πτώση από ταράτσα κτιρίου

«Πραγματικά, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός έδωσε ένα σκοπό και μια μορφή στην άσκοπη και άμορφη δυσαρέσκεια και οργή των μουσουλμάνων προς

τις δυνάμεις που υποτίμησαν τις παραδοσιακές αξίες τους και που σε τελική ανάλυση, τους έκλεψαν τα πιστεύω, τις ελπίδες, την τιμή και ως ένα βαθμό, ακόμα και την ικανότητα βιοπορισμού τους. Έτσι, μέσω του φονταμενταλισμού, ο μουσουλμανικός κόσμος στοχεύει στην ενδυνάμωση της ισλαμικής θρησκευτικής και πολιτισμικής παράδοσης και διακρίνεται για τη στενή του σύνδεση προς την ουσία και τον τρόπο άσκησης της πολιτικής εξουσίας. Ο φονταμενταλισμός, ως όπλο του χρησιμοποιεί την τζιχάντ, δηλαδή ένα τύπο ιερού πολέμου, προκειμένου να υπερασπιστεί την ισλαμική παράδοση και προκειμένου να επεκταθεί η ισλαμική κυριαρχία, με τελικό στόχο την ολική επικράτηση του Ισλάμ.»⁴⁰

(2) **Η γεωπολιτική διάσταση.** «Αν χρειαστεί να αποδοθεί με γεωπολιτικούς όρους το φαινόμενο του ισλαμικού φονταμενταλισμού, η Μέση Ανατολή κατά κύριο λόγο, αλλά και η Βόρεια Αφρική δευτερευόντως, αποτελεί την περιοχή κλειδί του ανοίγματος προς την Αφροευρασιατική παγκόσμια ήπειρο, μιας στρατηγικής, η οποία θα έχει ως επίκεντρο την ενδοχώρα (Heartland) που βρίσκεται από την άποψη της γεωπολιτικής ξηράς στην καρδιά της Ευρασίας»⁴¹ (Απεικόνιση της Heartland στο χάρτη 2.3). «Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι, εκτός από την πολιτισμική διάσταση, τα αίτια του ισλαμικού φονταμενταλισμού πηγάζουν και από γεωπολιτικά δεδομένα»⁴² που οδήγησαν στην ανάπτυξη του φαινομένου αυτού, όπως είναι η αποικιοκρατία και ο ευρωπαϊκός ιμπεριαλισμός, θύματα των οποίων κατά κύριο λόγο αποτέλεσαν οι αραβικές χώρες.

Η αποικιοκρατία, στο πρόσφατο παρελθόν, ανάγκασε τους αραβικούς πληθυσμούς να δώσουν για πρώτη φορά προσοχή στο τι συμβαίνει στη Δύση. Αυτό οδήγησε σε μια μεγάλη περίοδο, κατά την οποία κάθε τι το δυτικό - ιδέες, αξίες, θεσμοί, προϊόντα, τεχνολογία, εκπαίδευση – κρινόταν απαραίτητο για την έξοδο από την πολιτισμική υποβάθμιση. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όμως, συντελείται μια σταδιακή αφύπνιση των χωρών αυτών, που επιθυμούν να αποτινάξουν πλέον τον αποικιοκρατικό ζυγό, εκμεταλλευόμενες την αδυναμία των παρηκμασμένων και ρημαγμένων από τον πόλεμο, ευρωπαϊκών αυτοκρατοριών.

⁴⁰ Kegley, C.W., op.cit..

⁴¹ Νταβούτογλου Αχμέτ, Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας, 8^η έκδοση [Μετάφραση Ραπτόπουλος Νικόλας] (Αθήνα: Ποιότητα, 2010),σελ.680.

⁴² Μάζης Ι.Θ., Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή (Αθήνα: Παπαζήση, 2012).

Χάρτης 2.3 Απεικόνιση της Heartland

Στις δεκαετίες του 1950-60, σαν «αλυσιδωτή αντίδραση», οι χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής επαναστατούν και κερδίζουν την ανεξαρτησία τους. Το ένα μετά το άλλο σχηματίζονται τα νέα αραβικά κράτη, τα οποία από άποψη πολιτικής μορφής, τείνουν προς εκείνο το είδος κρατικής οργάνωσης που στηρίζεται στις εθνικοποιήσεις, τη μονοκομματική εξουσία και το δεσπόζοντα ρόλο των στρατιωτικών, γνωστή με το όνομα «αραβικός σοσιαλισμός». Σε κάθε περίπτωση, η κυρίαρχη ρητορεία και οι προβαλλόμενες αξίες είναι λαϊκές και εθνικιστικές, όχι θρησκευτικές. Το έθνος και τα κοινά αντιαποικιακά συμφέροντα, όχι η θρησκεία, είναι σε αυτή τη φάση ο πόλος συσπείρωσης των αραβικών εθνών.

Ύστερα, η ιδεολογία του παναραβισμού, ενσαρκωμένη κατά καιρούς στο πρόσωπο ηρωικών και φιλόδοξων ηγετών, όπως ο Αμπντέλ Νάσερ της Αιγύπτου, απέτυχε να αποτρέψει την *de facto* κατάσταση εις βάρος του αραβικού στοιχείου. Η πολύπλευρη εξάρτηση τους από την αμερικανική αγορά, την τεχνολογία και την τεχνογνωσία, οδήγησε τα αραβικά κράτη να υποταχθούν στην νεοαποικιακή δυτική και κυρίως αμερικανική κυριαρχία. Ο πρόεδρος Σαντάτ της Αιγύπτου ήταν από τους πρώτους που έδωσαν τα σύνθημα της συνδιαλλαγής με τη Δύση και την ίδια πολιτική συνέχισε μετά τη δολοφονία του ο πρόεδρος Μουμπάρακ στη δεκαετία του 1980. Τα πλεονεκτήματα που προέρχονταν από μια στενότερη ευθυγράμμιση με τις ΗΠΑ, ήταν τόσο εμφανή, που και τα άλλα αραβικά κράτη άρχισαν να κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση. Χώρες όπως το Μαρόκο, η Τυνησία, η Ιορδανία και ιδιαίτερα οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες της αραβικής χερσονήσου, οι οποίες μετά το απόγειο της επιρροής τους το 1973 συνειδητοποίησαν οδυνηρά ότι ο πλούτος από το πετρέλαιο

μπορούσε μακροπρόθεσμα να δημιουργήσει αδυναμία, παρά δύναμη, απέκτησαν ένα δυτικό προσανατολισμό. (Εγκαταστάσεις πετρελαίου στη Σ. Αραβία στην εικόνα 2.4).

Εικόνα 2.4 Εγκαταστάσεις πετρελαίου στη Σ. Αραβία

Η συνέχεια, από την εποχή αυτή μέχρι τις μέρες μας, είναι περισσότερο οδυνηρή για τον μουσουλμανικό κόσμο και σταθερά επεμβατική από τη Δύση, δίνοντας το έναυσμα για την γέννηση ενός ακραίου φονταμενταλιστικού κινήματος. Η αρχή έγινε ως γνωστόν από το Αφγανιστάν. Η σοβιετική και στη συνέχεια η δυτική εισβολή, δημιούργησαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και δράση στο Αφγανιστάν ισλαμικών αντιστασιακών ομάδων από όλο το μουσουλμανικό κόσμο. Ακολούθησε η εισβολή δυτικών δυνάμεων στο Ιράκ με σκοπό τον εκδημοκρατισμό της χώρας, η οποία κατέργη με την δικτατορία του Σαντάμ Χουσεΐν, αλλά δημιούργησε μια χαώδη κατάσταση, που συνδέεται άμεσα με τη “γέννηση” του Ισλαμικού Χαλιφάτου. Το Ισλαμικό Χαλιφάτο κατόρθωσε μετά τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία να ελέγξει σημαντικές περιοχές στο Ιράκ και στη Συρία. Προηγουμένως, η αποτυχία της λεγόμενης Αραβικής Άνοιξης, με λίγες εξαιρέσεις, είχε επίσης ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων δικτατοριών ή ψευδοδημοκρατικών καθεστώτων, με βασικό επακόλουθο την ενδυνάμωση της Ισλαμικής Αδελφότητας, η οποία κατέστη η πιο σοβαρή αντιπολίτευση (παράνομη ή νόμιμη) στις περισσότερες χώρες της ευρύτερης περιοχής, παρά τη δραστική απενεργοποίηση της αργότερα στην Αίγυπτο.

Οι παραπάνω εμπειρίες, σε συνδυασμό με τις συνεχώς εντεινόμενες ανισότητες, τόσο σε παγκόσμιο, όσο και σε εθνικό επίπεδο, ενστάλαξαν

ανεξίτηλα στην ψυχή των αραβικών λαών ένα αίσθημα αδικίας, ταπείνωσης και ανίσχυρης – αλλά δίκαιης – οργής. Έτσι, έγινε όλο και πιο επείγον το αίτημα μιας εθνικής ανασύνταξης κι ενός εθνικού επαναπροσδιορισμού.

Ένα πρόσφορο μέσο για την προσδοκώμενη αλλαγή, ήταν η επιστροφή στη παράδοση και μια σημαντική παράμετρος αυτής της παράδοσης είναι βέβαια η θρησκεία. Υπό αυτές τις συνθήκες, η θρησκεία, με τη δύναμη που έχει να επηρεάζει το ασυνείδητο ευρύτατων μαζών, γίνεται ένα είδος γλώσσας για να αρθρώσει συλλογικά αιτήματα, εθνικά, πολιτισμικά και κοινωνικά. Φαίνεται λοιπόν, ότι το πρόβλημα του ισλαμικού φονταμενταλισμού είναι μια ευρύτερη τάση να αρθρωθούν εκ νέου προβλήματα και αιτήματα εθνικά που απασχολούσαν τον αραβικό κόσμο.

(3) **Η κοινωνικοψυχολογική διάσταση.** Σε αυτό το επίπεδο εγείρεται το εξής ερώτημα: Γιατί, παρ' όλες τις ευνοϊκές πολιτισμικές και γεωπολιτικές συνθήκες, μόνο μια μικρή μειοψηφία των πιστών ακολουθεί τον δρόμο της τζιχάντ; Για να δοθεί απάντηση στο παραπάνω ερώτημα πρέπει να αποδοθεί έμφαση σε μια κοινωνικοψυχολογική προσέγγιση του συγκεκριμένου προβλήματος. Σύμφωνα με τον Άντονι Γκίντενς (Anthony Giddens), στην προνεωτερική εποχή κυριαρχούσαν ηθικοί κώδικες που δημιουργούσαν ένα σταθερό θεσμικό πλαίσιο. Αυτό μείωνε τις επιλογές και λειτουργούσε ως οδηγός για το πώς πρέπει να πορευτεί ένα άτομο στον βίο του. Αυτού του είδους το σταθερό πλαίσιο, σιγά-σιγά εξαφανίζεται στην ύστερη νεωτερικότητα, περίοδο κατά την οποία οι επιλογές πολλαπλασιάζονται. Το άτομο πρέπει να δημιουργήσει ένα δικό του πλαίσιο. Οφείλει να κατασκευάσει τη «δική του βιογραφία». Αυτή η κατάσταση δημιουργεί άγχος, το οποίο οδηγεί στη φυγή από τη δύσκολη πραγματικότητα και σχετική απελευθέρωση από τα παραδοσιακά δεσμά. Μια φυγή, που μερικές φορές οδηγεί με φανατισμό στην προσκόλληση σε παραδοσιακούς κανόνες, «ξεπερασμένους» από το κοινωνικό γίνεσθαι.

Σε αυτό το πλαίσιο αναφέρονται οι ψυχαναλυτικές ερμηνείες του φονταμενταλισμού (θρησκευτικού και κοσμικού), οι οποίες κυρίως βασίζονται στο έργο του Λακάν, της Μ. Κλάιν και του Φρόιντ. Για παράδειγμα, οπαδοί του Λακάν εστιάζουν την προσοχή τους στη λακωνική έννοια της «απόλαυσης»⁴³ (jouissance).

⁴³ Πολύ συνοπτικά και απλουστευτικά, το βρέφος περνάει μια περίοδο πλήρους απόλαυσης στην αγκαλιά και φροντίδα της μητέρας. Στο στάδιο όμως της επιβολής του «νόμου του πατέρα» και της

Κατά παρόμοιο τρόπο μπορεί να δει κανείς την προσπάθεια του φονταμενταλιστή να αναβιώσει την παραδοσιακή ισλαμική κοινότητα, στην οποία υποτιθέμενα κυρίαρχα στοιχεία ήταν η αδελφοσύνη, η συμπόνια και η αλληλεγγύη προς τον άλλον.

ε. Σύγκριση ισλαμικών φονταμενταλιστικών κινήματων. Μεταξύ των ισλαμιστών φονταμενταλιστών υπάρχουν διαφορές. Κάποιοι πιστεύουν στην ένωση όλων των μουσουλμανικών λαών σε μια παγκόσμια κοινότητα (ούμα) και στην αναβίωση του «χαλιφάτου», δηλαδή του συνόλου της ισλαμικής κοινότητας ενωμένης υπό μια κεντρική ηγεσία. Άλλοι, όπως η παλαιστινιακή οργάνωση Χαμάς, επιδιώκουν την ίδρυση ισλαμικού κράτους στη γη της Παλαιστίνης. Ωστόσο, παρά τις όποιες διαφορετικές απόψεις, τα φονταμενταλιστικά ισλαμικά ρεύματα εμφανίζουν αρκετές ομοιότητες, όπως για παράδειγμα η πίστη τους στη διαφορετικότητα τους σε σχέση με τους «απίστους» και στη διαφθορά των κοινωνιών δυτικού τύπου, το μίσος προς τα μουσουλμανικά κράτη που επιτρέπουν τη διαφθορά να εισχωρήσει στις κοινωνίες τους και συνεργάζονται με τη Δύση, η οποία στηρίζει το Ισραήλ, καθώς και η συμπαράσταση στους άλλους μουσουλμάνους, όταν συμμετέχουν σε εμπόλεμες καταστάσεις με τους «απίστους».

Σε σύγκριση με τα φονταμενταλιστικά κινήματα άλλων θρησκειών, παρατηρούμε ότι ο χριστιανισμός και ο ισλαμισμός διαθέτουν τα πιο ισχυρά κινήματα. Αυτό εν μέρη οφείλεται στο ότι ο χριστιανισμός και ο ισλαμισμός αποτελούν τις δύο πολυπληθέστερες θρησκείες του πλανήτη και μπορούν να συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό υποστηρικτών στα εξτρεμιστικά τους κινήματα. Ένας άλλος λόγος, που συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη φονταμενταλιστικών κινήματων στις θρησκείες αυτές, είναι ότι και οι δύο αποσκοπούν στον προσηλυτισμό. Στον Ιουδαϊσμό υπάρχει επίσης ένας Θεός, ένα ιερό κείμενο και ο ιουδαϊκός νόμος, δεν συναντούμε όμως την τάση για προσηλυτισμό, γι αυτό και ο εβραϊκός φονταμενταλισμός παραμένει μικρό κίνημα. Στον ινδουισμό και το βουδισμό δεν αναπτύχθηκαν ποτέ φονταμενταλιστικά κινήματα αναλόγου μεγέθους με αυτά του χριστιανισμού και του ισλαμισμού. Έτσι είναι αδύνατο να οργανωθεί ένα κίνημα που θα διατείνεται ότι αντιπροσωπεύει την αυστηρή μορφή μιας από αυτές τις

εισαγωγής του υποκειμένου στη γλώσσα, παρατηρούμε το πέρασμα από την ολική στη μερική απόλαυση. Σε αυτή τη φάση το υποκείμενο προσπαθεί να ξαναβρεί τον παράδεισο της μητρικής αγκαλιάς. Βλ. Δημητριάδης Γεώργιος, « Ήννοια της απόλαυσης στην ψυχανάλυση», *Psy-s*, 21.9.2017, <http://www.psy-s.gr/el/library/articles/12-the-meaning-of-pleasure-in-psychoanalysis?showall=1>

δύο θρησκείες. Τελικά, από τις δύο θρησκείες στις οποίες ο φονταμενταλισμός βρίσκει πρόσφορο έδαφος, ενώ ο χριστιανισμός έχοντας υποστεί τη χειραφέτηση της δυτικής κοινωνίας έχει κατευνάσει κάθε ακραία συμπεριφορά, το Ισλάμ στηρίζεται από τους θρησκευτικούς του ηγέτες, αλλά και χρηματοδοτείται για να προάγει έμμεσα ή άμεσα πράξεις βίας και τρομοκρατίας προς σχεδόν κάθε μη μουσουλμανική χώρα, όπως και μεταξύ των μουσουλμανικών κινημάτων. (Πορεία φανατικών μουσουλμάνων αντίθετων στη δημοκρατία στην εικόνα 2.5).

Εικόνα 2.5 Πορεία φανατικών μουσουλμάνων αντίθετων στη δημοκρατία

Η μελέτη των σύγχρονων ισλαμικών κινημάτων, αλλά και γενικότερα της πορείας του Ισλάμ στην ιστορία, μπορεί να οδηγήσει στον εντοπισμό ορισμένων βασικών θεολογικών και ιδεολογικών γνωρισμάτων, τα σπουδαιότερα από τα οποία είναι τα παρακάτω:

(1) «Η προσκόλληση στη θεολογία της ενότητας ή του αυστηρού μονοθεϊσμού.»⁴⁴ Το δόγμα αυτό ορίζει τη μοναδικότητα και την απόλυτη ενότητα του Θεού και θεωρείται από τα βασικότερα «θεμέλια της πίστewος» στις θεολογικές γραμμές του Κορανίου.⁴⁵ Με τη πίστη σε αυτό το δόγμα, οι φονταμενταλιστές δηλώνουν ότι, για την επίτευξη της μεταρρύθμισης και την αναβίωση του Ισλάμ, απαιτείται η επιστροφή στον αυστηρό μονοθεϊσμό.

(2) Η εφαρμογή του ισλαμικού νόμου, ως νόμου ολόκληρης της γης. Το δόγμα αυτό αναγνωρίζει το Θεό ως απόλυτο κυρίαρχο και νομοθέτη της ζωής,

⁴⁴ Abu Ameenah Bilal Philips, The Fundamentals of Tawheed (Saudi Arabia, Riyadh: 2005)

⁴⁵ Το Ιερό Κοράνι, op.cit..

που στη πράξη σημαίνει την εκ νέου εφαρμογή του ισλαμικού νόμου, της σαρία, ως νόμου ολόκληρης της γης .

(3) Η επιστροφή στις βασικές αρχές της πίστης, έτσι όπως αποτυπώνεται στα κείμενα του Κορανίου και τα χαντίθ, ως πηγές καθοδήγησης στην πορεία προς μια κοινωνικοηθική ανοικοδόμηση της κοινωνίας. Η επιστροφή αυτή αξιοποιεί τη μουσουλμανική παράδοση και τον τρόπο ζωής του Μωάμεθ, ο οποίος πρέπει κατά αυτούς να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση, για κάθε μουσουλμάνο. Το δόγμα αυτό ήρθε σε αντίθεση με τους μεταρρυθμιστές κατά το 18^ο αιώνα, διότι αυτοί προσέδωσαν μια ανανεωμένη έμφαση στην εκ νέου μελέτη των χαντίθ. «Οι φονταμενταλιστές εναντιώθηκαν με τις μελέτες αυτές και πιστεύοντας ότι διαφυλάττουν την πίστη υπογράμμισαν την απευθείας μελέτη των ιερών κειμένων.»⁴⁶

(4) Η τέλεση «ιερού αγώνα» (jihad). Η εξήγηση της σημασίας του αγώνα αυτού και οι στρεβλώσεις γύρω από τον τρόπο και τα μέσα εφαρμογής του, μας βοηθούν σημαντικά στην κατανόηση της σύγχρονης έκφρασης του, μέσα από τα ισλαμικά φονταμενταλιστικά κινήματα της εποχής μας.

Ο ιερός αγώνας είναι στην ουσία για τους πιστούς μουσουλμάνους η ολοκλήρωση της αυτοεξορίας – μετοίκησης (hijra), μιας πράξης που διεξάγεται κατά τα πρότυπα της αντίστοιχης μετοίκησης του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα και της επιστροφής αυτού στη Μέκκα για να καταπολεμήσει την άγνοια (jahiliyya) και την πολυθεΐα. Με αυτό τον τρόπο, κάθε μουσουλμάνος αισθάνεται ότι διακόπτει τη σχέση του με την κοινωνία και πραγματοποιεί τη δική του μετοίκηση (εγίρα). Αυτή η μετοίκηση στο σύγχρονο ισλαμικό κίνημα αναβιώνει με τη πραγματοποίηση του «ιερού αγώνα» (jihad) έναντι των απίστων, ίσως της πιο αμφιλεγόμενης πράξης στην ιστορία των θρησκειών, που προσδίδει ένα βίαιο και μαχητικό χαρακτήρα στο Ισλάμ. (Πορεία μουσουλμάνων για τη παγκόσμια κυριαρχία στην εικόνα 2.6).

«Στο Κοράνιο γίνονται εκτενείς αναφορές στον “ιερό αγώνα” κατά των προσωπικών μας και άλλων παθών, με τη σημασία του ευρύτερου αγώνα για τη μεταστροφή, τόσο του κάθε μουσουλμάνου, όσο και ολόκληρης της κοινωνίας.»⁴⁷ Απώτερος στόχος θεωρείται ότι είναι η επιβολή της δικαιοσύνης και μάλιστα σύμφωνα με τους σύγχρονους νομοδιδασκάλους του Ισλάμ, η δικαιοσύνη μπορεί να υπάρξει μόνο μέσα από την ίδρυση ισλαμικής κυβέρνησης.

⁴⁶ De Long-Bas J. N, Wahhabi, *Islam: From Revival and Reform to Global Jihad*, (London-New York: I. B. Tauris, 2004).

⁴⁷ Peters Roundolf ., *Jihad, A History in Document*, 3rd edition, (Prenceton NJ: Markus Wiener Publisers, 2015).

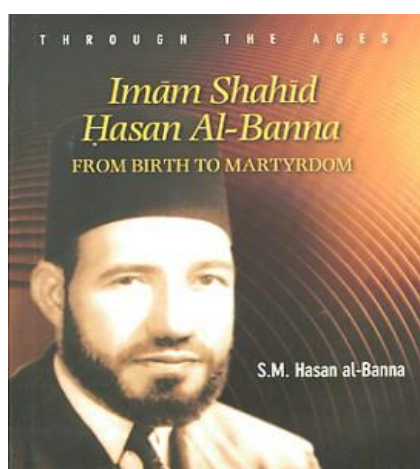
Εικόνα 2.6 Πορεία μουσουλμάνων για τη παγκόσμια κυριαρχία

Από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι η δυτική αντίληψη για τον «ιερό αγώνα» είναι πολλές φορές εσφαλμένη, θεωρώντας ως ισλαμικό φονταμενταλισμό ακόμη και τον «ιερό αγώνα» που έχει προσωπικό χαρακτήρα και είναι μια συλλογική υποχρέωση των μουσουλμάνων εναντίον των μουσουλμάνων ηγετών για την επίτευξη ορθής διακυβέρνησης στον «οίκο του Ισλάμ» και εναντίον των μη μουσουλμάνων ηγετών, για τον ίδιο λόγο, στην περιοχή που καλείται «οίκος του πολέμου». Το πρόβλημα είναι επομένως, στην δημιουργία από τη σύγχρονη φονταμενταλιστική σκέψη της αντίληψης, ότι ο «ιερός αγώνας» εναντίον των απίστων είναι ταυτόσημος με την τρομοκρατία. Η θεώρηση αυτή αποτελεί τη βασική ιδεολογία των ακραίων, εξτρεμιστικών ισλαμικών κινημάτων.

2.2 Από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα στην Ιρανική Επανάσταση

Από τα μέσα του 19^{ου} αι. μέχρι την επέμβαση των σοβιετικών στο Αφγανιστάν, η Μ. Ανατολή και η Β. Αφρική πέρασαν μια περίοδο που χαρακτηρίστηκε από την εμφάνιση του κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο, την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ στα παλαιστινιακά εδάφη και την έναρξη μιας σειράς συγκρούσεων του με τις γειτονικές αραβικές χώρες, καθώς και την εγκαθίδρυση θεοκρατικού καθεστώτος στο Ιράν. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αυτή την περίοδο με ανάλυση των δυνάμεων που έδρασαν σε κάθε περιοχή και συνετέλεσαν στην ανάπτυξη και εξάπλωση του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

α. Μουσουλμανική Αδελφότητα. Η Κοινωνία των Αδελφών Μουσουλμάνων (αραβικά: *جماعة إخوان المسلمين*, γνωστή ως Μουσουλμανική Αδελφότητα, *إخوان المسلمين*), είναι μια διακρατική οργάνωση ισλαμιστών, η οποία ιδρύθηκε το 1928 στην Αίγυπτο, από τον μουσουλμάνο δάσκαλο και λόγιο Χασάν αλ-Μπάννα (Hasan Al-Banna). Ο Χασάν αλ-Μπάννα θεωρείται κατά μια έννοια πως ήταν ο εμπνευστής του σύγχρονου ισλαμιστικού κινήματος ή άλλως, του πολιτικού Ισλάμ. Ο Αλ –Μπάννα θεωρούσε ότι το κλειδί αναγέννησης του Ισλάμ ήταν η αντίσταση στις κοσμικές ιδέες της Δύσης και η προώθηση του Ισλάμ ως μιας πολιτικής ιδεολογίας. (Ο Αλ –Μπάννα στην εικόνα 2.7).

Εικόνα 2.7 Χασάν αλ-Μπάννα

«Έτσι, κάτω από τη διδασκαλία του, η αδελφότητα ξεκίνησε ως ένα πανισλαμικό, κοινωνικό και θρησκευτικό κίνημα και πολλά από τα συνθήματα της ήταν: Το Κοράνι είναι το Σύνταγμα, Ο Προφήτης είναι ο ηγέτης μας, Ο Αλλάχ είναι ο στόχος μας, Τζιχάντ είναι ο δρόμος μας, Θάνατος για χάρη του Αλλάχ είναι η θέλησή μας.»⁴⁸

Μετά την ίδρυση της συνεργάστηκε στενά με διάφορες κοινωνικές οργανώσεις και ομάδες, στοχεύοντας να επηρεάσει τους υπάρχοντες ακτιβιστές με τις ριζοσπαστικές της ιδέες. Παρά την υποστήριξη που έδωσε το 1952 στη κατάληψη της

⁴⁸ Η Μουσουλμανική Αδελφότητα είχε κατ' εκτίμηση δύο εκατομμύρια μέλη στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η τεράστια επιρροή της ήταν σαφής, με περισσότερα από 2.000 παραρτήματα σε όλη τη χώρα και 2.000 κοινωνίες για φιλανθρωπικούς σκοπούς και κοινωνικές υπηρεσίες. Λειτουργούσε κλινικές υγείας, αθλητικούς συλλόγους, σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τζαμιά και ισλαμικά κέντρα, και είχε παρουσία 10.000 εθελοντών στρατιωτών στην Παλαιστίνη. Βλ. Κουργιώτης Πάνος, Η Πρώτη Νιότη του Ισλαμισμού, Ανακαλύπτοντας τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και τον κόσμο της (Αθήνα: Ζήτρος, 2016).

εξουσίας στην Αίγυπτο από το Νάσερ, ο τελευταίος άρχισε διώξεις κατά της Αδελφότητας, με αποτέλεσμα πολλά μέλη της να μεταναστεύσουν στη Δυτική Ευρώπη και κυρίως στη Γερμανία, τη Γαλλία, αλλά και στη Σ. Αραβία και στα κράτη του Κόλπου.

Το 2012 όμως, έγινε το πρώτο δημοκρατικά εκλεγμένο πολιτικό κόμμα στην Αίγυπτο. Στη συνέχεια, μετά από μια σειρά συγκρούσεων, επικράτησε η κυβέρνηση Σίσι, η οποία εφάρμοσε την κοσμική διακυβέρνηση του κράτους και επέβαλε την θρησκευτική ισότητα στο λαό. (Η πλατεία Ταχίρ στο Κάιρο την περίοδο των ταραχών της Αραβικής Άνοιξης στην εικόνα 2.8).

Εικόνα 2.8 Η πλατεία Ταχίρ στο Κάιρο την περίοδο των ταραχών της Αραβικής Άνοιξης

Σήμερα η Αδελφότητα θεωρείται τρομοκρατική από τις κυβερνήσεις, της Ρωσίας, της Συρίας, της Σ. Αραβίας, του Μπαχρέιν, της Αιγύπτου και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Αντιθέτως, αυτή υποστηρίζει πως είναι μια ειρηνική οργάνωση, επισημαίνοντας τις δημοκρατικές εκλογές στις οποίες συμμετείχε και την αναγκαστική παραίτηση της δια της βίας. Οι κορυφαίοι ηγέτες της στην Αίγυπτο σήμερα, καταδικάζουν τη βία και τις βίαιες πράξεις. Ταυτόχρονα, διατηρούν μια στενή συνεργασία και υποστήριξη από τη Τουρκία, η οποία προσπαθεί να αυξήσει τη πολιτική της επιρροή στη περιοχή.

Σημαντική παράμετρος των Αδελφών Μουσουλμάνων την περίοδο του Νάσερ, ήταν ο Σαγίντ Κουτμπ (Sayyid Qutb), πρωτοπόρος θεωρητικός του ισλαμισμού, ο «Τρότσκυ του Ισλαμισμού», όπως αποκαλείται. Ο Κουτμπ ήταν εκφραστής του ακραίου πολιτικού Ισλάμ και ήταν ουσιαστικά ο πρώτος σύγχρονος

ισλαμιστής που μίλησε ανοιχτά για την αναγκαιότητα της τζιχάντ, προκειμένου να ιδρυθεί ένα κοινό ισλαμικό κράτος. Τα βιβλία του άσκησαν μεγάλη επιρροή στους ριζοσπάστες μουσουλμάνους των επόμενων δεκαετιών. «Η πολιτικοκοινωνική ιδεολογία του Κουμπτ και το συντηρητικό, πουριτανικό και μισαλλόδοξο Ισλάμ των Ουχαμιπών της Σ. Αραβίας, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτέλεσαν τη μήτρα από την οποία γεννήθηκε η Αλ -Κάϊντα και ο σύγχρονος σαλαφιστικός τζιχαντισμός. Βάση αυτής της ιδεολογίας, οι τζιχαντιστές δεν δίστασαν και δε διστάζουν να σκοτώνουν όλους όσους χαρακτηρίζουν ως αιρετικούς και αποστάτες του αυθεντικού - σύμφωνα με αυτούς - Ισλάμ.»⁴⁹

β. Ισραηλοαραβικές συγκρούσεις. Η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948 αποτέλεσε επίσης ένα γεγονός που ενεργοποίησε τους μηχανισμούς βίας στο μουσουλμανικό κόσμο. Αμέσως μετά την ίδρυση του ξέσπασε πόλεμος ανάμεσα στο νεοσύστατο κράτος και τις γειτονικές αραβικές χώρες, που όπως ήταν φυσικό αντέδρασαν. Εξαιτίας του πολέμου, πολλοί Παλαιστίνιοι Άραβες εγκατέλειψαν τις εστίες τους και εγκαταστάθηκαν στις περιοχές της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας. Το 1967, στη σύρραξη που έμεινε γνωστή ως ο «Πόλεμος των Έξι Ημερών», το Ισραήλ κατάφερε να καταλάβει τη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας και να επεκταθεί εδαφικά σε βάρος των γειτόνων του. Οι επιτυχίες του είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση του μίσους εναντίον του και την παναραβική - αλλά και παγκόσμια - συμπάθεια στον αγώνα για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης. Χαρακτηριστικός είναι ο αγώνας της λιβανέζικης Χεσμπολάχ⁵⁰ κατά ισραηλινών στόχων.

⁴⁹ Τσιούμα, Ι. , Ισλάμ και Δύση (Αθήνα: Πανεπιστήμιο Πειραιώς , 2010).

⁵⁰ Η Χεζμπολάχ (αραβικά: حزب الله , κυριολεκτικά: «Κόμμα του Θεού») αποτελεί σιιτική στρατιωτική και πολιτική οργάνωση με βάση το Λίβανο. Συμμετέχει στην κυβέρνηση και στο κοινοβούλιο της χώρας. Η ένοπλη πτέρυγα της οργάνωσης θεωρείται κίνημα αντίστασης στον αραβικό κόσμο, ενώ οι ΗΠΑ, η Ολλανδία το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστραλία, ο Καναδάς και το Ισραήλ την κατατάσσουν ως τρομοκρατική οργάνωση. Η Χεζμπολάχ σχηματίστηκε με αφορμή την ισραηλινή επέμβαση στο Λίβανο το 1982, ενώ η επίσημη ίδρυσή της ως πολιτική οργάνωση έγινε το 1985. Στο μανιφέστο της οργάνωσης καταγράφονται ως κύριοι στόχοι της η αποχώρηση του Ισραήλ από το Λίβανο, ο τερματισμός της εμπλοκής οποιασδήποτε ιμπεριαλιστικής δύναμης στο Λίβανο, καθώς και η επιλογή από το λαό της χώρας του είδους της διακυβέρνησης που επιθυμεί. Στηρίζεται οικονομικά από το Ιράν, ενώ πολιτική στήριξη παρέχει και η Συρία. Οι ένοπλες μονάδες της οργανώθηκαν και εκπαιδεύτηκαν από τμήμα του ιρανικού στρατού των «Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης». Βλ.Καριώτογλου Αλέξανδρος, Το Ισλάμ στην Οικουμένη, Θρησκεία, Κράτος, Οικονομία (Αθήνα: Γρηγόρης, 2012).

Στη συνέχεια, ακολούθησε ο πόλεμος του 1973 και η ανάπτυξη στην Παλαιστίνη των αγωνιστικών ισλαμικών ομάδων, όπως η Χαμάς⁵¹ και η προϋπάρχουσα Φατάχ⁵². Μετά τη νίκη της παλαιστινιακής Χαμάς (που αποτελεί πτέρυγα των Αδελφών Μουσουλμάνων), στις εκλογές του Ιανουαρίου 2006, οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι ευρωπαϊκές χώρες κάλεσαν την οργάνωση να αναγνωρίσει το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραήλ, να εγκαταλείψει τη βία και να αποδεχθεί τις ειρηνευτικές συμφωνίες, αλλά η οργάνωση αρνήθηκε.

Τον Ιούνιο του 2014 ξεκίνησαν νέες επιχειρήσεις με το Ισραήλ, που είναι το μοναδικό δυτικό κράτος που περιβάλλεται από αραβικά και μουσουλμανικά κράτη. Πρόκειται για «κράτος απίστων», Νταρ αλ Χάρμπ (Οίκος του Πολέμου) σύμφωνα με την ισλαμική θρησκευτική διδασκαλία. Η γεωγραφική θέση του Ισραήλ, καθώς αυτό βρίσκεται στον χώρο του Νταρ αλ-Ισλάμ (Οίκος του Ισλάμ), το καθιστά διπλό εχθρό. Οι Μουσουλμάνοι δεν έχουν ελευθερία να ασκήσουν εκεί τη θρησκεία τους και επομένως πρέπει να καταστραφεί. Στην ουσία, η τριαδική αρχή –Νταρ αλ-Ισλάμ, Νταρ αλ-Χάρμπ, Τζιχάντ– καθορίζει τις σχέσεις του Ισλάμ με τον υπόλοιπο κόσμο και δεν ισχύει αυτό μόνο για το Ισραήλ.

Αυτή η αρχή, εξηγεί κατά κάποιον τρόπο, τον πολυετή πόλεμο του Ισλάμ και κατά συνέπεια της Χαμάς, κατά του Ισραήλ, κάτι που αναφέρεται σαφέστατα στο καταστατικό της οργάνωσης. Είναι φανερό πως η βαθιά αιτία της διαμάχης με το Ισραήλ δεν σχετίζεται με απλές οικονομικές ή εδαφικές διεκδικήσεις, αλλά αφορά την εξάπλωση του Ισλάμ.

⁵¹ Η Χαμάς (αραβικά: حماس حركة, ή *Harakat al-Muqāwama al-Islāmiyya* ή «Ισλαμικό Κίνημα Αντίστασης») είναι μία παλαιστινιακή σουνιτική παραστρατιωτική οργάνωση και πολιτικό κόμμα που κατέχει σήμερα την πλειοψηφία των εδρών του εκλεγμένου νομοθετικού συμβουλίου στην Παλαιστινιακή Εθνική Αρχή. Η Χαμάς ιδρύθηκε το 1987 από τον Σεΐχη Αχμέντ Γιασίν και τον Μοχάμεντ Ταχά της Παλαιστινιακής πτέρυγας της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, κατά την έναρξη της πρώτης Ιντιφάντα με βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες επιθέσεις κατά ισραηλινών αμάχων και των δυνάμεων ασφαλείας. Η Χαμάς αναφέρεται ως τρομοκρατική οργάνωση από τον Καναδά, την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Ισραήλ, την Ιαπωνία, και τις Ηνωμένες Πολιτείες, και απαγορεύεται στην Ιορδανία. Η Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο περιλαμβάνουν μόνο την στρατιωτική πτέρυγα της Χαμάς, τις Ταξιαρχίες Izz ad-Din al-Qassam, ως τρομοκρατική οργάνωση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν εφαρμόσει περιοριστικά μέτρα κατά της Χαμάς σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, η Χαμάς χρηματοδοτείται από τη Σαουδική Αραβία, το Ιράν, την παλαιστινιακή ομογένεια, και ιδιώτες ευεργέτες σε άλλα αραβικά κράτη. Βλ. Καριώτογλου Αλέξανδρος, *ibid*.

⁵² Η Φατάχ (αραβικά: فتح, και έναρθρα Αλ-Φατάχ) είναι η πολιτικο-στρατιωτική οργάνωση των Αράβων Παλαιστίνιων που ιδρύθηκε το 1958 από Παλαιστίνιους παλαίμαχους των αραβο-ισραηλινών συγκρούσεων του 1948 και 1956. Μεταξύ των ιδρυτών της ήταν ο Γιασέρ Αραφάτ, ο Αμπού Αλή Ιγιάντ, ο Αμπού Τζιχάντ κ.ά. Σήμερα αποτελεί μια πολυκομματική συνομοσπονδία των Παλαιστίνιων, συγκροτούμενη από την Κεντρική Επιτροπή με αρμοδιότητα εκτελεστικής εξουσίας και το Επαναστατικό Συμβούλιο ως κύριο νομοθετικό σώμα. Η έδρα της Φατάχ βρίσκεται στη Ραμάλα. Η Φατάχ συμμετέχει ως "μέλος παρατηρητής" στη Σοσιαλιστική Διεθνή, ενώ αποτελεί το αντίπαλο κόμμα της σουνιτικής Χαμάς στη Παλαιστινιακή Εθνική Αρχή. Βλ. Καριώτογλου Αλέξανδρος, *ibid*.

Χάρτης 2.9 Το Ισραήλ με τις περιοχές που κατοικούνται από Παλαιστίνιους

Ο τελευταίος πόλεμος μεταξύ Χαμάς και Ισραήλ διεξάγεται σε συνάρτηση με την ισλαμική έξαρση που παρατηρείται γενικότερα. Για τους ισλαμιστές η απελευθέρωση της Παλαιστίνης συμβολίζει τον αγώνα, το μεγάλο τζιχάντ, ενάντια στο δυτικό ιμπεριαλισμό. (Το Ισραήλ με τις περιοχές που κατοικούνται από Παλαιστίνιους στην εικόνα 2.9).

γ. **Ιρανική Επανάσταση.** Το παλαιστινιακό ζήτημα και η στροφή στον ισλαμισμό συνεχίσθηκαν το 1979 με την Ιρανική Επανάσταση. Σε αυτή οι Μοτζαχεντίν⁵³ και οι Φενταγίν⁵⁴ διεκδικούσαν μια εξισωτική, σοσιαλιστική

⁵³ «Μουτζαχεντίν», πληθυντικός του «μουτζαχέντ»: μαχητής της πίστης, που στρατεύεται στη «τζιχάντ». Ο μουτζαχεντίν είναι αυτός που κάνει τζιχάντ, δηλαδή ουσιαστικά είναι συνώνυμος με τον τζιχαντιστή. Βλ. Καριώτογλου Αλέξανδρος, *op.cit.*

⁵⁴ Φενταγίν (αραβικά: فدائون) είναι η ονομασία μελών παραστρατιωτικών ομάδων στη Μέση Ανατολή, αποτελούμενων από Άραβες Παλαιστίνιους αντάρτες που ενεργούν επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ. Φενταγίν στα αραβικά σημαίνει «αυτός που είναι έτοιμος να θυσιαστεί». Τον όρο χρησιμοποίησε για πρώτη φορά το 1955, ο πρόεδρος της Αιγύπτου Νάσερ. Οι πρώτες μονάδες

(μαρξιστικού τύπου) κοινωνία και κατόρθωσαν μετά από εκτεταμένες ταραχές και βίαιες διαδηλώσεις να υποχρεώσουν το φιλοαμερικανό Σάχη να εγκαταλείψει τη χώρα. Μετά από αυτή την εξέλιξη, τα κόμματα της αντιπολίτευσης ενώθηκαν, ορίζοντας νέο ηγέτη τον Αγιατολάχ Χομεϊνί. Ο Χομεϊνί, που ήταν θεωρητικός του σιιτικού φονταμενταλισμού, επέβαλε την αυστηρή εφαρμογή της σαρία σε όλες τις πτυχές της ζωής των Ιρανών, εγκαθιδρύοντας το μόνο θεοκρατικό ισλαμικό κράτος στο κόσμο. Το Σύνταγμα που επέβαλε η επανάσταση προέβλεπε ότι «όλοι οι πολιτικοί, αστικοί, οικονομικοί, πολιτιστικοί, στρατιωτικοί, διαχειριστικοί και άλλοι νόμοι και κανονισμοί πρέπει να βασίζονται σε ισλαμικά κριτήρια⁵⁵». (Πλατεία της Τεχαράνης κατά την Επανάσταση του 1979 στην εικόνα 2.10).

Εικόνα 2.10 Πλατεία της Τεχαράνης κατά την Επανάσταση του 1979.

Η Ιρανική Επανάσταση και η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, γεγονότα τα οποία θα εξετάσουμε στη συνέχεια, αποτέλεσαν σημαντικά ορόσημα της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου και του μεταπολεμικού κόσμου. Πυροδότησαν εξελίξεις που επηρέασαν και επηρεάζουν ακόμα την κατάσταση στη Μέση Ανατολή, με κυριότερη την ισχυροποίηση του ισλαμικού φονταμενταλισμού, τόσο στη σιιτική όσο και στη σουνιτική εκδοχή του.

Φενταγίν δημιουργήθηκαν στην Αίγυπτο και έδρασαν στους πολέμους τους '67 και του '73 εναντίον του Ισραήλ. Στη δεκαετία του '70, ο όρος Φενταγίν υιοθετήθηκε και από τους Παλαιστίνιους μέλη ισλαμικών οργανώσεων, όπως ήταν ο «Μαύρος Σεπτέμβρης». Αργότερα, το 1995 δημιουργήθηκε το σώμα των Φενταγίν, ειδικά για την καταστολή της αντιπολίτευσης μέσα στο Ιράκ. Τα μέλη των Φενταγίν ήσαν φανατικοί υποστηρικτές του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεϊν. Ο όρος προκαλεί συναισθηματική φόρτιση στους Άραβες. Αυτό το αίσθημα εκμεταλλεύθηκε ο Ουντάι Χουσεϊν (πρωτότοκος γιος του Σαντάμ), όταν ονόμαζε το σώμα των εθελοντών του «Φενταγίν του Σαντάμ». Βλ. Καριώτογλου Αλέξανδρος, op.cit..

⁵⁵ Patrick Sookhdeo, *Freedom to Believe*, (USA, Virginia VA: Editor Barnabas Aid, 2015) σελ. 70.

2.3 Η πολυσύνθετη διένεξη μεταξύ Σουνιτών – Σιιτών

Στη Μέση Ανατολή όπως είδαμε, έχουν από δεκαετίες πριν διαμορφωθεί δύο θρησκευτικοί άξονες που δημιουργούν μια συνεχή τριβή και πηγή συγκρούσεων. Από τη μια είναι ο σιιτικός άξονας, που κατευθύνει η Τεχεράνη και που περιλαμβάνει τη Συρία, το Ιράκ και εν μέρει το Λίβανο, με την ισχυρή εκεί παρουσία της Χεζμπολάχ, ο οποίος επεκτάθηκε τελευταία μέχρι την Υεμένη. Οι Σίιτες είναι άνω του 90% του πληθυσμού στο Ιράν, 65%-70% στο Ιράκ, 70% στο Αζερμπαϊτζάν, 50% στον Λίβανο, 70% στο Μπαχρέιν, 35%-40% στην Υεμένη, 20%-25% στο Κουβέιτ, 15%-20% στη Συρία και λιγότερο στη Σαουδική Αραβία, στο Πακιστάν, στην Τουρκία, στο Αφγανιστάν και στην Ινδία.

Ο σουνιτικός άξονας απέναντι του περιλαμβάνει όλες τις υπόλοιπες ισλαμικές χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής και αντιπροσωπεύει το 85% των μουσουλμάνων παγκοσμίως. Σε αυτόν, η Σαουδική Αραβία, η οποία νιώθει περισσότερο από άλλες χώρες την απειλή της Τεχεράνης, έχει αναλάβει την πρωτοβουλία για την ανακοπή της ιρανικής προέλασης τόσο στη Συρία, όσο και στην Υεμένη.

Η έναρξη της διαμάχης μεταξύ Σιιτών και Σουνιτών μας πάει πίσω στις ημέρες δόξας που ακολούθησαν το τέλος της αποικιοκρατίας. Τότε, μεγάλη έμφαση στον αραβικό κόσμο και στη Μέση Ανατολή δόθηκε στη δημιουργία μιας παναραβικής εθνικής ταυτότητας. Ιδιαίτερα η Συρία επαίρετο ότι ήταν «η καρδιά του παναραβισμού». Το κόμμα Μπάαθ, που κυβερνούσε σε Βαγδάτη και Δαμασκό, ήταν το δημιούργημα του Μισέλ Αφλάκ ενός χριστιανού ιδεολόγου. Στο Ιράκ, το οποίο δημιουργήθηκε από την ένωση τριών οθωμανικών επαρχιών, τα φύλα που κυριαρχούσαν ήταν μία σουνιτική μειοψηφία, μία φτωχή αγροτική σιιτική πλειοψηφία, και η κουρδική κοινότητα. Εκεί ο σουνίτης Σαντάμ Χουσεΐν, εκμεταλλευόμενος το κοινό χαρακτηριστικό τους, την καταπίεση, προσπάθησε να τους ενώσει. Επίσης η Ιρανική ισλαμική επανάσταση του 1979, που ενέπνευσε τους απανταχού σίιτες, ευνόησε ως καταλύτης προς την κατεύθυνση αυτή. (Ο Σαντάμ Χουσεΐν και ο Γιάσερ Αραφάτ στην εικόνα 2.11).

Είναι ξεκάθαρο ότι οι θρησκευτικές διαφορές υπήρξαν ανέκαθεν συνδεδεμένες με την ισχύ, τις πλουτοπαραγωγικές πηγές και τα εδάφη. Τα τελευταία χρόνια ο αιματηρός εμφύλιος στη Συρία έχει ενισχύσει τα θρησκευτικά μίσση, οδηγώντας στη συνολική ταύτιση των Αλαουιτών με τον Μπασάρ αλ Ασαντ και των Σουνιτών της

χώρας με την αντιπολίτευση. «Η σιιτική Χεζμπολάχ - που έχει ένα εκτεταμένο διεθνές δίκτυο και στέλνει χρήματα για να φέρει σε πέρας επιχειρήσεις σε πολλά σημεία του κόσμου»⁵⁶ - στον Λίβανο ενισχύει τη στάση αυτή, καθώς υποστηρίζεται από το Ιράν και στηρίζει τον Άσαντ. Στην περιοχή αυτή, οι φανατικοί τζιχαντιστές, όπως το «Ισλαμικό Κράτος», δολοφονούν Σίιτες χαρακτηρίζοντας τους «τακφιρί» (αποστάτες), παρακινούμενοι από εξτρεμιστές Σουνίτες ιεροκήρυκες που καταδικάζουν τους Σίιτες ως ειδωλολάτρες.

Τα θρησκευτική μίσση όμως, δεν αποτελούν το μοναδικό αίτιο διχασμού στη Μέση Ανατολή. Στην Υεμένη, οι αντάρτες Χούτι της φατρίας των Ζαϊντί σχετίζονται με τον σιιτισμό, προσεγγίζοντας όμως ιδεολογικά το σουνιτικό δόγμα της πλειοψηφίας των κατοίκων της χώρας. Η στήριξη που εξασφαλίζουν από το Ιράν προέρχεται από την πρόθεση της Τεχεράνης να κερδίσει συμμάχους και να προβάλλει την ισχύ της στην ευρύτερη περιοχή. Οι γεωπολιτικές συνθήκες δηλαδή είναι αυτές που δίνουν στην κρίση της Υεμένης τη θρησκευτική της διάσταση και όχι το αντίθετο.

Οι Αιγύπτιοι, όπως είδαμε, στη συντριπτική τους πλειονότητα είναι Σουνίτες. Όμως η επανάσταση του 2011 και η καταπιεστική και διχαστική της εξέλιξη είχαν ως αποτέλεσμα την ταύτιση της χριστιανικής μειονότητας των κοπτών⁵⁷, με το καθεστώς Μουμπάρακ, καθιστώντας τους Κόπτες στόχους των ισλαμιστών.

Πολλοί άλλοι γεωπολιτικοί παίκτες επιδρούν στη διαμάχη στη Μ. Ανατολή. Το Ισραήλ, που αποτελεί σοβαρό παράγοντα στη θρησκευτική διένεξη, συντάσσεται υπόγεια με τον σουνιτικό άξονα ενάντια στο Ιράν. Οι Αμερικανοί από την άλλη κινούνται στη περιοχή με μεγάλη προσοχή. Από τη μια γιατί αυτή τη στιγμή de facto έχουν συμμαχήσει με το Ιράν στον πόλεμο εναντίον του Ισλαμικού Κράτους, τόσο

⁵⁶ Matthew Levitt, «Hezbollah's Syrian Quagmire», PRISM, Vol. 5, No 1, 2014, σελ.111.

⁵⁷ Οι Κόπτες (Αιγυπτιακά Αραβικά: *أقباط* *Aqbat*) είναι εθνοθρησκευτική ομάδα η οποία κατοικεί κυρίως στην περιοχή της σημερινής Αιγύπτου, όπου και αποτελούν τον σημαντικότερο Χριστιανικό πληθυσμό. Οι Κόπτες αποτελούν, επίσης, την σημαντικότερη πληθυσμιακή ομάδα Χριστιανών στο Σουδάν και την Λιβύη. Ιστορικά, ομιλούν την Κοπτική γλώσσα, η οποία αποτελεί άμεσο απόγονο της Δημοτικής Αιγυπτιακής, η οποία ομιλείτο κατά την διάρκεια της Ρωμαϊκής περιόδου. Οι Κόπτες στην Αίγυπτο αποτελούν τον σημαντικότερο Χριστιανικό πληθυσμό στην Μέση Ανατολή, καθώς και την σημαντικότερη εθνοθρησκευτική μειονότητα στην περιοχή, με ένα εκτιμώμενο ποσοστό της τάξεως του 10% επί του συνόλου του πληθυσμού της Αιγύπτου. Οι Κόπτες στην Λιβύη αποτελούν τον σημαντικότερο Χριστιανικό πληθυσμό στην Λιβύη, με ένα εκτιμώμενο ποσοστό της τάξεως του 1% επί του συνόλου του πληθυσμού της Λιβύης. Η Κοπτική Καθολική Εκκλησία, η οποία είναι Ανατολική Καθολική Εκκλησία σε πλήρη κοινωνία με την Καθολική Εκκλησία, ισχυρίζεται ότι διαθέτει αριθμό πιστών της τάξεως των 163.000. Βλ. Αιγυπτιακή Κοπτορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, copts-greece, 11.6.2013, <http://copts-greece.com/?p=12> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

στο Ιράκ όσο και στη Συρία, ενώ από την άλλη είναι υποχρεωμένοι να διατηρήσουν τις ισορροπίες με τους παλιούς στρατηγικούς συμμάχους τους στη Μέση Ανατολή, το Ισραήλ, τη Τουρκία και τη Σαουδική Αραβία. Η Ρωσία τέλος τηρεί μια στάση επεμβατικής ουδετερότητας για την επίτευξη των δικών της γεωπολιτικών σκοπών.

Εικόνα 2.11 Ο Σαντάμ Χουσεϊν και ο Γιάσερ Αραφάτ

Τελικά συμπεραίνουμε ότι ο πόλεμος μεταξύ Σιιτών και Σουνιτών για την επικράτηση στο Ισλάμ εξελίσσεται σε πολύ αιματηρότερο από τους θρησκευτικούς πολέμους που έζησε η Δυτική Ευρώπη τους περασμένους αιώνες.

2.4 Η σοβιετική επέμβαση στο Αφγανιστάν και η εμφάνιση της Αλ Κάϊντα

α. Σοβιετική επέμβαση και αμερικανική αντίδραση. Η σπίθα που πυροδότησε τον ισλαμικό φανατισμό και οδήγησε στον ακραίο φονταμενταλισμό που βιώνουμε σήμερα μπορεί να θεωρηθεί ότι δόθηκε στο Αφγανιστάν πριν από σαράντα περίπου χρόνια, με τη σοβιετική επέμβαση και την εγκατάσταση φιλοσοβιετικού καθεστώτος στα τέλη του 1979. (Φάλαγγα σοβιετικών τεθωρακισμένων στο Αφγανιστάν στην εικόνα 2.12).

Η εισβολή του Κόκκινου Στρατού προκάλεσε την κατακραυγή της παγκόσμιας κοινής γνώμης και οι Αμερικανοί ενίσχυναν ένοπλες ομάδες ανταρτών μουτζαχεντίν που προέβαλαν σθεναρή αντίσταση στους εισβολείς. Οι ΗΠΑ θεώρησαν ότι ένα διεθνές κίνημα ισλαμιστών θα ήταν η κύρια δύναμη που θα μπορούσε να αντιταχθεί στην άθρησκο σοβιετική δύναμη. Έτσι, η Ουάσιγκτον μαζί με

το Πακιστάν, την Κίνα, το Ιράν και τη Σαουδική Αραβία, υποκίνησαν και οργάνωσαν αυτό το στρατό, που οι στρατιώτες του χαρακτηρίζονταν «μαχητές της ελευθερίας». Η αντισοβιετική σταυροφορία δεν είχε μόνο στόχο το Αφγανιστάν, αλλά θεωρήθηκε από τις ΗΠΑ ότι μακροπρόθεσμα θα οδηγούσε και στο ξύπνημα του Ισλάμ στις ασιατικές δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, δημιουργώντας αποσχιστικές τάσεις.

«Στην προσπάθεια αυτή, οι ΗΠΑ ανέλαβαν κυρίως την οικονομική στήριξη και το στρατιωτικό εξοπλισμό, ενώ οι υπόλοιπες χώρες ανέλαβαν - μέσω αραβικών οργανώσεων - τη στρατολόγηση ισλαμιστών»⁵⁸ που θα ήταν πρόθυμοι να προσφέρουν το αίμα τους με ενθουσιασμό. Ατυχώς, οι Αμερικανοί στρατηγοί της εποχής δεν φαντάζονταν πως θα γίνονταν η αναπροσαρμογή των ισλαμιστών που θα επιβίωναν από τον εξοντωτικό αυτό πόλεμο και ποιές θα ήταν οι συνέπειες της επιστροφή τους στις χώρες καταγωγής τους ή στη Δύση.

Η στράτευση στην τζιχάντ τότε αντιπροσώπευε για χιλιάδες Άραβες νέους τη δυνατότητα να συντελέσουν στο θρίαμβο των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και να χειραφετηθούν. Ενθαρρυμένοι από τους «μουφτήδες», οι Άραβες μουτζαχεντίν δέχτηκαν να πάνε να πολεμήσουν με το σοβιετικό στρατό, που είχε κάνει κατοχή σε μουσουλμανικό έδαφος. Η έκκληση ορισμένων μουφτήδων μεγάλης φήμης έδωσε ιερό χαρακτήρα στην ισλαμική αυτή σταυροφορία και δημιούργησε ένα στρατό σκληρών μαχητών και φανατικών ισλαμιστών, τους Ταλιμπάν.

Οι Ταλιμπάν⁵⁹ ήταν διαφορετικοί από τους παραδοσιακούς μουτζαχεντίν. Αγωνίζονταν από τη βαθιά θρησκευτική πίστη στη τζιχάντ και την αφοσίωσή τους στο Θεό. «Ο Αλλάχ ήταν ο μοναδικός λόγος ύπαρξής τους, σε αντίθεση με πολλούς άλλους μουτζαχεντίν που πολεμούσαν για χρήματα ή για απόκτηση γης.»⁶⁰

⁵⁸ Cooley, J.K., Τρομοκρατία: Ανιέροι Πόλεμοι, (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002). σελ. 25-220.

⁵⁹ Το κίνημα των Ταλιμπάν, των «μαθητών» (του Κορανίου), δημιουργήθηκε το Σεπτέμβριο του 1994 στην πόλη Κανταχάρ του νότιου Αφγανιστάν από ομάδα φανατικών ισλαμιστών που προήλθαν κυρίως από τις τάξεις των αποφοίτων των ιεροδιδασκαλείων (μεντρεσέ) του Πακιστάν, τα οποία ελέγχονται από την Τζαμιάτ-ι Ουλεμά (Ένωση των Ουλεμάδων). Κατάγονται κατά κύριο λόγο από την εθνότητα των Παστούνων που ζουν στα νότια της χώρας και θρησκευτικός τους ηγέτης είναι ο μουλάς Μοχάμαντ Ομάρ. Οι Ταλιμπάν ερμηνεύουν με τον πλέον αυστηρό τρόπο τη σαρία, τον ισλαμικό ιερό νόμο, και στηρίζουν την «ισλαμική επανάσταση» του Αφγανιστάν, πιστεύοντας ότι είναι το μέσο που θα εξασφαλίσει την ενότητα της χώρας με βάση τις επιταγές του Κορανίου και προς την επικράτηση των άλλων δυνάμεων, των επίσης ισλαμιστών ανταρτών μουτζαχεντίν. Στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν «το πλέον γνήσιο ισλαμικό κράτος» επέβαλαν αυστηρούς περιορισμούς στην καθημερινή ζωή των Αφγανών. Βλ. Ρασίντ Αχμέντ, Οι Ταλιμπάν, Το Ισλάμ τα πετρέλαια και το νέο μεγάλο παιχνίδι στην κεντρική Ασία, [Μετάφραση Κουσουνέλος Γεώργιος] (Αθήνα: Ενάλιος, 2001).

Ένα από τα κράτη που στρατεύτηκε σε αυτό τον αγώνα ήταν η Αίγυπτος, που ενθάρρυνε την αποστολή ανδρών, που η πλειονότητα τους όμως προέρχονταν από το πολιτικοθρησκευτικό κίνημα των Αδελφών Μουσουλμάνων.

Εικόνα 2.12 Φάλαγγα σοβιετικών τεθωρακισμένων στο Αφγανιστάν

Η Σαουδική Αραβία επίσης προμήθευσε το αφγανικό καμίνι με μια στρατιά προπαγανδιστών, επιφορτισμένων με τον προσηλυτισμό των κατοίκων. Τελικά οι πολεμικές συρράξεις για μια δεκαετία στο Αφγανιστάν ανάγκασαν χιλιάδες ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και τους σοβιετικούς να αποχωρούν το 1989, για να ακολουθήσει μια ακόμα περίοδος αστάθειας που μετά και την αμερικανική επέμβαση στη συνέχεια, διαρκεί μέχρι σήμερα.

β. Ο Μπιν Λάντεν και η δημιουργία της Αλ Κάϊντα

(1) **Ο Μπιν Λάντεν.** Ο αναμφισβήτητος αρχηγός των παραπάνω «Αράβων Αφγανών» ήταν ο Σαουδάραβας Ουσάμα Μπιν Λάντεν,⁶¹ που γεννήθηκε στη Ριάντ το 1957 και σπούδασε οικονομικά στο πανεπιστήμιο της Τζέντα. Οι είκοσι πέντε γιοί της οικονομικά ισχυρής οικογένειας Λάντεν είχαν ανατραφεί από τον πατέρα τους «μόνο για τη τζιχάντ».⁶²

⁶⁰ Zaeef Abdul Salam, *My Life with the Taliban*, (New York: University Press Publishers, 2010) σελ. 22.

⁶¹ Patrick Sookhdeo, *Freedom to Believe*, (Virginia VA USA: Editor Barnabas Aid, 2015).

⁶² Δήλωση του Ουσάμα Μπιν Λάντεν στο σαουδαραβικό ισλαμικό δημοσίευμα του «Al-Houkouk» του Λονδίνου στις 14 Μαΐου του 1997.

Εικόνα 2.13 Ο Μπιν Λάντεν

Ο Μπιν Λάντεν ποτισμένος με τη «σαλαφιστική» σκέψη γλίστρησε γρήγορα προς την «τακφριστική»⁶³ σκέψη, κάτω από την επίδραση αιγύπτιων ιδεολόγων και ιδιαίτερα του Αιμάν Αλ – Ζαουαχίρι, του επονομαζόμενου «Αρχηγού της Τζιχάντ». (Ο Μπιν Λάντεν στην εικόνα 2.13).

(2) *Η ίδρυση της Αλ Κάϊντα, ο σκοπός και τα μέλη της.* Το 1988 ο Μπιν Λάντεν δημιουργεί τη δική του οργάνωση στο Αφγανιστάν με το όνομα Αλ Κάϊντα (Αραβικά: القاعدة) (μετάφραση: «το ίδρυμα» ή «η βάση»), γνωστή και ως Αλ Κάεντα, που χαρακτηρίζεται ως ένοπλη τρομοκρατική οργάνωση ισλαμιστών και προήλθε από το "Μεκτά Αλ Κιντεμάτ", που αποτελούσε "το κεντρικό γραφείο" των Αφγανών μουτζαχεντίν.

Η οργάνωση αυτή, αρχικά προορίζονταν να πολεμήσει τα μη αραβικά καθεστώτα που καταπίεζαν μουσουλμάνους, όπως τους Παλαιστίνιους, τους μουσουλμάνους των Φιλιππίνων, τους μουσουλμάνους της Σοβιετικής Ένωσης και αλλού. Το όραμα του Μπιν Λάντεν ήταν η δημιουργία, μέσω αυτής της οργάνωσης, μιας εμπροσθοφυλακής μαχητών που θα ηγούνταν του διεθνούς αυτού εγχειρήματος, ενώνοντας τα μικρά τζιχαντιστικά κινήματα που μάχονταν κατά των καθεστώτων των χωρών τους υπό μία σκέπη. Κατάφερε να φτιάξει παρακλάδια σε πενήντα πέντε περίπου χώρες και από το 1990 - όπως θα δούμε στη συνέχεια - επιδιώχθηκε ο

⁶³ Η τακφριστική θεωρία χαρακτηρίζει «καφέρ» (=αποστάτη) κάθε μουσουλμάνο που δεν εφαρμόζει το Ισλάμ σύμφωνα με το ακραίο τελετουργικό που κηρύσσει. Ο «καφέρ» καταδικάζεται σε θάνατο και η δολοφονία του νομιμοποιείται. Όταν χρησιμοποιείται για Χριστιανούς ή Ιουδαίους, ο όρος αυτός σημαίνει άθεος. Βλ. Bachir El-Khoury, «Ποιοι είναι οι Σύριοι αντάρτες?» *Le Monde diplomatique* Ελληνική Έκδοση, 5.2.2017, <http://monde-diplomatique.gr/?p=1866> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

επαναπροσανατολισμός του κινήματος, με στόχο τις ΗΠΑ και το δυτικό κόσμο. (Σημαία της Οργάνωσης Αλ Κάϊντα στην εικόνα 2.14).

Εικόνα 2.14 Σημαία της Οργάνωσης Αλ Κάϊντα

«Απώτερος στόχος της Αλ Κάϊντα ήταν η ανατροπή του καθεστώτος της Σ. Αραβίας»⁶⁴ και στη συνέχεια των άλλων καθεστώτων της Μέσης Ανατολής, τα οποία θεωρούσε «αποστάτες» και η αντικατάστασή τους με ισλαμικά. Οι ΗΠΑ στοχεύονται προκειμένου να εξαναγκαστούν να τερματίσουν την υποστήριξη τους προς τα καθεστάτα αυτά. Η εξόντωση των Σιτών θεωρείται ως επιβλαβής και «ακραία» για το κίνημα αυτό των τζιχαντιστών. Γενικά, για να επιτύχει το σκοπό της η Αλ Κάϊντα επεδίωκε μέσω εντυπωσιακών ενεργειών να συγκλονιστεί ο μουσουλμανικός κόσμος και να υποχρεωθούν οι ΗΠΑ να αποχωρήσουν από αυτόν. Συνόδευε τις ενέργειες της με εντατική προπαγάνδα για να πειστούν οι μουσουλμάνοι πως η τζιχάντ είναι υποχρέωση τους.

Τα συστρατευόμενα μέλη της οργάνωσης και ολόκληρου του δικτύου της Αλ Κάϊντα δίνουν ειδικό όρκο πίστης, που ονομάζεται μπαγιάτ. Μετά την ορκωμοσία τους ακολουθούσε η στρατιωτική εκπαίδευση, με έμφαση στον ανορθόδοξο πόλεμο, σε μεγάλο αριθμό στρατοπέδων⁶⁵, στο Αφγανιστάν και σε άλλες μουσουλμανικές χώρες.

⁶⁴ Mishra P., *The Afghan Tragedy*, (New York: Review, 2002).

⁶⁵ Από δημοσιογραφικές εκτιμήσεις και στοιχεία ανακριτικών Αρχών που έχουν δει το φως της δημοσιότητας εκτιμάται πως 12 τουλάχιστον τέτοια στρατόπεδα βρίσκονται στο Αφγανιστάν στα οποία έχουν εκπαιδευτεί περισσότεροι από 5000 Μουτζαχεντίν, χαρακτηριζόμενοι ενεργοί τρομοκράτες, έτοιμοι ν' αναλάβουν και να διεκπεραιώσουν αποστολές στις οποίες θα κληθούν από την Οργάνωση. Βλ. Καριώτογλου Αλέξανδρος, *op.cit.*

Αργότερα ένα μεγάλο μέρος των μελών επιλέγονταν από άτομα που ήταν εφοδιασμένα με αμερικανικά διαβατήρια, ώστε να μπορούν να ταξιδεύουν ελεύθερα, χωρίς να δημιουργούν υποψίες. Ανώτατο όργανο διοίκησης και ελέγχου της οργάνωσης ήταν το «Μαζίλς αλ Σούρα» το οποίο είχε θέση Διοικητικού Συμβουλίου, το οποίο εξέταζε και ενέκρινε τις όποιες κατευθύνσεις και δραστηριότητες της οργάνωσης. Στο έργο του συνδράμονταν από επιτροπές που μελετούσαν και οργάνωναν διάφορα επιμέρους θέματα.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι, το Αφγανιστάν κατέστη το κύριο προπύργιο του σουνιτικού ισλαμικού φονταμενταλισμού, αφού εκεί άλλωστε βρήκε καταφύγιο κι η Αλ Κάϊντα του Οσάμα Μπιν Λάντεν και άλλες ανάλογες οργανώσεις. Τελικά, αυτές οι τρομοκρατικές οργανώσεις στράφηκαν τόσο εναντίον των ΗΠΑ και άλλων δυτικών κρατών, όσο και εναντίον της Ρωσίας.

2.5 Από τον 1^ο Πόλεμο του Κόλπου στην 11^η Σεπτεμβρίου 2001

α. Ο 1^{ος} πόλεμος του Κόλπου. Μετά την αποχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν, ακολούθησε η επέμβαση της Δύσης στο Ιράκ. Ο πόλεμος αυτός, γνωστός και ως «Καταιγίδα της Ερήμου», έλαβε χώρα από 2 Αυγούστου 1990 έως 28 Φεβρουαρίου 1991 στις περιοχές του Περσικού Κόλπου, του Κουβέιτ και του Ιράκ. Ήταν ένας πόλεμος κατά του Ιράκ, για την απελευθέρωση του Κουβέιτ, υπό την καθοδήγηση των Η.Π.Α., την εξουσιοδότηση του Ο.Η.Ε. και τη συνδρομή διεθνούς συμμαχίας τουλάχιστον 31 κρατών.

Αίτια του πολέμου μπορούν να θεωρηθούν, η αραβοϊσλαμική απειλή, ο έλεγχος του πετρελαίου, η άνοδος της ισχύς του Ιράκ, αλλά και μακροπρόθεσμα η διατήρηση της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί από τη Δύση στη Μ. Ανατολή. Από τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων προκύπτει ότι οι ΗΠΑ και οι Σύμμαχοι τους πέτυχαν απόλυτα τους αντικειμενικούς τους σκοπούς, με τις μικρότερες απώλειες. Οι ιρακινές δυνάμεις υπέστησαν πραγματική πανωλεθρία. Μετά τον πόλεμο όμως, οι δυτικές συμμαχικές δυνάμεις δεν ανέτρεψαν το Σαντάμ Χουσεϊν, προσπαθώντας να διατηρήσουν μια ισορροπία ισχύος με το Ιράν στη περιοχή του Κόλπου. (Καιγόμενες πετρελαιοπηγές κατά την «Καταιγίδα της Ερήμου» στην εικόνα 2.15).

«Είναι γεγονός ότι μετά τους δύο Πολέμους του Κόλπου, οι ΗΠΑ αναδιάρθρωσαν τις περιφερειακές ισορροπίες, οι οποίες είχαν διαμορφωθεί βάσει του διπολικού συστήματος κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και διασφάλισαν την

μακροπρόθεσμη ασφάλεια του Ισραήλ, ώστε να μην απειληθεί εκ νέου.»⁶⁶ Όλα αυτά ενίσχυσαν την αντιπάθεια των μουσουλμανικών πληθυσμών και πυροδότησαν τα ακαριαία ισλαμικά κινήματα.

Εικόνα 2.15 Καιγόμενες πετρελαιοπηγές κατά την «Καταιγίδα της Ερήμου»

Είναι προφανές λοιπόν ότι, με τον πόλεμο του Κόλπου η διεθνής κοινότητα προσπάθησε να προστατέψει την εδαφική ακεραιότητα των κρατών της περιοχής και να διατηρήσει τη κατάσταση που είχε προστατέψει για δεκαετίες, αλώβητη. Ταυτόχρονα όμως πυροδότησε τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και ενίσχυσε το ιδεολογικό του προφίλ.

β. Η άνοδος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Όπως είδαμε προηγουμένως, μετά την αποχώρηση των σοβιετικών από το Αφγανιστάν το 1989 δημιουργήθηκε το 1994 το κίνημα των Ταλιμπάν, στις τάξεις του οποίου προσχώρησε μεγάλος αριθμός βετεράνων του πολέμου.

Στις 27 Σεπτεμβρίου του 1994 οι Ταλιμπάν κατέλαβαν την πρωτεύουσα Καμπούλ και ανέτρεψαν την κυβέρνηση. Στη συνέχεια, τον Οκτώβριο του 1997 οι Ταλιμπάν άλλαξαν την επίσημη ονομασία της χώρας σε Ισλαμικό Εμιράτο του Αφγανιστάν, με το μουλά Ομάρ, να αναλαμβάνει προεδρικά καθήκοντα. Η επικράτηση τους στη χώρα την εποχή εκείνη, παρά τα προβλήματα που δημιούργησε, έφερε σχετική ηρεμία για τα δεδομένα της περιοχής, γεγονός που εξηγεί τη δυναμική των θρησκευτικών ομάδων στην επιβολή μιας πολιτικής κατάστασης σε μουσουλμανικές κοινωνίες. (Αφγανοί μαχητές Ταλιμπάν στην εικόνα 2.16).

⁶⁶ Νταβούτογλου Αχμέτ, Το Στρ. Βάθος, op.cit. σελ.586.

Εικόνα 2.16 Αφγανοί μαχητές Ταλιμπάν

Πραγματικά, το στοιχείο που εκμεταλλεύτηκαν οι Ταλιμπάν για να φέρουν με το μέρος τους νέους υποστηρικτές ήταν βασικά η επίκληση στην ισλαμική πίστη, η οποία ανέκαθεν αποτελούσε ισχυρό ενοποιητικό παράγοντα σε όλες τις ισλαμικές κοινωνίες. Για να επιβάλλουν όμως την εξουσία τους οι Ταλιμπάν βασίστηκαν στη βία, διαπράττοντας βάνανυσα εγκλήματα, ιδιαίτερα κατά των γυναικών, καθιστώντας τη χώρα αυτή πηγή του ακραίου ισλαμικού φονταμενταλισμού, μέχρι σήμερα.

γ. Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους. Στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον στόχων στις Ηνωμένες Πολιτείες συντάραξαν όλο τον κόσμο. Αεροπειρατές κατέλαβαν τέσσερα πολιτικά αεροσκάφη και τρία από αυτά οδηγήθηκαν και προσέκρουσαν στους Δίδυμους Πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου και το Πεντάγωνο, ενώ το τέταρτο συνετρίβη σε ανοικτό χώρο. Οι επιθέσεις - με 2.977 θύματα και 19 δράστες - είχαν σκοπό να πλήξουν τα σύμβολα της δύναμης των ΗΠΑ, όπως δήλωσε ο ίδιος ο Μπιν Λάντεν σε βιντεοσκοπημένο μήνυμα του λίγες ημέρες μετά τις επιθέσεις. (Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001 στην εικόνα 2.17).

Οι δράστες των επιθέσεων ήταν ισλαμιστές τρομοκράτες από τη Σαουδική Αραβία και αρκετές άλλες αραβικές χώρες, με τη χρηματοδότηση της Αλ Κάϊντα, σε αντίποινα για την στήριξη των ΗΠΑ προς το Ισραήλ, τον ρόλο τους στον Πόλεμο του Περσικού Κόλπου και τη συνεχιζόμενη στρατιωτική τους παρουσία στη Μέση Ανατολή. Κάποιοι εξ αυτών είχαν ζήσει στις ΗΠΑ για πάνω από έναν χρόνο και

είχαν λάβει μαθήματα πτήσης σε αμερικανικές σχολές, ενώ άλλοι είχαν εισέλθει στη χώρα τους μήνες πριν την επίθεση.

Η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 ήταν η μεγαλύτερη τρομοκρατική επίθεση που είχε συμβεί έως τότε και αποτέλεσε κομβικό σημείο της παγκόσμιας ιστορίας, προκαλώντας πολλές αλλαγές στις διεθνείς σχέσεις και στην κοινωνική και πολιτική ζωή σε όλο τον κόσμο. Συνέπεια αυτών των τρομοκρατικών επιθέσεων ήταν οι δύο πολεμικές επιθέσεις που ξεκίνησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες ενάντια σε Αφγανιστάν (7 Οκτωβρίου 2001) και Ιράκ (20 Μαρτίου 2003) αντίστοιχα, στα πλαίσια του Πόλεμου ενάντια στην τρομοκρατία.

Εικόνα 2.17 Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001

Πέρα από το τραγικό αποτέλεσμα της τρομοκρατικής αυτής ενέργειας, αυτής καθ' αυτής, είναι ενδιαφέρον να εξετασθεί ο αντίκτυπος που είχε στους μουσουλμάνους σε όλο το κόσμο, αλλά και την αντίδραση των δυτικών κοινωνιών. Είναι αξιοσημείωτο ότι «πολλοί Άραβες κυρίως, αλλά και άλλοι μουσουλμάνοι σε όλο το κόσμο πιστεύουν ότι η 11η Σεπτεμβρίου είναι προϊόν δυτικής συνομοσίας ή προκλήθηκε από το Μοσάντ»⁶⁷ και το τραγικότερο ότι ήταν μια μεγάλη νίκη για τον μουσουλμανικό κόσμο. Για δε τους δυτικούς, η ενέργεια αυτή, καθαρά μουσουλμανικής σύλληψης και εκτέλεσης όπως αποδείχθηκε, θεωρήθηκε το αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης εμπλοκής των ΗΠΑ στο μουσουλμανικό κόσμο.

⁶⁷ Steyn Mark, *America Alone, The End of the World as We Know*, (New York: Regnery Publishing, 2006), σελ.27.

2.6 Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας

α. Η επέμβαση ΗΠΑ και ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν. Λίγο μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου δεν άργησαν να επαληθευτούν οι υποψίες και οι ενδείξεις που προέκυπταν από τις έρευνες του FBI, ότι η ισλαμική τρομοκρατική οργάνωση της Αλ Κάϊντα ήταν υπεύθυνη για τα χτυπήματα. Το παγκόσμιο ζήτημα της τρομοκρατίας και της δημόσιας ασφάλειας έλαβε πλέον νέες διαστάσεις και απαίτησε μέτρα, τις συνέπειες των οποίων βιώνουμε μέχρι σήμερα.

Μέχρι τότε, η στάση της κυβέρνησης Μπους στις ΗΠΑ δε διέφερε ιδιαίτερα από αυτή του προκατόχου του Μπιλ Κλίντον, καθώς διατηρούσε διάλογο με το καθεστώς των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Μετά όμως το χτύπημα της Αλ Κάϊντα, κήρυξε τον πόλεμο κατά της τρομοκρατία, βάζοντας στο στόχαστρο τις χώρες που θεωρούνταν ότι την υποθάλπουν και από τις οποίες προέρχονταν οι ισλαμικές φονταμενταλιστικές ομάδες.

Το Αφγανιστάν ήταν το πρώτο που στοχοποιήθηκε και αποφασίστηκε από τις ΗΠΑ η ανατροπή του σκληρού και καταπιεστικού καθεστώτος των Ταλιμπάν, μέσω μιας στρατιωτικής επέμβασης, η οποία θα είχε στόχο την εγκαθίδρυση φιλικότερου προς τις ΗΠΑ καθεστώτος και την αναζήτηση και τιμωρία των μελών της Αλ Κάϊντα που συνδέονταν με την τρομοκρατία.

Μετά από ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ που καταδίκασε την τρομοκρατία και καλούσε σε ενέργειες για την εξάλειψη της, οι ΗΠΑ με απόφαση του Κογκρέσου ξεκινούν τον Οκτώβριο του 2001 την επιχείρηση «Operation Enduring Freedom» για την εξάρθρωση της Αλ Κάϊντα. Η επιτυχής εξέλιξη των επιχειρήσεων για τις ΗΠΑ οδήγησε στη ανάληψη της εξουσίας από το Αφγανό Πρόεδρο Χαμίντ Καρζάϊ (Hamid Karzai). Η κυβέρνηση αυτή, παρά την αρχική αισιοδοξία, δε διατηρήθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα, αφού αδυνατούσε να πατάξει τη διαφθορά, με αποτέλεσμα τη μείωση της δημοτικότητας της ανάμεσα στον αφγανικό λαό.

Οι στενές σχέσεις των Ταλιμπάν με την Αλ Κάϊντα ήταν και ο σημαντικότερος λόγος διεξαγωγής το 2002 και το 2003 νέων στρατιωτικών επιχειρήσεων από τους Αμερικανούς και τους συμμάχους τους στο Αφγανιστάν. Στις στρατιωτικές επιχειρήσεις σκοτώνονται χιλιάδες Ταλιμπάν και μέλη της Αλ Κάϊντα. Τελικά αποθώθησαν οι Ταλιμπάν και εγκαταστάθηκε νόμιμη κυβέρνηση, παρά το ότι

οι Ταλιμπάν εξακολουθούν μέχρι σήμερα να διεξάγουν ανταρτοπόλεμο, κυρίως στο νότιο Αφγανιστάν.

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός, που βοήθησε στην εξάπλωση του ισλαμικού φονταμενταλισμού στη περιοχή αυτή, ήταν η σημαντική μείωση των πολεμιστών της Αλ Κάϊντα εντός συνόρων του Αφγανιστάν και η μετατόπιση τους σε όμορες χώρες. Αργότερα ο θάνατος της χαρισματικής για τους ισλαμιστές φιγούρας του Μπιν Λάντεν και η διαδοχή του από τον Αϊμάν αλ Ζαουάχρι⁶⁸ είχε επίσης ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της οργάνωσης διεθνώς.

β. Ο 2^{ος} πόλεμος του Κόλπου. Στα πλαίσια του γενικότερου «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» ξεκίνησε στις 20 Μαρτίου 2003 από τις ΗΠΑ, υπό την προεδρία του Τζορτζ Μπους του νεότερου και το Ηνωμένο Βασίλειο, ο 2^{ος} Πόλεμος του Ιράκ ή «Operation Iraqi Freedom». Στόχος η ανατροπή του ηγέτη του Ιράκ Σαντάμ Χουσεΐν. Το καθεστώς του Ιράκ είχε συνδεθεί με την τρομοκρατία και την κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής, παρά την έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων. Η επιχείρηση ξεκίνησε με την εισβολή των αμερικανικών δυνάμεων και ολοκληρώθηκε με τα γεγονότα της πτώσης της Βαγδάτης και της σύλληψης του Χουσεΐν και των ηγετικών στελεχών της κυβέρνησης του. (Καταστροφή αγάλματος του Σαντάμ Χουσεΐν στην εικόνα 2.18).

Εικόνα 2.18 Καταστροφή αγάλματος του Σαντάμ Χουσεΐν

⁶⁸ Αϊμάν αλ Ζαουάχρι . Το υπ' αριθμόν 2 στέλεχος της οργάνωσης Αλ Κάϊντα, που έγινε αρχηγός της μετά τον θάνατο του Μπιν Λάντεν.

Από το αποτέλεσμα του πολέμου προκύπτει ότι οι ΗΠΑ πέτυχαν μια στρατιωτική νίκη, αλλά όχι στρατηγική, αφού το Ιράκ οδηγήθηκε στη συνέχεια σε εμφύλιο πόλεμο και άνοδο του ισλαμικού φονταμενταλισμού παγκοσμίως. Η ανατροπή του σουνιτικού καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, από το οποίο Κούρδοι και Σιίτες γνώρισαν μεγάλη καταπίεση, συνοδεύτηκε από τη γενικότερη καταρράκωση του αραβικού και μουσουλμανικού γοήτρου και τον εμφύλιο πόλεμο που ακολούθησε, μεταξύ Σουνιτών, Σιιτών και Κούρδων που διατηρεί την ένταση μέχρι σήμερα. Ο Σαντάμ παρά την απολυταρχική διακυβέρνηση του, στηριζόμενος στη σουνιτική μειοψηφία, συγκρατούσε τις φυγόκεντρες τάσεις σε αυτή τη χώρα, οι οποίες με την πτώση του απελευθερώθηκαν.

2.7 Ο ιρακινός εμφύλιος και η εμπλοκή της Αλ Κάϊντα

α. Η αποχώρηση των Αμερικανών και η πολιτική κρίση. Μετά την ολοκλήρωση των συμμαχικών επιχειρήσεων στο Ιράκ, οι ΗΠΑ όρισαν προσωρινή Συμμαχική Αρχή για τη διακυβέρνηση της χώρας, ενώ από τον Ιούλιο του 2004 ανέλαβε κυβέρνηση αποτελούμενη από ιρακινούς εκπροσώπους, η οποία ήταν φιλικά προσκείμενη προς τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η κατάσταση που επικράτησε στο Ιράκ προέβλεπε κυριαρχία των Σιιτών με την υποστήριξη των Κούρδων εθνικιστών. Το βάρος έπεφτε πάνω στους εξόριστους Ιρακινούς, οι οποίοι είχαν αντιταχθεί στον Σαντάμ Χουσεΐν και χρησιμοποίησαν τη σχέση τους με την Συμμαχία προκειμένου να αφήσουν «εκτός νυμφώνος» ολόκληρες ομάδες της ιρακινής κοινωνίας. Έτσι, αντί για σταθερότητα η μετάβαση αυτή οδήγησε σε ακόμη περισσότερη βία στη χώρα.

Οι εκλογές του 2005 θεωρήθηκαν σημαντικές για την πορεία της χώρας προς την δημοκρατία, αλλά στην ουσία υποδαύλισαν και δυναμίτισαν περισσότερο τα δημόσια πάθη, καθώς οι πολιτικοί του Ιράκ, προκειμένου να εξασφαλίσουν την υποστήριξη του πληθυσμού, χρησιμοποίησαν κατά κόρον την τακτική του σεκταρισμού. Ακολούθησε η εξέγερση των ιρακινών κατά των δυνάμεων κατοχής και της ιρακινής κυβέρνησης, που οδήγησε σε ένταση και εμφύλιο πόλεμο μεταξύ Σιιτών και Σουνιτών από το Φεβρουάριο του 2006 έως τον Μάιο του 2008. Το 2010 οι ΗΠΑ κήρυξαν το τέλος του πολέμου και διέταξαν τις αμερικανικές δυνάμεις να αποχωρήσουν από το Ιράκ. Έπειτα από εννέα χρόνια ολοκληρώθηκε η αμερικανική

στρατιωτική παρουσία στο Ιράκ στις 15 Δεκεμβρίου 2011, αφήνοντας ολοκληρωτικά την ευθύνη της ασφάλειας στις Αρχές του Ιράκ.

β. Οι εσωτερικές αντιπαλότητες και οι εμφύλιες συγκρούσεις στο Ιράκ.

Το Ιράκ μετά την αποχώρηση των δυτικών στρατευμάτων ήταν ένα κράτος με δύο κέντρα εξουσίας. Η κεντρική εξουσία βρισκονταν υπό την πρωθυπουργία του Σίιτη Νούρι αλ Μαλίκι (Nouri Al-Maliki), του οποίου η νομιμοποίηση σταδιακά αμφισβητήθηκε τόσο από μέρος του σιιτικού στοιχείου, που βρίσκεται κυρίως στο νότο του Ιράκ και σε συνοικίες της Βαγδάτης, όσο και του σουνιτικού στοιχείου που βρίσκεται κυρίως στο κεντρικό και δευτερευόντως στο βόρειο τμήμα του κράτους.

Στο βορρά της χώρας η Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση (Kurdish Regional Government-KRG) με πρωτεύουσα το Εμπρίλ (Erbil) είχε αναλάβει τη διοίκηση του Ιρακινού Κουρδιστάν και εκπροσωπούσε τους Ιρακινούς Κούρδους, που αποτελούν το 17% του ιρακινού πληθυσμού και είναι κατά 95% Σουνίτες. (Η πρωτεύουσα των Κούρδων στο Β. Ιράκ, Εμπρίλ στην εικόνα 2.19).

Τόσο ο Πρόεδρος του ιρακινού Κουρδιστάν, Μασούντ Μπαρζανί (Masoud Barzani), όσο και ο πρωθυπουργός Νεκερβάν Ιντρίς Μπαρζανί (Nechervan Idris Barzani), προέρχονται από το συντηρητικό Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα.

Εικόνα 2.19 Η πρωτεύουσα των Κούρδων στο Β. Ιράκ, Εμπρίλ

Ο ηγέτης του άλλο μεγάλου κουρδικού κόμματος του Ιράκ, της αριστερίζουσας Πατριωτικής Ένωσης Κουρδιστάν (Patriotic Union of Kurdistan-PUK) είναι ο Τζαλάλ Ταλαμπανί (Jalal Talabani), ο οποίος είναι ο Πρόεδρος του Ιράκ. Έτσι έχουμε στο Ιράκ, ο Πρόεδρος της χώρας να είναι Κούρδος, ο

πρωθυπουργός Άραβας Σίιτης και οι Αντιπρόεδροι της χώρας και ο Πρόεδρος της Βουλής Άραβες Σουνίτες. Η εθνοθηρησκευτική αυτή πολυμορφία της κυβέρνησης της χώρας, ενώ θα περίμενε κανείς να αμβλύνει τις αντιπαλότητες, όξυνε τα πνεύματα και οδήγησε σε συνεχή κρούσματα βίας και διαρκή διαμάχη μεταξύ Σουνιτών, Σιιτών και Κούρδων. Το έδαφος αυτό ήταν στη συνέχεια το ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της Αλ Κάϊντα και του Ισλαμικού Κράτους, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

γ. Η Αλ Κάϊντα στο Ιράκ. Η βίαιες ενέργειες στο Ιράκ, που υπονόμευσαν τη νομιμοποίηση των θεσμών της νεοπαγούς δημοκρατίας, οδήγησαν σε μία πρώτη αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων από τον Ιανουάριο του 2012. Από το Δεκέμβριο του 2012 η δυσαρέσκεια των ιρακινών Σουνιτών άρχισε να φαίνεται όλο και πιο έντονα με αντικυβερνητικές διαδηλώσεις και συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας να διοργανώνονται σε πολλές πόλεις της χώρας. Η επακόλουθη βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων που έλαβε χώρα από την κυβέρνηση του Σίιτη Μαλίκι, σε συνδυασμό με την πολιτική και οικονομική αποξένωση των Σουνιτών Αράβων, οδήγησαν στην ριζοσπαστικοποίηση των πολιτικοθηρησκευτικών ιδεολογικών απόψεων όλο και μεγαλύτερου μέρους της σουνιτικής κοινότητας και ενεργοποίησε την εξτρεμιστική δράση της Αλ Κάϊντα.

Η Αλ Κάϊντα του Ιράκ (AQI), είχε ξεκινήσει τη δράση της εκεί στις αρχές του Δεύτερου Πολέμου του Κόλπου (2003-2011), αρχικά απαρτιζόμενη από μικρότερες σουνιτικές ισλαμιστικές οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένης της προκατόχου της - της Mujahideen Shura Council που μετονομάστηκε σε ISI το 2006 - οι οποίες συγχωνεύθηκαν σε μία μεγαλύτερη κεντρική οργάνωση. Ο πρώτος ηγέτης της οργάνωσης ήταν ο Ιορδανός Αμπου Μουσάμπ αλ Ζαρκάουϊ (Abu Musab al Zarqawi). Ο ρόλος της Αλ Κάϊντα στο Ιράκ και η σύνδεση της με τη διένεξη στη Συρία θα εξετασθεί στη συνέχεια και μετά την ανάλυση της επονομαζόμενης «Αραβικής Άνοιξης» στον αραβικό κόσμο.

2.8 Η Αραβική Άνοιξη

α. Γενικά. Από το Δεκέμβριο του 2010 εκδηλώθηκε ένα κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, που ονομάστηκε Αραβική Άνοιξη (αραβικά: الربيع العربي) και συνετέλεσε στην εξάπλωση του ισλαμικού φονταμενταλισμού. (Διαδηλώσεις κατά την Αραβική Άνοιξη στην εικόνα 2.20).

Εικόνα 2.20 Διαδηλώσεις κατά την Αραβική Άνοιξη

Την περίοδο αυτή ξέσπασαν εξεγέρσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο, εμφύλια σύρραξη στη Λιβύη, εξεγέρσεις την Υεμένη, στο Μπαχρέιν και τη Συρία. Έγιναν μεγάλες διαδηλώσεις στο Ιράκ, την Ιορδανία, το Μαρόκο, την Αλγερία, το Ιράν, και το Ομάν. Μικρότερες οργανωμένες διαμαρτυρίες έγιναν επίσης στη Σαουδική Αραβία, στο Τζιμπουτί, το Κουβέιτ, το Λίβανο, τη Μαυριτανία και το Σουδάν.

β. Η εξέγερση στη Τυνησία. Η εξέγερση ξεκίνησε στις 17 Δεκεμβρίου 2010 στο πιο μικρό από τα κράτη του Μαγκρέπ, με την πιο «δυτικοποιημένη» αραβική κοινωνία, όταν ένας νεαρός Τυνήσιος αυτοπυρπολείται σε ένδειξη διαμαρτυρίας, έπειτα από κατάσχεση από την αστυνομία πλανόδιου εμπορεύσιμου υλικού που είχε στην κατοχή του. Η πράξη αυτή προκάλεσε αυτόματη εκδήλωση διαμαρτυριών στους δρόμους της πρωτεύουσας, με απώτερο σκοπό την πτώση του απολυταρχικού καθεστώτος. Ακολούθησε η «Επανάσταση του Γιασεμιού» που οδήγησε αφενός στη

διαφυγή του Άραβα ηγέτη Μπέν Αλί (Ben Ali) στη εξορία (Σ. Αραβία) και αφετέρου, στην ταχύτατη μετάδοση της εξέγερσης και στους άλλους απελπισμένους και εξοργισμένους αραβικούς λαούς της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, όπου κυριαρχούσε η φτώχεια, η καταπίεση και η διαφθορά.

γ. Η εξέγερση στην Αλγερία. Μετά την Τυνησία, η Αραβική Άνοιξη έπληξε την Αλγερία. Οι πρώτες διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στις 5 Ιανουαρίου 2011 στο Αλγέρι και σε άλλες πόλεις. Στη χώρα το φονταμενταλιστικό κίνημα παρουσίασε ιδιαίτερη ένταση με βίαιες διαδηλώσεις που όξυναν τα πάθη και το φανατισμό των Αλγερινών. Οι εντάσεις αυτές, σε συνδυασμό με τα σημαντικά κοιτάσματα στρατηγικών πρώτων υλών, κυρίως φυσικού αερίου⁶⁹ που διαθέτει η χώρα, δημιουργούν κλίμα ανασφάλειας και έντασης.

Μετά τις διαδηλώσεις, που συμμετείχε μαζικά πλήθος λαού, στις 21 Μαρτίου 2011 η αλγερινή κυβέρνηση διαβουλεύεται την αναθεώρηση του Συντάγματος, ενώ δίνει μισθολογικές αυξήσεις στους υπαλλήλους, επιδότηση βασικών αναγκών και παρέχει οικονομική υποστήριξη για τη δημιουργία επιχειρήσεων. Άλλα μέτρα που λαμβάνονται αφορούν την δημιουργία θέσεων εργασίας, την αναβάθμιση των ΜΜΕ και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η Αλγερία αποτελεί μέχρι σήμερα κέντρο του ισλαμικού κινήματος και τρομοκρατικών οργανώσεων και συνιστά περιοχή αστάθειας με έντονα στοιχεία βίας και αναρχίας, παρά τη φαινομενική ηρεμία.

δ. Η πτώση του Καντάφι στη Λιβύη. Στις 27 Ιανουαρίου 2011 το καθεστώς Καντάφι ανακοινώνει ένα πρόγραμμα αντιμετώπισης του στεγαστικού προβλήματος της χώρας και ο συγγραφέας Τζαμάλ-αλ-Χατζί καλεί μέσω διαδικτύου τον κόσμο να διαδηλώσει για μεγαλύτερες ελευθερίες στη Λιβύη, όπως συνέβαινε τότε στη Τυνησία και την Αίγυπτο. Λίγες μέρες αργότερα, ο συγγραφέας συλλαμβάνεται και αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις ξεσπούν σε όλη τη χώρα. (Ο Μουαμάρ Καντάφι στην εικόνα 2.21).

⁶⁹ Η Αλγερία διαθέτει τα μεγαλύτερα κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Αφρική και προμηθεύει την Ευρώπη.

Εικόνα 2.21 Ο Μουαμάρ Καντάφι

Οι διαδηλώσεις γίνονται όλο και πιο δυναμικές και συστήνεται το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο (CNT) για την πολιτική εκπροσώπηση της εξέγερσης. Οι προστριβές κλιμακώνονται όλο και πιο πολύ και στις 25 Φεβρουαρίου 2011, ο Γάλλος Πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί, σε κοινή συνέντευξη τύπου με τον Τούρκο Πρόεδρο Αμπντουλλάχ Γκιούλ στην Άγκυρα, καλεί τον Καντάφι να παραιτηθεί. Ακολουθεί επιβολή εμπάργκο από τον ΟΗΕ και επέμβαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, που εξελίσσεται σε επιβολή εναέριου αποκλεισμού από τον ΟΗΕ. Οι συγκρούσεις όμως συνεχίζονταν, με τον Καντάφι να απειλεί ότι θα πλήξει την εξέγερση χωρίς οίκτο, για να αρχίσουν στη συνέχεια αεροπορικοί βομβαρδισμοί των δυνάμεων του NATO, που οδηγούν το καθεστώς σε κατάρρευση. Ο Καντάφι σκοτώνεται την 20^η Οκτωβρίου, ενώ μετέβαινε στη γενέτειρα του Σύρτη. Η κατάσταση που ακολούθησε αποσταθεροποίησε τη χώρα, η οποία παραμένει διασπασμένη μέχρι σήμερα και αποτελεί πεδίο αντιπαράθεσης ακραίων ισλαμιστικών στοιχείων και τοπικών φυλάρχων, οι οποίοι εκμεταλλεύονται προς όφελός τους τα κοιτάσματα πετρελαίου της χώρας.

«Τον Αύγουστο του 2014, η οργάνωση Ανσάρ αλ-Σαρία, η οποία έλεγχε τις πόλεις Ντέρνα και Βεγγάζη, ορκίστηκε πίστη στο Ισλαμικό Κράτος (ΙΚ), με συνέπεια οι κατακτήσεις της οργάνωσης να εντάσσονται στα εδάφη του Ισλαμικού Κράτους. Το ΙΚ έστειλε στη Λιβύη έναν εμίρη να ηγηθεί των επιχειρήσεων και ανακοίνωσε τη δημιουργία τριών ακόμα επαρχιών.»⁷⁰

⁷⁰ Geoffrey Howard, «Το επόμενο έπαθλο του ISIS. Θα ενταχθεί η Λιβύη στο Χαλιφάτο της τρομοκρατικής οργάνωσης; », Foreign Affairs Hellenic Edition, 2.3.2015,.

ε. Οι ανατροπές στην Αίγυπτο και οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι. Μετά τον αραβοϊσραηλινό πόλεμο του Γιόμ Κιπούρ το 1973, η κυβέρνηση Σαντάτ καταφέρνει, παρά την ήττα, να απελευθερώσει τις αιγυπτιακές περιοχές που είχε καταλάβει το Ισραήλ το 1967. Μετά όμως από αυτό, ο Σαντάτ σε μια γιγάντια διπλωματική στροφή, υπογράφει συνθήκη ειρήνης με το Ισραήλ που τον καθιστά εξαιρετικά μισητό μεταξύ των Αράβων, γεγονός που οδηγεί την Αίγυπτο σε αποβολή από την Αραβική Ένωση και μερικά χρόνια αργότερα στη δολοφονία του. Μετά τη δολοφονία του Σαντάτ, αναλαμβάνει την εξουσία ο Χόσνι Μουμπάρακ και από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 ξεκινά ένας κύκλος ταξικών ανταγωνισμών με ιδιωτικοποιήσεις βιομηχανιών, αύξηση της ανεργίας και απεργίες. Ταυτόχρονα, δημιουργούνται επιτροπές αλληλεγγύης στην Παλαιστινιακή ιντιφάντα⁷¹ που πραγματοποιούν κινητοποιήσεις ενάντια στην πολιτική του αιγυπτιακού κράτους.

Από τις 25 Ιανουαρίου ως και τις 11 Φεβρουαρίου 2011 έγιναν σε πόλεις της Αιγύπτου βίαιες διαδηλώσεις από το Κίνημα Νεολαίας που είχε ιδρυθεί το 2008. Το κίνημα απαγορεύεται αργότερα, αφού προηγουμένως με διαδηλώσεις ζητά την παραίτηση του Αιγύπτιου προέδρου. Ακολουθούν βίαιες συγκρούσεις και επέμβαση της αστυνομίας και του στρατού για την καταστολή τους. Τον Μουμπάρακ, διαδέχεται στην εξουσία ο Μοχάμεντ Μόρσι, ηγετικό στέλεχος της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, που της έχει εν τω μεταξύ απαγορευτεί η πολιτική δράση. Η χώρα περιήλθε τότε σε μακρά εκλογική διαδικασία. (Διαδηλώσεις στην Αίγυπτο στην εικόνα 2.22).

Εκλέγεται τελικά ο Μόρσι, ο οποίος υποστηρίζεται σταθερά από την Άγκυρα. Το Σύνταγμα που υιοθετείται ορίζει το Ισλάμ ως θρησκεία του κράτους και δίνει κεντρικό ρόλο στη σαρία ως βασική πηγή της νομοθεσίας (και αντίστοιχα μέτρα για τους Χριστιανούς και του Εβραίους της χώρας). Μετά από πολλές πολιτικές εντάσεις ξεκίνησαν συγκρούσεις μεταξύ οπαδών του Μόρσι και της αντιπολίτευσης που οδήγησαν σε επέμβαση του στρατού, ο οποίος καθαιρεί το Μόρσι, αναστέλει το Σύνταγμα και οδηγεί τη χώρα σε νέες εκλογές.

⁷¹ Ιντιφάντα (انْتِفاضة) είναι μια αραβική λέξη που σημαίνει κυριολεκτικά «τίναγμα», αν και ευρέως έχει μεταφραστεί στα αγγλικά ως "εξέγερση", "αντίσταση". Η πρώτη Ιντιφάντα υπήρξε μία νεανική εξέγερση. Ονομάστηκε και «πετροπόλεμος», επειδή οι νεαροί Παλαιστίνιοι χρησιμοποιούσαν κυρίως πέτρες και άλλα αυτοσχέδια όπλα για να αντιμετωπίσουν τον προηγμένο τεχνολογικά ισραηλινό στρατό. Στην πρώτη εκδοχή της ήταν ένα αυθόρμητο φαινόμενο. Εκ των υστέρων, PLO και Χαμάς έδωσαν σκληρή μάχη για να την οικειοποιηθούν και να τη χρησιμοποιήσουν, η κάθε μία για λογαριασμό της. Βλ. Κομίνης Αντώνης, Ιντιφάντα, (Αθήνα: Οσελότος, 2010).

Εικόνα 2.22 Διαηλώσεις στην Αίγυπτο

Το επόμενο χρονικό διάστημα συντάσσεται νέο Σύνταγμα, γίνεται δημοψήφισμα που το εγκρίνει και ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, Στρατηγός Αμπντέλ Σίσι, ο οποίος κατεβαίνει υποψήφιος στις εκλογές. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα μποϊκοτάρει τις εκλογές, στις οποίες ο Σίσι πετυχαίνει συντριπτική νίκη. Ο αιγυπτιακός λαός τότε ξεκάθαρα αρνήθηκε τον εξισλαμισμό της κοινωνίας και διατήρησε μια κοσμική πολιτική εξουσία μέχρι σήμερα, όπως άλλωστε ήταν εγγυημένο από το Σύνταγμα του 1923, δηλαδή «ασότητα των Αιγυπτίων χωρίς διάκριση φυλής, θρησκείας και γλώσσας.»⁷²

στ. Αποτελέσματα Αραβικής Άνοιξης στη Β. Αφρική. Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε ότι οι εξεγέρσεις στις χώρες της Β. Αφρικής δεν ήταν όμοιες, καθώς δεν ακολούθησαν τις ίδιες διαδικασίες, δεν είχαν την ίδια εξέλιξη, ούτε και την ίδια ακριβώς κατάληξη. Υπάρχουν όμως και κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους. Κατά αρχάς γεωγραφικά, διότι έλαβαν χώρα στην περιοχή στην οποία κυριαρχεί το αραβικό στοιχείο και το Ισλάμ. Κατά δεύτερον, οι εξεγέρσεις αυτές χαρακτηρίστηκαν σε διαφορετικό βαθμό από έκρηξη και χρήση βίας. Επίσης, κυριάρχησε το αίτημα για καλύτερη διακυβέρνηση, περισσότερη δημοκρατία και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εδώ πρέπει να τονισθεί ότι τις έννοιες της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τις αντιλαμβάνονταν διαφορετικά οι διάφοροι συμμετέχοντες στις κινητοποιήσεις, τις εκλογές ή τις ένοπλες συρράξεις.

⁷² Patrick Sookhdeo, *op.cit.*, σελ.67.

Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι αυτές οι εξεγέρσεις δεν άρχισαν με την απαίτηση για ένα νέο κράτος, αλλά εξέφρασαν την ανάγκη των Αράβων πολιτών να απεγκλωβιστούν από την καταπίεση των καθεστώτων τους και την ανάγκη δημιουργίας νέων πολιτικών συστημάτων. Το σύνθημα των διαδηλωτών στον αραβικό κόσμο ήταν «*Ash-sha'ab yurid isqat an-nizam*» (αραβικά: يريد الشعب إسقاط النظام إسقاط), που σημαίνει «ο λαός θέλει να πέσει το καθεστώς».

Με την Αραβική Άνοιξη, σε όλη την περιοχή της Β. Αφρικής και Μ. Ανατολής σχηματικές ομάδες βρέθηκαν σε θέση ισχύος, λόγω της απουσίας λειτουργίας κρατικών φορέων. Έτσι δημιουργήθηκαν μηχανισμοί συλλογής φόρων και ερμηνείας νόμων που επέβαλαν ένα είδος κρατικής γραφειοκρατίας στους τοπικούς πληθυσμούς⁷³.

Οι αμφισβητούμενοι από τις τρομοκρατικές ομάδες κρατικοί φορείς ζήτησαν τη βοήθεια του διεθνούς συστήματος, για να αντιμετωπίσουν τις ομάδες αυτές και τους εσωτερικούς στρατούς, όπως η Αλ Κάϊντα, που απειλούσαν τόσο το εσωτερικό των κρατών, όσο και τη διεθνή κοινότητα. Οι επαναστάτες όμοια, ζήτησαν και αυτοί διεθνή βοήθεια, ενώ ταυτόχρονα εκμεταλλεύτηκαν τις υποδομές και τις πλουτοπαραγωγικές πηγές, όπως το πετρέλαιο, για να εδραιωθούν και να κερδίσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, οι αντιπαλότητες στη Λιβύη, τη Συρία, αλλά και η εξαγωγή πετρελαίου από τους Κούρδους του Β. Ιράκ.

Αποτέλεσμα της Αραβικής Άνοιξης ήταν τελικά η κατάρρευση ορισμένων εκ των πιο αυταρχικών καθεστώτων και η άνοδος στην εξουσία αντιμαχόμενων ισλαμικών πολιτικών κομμάτων, με κίνδυνο έκρηξης εμφυλίων πολέμων, πυροδοτώντας έτσι νέες γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή. Ταυτόχρονα η Αραβική Άνοιξη ανέδειξε ένα νέο τόξο επιρροής των σαλαφιστών στη Β. Αφρική. Το κήρυγμα των σαλαφιστών, σε συνδυασμό με τους μαχητές της Αλ Κάϊντα και τα άλλα συντηρητικά ισλαμικά πολιτικά κινήματα, συνιστούν μέχρι σήμερα απειλή τόσο για την ασφάλεια του αραβικού κόσμου, όσο και ευρύτερα, με απρόβλεπτες γεωπολιτικές συνέπειες. Ταυτόχρονα με την απειλή για την ασφάλεια της Ευρώπης, η Β. Αφρική συνεχίζει να αποτελεί μια περιοχή που συνιστά μια μόνιμη οδό προσφύγων και παράνομων μεταναστών προς τη Δύση. Μεγάλο μέρος των μεταναστών αυτών προέρχονται από την πάμφτωχη υποσαχάρια Αφρική, η οποία

⁷³ Ahram I. Ariel and Lust Ellen, op.cit..

είναι ένας εκκολαπτόμενος χώρος ακραίων ισλαμικών στοιχείων και ένα πιθανό πεδίο δράσης του Ισλαμικού Κράτους (ISIS).

2.9 Ο Εμφύλιος Πόλεμος στη Συρία

α. Η έναρξη της διαμάχης το 2011. Στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης, τον Μάρτιο του 2011 ξεσπά ο συριακός εμφύλιος πόλεμος (αραβικά: *الربيع العربي السوري*), με κύριο σκοπό της εξέγερσης την πτώση του καθεστώτος του Προέδρου Άσαντ, η οικογένεια του οποίου αποτελεί ένα καθεστώς που κυβερνά πάνω από 40 χρόνια, με ένα σχετικά μετριοπαθές και δημοκρατικό πολιτικό σύστημα.⁷⁴

Εικόνα 2.23 Καταστροφές κτιρίων στο Χαλέπι κατά τον συριακό εμφύλιο

Αντιδρώντας στις αυξανόμενες επιθέσεις των αντικαθεστωτικών η συριακή κυβέρνηση ανέπτυξε τον στρατό για να καταστείλει τις εξεγέρσεις και αρκετές πόλεις πολιορκήθηκαν. Στα τέλη του 2011, λιποτάκτες του στρατού και πολίτες, μαζί με χιλιάδες μισθοφόρους μουσουλμάνους από την Ευρώπη και άλλες περιοχές, δημιούργησαν μάχιμες μονάδες, οι οποίες ξεκίνησαν ένοπλες επιθέσεις κατά του συριακού στρατού. «Οι αντάρτες ενοποιήθηκαν κάτω από τη σημαία του Ελεύθερου Συριακού Στρατού»⁷⁵ έχοντας ως στόχο την ανατροπή του Άσαντ. Αργότερα ενώθηκαν και δημιούργησαν το Συριακό Εθνικό Συμβούλιο (SNC) μαχόμενοι με ένα ολοένα και πιο οργανωμένο τρόπο. Ταυτόχρονα η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο κατά του Προέδρου Άσαντ στη Συρία, βομβαρδίζοντας παράλληλα τα σύνορα Συρίας-

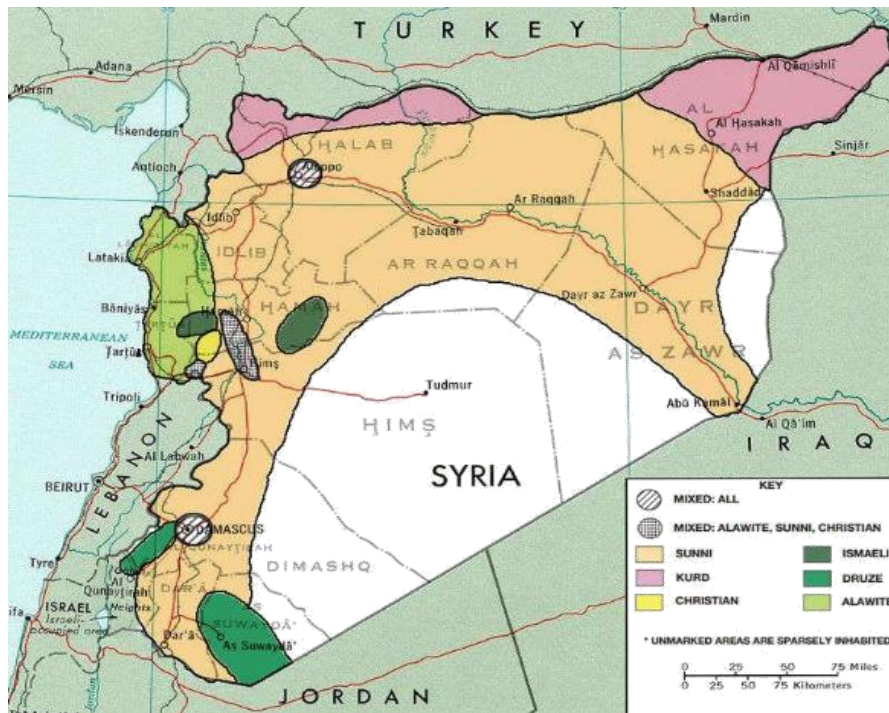
⁷⁴ Zuhdi Jasser, «Sectarian conflict in Syria», *PRISM*, Vol. 4, Syria Supplement, 2014, σελ. 60.

Τουρκίας, αλλά και τους Κούρδους που μάχονταν για αυτονομία και πολεμούσαν τους ισλαμιστές. Ο κύριος λόγος της εμπλοκής της Τουρκίας στη περιοχή και η απλόχερη βοήθειά της στους αντικαθεστωτικούς, είναι φυσικά η αποτροπή δημιουργίας ανεξάρτητου κουρδικού κράτους, το οποίο θα πυροδοτούσε αποσχιστικές τάσεις στις κυριαρχούμενες από κουρδικό πληθυσμό νοτιοανατολικές επαρχίες της. (Καταστροφές κτιρίων στο Χαλέπι κατά τον συριακό εμφύλιο στην εικόνα 2.23).

β. Η θρησκευτική προέκταση του εμφυλίου. Η σύγκρουση στη Συρία έχει θρησκευτικές προεκτάσεις, καθώς η αντιπολίτευση κυριαρχείται από Σουνίτες μουσουλμάνους, ενώ τα κορυφαία στελέχη της κυβέρνησης είναι Αλαουίτες. Συγκεκριμένα σε ένα πληθυσμό 22 εκατομμυρίων, το 75% είναι Σουνίτες (από τους οποίους 14% Κούρδοι Σουνίτες), το 12% Αλαουίτες, το 10% χριστιανοί, το 4% Δρούζοι και το 1% Γιαζίντι. Επίσης, στον πόλεμο εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα τα περισσότερα κράτη της Μέσης Ανατολής, καθώς και η Ρωσία, οι ΗΠΑ και αρκετά ευρωπαϊκά κράτη, δίνοντας στη σύγκρουση χαρακτήρα πολέμου δι' αντιπροσώπων. (Θρησκευτικές ομάδες της Συρίας στην εικόνα 2.24).

Έτσι στη περιοχή είχαμε ταυτόχρονα τις ΗΠΑ εναντίον της Ρωσίας, τα σουνιτικά θεοκρατικά κράτη της Σαουδικής Αραβίας και του Κατάρ εναντίον του σιϊτικού θεοκρατικού κράτους του Ιράν και της Χεζμπολάχ, την Τουρκία εναντίον των Αράβων και των Κούρδων με στόχο την αποκατάσταση της οθωμανικής κυριαρχίας στην Συρία όπως ήταν πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το μίγμα αυτό αποτέλεσε μια βόμβα που έσκασε και απειλεί μέχρι σήμερα την ασφάλεια στη περιοχή, αφού απελευθέρωσε τις φυγόκεντρες δυνάμεις των ισλαμικών φονταμενταλιστικών κινημάτων και ιδιαίτερα της Αλ Κάϊντα και του επονομαζόμενου Ισλαμικού Κράτους και ενέπλεξε μεγάλο αριθμό χωρών, συμπεριλαμβανομένων και των δύο επονομαζόμενων υπερδυνάμεων.

⁷⁵ Δασκαλάκης Ιπποκράτης, Υπνος εα, «Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ» ,ΕΛΙΣΜΕ, 22.10.16 http://www.analystsforchange.org/2016/10/blog-post_340.html (έγινε πρόσβαση στις 20 .9.2017).

Χάρτης 2.24 Θρησκευτικές ομάδες της Συρίας

2.10 Ο ρόλος και η δράση της Αλ Κάϊντα στο Ιράκ και τη Συρία

α. Ο ρόλος της Αλ Κάϊντα στο Ιράκ. Η Αλ Κάϊντα ενεπλάκει τόσο στο Ιράκ, όσο και στη Συρία. Από το 2005 και μετά, ο ηγέτης της Αλ Κάϊντα στο Ιράκ (AQI) Αλ Ζαρκάουϊ, έδειξε ότι οι αντικειμενικοί σκοποί της οργανώσεως που συντόνιζε δεν περιορίζονταν στην εκδίωξη των δυτικών στρατευμάτων από το Ιράκ και στον περιορισμό των εξουσιών ομάδων που συνεργάστηκαν με τους Δυτικούς - όπως τα δυο κουρδικά κόμματα - αλλά είχαν τελικό σκοπό την δημιουργία ενός ακραία σουνιτικού ισλαμικού κρατικού μορφώματος στο Ιράκ. «Αυτό σήμαινε, όχι μόνο ότι η συϊτική κοινότητα του Ιράκ θα αποκλειόταν από την πολιτική ζωή της χώρας,»⁷⁶ αλλά και ότι αν ήθελε να παραμείνει εντός ιρακινών συνόρων, θα έπρεπε να επιστρέψει στην πολιτική περιθωριοποίηση που είχε υποστεί επί καθεστώτος Σαντάμ Χουσεϊν. (Ο Αλ Ζαρκάουϊ στην εικόνα 2.25).

Ο θάνατος του Ζαρκάουϊ το 2006 έδωσε το έναυσμα στην AQI να κλιμακώσει τις επιθέσεις της στην ιρακινή επικράτεια και να εντείνει τις επιχειρήσεις της και σε άλλες επαρχίες, με αιματηρές μάχες κυρίως στις πόλεις Φαλούτζα και Ραμάντι. Από τα τέλη του 2006 και κατά τη διάρκεια του 2007, η AQI έφτασε στο

⁷⁶ Cockburn Patrick, Η επιστροφή των Τζιχαντιστών: Το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των Σουνιτών, [μτφ. Κ. Γεώργιας], (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2014).

αποκορύφωμα της ισχύος της εκεί. Στη συνέχεια η ηγεσία της αποδυναμώθηκε, διότι τον Φεβρουάριο του 2010 δυο τοπικοί ηγέτες της εξοντώθηκαν.

Εικόνα 2.25 Ο Αλ Ζαρκάουϊ

Τα πρώτα βήματα για την επιστροφή της ΑQΙ ξεκίνησαν τον Ιούλιο του 2012, μέσω της επιχείρησης «Breaking the Walls», η οποία προέβλεπε συνεχόμενες αυτοσχέδιες βομβιστικές επιθέσεις, διεξαγόμενες από οχήματα μετακίνησης επιβατών κατά φιλοκαθεστωτικών στόχων διαφορετικών κατηγοριών. Επίσης βίαιες διαδηλώσεις συντάραξαν τότε όλη τη χώρα.

Οι διαδηλώσεις μειώθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2013, αλλά η Αλ Κάϊντα θεωρώντας ότι το τέλος των διαδηλώσεων θα έπληττε τη στρατηγική της εδραίωση στο κεντρικό Ιράκ, διατήρησε ένα σταθερό αριθμό επιθέσεων κατά Σιιτών και κρατικών θεσμών, προκειμένου οι κυβερνητικές ένοπλες δυνάμεις να γίνονται πιο ανασφαλείς και καχύποπτες. Η βίαια καταστολή στις σουνιτικές διαδηλώσεις προκαλούσε νέες, βιαιότερες διαδηλώσεις, των οποίων η έκβαση και η εντατικότερη καταστολή με τη σειρά της, οδηγούσε στη στρατολόγηση νέων μελών για την οργάνωση.

β. Ο εμπλοκή της Αλ Κάϊντα στη Συρία. Η Αλ Κάϊντα ενεπλάκη στον αγώνα της κατά του καθεστώτος Άσαντ στη Συρία, αμέσως μετά την έναρξη του εμφυλίου στη Συρία το 2011, σε συνεργασία με το Ισλαμικό Κράτος - τη δράση του

οποίου θα εξετάσουμε στη συνέχεια - με σκοπό την ίδρυση ενός ισλαμικού χαλιφάτου σε όλη την περιοχή.

Το γεγονός ότι ήδη από το Δεκέμβριο του 2011 το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ βοήθησε την ΑQ στη Συρία στον αγώνα της κατά του καθεστώτος Άσαντ, μέσω ανταλλαγής μαχητών στα μέτωπα της Συρίας και του Ιράκ, είναι απόδειξη της παράλληλης δράσης της οργάνωσης σε αυτά τα δυο κράτη, η οποία έχει ως απώτερο στόχο την ανατροπή της συτικής ελίτ που τα κυβερνά και του Άσαντ και τη θεμελίωση ενός ισλαμικού χαλιφάτου στην περιοχή.

Τον Μάρτιο του 2013, η πόλη Ράκα της Συρίας, πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας κοντά στα σύνορα του Ιράκ, κατελήφθη από Σύριους αντικαθεστωτικούς αντάρτες που πρόσκεινται στην Αλ Κάϊντα, εδραιώνοντας έτσι τη θέση τους δίπλα στους φιλοδυτικούς μαχητές της συριακής αντιπολίτευσης.

γ. Η εμφάνιση της Αλ Νούσρα στη Συρία. Τον Ιανουάριο του 2012, η σύγκρουση στη Συρία γρήγορα κλιμακώνεται σε ολοκληρωτικό εμφύλιο πόλεμο και κάνει την εμφάνιση της μια νέα ανταρτική φράξια, η οποία συνδέεται με την Αλ Κάϊντα, το μέτωπο Άλ Νούσρα (Al-Nusra Front ή Jabhat al-Nusra (αραβικά: **جبهة** **ال** **نصرة**)⁷⁷). Η οργάνωση αυτή δρούσε βάσει αποκεντρωμένων μεταξύ τους συντονιζόμενων πυρήνων, οι οποίοι διευθύνονταν από μια ηγεσία που έδινε γενικές ιδεολογικές κατευθύνσεις. Κάθε πλήγμα κατά της ηγεσίας της οργάνωσης δεν μπορούσε να είναι αποφασιστικό, διότι οι πυρήνες που θα απέμεναν θα όριζαν νέα ηγεσία και θα συνέχιζαν τις δραστηριότητές τους. Τον Απρίλιο του 2013, το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ θα διακηρύξει ότι η Αλ Νούσρα υπάγεται στην ηγεσία του, μετονομάζοντας την νέα μικτή οργάνωση σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL - Islamic State of Iraq and the Levant) ή Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας (ISIS - Islamic State of Iraq and Syria) ή απλά Ισλαμικό Κράτος (IS -

⁷⁷ Η Αλ Νούσρα, «Μέτωπο για την κατάκτηση της Ανατολής», συχνά ως Αλ Κάϊντα στη Συρία, ή Αλ Κάϊντα στην Ανατολή, είναι μια σαλαφιστική τρομοκρατική οργάνωση ενάντια στις δυνάμεις της συριακής κυβέρνησης στο συριακό εμφύλιο πόλεμο, με στόχο τη δημιουργία ενός ισλαμικού κράτους στη χώρα. Η ομάδα ανακοίνωσε την ίδρυσή της, στις 23 Ιανουαρίου 2012 και το Νοέμβριο του 2012, η *Washington Post* περιγράφεται al-Nusra ως την πιο επιτυχημένη δύναμη των ανταρτών. Δέκα μέρες αργότερα οι ΗΠΑ την ορίζουν ως τρομοκρατική οργάνωση και ακολουθεί το συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ με ψήφισμα. Ήταν το συριακό υποκατάστημα της Αλ Κάϊντα μέχρι το 2016, και λειτουργούσε και στο γειτονικό Λίβανο. Στις αρχές του 2015, η ομάδα έγινε ένα από τα κύρια σώματα των μαχητών της τζιχάντ σε μεγάλες περιοχές στη βορειοδυτική Συρία, υποστηριζόμενη κυρίως από τη Τουρκία. Βλ. « Profile: Syria's al-Nusra Front»,BBC, 10.4.2013, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18048033> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

Islamic State)⁷⁸. Ο ηγέτης της Αλ Κάϊντα, Αλ Ζαουάχρι⁷⁹ μεσολάβησε και όρισε τις δυο οργανώσεις ως δυο διαφορετικά ισότιμα παρακλάδια της Αλ Κάϊντα, που θα επιχειρούν σε δυο ξεχωριστά κράτη, χωρίς το τελευταίο σκέλος της απόφασης του να γίνει σεβαστό από την ηγεσία του ISIL.

Οι μουσουλμάνοι Σουνίτες καλούνται τότε από τον Άλ Ζαουάχρι να υποστηρίξουν την συριακή επανάσταση. Οι επαναστατικές δυνάμεις ανατινάζουν στην Δαμασκό το κτίριο που στεγάζονται οι υπηρεσίες ασφαλείας, σκοτώνοντας τον υφυπουργό και υπουργό Άμυνας και αρκετούς ανώτερους αξιωματούχους. Οι ΗΠΑ και η Βρετανία ανακοινώνουν τότε νέες κυρώσεις για το καθεστώς, αλλά η Κίνα και η Ρωσία συνεχίζουν να ασκούν βέτο. Οι Δυνάμεις του Ασάντ αντεπιτίθενται.

2.11 Το Ισλαμικό κράτος (ISIS) στο Ιράκ και στη Συρία

α. Η έναρξη της οργάνωσης από τον Αλ Ζαρκάουϊ. Το Ισλαμικό Κράτος, όπως αναφέραμε προηγουμένως, πρωτοδημιουργήθηκε το 2003, μετά την αμερικανική εισβολή και κατοχή στο Ιράκ. Τότε σχηματίστηκαν ως αντίδραση, πολλές ισλαμιστικές ομάδες, οι οποίες με την υποστήριξη της Αλ Κάϊντα προκάλεσαν μεγάλες απώλειες στους εισβολείς, οι οποίες όχι απλά υποστηρίζονταν από την Αλ Κάϊντα, αλλά μετατράπηκαν στην ίδια. (Μαχητές του ISIS στην εικόνα 2.26).

Οι οργανώσεις των τζιχαντιστών συνασπίστηκαν γύρω από τον Ιορδανό Αμπού Μουσάμπ αλ Ζαρκάουϊ, ο οποίος είχε δραστηριοποιηθεί στο Αφγανιστάν τη δεκαετία του 1990 και το 2001 και χρηματοδοτούνταν από τον Μπιν Λάντεν. Ο Ζαρκάουϊ στην αρχή αρνήθηκε να ορκιστεί πίστη και να ενταχθεί στην Αλ Κάϊντα. Παρά τους αρκετούς κοινούς στόχους, ήθελε να είναι ανεξάρτητος. Η οργάνωσή του

⁷⁸ Το Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL), γνωστό και ως Islamic State of Iraq and Syria (ISIS), Islamic State (IS) και στην αραβική γλώσσα με το ακρωνύμιο Daesh (Arabic: داعش) που είναι ένα σαλαφιστικό τζιχαντιστικό μη αναγνωρισμένο κράτος κι ένα παραστρατιωτικό γκρούπ που ακολουθεί το φονταμενταλιστικό δόγμα του Σουνιτικού Ισλάμ.

⁷⁹ Ιδρυτής και ηγέτης της Αλ Κάϊντα θεωρείτο ο Σαουδάραβας επιχειρηματίας Οσάμα μπιν Λάντεν μέχρι την σύλληψη και εκτέλεσή του το 2011, ενώ το υπ' αριθμόν 2 στέλεχος της οργάνωσης, Αϊμάν αλ Ζαουάχρι, έγινε αρχηγός της μετά τον θάνατο του Μπιν Λάντεν. Στις 7 Οκτωβρίου 2001 οι Ηνωμένες Πολιτείες ξεκίνησαν πολεμική επιχείρηση στο Αφγανιστάν με σκοπό τον εντοπισμό τους. Αρχηγός της οργάνωσης στο Ιράκ μέχρι και το 2006 ήταν ο Αμπού Μουσάμπ Αλ Ζαρκάουι. Βλ. Zwiakael Ofer, « Al Qaeda's Operations: Project Management Analysis, Taylor & Francis, 30.10.2017, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100601148464?journalCode=uter20> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

το 2004 ονομάστηκε «Αλ Κάϊντα στο Ιράκ», και ο ίδιος ορκίστηκε πίστη σε αυτήν, δίνοντας ένα ισχυρό «πάτημα» στο Ιράκ, την περίοδο κατά την οποία η Αλ Κάϊντα δεχόταν ισχυρότατες πιέσεις.

Εικόνα 2.26 Μαχητές του ISIS

Τον πρώτο καιρό οι διαφωνίες μεταξύ των δύο οργανώσεων ήταν ισχυρές, καθώς ο Μπιν Λάντεν επιθυμούσε επιχειρήσεις κατά αμερικανικών στόχων, ενώ ο Αλ Ζαρκάουϊ, επικεντρώθηκε σε ενέργειες εναντίον άλλων σεκτών, στοχεύοντας κυρίως το σιιτικό καθεστώς και Σουνίτες «αποστάτες». Το γεγονός ότι ο Αλ Ζαρκάουϊ επικεντρώθηκε στο Ιράκ, λειτούργησε «καθησυχαστικά» για πολλούς αξιωματούχους σε αμερικανικές και ευρωπαϊκές υπηρεσίες ασφαλείας, καθώς δεν διέβλεπαν – σε εκείνη τη φάση – το Ιράκ να μετατρέπεται, όπως το Αφγανιστάν, σε μια νέα κοιτίδα επιθέσεων κατά της Δύσης. Όμως αποδείχθηκε πως οι κτηνώδεις μέθοδοι της οργάνωσης, από τις οποίες δεν ήταν ασφαλείς ούτε οι Σουνίτες, προκάλεσαν την έντονη αντίδραση των σουιτικών φυλών, οι οποίες μαζί με τις αμερικανικές δυνάμεις στη χώρα, χτύπησαν σκληρά την «Αλ Κάϊντα στο Ιράκ» το 2006 και σκότωσαν τον Ζαρκάουϊ.

β. Οργάνωση , δομή και δράση του Ισλαμικού Κράτους

(1) *Γενικά.* Όπως ήδη αναφέρθηκε, τον Απρίλιο του 2014, μετά τη σύγκρουση της Αλ Κάϊντα του Ιράκ με την Αλ Νούσρα, που ήταν το παρακλάδι της

Αλ Κάιντα στη Συρία, ο ηγέτης της πρώτης, Αμπού Μπάκρ αλ Μπαγκντάντι,⁸⁰ αναλαμβάνει την πατρότητα του μετώπου Άλ Νούσρα και ανακοινώνει την συνένωση των δυο οργανώσεων με την ονομασία Ισλαμικό Χαλιφάτο στο Ιράκ και το Λεβάντε (ISIS). Το χαλιφάτο ιδρύθηκε σε μια έκταση που περιέχει περιοχές του Ιράκ και της Συρίας, ορίζοντας στη θέση του «χαλίφη» και «ηγέτη όλων των απανταχού μουσουλμάνων» τον επικεφαλής της, Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι (έκτοτε γνωστό ως «Χαλίφη Ιμπραήμ»). Αμέσως αυτός κάλεσε τους μαχητές του Ισλαμικού Κράτους να επιτεθούν στους «άπιστους» που βρίσκονται στις χώρες της Δύσης. «Μετατρέψτε τις νύχτες τους σε μέρες. Καταστρέψτε τη γη τους. Κάντε το αίμα τους να τρέχει σαν ποτάμι» είπε ο Μπαγκντάντι σε ένα ηχητικό μήνυμα.⁸¹ Οι στόχοι της οργάνωσης είναι μελλοντικά η περαιτέρω εξάπλωση του «χαλιφάτου» σε περιοχές του Λιβάνου και του Ισραήλ, την Παλαιστίνη, την Ιορδανία, το Κουβέιτ, την Τουρκία, την Κύπρο και τα Βαλκάνια⁸², της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης.

Στις 13 Νοεμβρίου του 2014, ο Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι, ο χαλίφης του κράτους, με ηχογραφημένο μήνυμα, ανακοίνωσε ότι κήρυξε τον πόλεμο κατά της Σαουδικής Αραβίας. Τελικά το ISIS, στις 6 Ιανουαρίου του 2015, κήρυξε επίσημα πλέον, πόλεμο με τη Σαουδική Αραβία, εφ' όσον έκανε την πρώτη επίθεση εναντίον της χώρας. (Ο Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι στην εικόνα 2.27).

Τον Αύγουστο του 2014, η οργάνωση Ανσάρ αλ-Σαρία στη Λιβύη, η οποία ελέγχει τις πόλεις Βεγγάζη και Ντάρνα, ορκίστηκε πίστη στο ISIS, με συνέπεια οι κατακτήσεις της οργάνωσης να εντάσσονται στα εδάφη του. Επίσης, στις 11 Ιανουαρίου του 2015, οι Ταλιμπάν ορκίστηκαν πίστη στο ISIS και τον Μάρτιο του

⁸⁰ Ο Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι (28 Ιουλίου 1971) είναι ο χαλίφης του Ισλαμικού Κράτους, με καταγωγή από την Σαμάρρα του Ιράκ. Έχει συλληφθεί από τους Αμερικανούς του 2004. Το 2010 ανέλαβε τον παρακλάδι της Αλ Κάιντα στο Ιράκ μετά τον θάνατο του Αμπού Μουσάμπ Αλ Ζαρκάουι. Από τις 4 Οκτωβρίου 2011 οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είχαν κατατάξει τον αλ-Μπαγκντάντι στη λίστα της διεθνούς τρομοκρατίας, ενώ μάλιστα έχει ανακοινωθεί και η αμοιβή των 10 εκατομμυρίων δολαρίων για οποιαδήποτε πληροφορία οδηγεί στην αιχμαλωσία του ή το θάνατό του. Στις αρχές Ιουλίου 2014, με ένα ηχογραφημένο μήνυμα, ο αλ-Μπαγκντάντι ανακοίνωσε ότι σκοπός του είναι το κράτος του να φτάσει από τη Μέση Ανατολή μέχρι τη Ρώμη και την Ισπανία και κάλεσε τους Μουσουλμάνους σε όλο τον κόσμο να εποικίσουν στο νέο κράτος. Βλ. « Ποιός ήταν ο Άμπού Μπάκρ αλ Μπαγκντάντι, ο ηγέτης του Ισλαμικού Κράτους», Newsbeast, 11.7.2017, <http://www.newsbeast.gr/world/arthro/2765069/pios-itan-o-ampou-bakr-al-bagkntanti-o-igetis-tou-islamikou-kratous> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

⁸¹ «Ο αρχηγός του ISIS καλεί τους τζιχαντιστές να επιτεθούν στις χώρες της Δύσης», Madata, 03.11.2016, <http://www.madata.gr/epikairoita/world/517049.html> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

⁸² McCants William, ISIS - Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ, Η ιστορία, η στρατηγική και το όραμα για την ημέρα της κρίσης του Ισλαμικού Κράτους, [μετάφραση Ηλιόπουλος Αλέξανδρος] (Αθήνα: Πεδίο, 2016).

2015 η οργάνωση Μπόκο Χαράμ, η οποία ελέγχει πόλεις στη Νιγηρία, ορκίστηκε και αυτή πίστη στο ISIS.

Εικόνα 2.27 Ο Αμπου Μπακρ αλ-Μπαγκντάτι

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ISIS έχει κηρύξει κατά τα λεγόμενα του «ιερό πόλεμο». Οι εχθροί του είναι κυρίως οι περιοχές του κόσμου που κατοικούνται από άπιστους και δεν ήταν ποτέ μουσουλμανικές. Έτσι η Ελλάδα στους χάρτες που παρουσιάζει συχνά η οργάνωση και περιλαμβάνουν τη έκταση που επιδιώκει να κατακτήσει το Χαλιφάτο, εμφανίζεται ως μουσουλμανικό έδαφος, που απλά πρέπει να επανακαταληφθεί. (βλ. χάρτη 2.33, σ.107).

(2) **Ιδεολογία.** Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) είναι μια εξτρεμιστική ομάδα, η οποία είναι οπαδός των παγκόσμιων αρχών της τζιχάντ και ακολουθεί τη σκληρή ιδεολογική γραμμή της Αλ Κάϊντα. «Όπως και η Αλ Κάϊντα και πολλές άλλες σύγχρονες ομάδες τζιχαντιστών, το Ισλαμικό Κράτος αναδύθηκε από την ιδεολογία της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.»⁸³ Ακολουθεί μια ακραία αντι-Δυτική ερμηνεία του Ισλάμ, η οποία προωθεί την θρησκευτική βία και θεωρεί εκείνους που δεν συμφωνούν με τις ερμηνείες της ως αποστάτες και άπιστους. Παράλληλα, έχει ως στόχο να δημιουργήσει ένα σαλαφιστικού είδους ισλαμικό κράτος στο Ιράκ, τη Συρία και άλλα μέρη της Μέσης Ανατολής.

⁸³ Κούτσης Α., «Η Μέση Ανατολή στο Έλεος του Ισλαμικού Χαλιφάτου», Περιοδικό ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΑΛΞΕΙΣ, τεύχος 109, Ιουλ.-Σεπ 2014, σελ. 37-40.

Η ιδεολογία του Ισλαμικού Κράτους έλκεται από το Σαλαφισμό, που όπως έχει αναφερθεί, έχει ως στόχο την επιστροφή στις πρώτες ημέρες του Ισλάμ. Επίσης απορρίπτει τις μεταρρυθμίσεις που έγιναν αργότερα στη θρησκεία, για τις οποίες πιστεύει ότι διαφθείρουν το αρχικό πνεύμα του Ισλάμ και περιφρονεί τα προγενέστερα χαλιφάτα, αλλά και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ως παρεκκλίνοντες από αυτό που αποκαλεί «καθαρό Ισλάμ». Ως εκ τούτου, προσπαθεί να δημιουργήσει το δικό του χαλιφάτο.

Ωστόσο, υπάρχουν κάποιοι Σουνίτες σχολιαστές, όπως ο Ζαΐντ Χαμίντ, αλλά και τζιχαντιστές μουφτίδες, ή και σαλαφιστές όπως ο Αμπού Μπασίρ αλ-Ταρτούσι και ο Αντνάν αλ-Αρούρ, οι οποίοι υποστηρίζουν πως το Ισλαμικό Κράτος και οι συναφείς με αυτό τρομοκρατικές ομάδες, δεν είναι καθόλου Σουνίτες, αλλά μουσουλμάνοι αιρετικοί με μια αντιισλαμική αυτοκρατορική ατζέντα. (Οπαδοί του ISIS στην εικόνα 2.28).

Εικόνα 2.28 Οπαδοί του ISIS

Οι εξτρεμιστές του Ισλαμικού Κράτους, αποδέχονται ότι η ηγεσία της τζιχάντ μπορεί να αναληφθεί από μόνο μια νόμιμη αρχή. Πρώτη τους προτεραιότητα σε σχέση με τα πεδία των μαχών - όπως ο πόλεμος εναντίον των μη-μουσουλμανικών χωρών - είναι ο «καθαρισμός» της ισλαμικής κοινωνίας. Για παράδειγμα, όσον αφορά την σύγκρουση μεταξύ του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, το ISIS θεωρεί την παλαιστινιακή οργάνωση Χαμάς (παράρτημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας) ως αποστάτες, οι οποίοι δεν έχουν νόμιμη εξουσία για να οδηγήσουν τη τζιχάντ, γι' αυτό

και πιστεύουν ότι πρώτα πρέπει να εξολοθρεύσουν τη Χαμάς και μετά να έρθουν σε αντιπαράθεση με το Ισραήλ.

(3) **Οι οικονομικοί πόροι.** Οι οικονομικοί δείκτες του ISIS δεν είναι δυνατό να προσδιορισθούν με ακρίβεια, καθ' ότι αποτελεί ένα μη αναγνωρισμένο, υπό διαμόρφωση «κράτος» με συμμετοχή στο λαθρεμπόριο καυσίμων και όπλων⁸⁴. Μάλιστα η οργάνωση ανακοίνωσε, το Νοέμβριο του 2014, ότι θα εκδώσει τα πρώτα της νομίσματα. Όμως, αξίζει να αναφερθούν τα στοιχεία που στηρίζουν την οικονομική του αυτοτέλεια, και τα οποία είναι:

(α) Η πρωτογενής χρηματοδότηση από αραβικά κράτη του Περσικού Κόλπου για την αγορά όπλων και η κατάληψη πετρελαιοπηγών, με τις οποίες απέκτησε τεράστια οικονομική δύναμη, ιδιαίτερα μετά την κατάληψη της Μοσούλης στο Ιράκ.

(β) Η εμπλοκή του στη Λιβύη, ο έλεγχος της οποίας θα μπορούσε δυνητικά να επιτρέψει την πρόσβαση σε σημαντικά έσοδα από τα υπάρχοντα δίκτυα εκμετάλλευσης πετρελαίου, κλεμμένων αυτοκινήτων, λαθρεμπορίου αγαθών και όπλων.

(γ) Η επί πολύ καιρό χρηματοδότηση από την Τουρκία, η οποία λέγεται ότι ήταν αποδέκτης λαθραίου πετρελαίου και επέτρεπε στους τζιχαντιστές να μετακινούνται αμφίδρομα ανάμεσα σε Ευρώπη και Συρία-Ιράκ.

(δ) Η αναγκαστική και βίαιη είσπραξη φόρων από τους κατοίκους των περιοχών που ελέγχει, υποκαθιστώντας τις νόμιμες κρατικές Αρχές.

γ. Η μετάλλαξη του ISIS στο συριακό εμφύλιο. Μετά το ξέσπασμα του συριακού εμφυλίου το 2011, ο Αλ Ζαουάχρι προέτρεψε τους Ιρακινούς τζιχαντιστές να μπουν στον πόλεμο και ο Αμπού μπακρ αλ Μπαγκντάντι, έστειλε μικρές ομάδες μαχητών από το Ιράκ στη Συρία για να στηθεί μια οργάνωση. Καθώς η Συρία γλιστρούσε στο χάος, με εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (UNHCR) και περισσότερους από 3.000.000 να έχουν εγκαταλείψει τη χώρα,⁸⁵ οι Ιρακινοί τζιχαντιστές

⁸⁴ Παυλάτου Εύα, «Αυτά είναι τα νομίσματα του Ισλαμικού Κράτους», Protothema, 31.8.2015, <http://www.protothema.gr/world/article/504682/tzihadistes-auta-einai-ta-nomismata-tou-islamiku-kratous/>(έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

⁸⁵ UN High Commissioner for Human Rights, « Updated Statistical Analysis of Documentation of Killing in the Syrian Arab Republic», UN, August 2014.

δραστηριοποιούνταν, στήνοντας βάσεις και αποκτώντας και εδραιώνοντας πηγές χρηματοδότησης. Όπως έχει αναφερθεί, το 2013 η οργάνωσή τους εκτεινόταν στη Συρία και το Ιράκ, έχοντας αλλάξει όνομα σε ISIS ή ISIL, που αντικατόπτριζε τις μεγαλύτερες φιλοδοξίες της. Στη συνέχεια το ISIS κατάφερε να ελέγχει μεγάλο μέρος της Συρίας και να διαθέτει ισχυρές πηγές χρηματοδότησης και στρατολόγησης.

Από τη δράση του στη Συρία είναι φανερό ότι το Ισλαμικό Κράτος σκότωνε ή εξεδίωκε όσους στοχοποιούσε ως «αποστάτες» και «πολυθεϊστές» ή όσους απλώς εναντιώνονταν στην εξουσία του. Οι ηγέτες του ήταν γνήσια τέκνα του δεκάχρονου πολέμου στο Ιράκ και τη Συρία με εμπειρία και γνώση της περιοχής. Η σκόπιμη χρήση μαρτύρων-βομβιστών αυτοκτονίας, συνιστούσε ένα από τα κεντρικά και αποφασιστικής σημασίας χαρακτηριστικά της πολεμικής τακτικής του.

δ. Η προέλαση του ISIS στο Ιράκ και η κατάληψη της Μοσούλης. Η προέλαση του ISIS στο Ιράκ και οι εγκληματική του δράση πυροδότησε ριζική αλλαγή στις προτεραιότητες της διεθνούς κοινότητας, η οποία άρχισε να στρέφεται εναντίον του. Το σημείο καμπής όμως ήταν οι τελετουργικοί αποκεφαλισμοί Δυτικών. «Ο Μπαγκντάτι χρησιμοποίησε τους τελετουργικούς αυτούς αποκεφαλισμούς ως επικοινωνιακό όπλο, αφενός για να εδραιώσει τη φήμη του στους απανταχού φανατικούς ισλαμιστές, αφετέρου για να σπείρει τον φόβο στη Δύση.»⁸⁶ (Εκτελέσεις κρατουμένων από ισλαμιστές του ISIS στην εικόνα 2.29).

Εικόνα 2.29 Εκτελέσεις κρατουμένων από ισλαμιστές του ISIS

⁸⁶ Λυγερός Σταύρος, Η ισλαμική τρομοκρατία, (Αθήνα: Πατάκης, 2016), σελ.153.

Τον Ιούνιο του 2014, το ISIS καταλαμβάνει την Μοσούλη⁸⁷ - με τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου - και το Τικρίτ, αλλάζει το όνομα του σε Ισλαμικό Κράτος και κηρύσσει την ίδρυση του Παγκόσμιου Χαλιφάτου. Οι ΗΠΑ τότε αρχίζουν να βομβαρδίζουν το Ισλαμικό Κράτος, ενώ αυτό για να προσελκύσει τα βλέμματα της διεθνούς κοινής γνώμης καταστρέφει σημαντικές αρχαιότητες στη περιοχή, που χρονολογούνται από την εποχή του Χριστού. (Χάρτης του Ισλαμικού Κράτους στην εικόνα 2.30).

Χάρτης 2.30 Χάρτης του Ισλαμικού Κράτους

ε. Η κουρδική παράμετρος της σύγκρουσης. Οι Κούρδοι ζουν κατά εκατομμύρια στην Τουρκία, στο Ιράκ, στη Συρία και στο Ιράν. Στον πόλεμο του Ιράκ το 2004, οι Κούρδοι θα συνασπιστούν με τις δυτικές δυνάμεις, και το 2005 θα κατοχυρωθεί από το ιρακινό Σύνταγμα το Κουρδιστάν ως αυτόνομη ομοσπονδιακή περιοχή στα βόρεια της χώρας. (Κουρδικοί πληθυσμοί στο χάρτη 2.31).

Δέκα χρόνια περίπου αργότερα, το Ιρακινό Κουρδιστάν θα εμπλακεί στον πόλεμο ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος. Παρέχει στρατιωτική υποστήριξη στους Κούρδους πολεμιστές που αγωνίζονται σε περιοχές του Ιράκ, καθώς και καταφύγιο σε χιλιάδες Κούρδους που έφυγαν από τη Συρία. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στη Συρία, οι κρατικές δυνάμεις υποχώρησαν το 2012 από τις κουρδικές περιοχές και έτσι οι Κούρδοι βρέθηκαν στη συνέχεια αντιμέτωποι με το Ισλαμικό Κράτος.

⁸⁷ Patrick Cockburn, *op.cit.*, σελ.37.

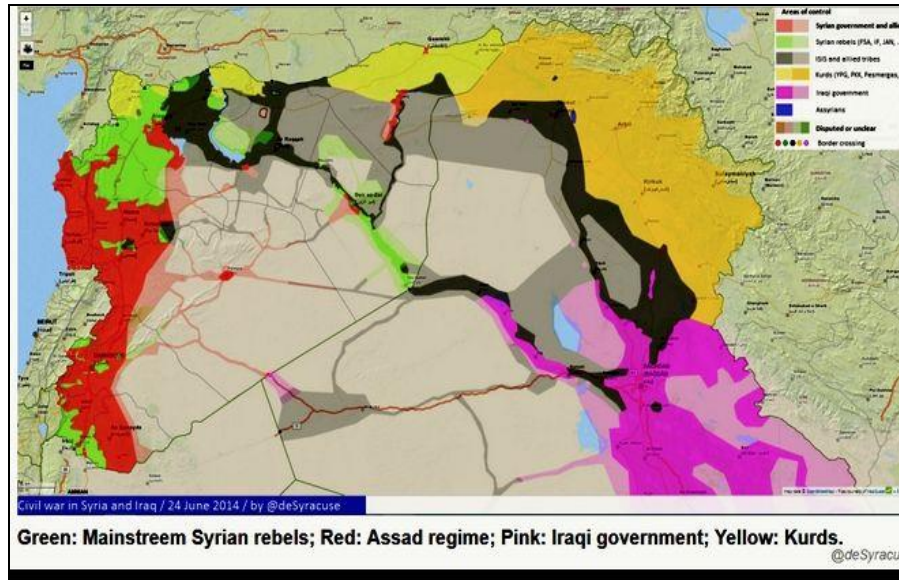
Από το 2015 και έπειτα, οι δυνάμεις των Κούρδων κατάφεραν να απελευθερώσουν συριακές πόλεις από το ISIS και το Μάρτιο του 2016 ανακοίνωσαν πως μια περιοχή στη βορειοανατολική Συρία είναι πλέον αυτόνομη περιοχή υπό τον έλεγχό τους. Οι ένοπλες δυνάμεις των Κούρδων στη Συρία (YPG), αποτελούν αυτή τη χρονική περίοδο, τις βασικές χερσαίες δυνάμεις που πολεμούν ενάντια στο ISIS και για το λόγο αυτό δέχονται υποστήριξη, είτε από ξένες δυνάμεις, κυρίως αμερικανικές και ρωσικές, είτε από γειτονικούς κουρδικούς πληθυσμούς. Εκτός όμως από το ISIS, αντιμετωπίζουν και την Τουρκία. Η Τουρκία υποστηρίζει πως το YPG είναι παρακλάδι του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK), και μετά τις νίκες των Κούρδων κοντά στα σύνορά τους, οι Τούρκοι άρχισαν να εξαπολύουν στρατιωτικές επιθέσεις εναντίον τους, επιδιώκοντας να πείσουν τη διεθνή κοινότητα να τους επιτρέψουν να δημιουργήσουν μια ζώνη ασφαλείας (Buffer Zone) κοντά στα σύνορά τους.

Χάρτης 2.31 Χάρτης κουρδικών πληθυσμών

στ. Η οπισθοχώρηση του ISIS. Τον Σεπτέμβριο του 2015, η Ρωσία ξεκινά σφοδρές αεροπορικές επιδρομές εναντίον των ανταρτών του ISIS στη Συρία. Προσπαθεί να κερδίσει χρόνο μέχρι να εκλεγεί ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ για να δει ποιες διαπραγματευτικές προοπτικές υπάρχουν. Προσπαθεί να ενισχύσει τον Άσαντ μέσα στη Συρία και στο τέλος του 2016 έρχεται σε συμφωνία με την Τουρκία για κοινή δράση. (Χάρτης της συρρίκνωσης του Ισλαμικού Κράτους στην εικόνα 2.32).

Ο στόχος της Τουρκίας είναι βέβαια ο ISIS, αλλά στοχεύει κυρίως τους Κούρδους, προσπαθώντας να τους εμποδίσει να σχηματίζουν μια ενιαία εδαφική περιοχή που θα γειτνιάζει με τα σύνορα της και θα έχει έξοδο στη Μεσόγειο.

Χάρτης 2.32 Χάρτης της συρρίκνωσης του Ισλαμικού Κράτους

Φαίνεται όμως τελικά ότι η έξαρση της ισλαμικής τρομοκρατίας στην Ευρώπη και οι συνέπειες του τεράστιου προσφυγικού κύματος θα οδηγήσουν σε ένταση των διεθνών προσπαθειών αναζήτησης λύσεως στο πρόβλημα της Συρίας και της εξαφάνισης του Ισλαμικού Κράτους, το οποίο βρίσκεται πλέον σε σαφή αδυναμία.

2.12 Οι διαφορετικοί στόχοι Αλ Κάϊντα και ISIS

Μετά από τις συγκρούσεις στο Ιράκ και τη Συρία, αλλά και ευρύτερα, έγιναν εμφανείς οι διαφορές μεταξύ των δύο οργανώσεων, οι οποίες δεν έχουν απλώς να κάνουν μόνο με μια «απλή» αντιπαράθεση για την απόλυτη ισχύ στο τζιχαντιστικό κίνημα.

Συγκεκριμένα, η Αλ Κάϊντα θεωρεί ως «αποστάτες» τα καθεστώτα της Μέσης Ανατολής και απότερος στόχος της είναι η ανατροπή των καθεστώτων αυτών και η αντικατάστασή τους με ισλαμικά. Επίσης οι ΗΠΑ αποτελούν στόχο της Αλ Κάϊντα, ώστε αυτές να εξαναγκαστούν να παύσουν να τα στηρίζουν. Τέλος, θεωρεί την εξόντωση των Σιιτών «ακραία» και επιβλαβή για το ίδιο το ισλαμικό κίνημα.

Στην άλλη πλευρά, το ISIS προτιμά την αντίληψη του «εχθρού που βρίσκεται κοντά», δηλαδή σε τοπικό επίπεδο. Βασικός στόχος για αυτούς δεν είναι οι ΗΠΑ και η Δύση (αν και οι πρόσφατες ενέργειες του προφανώς και υποδεικνύουν έναν νέο, πιο διεθνή προσανατολισμό) αλλά τα «καθεστώτα των αποστατών», όπως η Λιβύη, η Συρία, οργανώσεις όπως η Χεζμπολά του Λιβάνου, οι Ιρακινοί Σίτες, οι Γεζίντι και άλλες αντίπαλες οργανώσεις στη Συρία.

Χάρτης 2.33 Οι περιοχές που στοχεύει το Ισλαμικό Κράτος

«Το Ισλαμικό Κράτος έχει κάποιους κοινούς σκοπούς με την Αλ Κάιντα, αλλά η προσέγγιση είναι διακριτά διαφορετική. Το ISIS δεν είναι μια απόφυση ή ένα κομμάτι μιας παλαιότερης ριζοσπαστικής οργάνωσης Ισλαμιστών, ούτε αντιπροσωπεύει την επόμενη φάση στην εξέλιξή της. Παρά το γεγονός ότι η Αλ Κάιντα παραμένει επικίνδυνη -ιδιαίτερα οι συνεργάτες της στη Βόρεια Αφρική και την Υεμένη- το ISIS είναι ο διάδοχός της. Το ISIS αντιπροσωπεύει σήμερα τη μετα-Αλ Κάιντα τζιχαντιστική απειλή.»⁸⁸

Σκοπός του ISIS είναι ο έλεγχος της περιοχής που δραστηριοποιείται και η δημιουργία ενός «Χαλιφάτου», ενός πραγματικού «Ισλαμικού Κράτους»⁸⁹. Ο λόγος για αυτό είναι εν μέρει ιδεολογικός και εν μέρει στρατηγικός. Αφ' ενός θέλει να ελέγχει μια περιοχή για να μπορεί να στρατολογήσει μαχητές για περαιτέρω επέκταση του και αφ' ετέρου να δημιουργήσει μία κυβέρνηση, υπό την οποία οι μουσουλμάνοι

⁸⁸ Ιγνατίου Μιχαήλ, «Γιατί το ISIS δεν είναι αλ Κάιντα», [mignatiou](http://mignatiou.com/2015/11/giati-to-isis-den-ine-al-kainta/), 20.11.2015, <http://mignatiou.com/2015/11/giati-to-isis-den-ine-al-kainta/> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

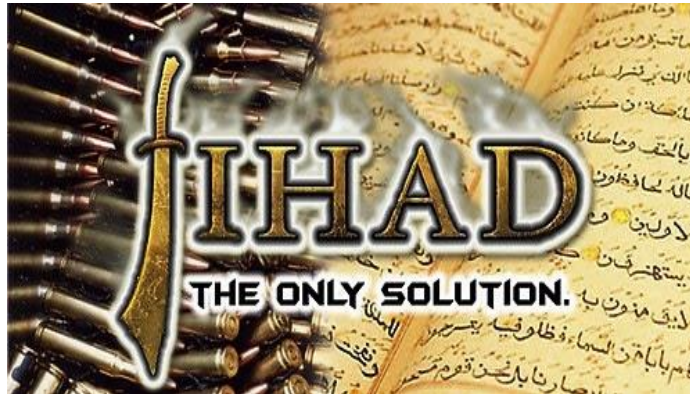
⁸⁹ McCants William, *op.cit.*

θα ζουν με βάση τον ισλαμικό νόμο και η κυβέρνηση αυτή θα εμπνέει με τις πράξεις της τους μουσουλμάνους να την αποδεχθούν. (Οι περιοχές που στοχεύει το Ισλαμικό Κράτος στο χάρτη 2.33).

Κοινώς, δε μιλάμε για μια οργάνωση με «πράκτορες», όπως πιθανώς να χαρακτηρίζαμε την Αλ Κάιντα, αλλά οργάνωση με δεκάδες χιλιάδες «στρατιώτες» από την περιοχή και όλο το κόσμο, μη εξαιρουμένων των χωρών της Δύσης.

2.13 Τα φονταμενταλιστικά κινήματα και η τρομοκρατία

Στο ισλαμικό κόσμο δεν υπάρχει μια ενιαία στάση έναντι του φαινομένου της σύγχρονης τρομοκρατίας. Μια μερίδα υποστηρίζει την άποψη, ότι οι πράξεις αυτές ανταποκρίνονται στην εντολή τζιχάντ. Μια άλλη με διακεκριμένους μουσουλμάνους στοχαστές καταδικάζει τη μέθοδο της τρομοκρατίας και τονίζει ότι αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως τζιχάντ. Ταυτόχρονα η μερίδα αυτή επιμένει για τη σημασία λύσης του παλαιστινιακού προβλήματος, που το θεωρεί πηγή βίας και ανασφάλειας στη Μ. Ανατολή.

Εικόνα 2.34 Αφίσα του το Ισλαμικού Κράτους

Οι κύκλοι που απορρίπτουν την τρομοκρατία, υποστηρίζουν ότι το Κοράνιο είναι γεμάτο παροτρύνσεις για μετριοπάθεια, ευσέβεια και υποταγή στο θέλημα του Θεού. Πιστεύουν ότι η αξιοπρέπεια είναι αυθύπαρκτη σε κάθε άνθρωπο, απλά και μόνο λόγω της φύσης του.

Είναι πλέον φανερό, ότι οι αυξανόμενες τάσεις της τρομοκρατίας που εμπνέεται από ισλαμικά θρησκευτικά αίτια, ως συνέπεια του φονταμενταλισμού, αποτελούν ένα νέο ιστορικό φαινόμενο και είναι προϊόν μιας λαθεμένης ερμηνείας της θρησκείας με πολιτική χροιά. Παράλληλα είναι κοινωνικό φαινόμενο λαών που απέκτησαν

πρόσφατα την ανεξαρτησία τους και την εθνική τους συνείδηση, λαών που ζούσαν για δεκαετίες ή αιώνες στην καταπίεση, όπως οι Άραβες. Ανθρώπων γενικώς αγράμματων και φτωχών, με απόλυτη αφοσίωση και πίστη στην τελική νίκη κατά του δυτικού πολιτισμού, τον οποίο θεωρούν υπαίτιο όλων των δεινών τα οποία αναγκάστηκαν να υποστούν.

Είδαμε λοιπόν ότι η απήχηση της ιδεολογίας που είχε αφετηρία τη θρησκεία στον ισλαμικό κόσμο, υπήρξε άμεση. Αυτό συνέβη διότι τα κοινωνικά σύνολα που δεν έχουν τη δυνατότητα αξιολόγησης των οικονομικών συστημάτων, φωνάζοντας τη φράση «Allahu Akhbar» (Ο θεός είναι μεγάλος), προσχώρησαν πολύ γρήγορα στην ιδεολογία «επιστροφή στο Ισλάμ» και «το Ισλάμ είναι η λύση», που πρεσβεύουν οι φονταμενταλιστές, η οποία υπόσχεται μια δικαιότερη κατανομή πλούτου των εξαθλιωμένων κατοίκων της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής, με ταυτόχρονη απαλλαγή από τη κηδεμονία της Δύσης. (Αφίσα του το Ισλαμικού Κράτους στην εικόνα 2.34).

Εικόνα 2.35 Μαχητές του ISIS

Όμως η ρίζα του φαινομένου δε βρίσκεται μόνο στο δόγμα, αλλά εντοπίζεται κυρίως στο ιστορικό επίπεδο, στα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά προβλήματα των μουσουλμάνων, χωρίς βέβαια να υποτιμάται ο ρόλος των θρησκευτικών αντιπαραθέσεων. Από την άλλη, η τάση των δυτικών χωρών να εξισώνουν κατά απόλυτο τρόπο όλους τους οπαδούς του Ισλάμ μεταξύ τους, καθώς και η χωρίς έλεγχο ισλαμοφοβία, εμπόδισαν την ουσιαστική προσέγγιση και τη ρεαλιστική ανάλυση του φαινομένου της έξαρσης του Ισλαμισμού, αποτέλεσμα της

οποίας υπήρξε η ο ισλαμικός φονταμενταλισμός, ο οποίος ουσιαστικά εξυπηρέτησε και εξυπηρετεί ποικίλα πολιτικά συμφέροντα. (Μαχητές του ISIS στην εικόνα 2.35).

Κεφάλαιο 3

Οι απειλές και αντιμετώπιση του ισλαμικού φονταμενταλισμού

3.1 Γενικά

Όπως αναλύθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός έχει συνδεθεί ως φυσικό επακόλουθο με τη βία, τον πόλεμο, την τρομοκρατία και γενικά με την απειλή για τη ζωή και τη καθημερινή διαβίωση των ανθρώπων. Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν εκδηλωθεί μια πράξη βίας, είτε αυτή είναι μια εικόνα σφαγής στη Συρία, είτε μια βομβιστική επίθεση στο Παρίσι, αμέσως σε όλο το κόσμο προκαλούνται αντιδράσεις. Βλέπουμε στα αεροδρόμια καθυστερήσεις, λόγω των αυξημένων μέτρων ασφαλείας, στο χρηματιστήριο απότομη πτώση των μετοχών, οι τιμές του πετρελαίου, των νομισμάτων και του χρυσού διαφοροποιούνται, ενώ αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις ενεργοποιούνται άμεσα. Όλα αυτά δημιουργούν μια σειρά από απειλές για την περιοχή που εξετάζουμε, αλλά και για όλο το κόσμο γενικότερα.

3.2 Απειλές του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού στη Β. Αφρική και τη Μ. Ανατολή και η μετάδοση τους στη Δύση

α. Εξάπλωση των συγκρούσεων σε όλη τη Β. Αφρική και Μ. Ανατολή. Οι συρράξεις που πληγώνουν τους λαούς στις χώρες της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, έχουν αφήσει τα τελευταία χρόνια μικρές εστίες ειρήνης και ασφάλειας. Για παράδειγμα, στη Β. Αφρική η περιοχή του Μαρόκου δεν έχει εμπλακεί σε εσωτερικές ή εξωτερικές προστριβές, η Αίγυπτος με την περιθωριοποίηση των Αδελφών Μουσουλμάνων και τη σταθερή διακυβέρνηση έχει σχετικά ησυχάσει και η Αλγερία με τη Τυνησία βρίσκονται σε ήπια σταθεροποιητική κατάσταση. Η Λιβύη εξακολουθεί να αποτελεί κύρια εστία βίας και τρομοκρατίας, στην οποία το Ισλαμικό Κράτος διατηρεί σταθερές βάσεις. «Χώρες, όμως, όπως το Μαλί, η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, η Κένυα και η Νιγηρία αντιμετωπίζουν σοβαρότατο κίνδυνο από την ισλαμική απειλή. Ειδικότερα οι δύο πρώτες χώρες, χωρίς την έγκαιρη επέμβαση του γαλλικού στρατού θα είχαν υποκύψει στον ισλαμικό φανατισμό.»⁹⁰

⁹⁰ Collier Paul, «Security Threats Facing Africa and its Capacity to Respond», *PRISM*, Vol. 5, No 2, 2015, σελ.31.

Στη Μ. Ανατολή η κατάσταση είναι περισσότερο πολύπλοκη. Τόσο το μέτωπο του Παλαιστινιακού ζητήματος, όσο και η αντιπαράθεση της Δύσης με το Ιράν μπορούν να δώσουν μια νέα ώθηση στις συγκρούσεις με απρόβλεπτες συνέπειες. Επίσης το Κουρδικό μπορεί να αποτελέσει παράγοντα για την αποσταθεροποίηση της Τουρκίας. Γενικά, η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού - που βρίσκεται τώρα σε έξαρση στις περιοχές του Ιράκ και της Συρίας - μπορεί να επεκταθεί σε όλη τη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική και να οδηγήσει σε πλήρη αποσταθεροποίηση της περιοχής.

Η παράταση των συγκρούσεων σε μια τόσο μεγάλη περιοχή του κόσμου, πέρα από τους χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες, την οικονομική καταστροφή και την διάλυση των κοινωνικών ιστών, δημιουργεί και μια άνευ προηγουμένου προσφυγική και μεταναστευτική ροή⁹¹ προς τις χώρες της Δύσης, οι οποίες δεν είναι προετοιμασμένες οικονομικά και κοινωνικά να δεχτούν τα εκατομμύρια των ανθρώπων που ζητούν άσυλο και προστασία καθημερινά.

β. Μετάδοση της αποσταθεροποίησης σε γειτονικές περιοχές και στη Δύση. Η περιοχή που εξετάζουμε έχει μια τεράστια σημασία για την ειρήνη και τη σταθερότητα στο κόσμο. Από αυτή περνούν άξονες με σημαντική γεωστρατηγική αξία, που μπορούν να χρησιμεύσουν για την άσκηση ελέγχου ή επιρροής σε περιοχές της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής.

Εικόνα 3.1 Μετά την τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι

⁹¹ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «Οι Πρόσφυγες του Κόσμου», UNHCR, 2012, https://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/General/publications/OI_PROSFYGES_TOY_KOSMOY.pdf (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

Η απειλή, όπως έδειξαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις ακραίων ισλαμιστών, έχει μια ευρύτητα που εκτείνεται από τις ΗΠΑ με τα γνωστά χτυπήματα, τη Γαλλία, το Βέλγιο, τη Γερμανία και την Αγγλία με τις πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις, μέχρι τη Ρωσία με τα τρομοκρατικά χτυπήματα στη Τσετσενία, αλλά ακόμη φτάνει και μέχρι τη Κίνα που αντιμετωπίζει πρόβλημα με ισλαμικές φονταμενταλιστικές οργανώσεις στη περιοχή των μουσουλμάνων Ουιγούρων.

Είναι λοιπόν σίγουρο ότι η αποσταθεροποίηση που προκαλεί η εθνική και θρησκευτική βία των ισλαμιστών, οι πόλεμοι και η τρομοκρατία, αν δεν υπάρξει σοβαρή αντίδραση, διακινδυνεύεται να μεταδοθεί στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός είναι όχι μόνο ένας γενεσιουργός παράγοντας κάθε μορφής βίας, αλλά και ο φορέας μετάδοσης και ανάπτυξης της σε όλο τον κόσμο. (Μετά την τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι στην εικόνα 3.1).

γ. Η ενεργειακή τροφοδοσία και ο κίνδυνος της παγκόσμιας οικονομίας. Όπως αναφέρθηκε, οι περιοχές της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής διαθέτουν τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου και πετρελαίου και επηρεάζουν την παγκόσμια οικονομία. Η ομαλή διακίνηση των αποθεμάτων αυτών, αποτέλεσε μέχρι σήμερα πηγή συρράξεων και αντιπαραθέσεων από όλες σχεδόν τις ισχυρές χώρες του πλανήτη. Στην υπόψη περιοχή, για τη μεταφορά των ενεργειακών αποθεμάτων, αλλά και των αποθεμάτων της Ρωσίας και των χωρών της Κασπίας, έχουν κατασκευασθεί ή προγραμματίζονται να κατασκευασθούν αγωγοί μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Στη Β. Αφρική λειτουργούν (ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής τους) πέντε αγωγοί, με τους οποίους μεταφέρεται φυσικό αέριο στην Ευρώπη. Στη Μ. Ανατολή βρίσκεται σε εξέλιξη η σύγκρουση που συνδέεται στενά με την όδευση των αγωγών για τον εφοδιασμό με πετρέλαιο και φυσικό αέριο, κυρίως της ευρωπαϊκής αγοράς από τις αραβικές χώρες, την Κεντρική Ασία, την Κασπία καθώς και την μείωση της εξάρτησης της ευρωπαϊκής αγοράς από τη Ρωσία.

Ουσιαστικά πρόκειται για έναν μπερδεμένο συσχετισμό δυνάμεων, ο οποίος όπως όλα δείχνουν πολύ δύσκολα θα ξεμπλέξει. Η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού στη περιοχή, όχι μόνο δυσχεραίνει την υπάρχουσα δυνατότητα μεταφοράς υδρογονανθράκων, αλλά θα μπορούσε να οδηγήσει σε πλήρη ανατροπή της ομαλής ροής τους και να καταστρέψει τη παγκόσμια οικονομία, που δεν αντέχει άνοδο στις τιμές και γενικότερη αβεβαιότητα.

δ. Ανταγωνισμός και σύγκρουση των μεγάλων δυνάμεων. Ο ανταγωνισμός των ΗΠΑ και της Ρωσίας έχει βρει στη περιοχή της Μ. Ανατολής και λιγότερο της Β. Αφρικής, ένα σταθερό πεδίο αντιπαράθεσης. Οι ΗΠΑ επιθυμούν να παραμείνουν ο κύριος παίκτης στην περιοχή και να εξασφαλίσουν την ομαλή μεταφορά των υδρογονανθράκων προς όφελος της Δύσης. Προσπαθούν να επιταχύνουν τη διάλυση του Ισλαμικού Κράτους, να αποτρέψουν περαιτέρω εμπλοκή του Ιράν, να μειώσουν τις απειλές της τρομοκρατίας στο έδαφος τους και να περιορίσουν τα ρωσικά γεωπολιτικά συμφέροντα στη περιοχή.

Η Μόσχα πρωτίστως θέλει να υπαγορεύσει την πολιτική της βούληση για τις διαπραγματεύσεις που θα αφορούν το μέλλον του Ιράκ και της Συρίας. Μέγιστη επιθυμία της Ρωσίας είναι αυτές οι δυο χώρες να παραμείνουν αδιάριτες, ούτως ώστε να μην υπάρχουν πιέσεις από αποσταθεροποιητικές τάσεις στο Ιράν. Ταυτόχρονα η Ρωσία θα προσπαθεί να επηρεάσει τις εξελίξεις στο κεντρικό ζήτημα. Η εξολόθρευση επίσης των τζιχαντιστών στο έδαφος της Συρίας είναι αποτρεπτική για οποιαδήποτε εξέλιξη αποσταθεροποιητικών τζιχαντιστικών κινήσεων στις μουσουλμανικές της επαρχίες. Ταυτόχρονα η Μόσχα έχοντας μία γεωπολιτική νίκη στη Μέση Ανατολή, αποκτά ένα πολύ σημαντικό προνόμιο στη διαπραγμάτευση για το μέλλον της Ουκρανίας.

Την περίοδο αυτή οι ΗΠΑ και η Ρωσία δείχνουν να συνεργάζονται για την αντιμετώπιση του Ισλαμικού Κράτους και την απενεργοποίηση των ισλαμικών φονταμενταλιστικών κινήσεων που απειλούν την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια.

ε. Καταστροφή της οικονομίας, φτώχεια και μετανάστευση. Σύμφωνα με εκθέσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), οι ένοπλες συγκρούσεις στη Μ. Ανατολή και στη Β. Αφρική πέρα από το τεράστιο κόστος σε ανθρώπινες ζωές, καταστρέφουν τις οικονομίες της περιοχής. Δεν καταστρέφουν μόνο τις οικονομίες των χωρών που βρίσκονται άμεσα σε πόλεμο, αλλά υπονομεύουν την ανάπτυξη και σε γειτονικές χώρες, αλλά και σε εκείνες που φιλοξενούν εκατομμύρια πρόσφυγες.

Η μείωση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) στις σπαραζόμενες από τον πόλεμο Συρία, Λιβύη και Υεμένη τα τελευταία χρόνια υπερβαίνει κατά πολύ τον παγκόσμιο μέσο όρο. Έπειτα από πέντε χρόνια πολέμου, το ΑΕΠ της Συρίας είναι κάτω από το μισό εκείνου που είχε πριν ξεσπάσει ο πόλεμος το 2010, ενώ, μόνο το 2015, η Υεμένη έχασε από το 25% έως το 35% του ΑΕΠ της. Η εξαρτώμενη από τις πωλήσεις πετρελαίου Λιβύη είδε το ΑΕΠ της να πέφτει στο 24% το 2014. Επίσης οι

χώρες που συνορεύουν με τις περιοχές συγκρούσεων μεγάλης έντασης υπέστησαν κατά μέσο όρο ετήσια μείωση 1,4 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ τους.

Οι οικονομικές απώλειες των χωρών αυτών οδηγούν σε δραματική αύξηση της φτώχειας, της ανεργίας, της εγκατάλειψης του σχολείου και της κοινωνικής αποσάθρωσης, υπονομεύοντας το μέλλον τεράστιων περιοχών στη Μ. Ανατολή και στη Β. Αφρική.

Εικόνα 3.2 Παιδιά σε καταυλισμό Σύριων προσφύγων στη Τουρκία

Ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων και της οικονομικής εξαθλίωσης στις περιοχές αυτές δημιουργείται ένας τεράστιος αριθμός προσφύγων και οικονομικών μεταναστών. Περισσότερο από το μισό του πληθυσμού της Συρίας έγιναν πρόσφυγες ή μετανάστες (6,6 εκατομμύρια άνθρωποι στο εσωτερικό και περισσότεροι από 5 εκατομμύρια σε άλλες χώρες). Το ίδιο έγινε και σε άλλες χώρες της περιοχής. Πολλοί από τους πρόσφυγες ή μετανάστες αυτούς είναι ειδικευμένοι εργαζόμενοι, με αποτέλεσμα οι χώρες σε πόλεμο να αντιμετωπίζουν σημαντική φυγή εγκεφάλων.

Επίσης, σύμφωνα με έρευνες του ΔΝΤ, οι ζημιές στις φυσικές υποδομές, που εκτιμώνται κοντά στα 140 δισεκατομμύρια δολάρια στη Συρία και σε περισσότερα από 20 δισεκατομμύρια δολάρια στην Υεμένη, αποτελούν μια μακροπρόθεσμη πρόκληση για τους διαμορφωτές πολιτικής και έχουν οδηγήσει σε μείωση του εμπορίου και του ΑΕΠ στις γειτονικές χώρες. (Παιδιά σε καταυλισμό Σύριων προσφύγων στη Τουρκία στην εικόνα 3.2).

στ. Μετάλλαξη των ευρωπαϊκών κοινωνιών⁹². Είναι πλέον γεγονός, που αποδεικνύεται από τις στατιστικές μετρήσεις και τις κατά καιρούς μελέτες, ότι μόνο ένα μέρος από τους μουσουλμάνους που ζουν σήμερα στην Ευρώπη ήρθαν να εργαστούν ως μετανάστες. Για τους υπόλοιπους, το ευρωπαϊκό δίκαιο και τα υψηλά ποσοστά γεννήσεων εξασφάλισαν το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης, της χορήγησης ασύλου και της απολαβής σημαντικών κοινωνικών παροχών.

Η δυναμική αυτής της διαδικασίας έχει τεκμηριωθεί από μελέτες. Μια από αυτές, έγινε από το Ολλανδικό Κοινοβούλιο, το οποίο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το 2020 οι κάτοικοι των ολλανδικών πόλεων θα είναι κατά κύριο λόγο μη ολλανδικής καταγωγής και αυτό γιατί οι περισσότεροι από τους μουσουλμάνους μετανάστες της συνάπτουν γάμους μεταξύ τους ή με άτομα της χώρας προέλευσής τους. Το γεγονός αυτό τους διαχωρίζει από την υπόλοιπη ολλανδική κοινωνία της πλειοψηφίας.

Τα μουσουλμανικά γκέτο, που όλο και αυξάνονται στις ευρωπαϊκές πόλεις, δεν αποτελούν ένα προσωρινό φαινόμενο. Πρόκειται σαφώς για εποικιστικά κύτταρα που καλλιεργούν πέρα από τις παραδόσεις τους, την αποστροφή από τους ευρωπαϊκούς νόμους και τις κοινά αποδεκτές αξίες του πολιτισμένου κόσμου. Τα γκέτο αυτά έχουν χαρακτήρα αποκλεισμού από την υπόλοιπη κοινωνία και οι κάτοικοί τους πέρα από την πιστή εφαρμογή της Σαρία, είναι αναγκασμένοι από τους θρησκευτικούς ηγέτες να διατηρούν και να συντηρούν το θρησκευτικό φανατισμό και το μίσος για κάθε νεωτερισμό του δυτικού πολιτισμού. (Προσευχή σε γκέτο μουσουλμάνων στο Παρίσι στην εικόνα 3.3).

Ένα επιπλέον στοιχείο που δημιουργεί τάσεις απομόνωσης των μουσουλμάνων κατοίκων των ευρωπαϊκών χωρών είναι το μικρό ποσοστό μόρφωσης. Η άρνηση πολλές φορές στην εκμάθηση της γλώσσας του κράτους που τους φιλοξενεί και ο υψηλός βαθμός σχολικής και οικονομικής αποτυχίας, έχουν περαιτέρω σοβαρές συνέπειες στην κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση των πληθυσμών αυτών, οι οποίοι στρέφονται κυρίως στις υψηλές κοινωνικές παροχές.

Το πολιτιστικό και κοινωνικό χάσμα με τις δυτικές κοινωνίες που καλλιεργείται στα γκέτο και οι νέες τεχνολογίες, όπως η δορυφορική τηλεόραση, επιτρέπουν στους μετανάστες να παραμείνουν συνδεδεμένοι με τη μητρική τους

⁹² Για μια εκτενή αναφορά στη πληθυσμιακή και κοινωνική μετάλλαξη των ευρωπαϊκών χωρών βλ. Bawer Bruce, While Europe Slept, How radical Islam is destroying the West from within. (New York-London-Toronto-Sydney-Auckland: Doubleday, 2006).

κουλτούρα. Αυτό οδηγεί στην ανάπτυξη ακραίων ισλαμικών φονταμενταλιστικών στοιχείων, τα οποία πολλές φορές αιματοκύλισαν τις ευρωπαϊκές πόλεις και δημιούργησαν το φόβο και την προκατάληψη για κάθε τι μουσουλμανικό, κυρίως στην Ευρώπη, αλλά αυξητικά και σε άλλες περιοχές του κόσμου.

Εικόνα 3.3 Προσευχή σε γκέτο μουσουλμάνων στο Παρίσι

Δεν είναι όμως μόνο η εξάπλωση στις πόλεις της Δύσης των μουσουλμάνων που προέρχονται από τη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική που μεταλλάσσει τη κουλτούρα των χωρών. Είναι και η αλλαγή που παρατηρείται και στους γηγενείς πληθυσμούς, οι οποίου ζώντας σε χώρες που έχουν αφαιρέσει τη θρησκεία και κάθε τι το εθνικό από την κουλτούρα τους, στο πλαίσιο μιας προσδοκώμενης ανεκτικής κοινωνίας, δεν θα βρουν στο μέλλον άλλο πνευματικό καταφύγιο από το Ισλάμ. «Επίσης θα αναγκασθούν για λόγους ασφαλείας, όπως κάνουν πολλές γυναίκες στη Γαλλία σήμερα, να υιοθετούν τρόπο ζωής και ενδυμασίας συμβατό με το μουσουλμανικό.»⁹³ Για παράδειγμα η αμφίεση με μπούρκα επιτρέπει τη χωρίς φόβο διέλευση μιας Γαλλίδας από ένα γκέτο μουσουλμάνων μιας γαλλικής πόλης.

Επομένως, η απειλή που δημιουργεί - για τις ευρωπαϊκές κυρίως χώρες - η παρουσία μεγάλων πληθυσμών μουσουλμάνων σε αυτές, είναι ορατή και δύσκολα με τις μέχρι σήμερα αφαρμοζόμενες πολιτικές των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, αναστρέψιμη.

ζ. Ισλαμοφοβία και κοινωνικός αποκλεισμός στη Δύση. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός έχει οδηγήσει σε ένα κύμα ισλαμοφοβίας, που εξαπλώνεται

ραγδαία στη Δύση. Επίσης σε όλη την Ευρώπη συντηρητικά κινήματα ζητούν νόμους ενάντια στο Ισλάμ. Αυτή η τάση κερδίζει έδαφος κυρίως μετά τις τελευταίες τρομοκρατικές επιθέσεις από φανατικούς ισλαμιστές.

Εικόνα 3.4 Πορεία κατά της ισλαμοφοβίας στην Ευρώπη

«Το Ισλάμ δυστυχώς με αυτές τις ενέργειες αντιμετωπίζεται σαν μια βαρβαρότητα και σαν απειλή για τον δυτικό πολιτισμό,»⁹⁴ χωρίς να γίνεται διάκριση της θρησκείας με τα ακραία ισλαμιστικά κινήματα, που είναι ο πραγματικός εχθρός για τη Δύση.

Για να παρουσιασθεί ξεκάθαρα το θέμα της απειλής της ισλαμοφοβίας, αρκεί το γεγονός ότι η Αλ Κάϊντα, το ISIS και άλλα γκρουπ τζιχαντιστών πανηγύριζαν με το πρόσφατο διάταγμα Τραμπ για την απαγόρευση εισόδου στις ΗΠΑ των πολιτών από μερικές μουσουλμανικές χώρες, χαρακτηρίζοντας το ως απόδειξη ότι οι ΗΠΑ είναι σε πόλεμο με το Ισλάμ.

Η ισλαμοφοβία στη Δύση, μπορεί τελικά να δώσει ιδεολογική τροφή στους ακραίους ισλαμιστές και να οδηγήσει τους μουσουλμάνους που ζουν στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ να υποστούν την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό, τα οποία θα επιδεινώσουν το πρόβλημα και θα οδηγήσουν μελλοντικά σε απρόβλεπτες καταστάσεις. (Πορεία κατά της ισλαμοφοβίας στην Ευρώπη στην εικόνα 3.4).

η. Ο κίνδυνος θρησκευτικού πολέμου. Πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις ισλαμιστών φονταμενταλιστών έχουν χαρακτηριστεί από δυτικούς ηγέτες «πράξη

⁹³ Steyn Mark, op.cit., σελ.74.

⁹⁴ Τερζάκης, Φ., Ανορθολογισμός, φονταμενταλισμός και θρησκευτική αναβίωση – Τα χρώματα της σκακιάρας, (Αθήνα: Πόλις,2007).

πολέμου». Ο πόλεμος αυτός έχει χαρακτηριστικά σύγκρουσης πολιτισμών, τα οποία έχουν διαμορφωθεί από δύο θρησκείες, τον χριστιανισμό από τη μία πλευρά και τον ισλαμισμό από την άλλη. Υπ' αυτήν την έννοια, πρόκειται για θρησκευτικό πόλεμο, στον οποίο εμπλέκεται ήδη ολόκληρη η Δύση. «Ο θεωρούμενος ιερός αυτός πόλεμος, με τους κινδύνους που εμφανίζει, έχει δύο μορφές. Η μια έχει ως στόχο τους ηγέτες πολλών μουσουλμανικών χωρών, με σκοπό την ορθή διακυβέρνηση στον "οίκο του Ισλάμ" και η άλλη τον εξωτερικό ιερό αγώνα κατά των απίστων στις δυτικές χώρες. »⁹⁵ Πρέπει βέβαια να αντιληφθούμε πως στην εποχή μας οι θρησκείες εξακολουθούν να έχουν επιρροή, αλλά δεν καθορίζουν τις αποφάσεις των πολιτικών ηγεσιών και των οικονομικών παραγόντων. Παρ' όλα αυτά, η άποψη ότι οι πράξεις βίας του ισλαμικού φονταμενταλισμού αποτελούν ένα ιερό πόλεμο, είναι υπεραπλουστευμένη και ιδιαίτερα επικίνδυνη, διότι «απελευθερώνει» ακραίες δυνάμεις και οδηγεί σε γενικότερη παγκόσμια ανάφλεξη. Είναι προφανές, ότι ο ISIS προσπαθεί να σύρει τις δυτικές δημοκρατίες σε θρησκευτικό πόλεμο, αφού η υπόστασή του βασίζεται στη θρησκεία. Αυτός είναι ένας μεγάλος κίνδυνος και παγίδα ταυτόχρονα για όλο το κόσμο. Ο ISIS πρέπει να αντιμετωπιστεί με αποτελεσματικότητα και καμία δυτική χώρα δεν μπορεί να απέχει. Ταυτόχρονα πρέπει να διατηρηθούν οι ατομικές ελευθερίες και να γίνει σαφές ότι δεν είναι εχθροί της Δύσης όλοι ανεξαιρέτως οι μουσουλμάνοι.

Ένας άλλος παράγοντας που αποτελεί σοβαρή απειλή είναι επίσης το γεγονός ότι οι ισλαμικές φονταμενταλιστικές οργανώσεις ενισχύουν τα σώματα τους από νέους από τα κατώτερα, αλλά και τα ανώτερα μορφωμένα κοινωνικά στρώματα. «Οι νέοι αυτοί δέχονται τη βία ως τρόπο για να επιτύχουν το σκοπό των ισλαμιστών, που πηγάζει από ένα ιερό καθήκον που νομιμοποιεί τη βία και ταυτόχρονα εξιλεώνει τον τζιχαντιστή τρομοκράτη, αναγνωρίζοντας τον ως μάρτυρα της ισλαμικής πίστεως.»⁹⁶

θ. Καταπίεση από τα μέτρα ελέγχου και ασφαλείας. Το σοκ, η οργή και η θλίψη που ακολούθησαν τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, προκάλεσαν στους λαούς την ισχυρή απαίτηση για την πρόληψη παρόμοιων επιθέσεων και τη τιμωρία των δραστών. Οι κυβερνήσεις, συγχυσμένες από την απόδειξη του πόσο

⁹⁵ Noor Mohamad, «The Doctrine of Jihad: An Introduction», Journal of Law and Religion 1.9.2015.

⁹⁶ Τσιούμα, Ι., Ισλάμ και Δύση, (Αθήνα: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2010).

ευάλωτες είναι σε απρόσμενες βίαιες επιθέσεις, αντέδρασαν με νομοθετικά και άλλα μέτρα ευρείας κλίμακας. Δυστυχώς, αρκετοί από αυτούς τους νόμους χρησιμοποιούν επικίνδυνα ευρείς και ασαφείς ορισμούς της τρομοκρατίας, δαιμονοποιώντας το Ισλάμ και τους πιστούς του παγκοσμίως.

Εικόνα 3.5 Αυξημένα μέτρα ελέγχου σε ευρωπαϊκό αεροδρόμιο

«Το δόγμα της εθνικής ασφάλειας έχει χρησιμοποιηθεί συχνά στο παρελθόν για τον περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.»⁹⁷ Αυτή τη φορά, η διαφορά έγκειται στο ότι συνειδητοποιούμε με ανησυχία πως δεν πρωτοστάτησαν στη θέσπιση δρακόντειων νόμων για τον περιορισμό των ατομικών ελευθεριών, στο όνομα της δημόσιας ασφάλειας, αυταρχικά καθεστάτα, αλλά καθιερωμένες δημοκρατικές κυβερνήσεις. (Αυξημένα μέτρα ελέγχου σε ευρωπαϊκό αεροδρόμιο στην εικόνα 3.5).

Η απειλή λοιπόν του ισλαμικού φονταμενταλισμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι διττή, τόσο από τους ακραίους ισλαμιστές, όσο και από τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς.

ι. Ο περιορισμός της ελευθερίας του τύπου και του λόγου στη Δύση. Η προσπάθεια των δυτικών κυβερνήσεων να περιορίσουν τις προκλήσεις κατά των μουσουλμάνων κατοίκων τους και η νοοτροπία της ανοχής και του φόβου που εγκαταστάθηκε στις δυτικές κοινωνίες, είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της ελευθερίας του τύπου, τη λογοκρισία λόγου και έκφρασης και την καταπάτηση

⁹⁷ Ζωζωνάκη Μαρία, «Τρομοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», Εφ. ΠΑΤΡΙΣ της Κρήτης, 14.6.2004.

δημοκρατικών δικαιωμάτων, τα οποία θεωρούνταν αυτονόητα για δεκαετίες στη Δύση. Ακόμα και εκδότες σατιρικών περιοδικών βρέθηκαν αντιμέτωποι με την απειλή του ισλαμικού φανατισμού, όταν δημοσίευαν άρθρα ή γελοιογραφίες που δεν ήταν αρεστές στους ιμάμηδες των τζαμιών που πολλαπλασιάζονται ραγδαία στις χώρες της Δύσης. (Εξώφυλλο σατιρικού γαλλικού περιοδικού στην εικόνα 3.6).

Εικόνα 3.6 Εξώφυλλο σατιρικού γαλλικού περιοδικού

Πολιτικοί και κοινοβούλια υποστηρίζουν το περιορισμό των παραπάνω ελευθεριών ή αφήνουν περιθώρια για την εφαρμογή της Σαρία στα μουσουλμανικά γκέτο, προς χάρη της κακώς εννοούμενης πολυπολιτισμικότητας και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων.

Ακόμα όμως και μετά από τρομοκρατικές επιθέσεις, η μόνη αντίδραση είναι οι επιθέσεις φιλίας στους μουσουλμάνους, με χαρακτηριστικά σλόγκαν τις εκφράσεις, «δεν είμαστε ρατσιστές», «δεν είμαστε ισλαμοφοβικοί», «δεν είμαστε ξενοφοβικοί».

ια. Η καταστροφή του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Όπως έχει διαπιστωθεί μέχρι σήμερα, οι ισλαμικές οργανώσεις έχουν δείξει μικρή έως ελάχιστη ευαισθησία για το περιβάλλον και τον πολιτισμό των περιοχών που δραστηριοποιούνται. Δε διστάζουν να καταστρέψουν έργα πολιτισμού χιλιάδων ετών και να απειλούν ότι μπορούν με βιολογικά όπλα να καταστρέψουν μεγάλες εκτάσεις και να μολύνουν τα ύδατα, με μοναδικό σκοπό να εξαφανίσουν τους εχθρούς τους. Επίσης, η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής από τρομοκρατικές ισλαμικές οργανώσεις, δεν μπορεί να αποκλειστεί στο μέλλον.

Εικόνα 3.7 Καταστροφή αρχαιοτήτων στη Παλμύρα

Ο ISIS κατέστρεψε πολλούς αρχαιολογικούς χώρους, καθώς επεκτάθηκε σε ολόκληρο το Ιράκ και τη Συρία, λεηλατώντας μερικά έργα τέχνης για οικονομικό κέρδος και καταστρέφοντας άλλα για να κερδίσει την προσοχή στον πόλεμο της προπαγάνδας. Το παράδειγμα της πόλης Παλμύρα, όπου το Ισλαμικό Κράτος τοποθέτησε νάρκες γύρω από δύο ναούς 2.000 ετών και τους κατέστρεψε, είναι το πλέον χαρακτηριστικό. Το Ισλαμικό Κράτος, αλλά και οι υπόλοιπες ισλαμικές φονταμενταλιστικές οργανώσεις επενδύουν με θρησκευτικό-ιδεολογικό μανδύα αυτές τις καταστροφές του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, που αποτελούν πλέον μια σοβαρή απειλή για την ανθρωπότητα και τον πολιτισμό της. (Καταστροφή αρχαιοτήτων στη Παλμύρα στην εικόνα 3.7).

3.3 Η αντιμετώπιση του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού

Η αντιμετώπιση του ισλαμικού φονταμενταλισμού δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Χρειάζεται μια συνολική, ειλικρινής και σταθερή προσπάθεια που θα έχει αποτέλεσμα μετά από αρκετό χρόνο. Μερικά από τα αναγκαία μέτρα αναλύονται παρακάτω, ώστε να γίνει αντιληπτό το μέγεθος και η πολυπλοκότητα τους:

α. Συνεργασία διεθνούς κοινότητας κατά του Ισλαμικού Κράτους. Είναι γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα δεν έχει μια σαφή και αποτελεσματική στρατηγική για την αντιμετώπιση του προβλήματος, παρά το γεγονός ότι έχει συχνά δεσμευθεί να υποστηρίξει τον αγώνα ενάντια σε κάθε οργάνωση που προάγει τον ισλαμικό

φονταμενταλισμό και ιδιαίτερα κατά των τζιχαντιστών του Ισλαμικού Κράτους, με όλα τα αναγκαία μέσα, περιλαμβανομένων των στρατιωτικών. Η στρατιωτική δράση δε μπορεί από μόνη της να λύσει το πρόβλημα. Είναι αναγκαία μια διεθνής προσπάθεια σε όλα τα επίπεδα. «Η επιτυχία στο αγώνα κατά του ισλαμικού φονταμενταλισμού έγκειται στην παγίωση ομόφωνης, ενιαίας, ομόθυμης και αρραγούς συνεργασίας της παγκόσμιας κοινότητας, η οποία θα κτυπήσει τη βία και τη τρομοκρατία σε διμερές και πολυμερές επίπεδο.»⁹⁸

Η συνεχής δράση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών πληροφοριών με σκοπό τη ανίχνευση των σκοπών των ισλαμιστών, η ισχυρή και ειδικευμένη αστυνομική δύναμη, το θαρραλέο δικαστικό σύστημα και η μεγαλύτερη δυνατή υποστήριξη από τη διεθνή κοινότητα, είναι μόνο μερικά μέτρα για την αντιμετώπιση της απειλής του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

β. Η στήριξη και ενίσχυση νέων κρατικών δομών στο μουσουλμανικό κόσμο. Όπως είδαμε, οι ισλαμιστές αναπτύσσουν μια πολιτική ρητορεία και πρακτική, η οποία έχει καταστήσει το Ισλάμ ως τον ισχυρότερο κίνδυνο της δημοκρατίας, του φιλελευθερισμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το κύριο πρόβλημα και ταυτόχρονα η ουσιώδης απειλή, είναι το γεγονός ότι το Ισλάμ συνενώνει τη θρησκευτική με την πολιτική εξουσία και ταυτίζει το θρησκευτικό νόμο με το νόμο του κράτους. Το Κοράνιο αντιμετωπίζεται ως ύψιστος κανόνας της πίστεως και ταυτοχρόνως ως ένας νομικός κώδικας της καθημερινής ζωής. «Για τους μουσουλμάνους η θρησκεία είναι συνυφασμένη με το κράτος και το Κοράνιο αποτελεί το Σύνταγμα τους, το οποίο είναι το κείμενο που αποκαλύπτει τα λόγια του Θεού τους.»⁹⁹

«Η Δύση λοιπόν θα πρέπει να πάρει γενναίες αποφάσεις και να περιορίσει την αλαζονεία της,»¹⁰⁰ δείχνοντας πραγματικό ενδιαφέρον για την επίλυση των χρόνιων εθνικών ζητημάτων στη Β. Αφρική και τη Μ. Ανατολή. Οφείλει να βοηθήσει την εγκαθίδρυση καθεστώτων που θα ισχυροποιήσουν τις κοσμικές δομές διακυβέρνησης, χωρίς να απολέσουν το σεβασμό τους για τη θρησκευτική και

⁹⁸ Παιδή Ρεβέκκα, «Τι θέλουν οι τρομοκράτες;» HUFFPOST, 24.11.2015, http://www.huffingtonpost.gr/revecca-pedi/-show-b_8637586.html (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

⁹⁹ Habeck M, Οι μαχητές του Θεού. Η ιδεολογία και τα συνθήματα του Ιερού Πολέμου. (Yale: University Press, 2006).

¹⁰⁰ Βαρβιτσιώτης Ι. Μ., Τυφλοί Σταρτοί. Η Δύση και η απειλή του Ισλαμικού φονταμενταλισμού (Αθήνα: Κατσαντώνης, 2008).

πολιτισμική ιδιαιτερότητα του Ισλάμ. Ταυτόχρονα θα πρέπει να προβούν σε βιώσιμη λύση του Παλαιστινιακού ζητήματος και δημιουργία κρατικής οντότητας που θα συμπεριλάβει το μεγαλύτερο μέρος των κουρδικών πληθυσμών.

Εικόνα 3.8 Ουρανοξύστες σε πλούσια αραβική χώρα

Κάθε προσπάθεια της Δύσης θα πρέπει να είναι συμβατή με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής και να περιέχει μηχανισμούς που θα προβάλουν τους δημοκρατικούς θεσμούς, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ανοχή στη διαφορετικότητα και την αμοιβαιότητα με τα κράτη της Δύσης.

Σημαντική είναι επίσης η επανεξέταση των σχέσεων και της πολιτικής της Δύσης με χώρες που υποθάλπτουν ή χρηματοδοτούν το ριζοσπαστικό Ισλάμ, όπως η Σ. Αραβία, το Ιράν και η Τουρκία. «Είναι προφανές, ότι προς αποφυγή μιας πιθανής ενοποίησης του μουσουλμανικού κόσμου, η οποία είναι δυνατόν να γίνει με τη σημαία του ριζοσπαστικού Ισλάμ, η Δύση και κυρίως οι ΗΠΑ πρέπει να θέσουν ως στόχο της υψηλής στρατηγικής τους τον κατευνασμό του ριζοσπαστικού Ισλάμ και την ανάδειξη του ήπιου Ισλάμ (Light Islam) ή μετριοπαθούς Ισλάμ, που συμφιλιώνει τη θρησκεία με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και τη χειραφέτηση της γυναίκας.»¹⁰¹ (Ουρανοξύστες σε πλούσια αραβική χώρα στην εικόνα 3.8).

γ. Η καταπολέμηση της φτώχειας. Η στήριξη των νέων κρατικών δομών στο μουσουλμανικό κόσμο της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής θα πρέπει να συνοδευτεί

¹⁰¹ Καρατζίδης Δημήτριος, «Πολιτικά, Τα Ισλάμ και το ήπιο Ισλάμ» *Ινφογνώμων*, 25.4.2013, www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=979927, *Ινφογνώμων* (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου

από μέτρα προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης των υπανάπτυκτων χωρών. Αυτό μπορεί να γίνει με αναπροσαρμογή και αναθεώρηση της σχετικής με την παγκοσμιοποιημένη οικονομία, οικονομικής πολιτικής, με στόχο αυτή να συμπεριλάβει όσο το δυνατό ευρύτερα λαϊκά στρώματα, για την ελαχιστοποίηση της απόστασης μεταξύ αναπτυγμένου Βορρά και φτωχού Νότου.

Η οικονομική ανάπτυξη και η καταπολέμηση της φτώχειας έχει αποδείξει ότι αλλάζει τις κοινωνικές αντιλήψεις και απομακρύνει τον άνθρωπο από ακραίες θρησκευτικές αντιλήψεις, το οποίο μπορεί να έχει αποτέλεσμα και εναντίον του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

δ. Η ανάδειξη κοινών παγκόσμιων αξιών. Η ανάδειξη αξιών που έχουν ένα καθολικό, παγκόσμιο χαρακτήρα είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαία. Το πέρασμα από τον εθνικιστικό σωβινισμό του κράτους – έθνους σε ένα παγκόσμιο προβληματισμό γύρω από την πολυπολιτισμικότητα και την αξία του σεβασμού του πολιτιστικά διαφορετικού, χρειάζεται σοβαρή μελέτη. Οι αξίες και οι διαδικασίες που οδηγούν στο ξεπέρασμα των εθνικών συνόρων στο χώρο της κουλτούρας, μπορεί να στηριχθούν στις τεράστιες πληθυσμιακές ανακατατάξεις που η παγκοσμιοποίηση ενθαρρύνει, ανακατατάξεις που οδηγούν στο πέρασμα από τις πολιτισμικά ομογενοποιημένες στις σημερινές πολυπολιτισμικές κοινωνίες.

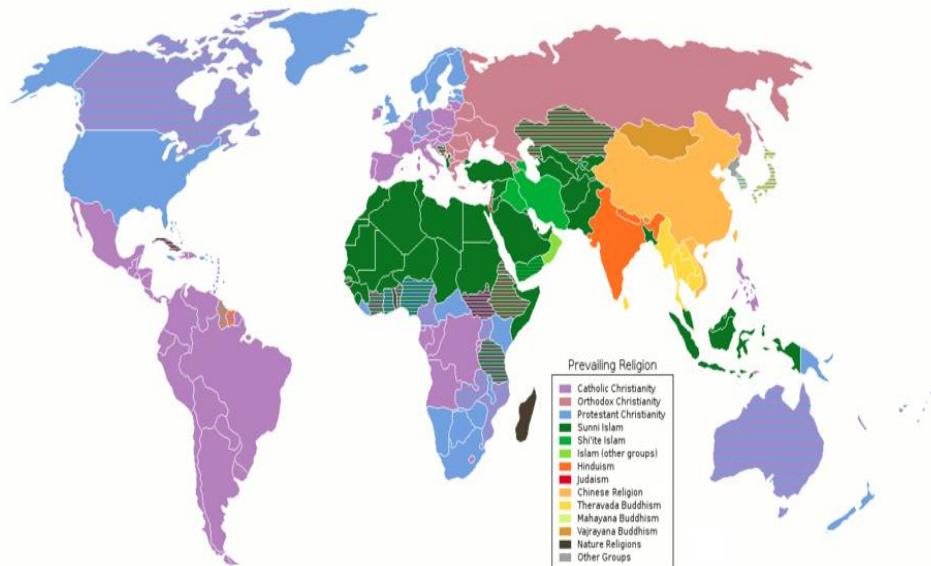
Έτσι, μπορούμε να συμπεράνουμε, πως όχι μόνο στο χώρο της οικονομίας, αλλά και στους θεσμικά διαφοροποιημένους χώρους του πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού γίνεσθαι, αναδύονται αξίες που έχουν ένα καθολικό, κοσμοπολίτικο χαρακτήρα. Μερικές από αυτές είναι η αξία της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον πολιτικό χώρο, της αλληλεγγύης με τους φτωχούς και περιθωριοποιημένους πληθυσμούς του πλανήτη στον κοινωνικό χώρο και η αξία της ανοχής και του σεβασμού της πολιτισμικής διαφορετικότητας στο χώρο της κουλτούρας. Οι αξίες αυτές είναι ικανές να λειτουργήσουν νομιμοποιητικά και να νοηματοδοτήσουν το βίο των ατόμων που ζουν στα όρια των μουσουλμανικών χωρών της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής.

Η κυριαρχία τέτοιων αξιών δεν σημαίνει την εξαφάνιση της εθνικής ταυτότητας. Το κράτος – έθνος δε σημαίνει ότι παρακμάζει, αλλά αλλάζει λειτουργίες και πλέον η ταύτιση με την πατρίδα βασίζεται λιγότερο στον εθνικιστικό σωβινισμό, τη μισαλλοδοξία και την ιδέα της φυλετικής, πολιτιστικής ή

θρησκευτικής ανωτερότητας και περισσότερο σε ένα μη παρανοϊκό, ψυχολογικά ώριμο πατριωτισμό.

ε. Η εναλλακτική πνευματικότητα. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και στο εξής, τα ισλαμικά φονταμενταλιστικά κινήματα αντέδρασαν ενάντια στην ενοποιητική φορά των δυτικών κοινωνιών. Οι μουσουλμανικές κοινωνίες αισθάνθηκαν την παγκοσμιοποίηση ως διαδικασία απώλειας της εθνικής και θρησκευτικής τους ταυτότητας, ως προσπάθεια ισοπέδωσης και εκμετάλλευσης τους από τους δυτικούς. Με βάση τη θρησκεία επιχειρήθηκε η διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πολιτικής πρότασης με επαναστατικό χαρακτήρα. Η επιδίωξη ήταν ο ιερός πόλεμος ενάντια σε κάθε τι το δυτικό και η επιβολή θεοκρατικών καθεστώτων που θα επιβλέπουν την αυστηρή τήρηση του Κορανίου και του Ισλαμικού Νόμου.

Η δόλια προπαγάνδα που χρησιμοποιήθηκε είχε στόχο να δικαιολογήσει την αυθαιρεσία των εισβολέων και την ωμή πολιτική βία. Έτσι μπορούμε να πούμε για τους Ισλαμιστές ότι κατά κάποιο τρόπο η σύγκρουση δεν είναι σύγκρουση πολιτισμών, αλλά φονταμενταλιστών. Ο στόχος συνεχίζει να είναι η επιβολή άμεσα ή έμμεσα της θρησκείας πάνω στο σύνολο της κοινωνικής ζωής, ώστε να αξιοποιηθεί ως μηχανισμός μεταφυσικής νομιμοποίησης της ιδεολογίας και των πολιτικών επιλογών της εκάστοτε εξουσίας

Χάρτης 3.9 Παγκόσμιος χάρτης θρησκειών

Ο θρησκευτικός μύθος για την κατοχή της αλήθειας και της αυθεντικότητας της πίστης, οδήγησε στην πολιτικο-στρατιωτική σύγκρουση των καιρών μας με

μοναδικό σκοπό να συγκαλυφθούν τα άθλια οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντα και η αλαζονική λαχτάρα για δύναμη και κυριαρχία. (Παγκόσμιος χάρτης θρησκειών στην εικόνα 3.9).

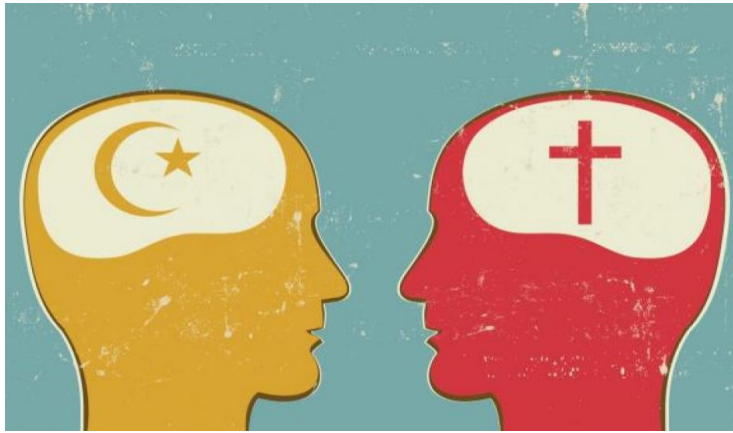
«Η ενίσχυση και προβολή της πνευματικής εναλλακτικής προσέγγισης φαίνεται να είναι η μόνη λύση έναντι στον απομονωτισμό και τη μισαλλοδοξία που συνθέτει ο φονταμενταλισμός.»¹⁰² Έτσι ενώ η πνευματικότητα μετατρέπει τη θρησκεία σε εντελώς ιδιωτική υπόθεση, σε εργαλείο θεραπείας της ψυχοσωματικής καχεξίας του υποκειμένου, ο φονταμενταλισμός επιβάλλει τη θρησκεία ως κυρίαρχη ιδεολογία της κοινωνίας και τη μεταχειρίζεται ως όργανο και πρόσχημα για να εξυπηρετήσει ιδεολογικά και πολιτικά συμφέροντα. Η θρησκεία στο σύγχρονο κόσμο οφείλει να λειτουργεί ως ο φορέας μιας αλήθειας για το Θεό – όποιον πιστεύει ο καθένας- τον άνθρωπο και το φυσικό σύμπαν.

στ. Η συνδρομή των δυτικών θρησκειών και εκκλησιών. Σε καμία περίπτωση οι δυτικές εκκλησίες δεν πρέπει να συνταυτίζονται με κάποια πλευρά στην διαμάχη δυτικού κόσμου και ισλαμικού φονταμενταλισμού. Αρνητικό παράδειγμα συνταύτισης είναι το Βατικανό, που κάποτε λειτούργησε απευλογώντας την αμερικανική εκδίκηση στην ισλαμική τρομοκρατία. Από την άλλη, σε επίπεδο λαϊκής βάσης, είδαμε μεμονωμένους χριστιανούς διανοούμενους να απολογούνται, εμμέσως πλην σαφώς, του μίσους των τρομοκρατών για τα δυτικά συμφέροντα. Σε καμία περίπτωση το αίμα δεν έχει χρώμα. Δεν είναι ποτέ δυνατόν να επιχειρηματολογεί κάποιος απολογητικά υπέρ της βίας των τρομοκρατών, οι οποίοι καταδικάζουν χωρίς να δικάζουν και εξοντώνουν αδιακρίτως ανυπεράσπιστους πολίτες. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός όπως και κάθε ομόλογος του είναι καταδικαστέος.

Η μόνη ορατή, θεμιτή και εφικτή στάση των δυτικών εκκλησιών σήμερα, είναι ο λεγόμενος «τρίτος δρόμος» ανάμεσα στα δύο μέτωπα, παίρνοντας το μέρος όλων εκείνων που διαμαρτύρονται ενάντια στην προσφυγή στην ένοπλη βία, είτε με τη μορφή πολέμου, είτε τρομοκρατίας. Η βία αντιμετωπίζεται με περισσότερη δημοκρατία και όχι με λιγότερη. Είναι αναμφισβήτητο ότι η άνιση ανάπτυξη του

¹⁰² Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος, Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, Ισλάμ και Φονταμενταλισμός, Ορθοδοξία και Παγκοσμιοποίηση, (Αθήνα: Ίνδικτος, 2004).

πλανήτη τροφοδοτεί τη βία διεθνώς. Η βία γεννά τη βία. Η άνομη βία της ισλαμικής τρομοκρατίας δεν μπορεί να δικαιώσει την νόμιμη βία των Δυτικών.

Εικόνα 3.10 Χριστιανισμός και Ισλάμ

Η εκκλησία στη Δύση πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες καταλλαγής και ειρήνευσης, να δράσει διπλωματικά και διαμεσολαβητικά, απαλύνοντας τον πόνο κάθε πλευράς και προωθώντας την ειρήνη, τη δημοκρατία και τη κοινωνική ηρεμία.

ζ. **Αναγκαία αφύπνιση των δυτικών κυβερνήσεων.** Τα μέτρα που οφείλουν να πάρουν οι δυτικές κυβερνήσεις αποτελούν το πιο σημαντικό παράγοντα στην ανακοπή του ισλαμικού φονταμενταλισμού, ιδιαίτερα αυτού που στρέφεται προς τη Δύση. Συνοπτικά τα μέτρα αυτά, που μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα και να έχουν πρακτικά αποτελέσματα, είναι τα παρακάτω:

(1) **Αυστηρά μέτρα για την παράνομη μετανάστευση και κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου.** Είναι κοινά αποδεκτό ότι η Ευρώπη, αλλά και οι άλλες ευημερούσες χώρες της Δύσης, πρέπει να εξακολουθήσουν να αποτελούν καταφύγιο για όσους εγκαταλείπουν τη χώρα τους για να αποφύγουν διώξεις, αλλά και ελκυστικό προορισμό για τα ταλέντα και το επιχειρηματικό πνεύμα φοιτητών, ερευνητών και εργαζομένων. Η τήρηση των διεθνών δεσμεύσεων και αξιών, με ταυτόχρονη διασφάλιση των ευρωπαϊκών συνόρων και παράλληλα δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την οικονομική ευημερία της Ευρώπης και τη συνοχή της κοινωνίας, είναι μια δύσκολη άσκηση ισορροπίας που απαιτεί συντονισμένη δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η μέχρι σήμερα πρακτική έχει δείξει ότι πολλές ευρωπαϊκές χώρες έδειξαν υπέρμετρη ανοχή στη παράνομη μετανάστευση, η οποία εξελίχθηκε σε μια σοβαρή απειλή για την εθνική ασφάλεια και την κοινωνική συνοχή των κρατών. Δυστυχώς, ακόμη και σήμερα δεν μπορεί να εφαρμοστεί στη πράξη μια κοινή πολιτική ασύλου, με αποτέλεσμα χιλιάδες παράνομοι, οικονομικοί κυρίως μετανάστες και πρόσφυγες, να συνωστίζονται στις ευρωπαϊκές χώρες, πολλές από τις οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να τους βοηθήσουν και να τους ενσωματώσουν στις κοινωνίες τους. Επίσης η παρουσία χιλιάδων μουσουλμάνων προσφύγων έχει ξυπνήσει όλα τα ξενοφοβικά στερεότυπα και τα ρήγματα ανάμεσα στον δυτικό τρόπο ζωής και το Ισλάμ. Αυτό συμβαίνει διότι ξαφνικά ένα μεγάλο μέρος του ευρωπαϊκού πληθυσμού νιώθει ότι απειλείται.

Μαζί με τους μετανάστες διεισδύουν στις χώρες της Δύσης φανατικοί ισλαμιστές φονταμενταλιστές, που οργανώνουν και εκτελούν τρομοκρατικές ενέργειες με εκατοντάδες αθώα θύματα. Επομένως, είναι αναγκαία η αυστηρή εφαρμογή μέτρων ελέγχου της παράνομης εισόδου μεταναστών και η κοινή πολιτική ασύλου από τις χώρες της Ευρώπης.

(2) *Μέτρα ελέγχου των τζαμιών και των θρησκευτικών ηγετών.* Οι διακηρύξεις από απλούς ιμάμηδες σε πολλές χώρες της Δύσης, αλλά και από επιφανή στελέχη του ισλαμικού κινήματος σε όλο το κόσμο, περί ανωτερότητας του νόμου του Αλλάχ σε σχέση με τον ανθρώπινο νόμο και κατ' επέκταση την οργάνωση των κρατών με βάση τον ισλαμικό νόμο (Σαρία) και όχι με το Σύνταγμα, που για αυτούς είναι ένα απλό ανθρώπινο κατασκεύασμα, δεν αφήνουν πολλές αμφιβολίες για τους πραγματικούς σκοπούς του Ισλάμ στη Δύση.

Τα μουσουλμανικά τεμένη που εμφανίζονται στις ευρωπαϊκές χώρες τα τελευταία χρόνια δεν αποτελούν μόνο τόπο λατρείας, αλλά και κέντρα πολιτικής και κοινωνικής δράσης. Στην Ευρώπη έχουν μετρηθεί 6.000 τζαμιά και σπίτια προσευχής και 10.000 ιμάμηδες, εκ των οποίων μόνο το 5% έχει εκπαιδευτεί απευθείας στην ίδια την Ευρώπη. Οι υπόλοιποι ιμάμηδες ήρθαν από άλλες χώρες ή μελέτησαν εκεί και έχουν εντελώς διαφορετική κουλτούρα.

Εικόνα 3.11 Διδασκαλία σε τέμενος στην Ευρώπη από ιμάμη

Πέρα από ένα μεγάλο μέρος των ιμάμηδων που λειτουργούν ως θρησκευτικοί ηγέτες που σέβονται τους νόμους και τη κουλτούρα των δυτικών χωρών, υπάρχει και ένα άλλο είδος ιμάμηδων, οι λεγόμενοι «ιμάμηδες του μίσους», που ανοιχτά – σε τζαμιά, κοινωνικά δίκτυα, στους δρόμους και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης – κάνουν προπαγάνδα του ριζοσπαστικού Ισλάμ και του μίσους κατά των «απίστων» και της Δύσης. Το ίδιο κάνουν και πολλοί μουσουλμάνοι εκπαιδευτικοί στα μουσουλμανικά σχολεία της Ευρώπης.

Οι λεγόμενοι «ιμάμηδες του μίσους» συνεχίζουν να κηρύττουν ριζοσπαστικές ιδέες, ακόμη και αν τους απειλούν με απέλαση και στέρηση της υπηκοότητας. Ο λόγος ήταν κοινότατος. Οι ευρωπαϊκές Αρχές φοβούνται τις κατηγορίες για ρατσισμό και έλλειψη ανοχής. Αυτός ο φόβος παραλύει την Ευρώπη μέχρι στιγμής. Σύμφωνα με ορισμένους πρώην της τζιχάντ, σήμερα οι κύριες πλατφόρμες για ριζοσπαστικοποίηση είναι οι φυλακές, όπου οι εγκληματίες ιμάμηδες είναι φυλακισμένοι και τα σχολεία. Τόσο στο ένα όσο και στο άλλο, οι αξιωματούχοι είναι αδρανείς επειδή φοβούνται ότι θα κατηγορηθούν για καταπίεση στους μουσουλμάνους. (Διδασκαλία σε τέμενος στην Ευρώπη από ιμάμη στην εικόνα 3.11).

Ο Βρετανός πρωθυπουργός Τόνυ Μπλέρ μετά τη βομβιστική επίθεση στο Λονδίνο θέλησε να πάρει δραστικά μέτρα για το ριζοσπαστικό Ισλάμ. Είπε ότι θα έκλεινε τα τζαμιά που υποκινούσαν τη τρομοκρατία, θα απέλατε φανατικούς ιμάμηδες και θα έθετε εκτός νόμου τις εξτρεμιστικές ομάδες των ισλαμιστών. Αντιθέτως, μετά την 9/11 δήλωσε σε συνάντηση μουσουλμανικών

κοινοτήτων «ότι συνέβη στην Αμερική δεν ήταν δουλειά ισλαμιστών τρομοκρατών, δεν ήταν δουλειά μουσουλμάνων τρομοκρατών. Ήταν δουλειά τρομοκρατών, έτσι απλά». Όλα αυτά έγιναν καθαρά από το φόβο της μουσουλμανικής εχθρότητας, παρά το ότι $\frac{3}{4}$ της κοινής γνώμης επιθυμούσε περιορισμό των ελευθεριών για χάρη της ασφάλειας.

Τελικά τα μέτρα για τον έλεγχο κάθε παράνομης δραστηριότητας των μιάμηδων και των ανεξέλεγκτων κηρυγμάτων που γίνονται σε τζαμιά και σχολεία, είναι αναγκαία και απαιτούν επείγουσα εφαρμογή. Διαφορετικά η ριζοσπαστικοποίηση των πιστών και των μαθητών αφήνεται στα χέρια των ισλαμιστών φονταμενταλιστών.

(3) *Αμερόληπτη εφαρμογή του νόμου και ενεργοποίηση των μέτρων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.* Οι συνεχείς τρομοκρατικές ενέργειες που εκδηλώθηκαν στη Δύση τα τελευταία χρόνια, οδήγησαν τις κυβερνήσεις να πάρουν μια σειρά από μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου και την ασφάλεια των πολιτών τους. Παρά την αρχική αισιοδοξία για την αποτελεσματικότητα των μέτρων, οι αντίθετες απόψεις των αριστερών κυρίως κομμάτων που είδαν τους μετανάστες ως εκλογική «πελατεία», αλλά και οι αντιδράσεις των μουσουλμανικών οργανώσεων, ανάγκασαν τις κυβερνήσεις να τα αποσύρουν.

Η τρέχουσα κατάσταση της απειλής του ισλαμικού φονταμενταλισμού επιβάλλει στην Ευρώπη, αλλά και αλλού, την ενεργοποίηση μέτρων όπως, η ολοκλήρωση της νομοθεσίας κατά της τρομοκρατίας, οι συστηματικοί έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα του χώρου Σένγκεν, η ανταλλαγή πληροφοριών με αρχές και φορείς μεταφορών, ο έλεγχος της απόκτησης και της κατοχής όπλων, η επέκταση του συστήματος πληροφοριών σε υπηκόους τρίτων χωρών, η υλοποίηση σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η καταπολέμηση της απάτης στα έγγραφα, η πλήρης υλοποίηση της νομοθεσίας για τις ουσίες εκρηκτικών υλών, η περαιτέρω αντιτρομοκρατική συνεργασία μεταξύ των δυτικών χωρών και των χωρών της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής και η βελτίωση του έγκαιρου εντοπισμού ενδείξεων ριζοσπαστικοποίησης μουσουλμάνων σε τοπικό επίπεδο.

Οι κυβερνήσεις και οι λαοί της Δύσης οφείλουν να σταματήσουν να διακατέχονται από το σύνδρομο ενοχής για τα δικαιώματα των μειονοτήτων, που

καταπατήθηκαν στο παρελθόν. Η στάση αυτή τους οδηγεί σε αποφάσεις, που αντί να προβάλλουν την αμερόληπτη εφαρμογή του νόμου και το σεβασμό της κουλτούρας των ευρωπαϊκών λαών, ενισχύουν τις εκβιαστικές διαθέσεις των ισλαμιστών, οι οποίοι, με περισσό θράσος, απαιτούν όλο και περισσότερα δικαιώματα.

(4) *Ανάκτηση της χαμένης κουλτούρας.* «Οι χώρες της Δύσης δεν κατάλαβαν έγκαιρα τον κίνδυνο από τον ισλαμικό φονταμενταλισμό, ούτε αντιλήφθηκαν τη ριζοσπαστικοποίηση της νεολαίας. Για παράδειγμα το Λονδίνο τις δεκαετίες 1980-90 ήταν για την ισλαμική τρομοκρατία το πιο φιλόξενο και ανεκτικό μέρος. Όταν κατάλαβαν το πρόβλημα βρέθηκαν να έχουν 16.000 Βρετανούς μπλεγμένους με την τρομοκρατία και 3.000 από αυτούς να έχουν εκπαιδευτεί σε στρατόπεδα της Αλ Κάιντα. Πολύ αργά συνειδητοποίησαν επίσης ότι οι μουσουλμάνοι των χωρών τους ήταν τα κύρια θύματα του φασισμού των κληρικών των τζαμιών και των σχολείων.»¹⁰³

Οι δυτικές κυβερνήσεις αντί όμως να πολεμήσουν την ισλαμική ιδεολογία, έκαναν προσπάθεια κατευνασμού της, περιορίζοντας κάθε τι που αντιπροσώπευε τη δυτική κουλτούρα, δηλαδή το έθνος, την ιστορία, το πολιτισμό, τους δημοκρατικούς θεσμούς και τη χριστιανική θρησκεία. Όλα αυτά θεωρήθηκαν ντροπή ακόμη και στη σχολική εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό σύστημα σταμάτησε χωρίς έγκριση της πλειοψηφίας τις αναφορές στο έθνος, στη κουλτούρα και στην ιστορία κάθε χώρας. Οι δάσκαλοι αποφάσισαν ότι η ιστορία τους και η κουλτούρα ήταν ρατσιστική και έπρεπε να περάσουν στη πολυπολιτισμικότητα. Έτσι κανένας στις δυτικές χώρες και ιδιαίτερα στην Αγγλία δε μαθαίνει την ιστορία της χώρας που ζει, ούτε ντόπιος, ούτε μετανάστης. Όποιος αντιδρά σε αυτό θεωρείται ρατσιστής.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των υποχωρήσεων ήταν η άνοδος της κουλτούρας των μειονοτήτων, αφού η κουλτούρα της πλειοψηφίας θεωρήθηκε διάκριση. Έτσι οι μειονότητες έγιναν τα θύματα, που τελικά κέρδισαν. Ταυτόχρονα κάθε απαίτηση τους γίνονταν δεκτή, ακόμη και η πιο παράλογη. Αντίθετα είδαμε άλλες μειονότητες, όπως η εβραϊκή, να ενσωματώνονται στις δυτικές κοινωνίες και να σέβονται τη κουλτούρα και τη θρησκεία των άλλων λαών, χωρίς να τους έχουν

¹⁰³ Η Δύση τα τελευταία χρόνια έχασε τη κουλτούρα της υποκύπτωντας στο δόγμα της κακώς εννοούμενης πολυπολιτισμικότητας. Για εκτενή αναφορά στο φαινόμενο αυτό βλ. Phillips Melanie, Londonistan, 1st edition, (New York: Encounter Books, 2006).

αποδοθεί πρόσθετα δικαιώματα. (Σχολείο με μουσουλμάνους μαθητές στην Ευρώπη στην εικόνα 3.12).

Εικόνα 3.12 Σχολείο με μουσουλμάνους μαθητές στην Ευρώπη

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η δυτική πολιτική απέτυχε να διαχειριστεί τον ισλαμισμό έγκαιρα και αποτελεσματικά. Εγκατέλειψε τα περισσότερα μέτρα κατά της τρομοκρατίας που είχε πάρει, λόγω των αντιδράσεων του μουσουλμανικού πληθυσμού και αρνείται ακόμη και τη χρήση του όρου «ισλαμική τρομοκρατία». Οι κυβερνήσεις αντί να επιτίθενται στον εξτρεμισμό, επιτίθενται στην ισλαμοφοβία. Έχει ριζώσει μια προκατάληψη για το φόβο να χαρακτηριστείς ισλαμοφοβικός, ρατσιστής ή ξενοφοβικός. Ήταν η πλήρης υποταγή στην πολυπολιτισμικότητα και στην ιδεολογία του θύματος. Πολυπολιτισμικότητα είναι όμως όταν αντιμετωπίζονται όλες οι θρησκείες το ίδιο και όχι το Ισλάμ να απολαμβάνει μια άτυπη ασυλία στη Δύση.

Θα πρέπει τελικά να ερευνάται κάθε τι που έχει σχέση με την ισλαμική παραβατικότητα και να διώκεται. Θα πρέπει να γίνεται έλεγχος σε Άραβες ομιλητές, σε Σχολές, μιάμηδες κλπ. Κυρίως όμως πρέπει να επανεγκατασταθούν στις χώρες της Δύσης οι αρχές της ευρωπαϊκής κουλτούρας και να γίνει επανεισαγωγή στα σχολεία των εθνικών αξιών, των θρησκευτικών και να διδάσκονται η ιστορικές αλήθειες για όλους τους λαούς, χωρίς προκαταλήψεις.

(5) *Επανεξέταση κοινωνικών και άλλων επιδομάτων.* Μια σειρά κυβερνήσεων στην Ευρώπη επιδιώκουν να περιορίσουν δραστικά την πρόσβαση στα

επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας για τους μετανάστες, σε περίπτωση που αυτοί δεν εργάζονται και δεν έχουν συμπληρώσει μια πενταετία νόμιμης παραμονής στη χώρα.

Η πρόβλεψη αυτή θα είναι ένα σοβαρό αντικίνητρο για τους μουσουλμάνους οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι μετακινούνται σε πλούσιες χώρες της Δύσης για να εκμεταλλεύονται τις παροχές των δημοσίων υπηρεσιών. Στην πραγματικότητα, η πλειοψηφία των μεταναστών θέλει να εργαστεί και να προοδεύσει στη νέα τους πατρίδα. Μια μερίδα όμως εκμεταλλεύεται τη πολιτική πρόνοιας της Δύσης και ζει μόνο με τα επιδόματα.

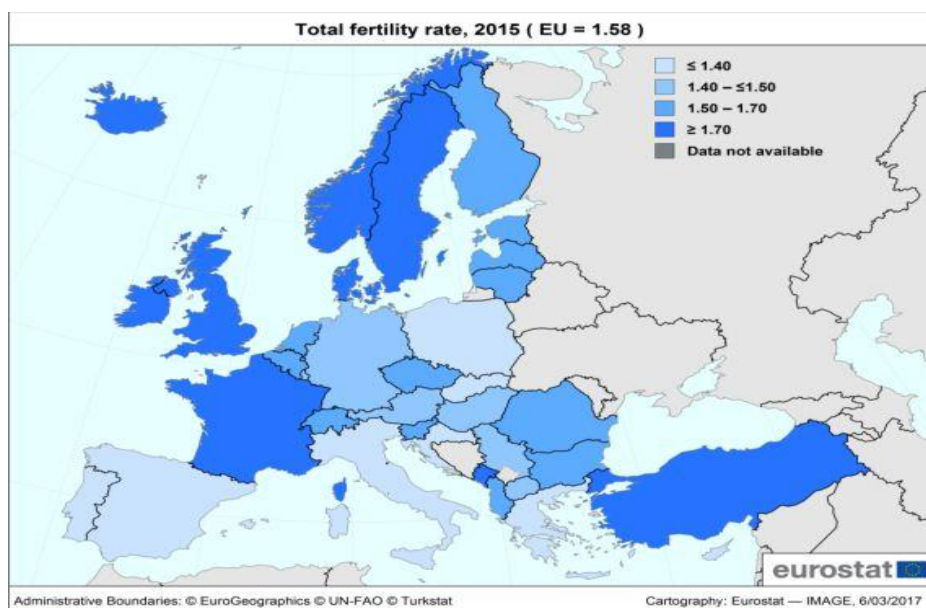
Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας εξασφαλίζει στους μουσουλμάνους, ιδιαίτερα σε αυτούς που έχουν πολλά παιδιά, μεγάλα ποσά, τα οποία τα χρησιμοποιούν για να αποφεύγουν την εργασία, αλλά και για να χρηματοδοτούν παράνομες δραστηριότητες. «Πολλά από τα υλικά που χρησιμοποιούνται για τρομοκρατικές επιθέσεις προέρχονται από επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας των δυτικών κυβερνήσεων.»¹⁰⁴

(6) *Ένταξη των μουσουλμάνων μεταναστών στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό.* Η τρομοκρατικές επιθέσεις από φανατικούς μουσουλμάνους είχε σαν αποτέλεσμα την εκλογική άνοδο ακροδεξιών κομμάτων με σαφή αντιμεταναστευτική, ρατσιστική και ξενοφοβική ρητορική. Για τα κόμματα αυτά η μετανάστευση, αλλά και οι μουσουλμάνοι γενικότερα, εκτός από απειλή για την ομοιογένεια του πληθυσμού, αποτελεί κυρίως απειλή για το κοινωνικό κράτος της χώρας. Για τον λόγο αυτόν, η μετανάστευση αντιμετωπίζεται ως πολιτικός κίνδυνος με οικονομικές κυρίως συνέπειες.

Το παραπάνω σκεπτικό δε μπορεί να θεωρηθεί σωστό. Οι μετανάστες μπορούν να αποτελέσουν σανίδα σωτηρίας για τις γερασμένες ευρωπαϊκές οικονομίες και για τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Αυτό προϋποθέτει όμως την ισότιμη και χωρίς ευνοϊκές διακρίσεις ένταξή τους στο φορολογικό σύστημα και στο σύστημα ασφάλισης και κοινωνικής πρόνοιας των χωρών φιλοξενίας. Και εδώ οποιαδήποτε διάκριση γεννά την αλαζονεία που οδηγεί τελικά σε ακραίο φονταμενταλισμό.

¹⁰⁴ Steyn Mark, op.cit., σελ.65.

(7) **Μέτρα για την αύξηση των γεννήσεων.** Αυτό που ζει σήμερα η Ευρώπη με τη γήρανση του πληθυσμού μοιάζει με τις μεγάλες κρίσεις της ιστορίας, που συμβαίνουν κάθε 50-60 χρόνια. Η Ευρώπη εξαφανίζεται κυριολεκτικά. Οι εκτιμήσεις των πλέον έγκυρων διεθνών οργανισμών, είναι ότι ο πληθυσμός της θα μειωθεί από τα 450 εκατομμύρια σε 310 το 2050. Το νούμερο και η εκτίμηση είναι συγκλονιστικά. Η Γηραιά Ηπειρος και ιδιαιτέρως χώρες όπως η Γερμανία χρειάζονται επειγόντως «νέο αίμα» για να ισορροπήσουν τη δημογραφική αυτή εξέλιξη. Το έχουν επίσης ανάγκη γιατί τους λείπουν εργατικά χέρια, αλλά και εκπαιδευμένο προσωπικό. Θα μπορούσε, συνεπώς, η κρίση στη Συρία και στην υπόλοιπη Μέση Ανατολή να αποδειχθεί θεόσταλη ευκαιρία. Δεν είναι όμως τόσο απλό το ζήτημα. Η Ευρώπη φοβάται το Ισλάμ και δεν θέλει να ενσωματώσει μεγάλους μουσουλμανικούς πληθυσμούς. Σίγουρα δεν είναι έτοιμη να το κάνει. Για κάποιους οι ατελείωτες ουρές μουσουλμάνων προσφύγων είναι περίπου σαν να βλέπουν για δεύτερη φορά τους Οθωμανούς στις πύλες της Βιέννης. (Ο ρυθμός γεννήσεων στην Ευρώπη το 2015 στο χάρτη 3.13).

Χάρτης 3.13 Χάρτης ρυθμού γεννήσεων στην Ευρώπη το 2015

Για να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού (ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό πρόβλημα, εκφυλισμός του κοινωνικού κράτους, δημοσιονομικές εκτροπές) κατά τρόπο αποτελεσματικό, ορισμένες κυβερνήσεις, όπως αυτή της Σουηδίας κατάφερε να αυξάνει τον πληθυσμό της,

αναλογικά περισσότερο το γηγενή πληθυσμό σε σχέση με τον αριθμό των μεταναστών. Το κατάφερε δίνοντας στους νέους κίνητρα για να τεκνοποιήσουν (επιδόματα τέκνων, δωρεάν βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί, φύλαξη μαθητών στα σχολεία κτλ.).

Τα μέτρα λοιπόν που οφείλουν να πάρουν οι κυβερνήσεις δεν είναι αυτά που προσελκύουν ανεξέλεγκτα οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι καταλήγουν άνεργοι λύπτες κοινωνικών επιδομάτων, αλλά να διατηρήσουν μια εθνική και θρησκευτική ισοροπία στον πληθυσμό τους, ο οποίος σήμερα τείνει να γίνει μουσουλμανικός.

3.4 Οι συνέπειες του φαινομένου για την Ελλάδα

Στην Ελλάδα, παρά την μέχρι σήμερα επιτυχή αντιμετώπιση του φαινομένου από τις εκάστοτε κυβερνήσεις και τους λοιπούς φορείς, η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού είναι εξαιρετικά σοβαρή. Η κύρια αιτία είναι η μεταναστευτικές ροές μουσουλμάνων τα τελευταία χρόνια.

Εικόνα 3.14 Αφιξη μεταναστών σε νησί του Ανατολικού Αιγαίου

Μετά το 2015, ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων-μεταναστών – κυρίως από τις περιοχές των συγκρούσεων του Αφγανιστάν, του Ιράκ της Συρίας, της Λιβύης αλλά και της υποσαχάριας Αφρικής – κινήθηκε προς τις ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα τις ευκατάστατες της δυτικής Ευρώπης. Μια από τις κύριες εισόδους για την τεράστια αυτή μετακίνηση πληθυσμού, στην πλειοψηφία του μουσουλμανικού, είναι η

Ελλάδα, η οποία είναι αντιμέτωπη καθημερινά σχεδόν, με πρόσφυγες και παράνομους μετανάστες που προσπαθούν να διασχίσουν με κάθε μέσο και τρόπο το Αιγαίο Πέλαγος και τα χερσαία σύνορα στον Έβρο. (Αφιξη μεταναστών σε νησί του Ανατολικού Αιγαίου στην εικόνα 3.14).

Παρά την νομοθετημένη κοινή πολιτική αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), τα μέτρα απαγόρευσης και αποτροπής, αλλά και τη Συμφωνία ΕΕ - Τουρκίας για τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών, ένα μεγάλο μέρος αυτών των ανθρώπων συσσωρεύεται στην Ελλάδα και κυρίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα, τόσο με την παροχή διευκολύνσεων φιλοξενίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, όσο και με την επαφή τους με τις τοπικές κοινωνίες. Δεν είναι άλλωστε λίγα τα περιστατικά κλοπών, βιασμών, παραεμπορίου, ναρκωτικών και γενικά παράνομων δραστηριοτήτων που έχουν παρατηρηθεί στις περιοχές που φιλοξενούνται μετανάστες.

Ένα μέρος από τους πρόσφυγες – μετανάστες που φιλοξενούνται στην Ελλάδα είναι ακραίοι ισλαμιστές που ενεπλάκησαν σε συρράξεις στις περιοχές της Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής, είναι μέλη του ISIS ή άλλων ριζοσπαστικών ισλαμικών κινημάτων ή έχουν εμπλακεί σε θέματα τρομοκρατίας. Η παρουσία αυτών των ατόμων στον ελλαδικό χώρο και ιδιαίτερα στον ευαίσθητο χώρο των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και της Θράκης και η επαφή τους με τους Έλληνες ή μη μουσουλμάνους των περιοχών αυτών, δημιουργεί αυξημένα προβλήματα εθνικής ασφαλείας. Τα προβλήματα αυτά εστιάζονται κυρίως στην αλλαγή της δημογραφικής σύνθεσης του πληθυσμού των περιοχών διαμονής, στην αύξηση της εγκληματικότητας και των παράνομων δραστηριοτήτων, αλλά και στην απειλή τρομοκρατικών ενεργειών, σε ένα γενικά ομοιογενή με δυτικού τύπου κουλτούρα ελληνικό πληθυσμό.

Τα δεκάδες κέντρα φιλοξενίας που δημιουργήθηκαν σε όλη την Ελλάδα για την προσωρινή φιλοξενία των μουσουλμάνων “εισβολέων”, αποτελούν μια απρόβλεπτη απειλή για θέματα τρομοκρατίας και εσωτερικής έννομης τάξης και ασφάλειας για την χώρα μας, αλλά και για όλη την Ευρώπη.

Εικόνα 3.15 Συγκέντρωση μουσουλμάνων μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας

Επιπλέον η Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι δεν έχει εμπλακεί άμεσα μέχρι σήμερα σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής, αυτό δεν εξασφαλίζει σε καμία περίπτωση την ασφάλειά της σε θέματα τρομοκρατίας, καθώς αποτελεί μια χριστιανική χώρα της Δύσης, μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Αυτά από μόνα τους αρκούν για να μετατραπεί εύκολα σε μια χώρα στόχο της ισλαμικής τρομοκρατίας ή να δημιουργηθούν πρόσφορες προϋποθέσεις επεμβατικών δικαιωμάτων από τη γειτονική Τουρκία, η οποία δείχνει πάντα μια ιδιαίτερη προθυμία στη προστασία μουσουλμανικών πληθυσμών, όταν έτσι εξυπηρετούνται καλύτερα τα συμφέροντά της.

Ο προσεκτικός έλεγχος των εισερχομένων προσφύγων-μεταναστών, η αυστηρή πολιτική ασύλου και η αποφυγή της δημιουργίας μουσουλμανικών γκέτο στις πόλεις, αλλά και στις ευαίσθητες ακριτικές περιοχές, είναι τα ελάχιστα μέτρα που μπορεί η Ελλάδα να εφαρμόσει για να αντιμετωπίσει τον ισλαμικό κίνδυνο. (Συγκέντρωση μουσουλμάνων μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας στην εικόνα 3.15).

Συμπεράσματα

Η εκκοσμίκευση και οι δυσκολίες που αντιμετώπισε στον ισλαμικό κόσμο βρίσκονται τελικά στο επίκεντρο του προβλήματος του Ισλάμ και είναι η γενεσιουργός αιτία του ισλαμικού φονταμενταλισμού. Όπως είδαμε, η άνοδος της κοσμικής ιδεολογίας στη χριστιανική Ευρώπη εξέφρασε μια προσπάθεια απελευθέρωσης της ανθρώπινης γνώσης από τους φυσικούς περιορισμούς της

μεταφυσικής και του άγνωστου ή υπερφυσικού. Έτσι υπήρξε μια σύγκρουση του μεταμεσαιωνικού Ευρωπαίου, οπλισμένου με τη νέα του επιστήμη και τεχνολογία, με μια ισχυρή εκκλησία που προσπαθεί να περισώσει μια μεταβαλλόμενη φθίνουσα τάξη. Στο Ισλάμ ποτέ δεν υπήρξε μια τέτοια σύγκρουση. Άλλωστε ουδέποτε υπήρξε εκκλησία του Ισλάμ, αλλά ούτε και η πίστη διέθετε μια ιεραρχία κληρικών. Επίσης ούτε το Κοράνιο έκανε διάκριση μεταξύ κοσμικών και πνευματικών υποθέσεων. Το Ισλάμ έχει ένα μοναδικό ιμάμη, ο οποίος χωρίς να ειδικεύεται στην ερμηνεία περίπλοκων εννοιών, ηγείται των προσευχών και του πολέμου και έτσι δεν υπάρχει τίποτα που να αντιτίθεται και να καθυποτάσσει τα εγκόσμια ή τα κοσμικά αγαθά.

Το Ισλάμ απέκτησε μια εκτεταμένη και ισχυρή τάξη ή κάστα ερμηνευτών της Σαρία, εξίσου αποφασισμένη να ελέγχει την κοινότητα των πιστών και αντίθετη σε κάθε αλλαγή που θα επέφερε η ανθρώπινη γνώση. Οι ιεροδιδάσκαλοι αυτοί ανέπτυξαν μια ειδική σχέση με τους διάφορους πολιτικούς ηγέτες, που τους προσέφερε μια προνομιακή κοινωνική και οικονομική θέση και τους επέτρεψε να ασκούν σημαντική επιρροή σε θέματα δικαστικά, εκπαιδευτικά και κοινωνικά. Έτσι το θρησκευτικό κατεστημένο είχε κάθε συμφέρον να προάγει και να υποστηρίζει τη θρησκευτική ορθοδοξία, την εκπαιδευτική τυπικότητα και την αυστηρή τήρηση της παράδοσης, με το πρόσχημα της προστασία της γνησιότητας του ισλαμισμού της κοινότητας. «Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιηθούν μέχρι σήμερα τόσο τα ισλαμικά σχολεία όσο και οι θρησκευτικοί ηγέτες»¹⁰⁵ από τα ισλαμικά κινήματα και να θρέψουν το ριζοσπαστικό Ισλάμ και τον ισλαμικό φονταμενταλισμό στη Β. Αφρική και τη Μ. Ανατολή. Η προσέλευση οπαδών από τα κινήματα – μέσω των ιεροδιδασκάλων - προέβαλε το εξιδανικευμένο παρελθόν, σε σύγκριση με το σημερινό σάπιο και διεφθαρμένο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα που επικρατεί στο ισλαμικό έθνος, την ούμα και έπεισε τους οπαδούς ότι η αποστροφή του νέου και μοντέρνου θα έδινε λύση σε κάθε τους πρόβλημα.

Η γέννηση του ισλαμικού φονταμενταλισμού μας πάει πίσω στην εποχή της αποικιοκρατίας, όπου στο μουσουλμανικό κόσμο εισήχθησαν ιδέες, αξίες, θεσμοί, προϊόντα, τεχνολογία, εκπαίδευση και γενικά δυτικά πρότυπα, απαραίτητα για την έξοδο από την πολιτισμική υποβάθμιση. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όμως, συντελείται μια σταδιακή αφύπνιση των χωρών της Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής,

¹⁰⁵ Patrick Sookhdeo, op.cit., σελ.99.

που επιθυμούν να αποτινάξουν πλέον τον αποικιοκρατικό ζυγό. Έτσι, στις δεκαετίες του 1950-60, οι χώρες της περοχής αυτής επαναστατούν και κερδίζουν την ανεξαρτησία τους, εγκαθιστώντας ένα είδος κρατικής οργάνωσης που στηρίζεται στις εθνικοποιήσεις, τη μονοκομματική εξουσία και το δεσπόζοντα ρόλο των στρατιωτικών. Σε κάθε περίπτωση, η κυρίαρχη ρητορεία είναι λαϊκή και εθνικιστική και όχι θρησκευτική, εμπλουτισμένη με την ιδεολογία του παναραβισμού, που ενσαρκώθηκε στο πρόσωπο ηρωικών και φιλόδοξων ηγετών.

Στη συνέχεια, η σταθερά επεμβατική πολιτική της Δύσης, δίνει το έναυσμα για την γέννηση ενός ακραίου φονταμενταλιστικού κινήματος. Η αρχή έγινε από το Αφγανιστάν, όπου η σοβιετική και στη συνέχεια τη δυτική εισβολή, δημιούργησαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και δράση ισλαμικών αντιστασιακών ομάδων από όλο το μουσουλμανικό κόσμο. Δημιουργήθηκε έτσι η Αλ Κάϊντα, η οποία ξεκίνησε μια σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων σε δυτικούς στόχους σε όλο το κόσμο. Ακολούθησε η εισβολή δυτικών δυνάμεων στο Ιράκ με σκοπό τον εκδημοκρατισμό της χώρας, αλλά ατυχώς δημιούργησε μια χαώδη κατάσταση, που συνδέεται άμεσα με την εμφάνιση και δράση του ISIS ή όπως αυτοαποκαλείται Ισλαμικού Χαλιφάτου. Το ISIS, με το πρόσχημα της προστασίας του ισλαμισμού, κατόρθωσε μετά τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία να ελέγξει σημαντικές περιοχές στο Ιράκ και στη Συρία. Προηγουμένως, η αποτυχία της λεγόμενης Αραβικής Άνοιξης, με λίγες εξαιρέσεις, είχε επίσης ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων δικτατοριών ή ψευδοδημοκρατικών καθεστώτων και μιας χαώδους κατάστασης σε όλο το μουσουλμανικό κόσμο της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής.

Οι παραπάνω δραματικές καταστάσεις, σε συνδυασμό με τις συνεχώς εντεινόμενες ανισότητες, τόσο σε παγκόσμιο, όσο και σε εθνικό επίπεδο, γέννησαν στην ψυχή των αραβικών λαών ένα αίσθημα αδικίας, ταπείνωσης και οργής που ενίσχυσαν και γιγάντωσαν τη δράση ακραίων φονταμενταλιστικών κινήματων και ισλαμιστών τρομοκρατών σε όλο το κόσμο.

Η Αλ Κάϊντα και μετέπειτα το Ισλαμικό Κράτος δημιούργησαν στον αραβικό κόσμο μια κατάσταση ακραίας βίας και αποτελούν μέχρι σήμερα μια σοβαρή απειλή για την ασφάλεια και την ειρήνη, όχι μόνο στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική, αλλά και για όλο το κόσμο. Είναι πλέον σαφές στη διεθνή κοινότητα ότι τα κάθε μορφής ζητήματα ασφαλείας, μπορούν να επεκταθούν εύκολα και ευρύτερα και να οδηγήσουν σε πολιτικοοικονομικές κρίσεις, ακόμα και σε γενικευμένο πόλεμο.

Η διεθνή κοινότητα και ιδιαίτερα η Δύση, οφείλει να στηρίζει την προσπάθεια εξάλειψης του φαινομένου του ισλαμικού φονταμενταλισμού, με μέτρα όπως:

α. Καλλιέργεια της γνώσης του Ισλάμ από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ σε επίπεδο πολιτικής ελίτ και σχεδιασμού, έτσι ώστε να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη με το μετριοπαθές Ισλάμ, το οποίο εκφράζει την πλειονότητα των μουσουλμάνων. Με αυτό τον τρόπο, αντιμετωπίζεται η απειλή, καθώς και αποτρέπεται η σύγκρουση των πολιτισμών.

β. Αλλαγή στρατηγικών προσανατολισμών των χωρών που μάχονται το Ισλαμικό Κράτος και τις άλλες ισλαμικές οργανώσεις και δημιουργία μηχανισμών επίλυσης των διαφορών και διαχείρισης των κρίσεων στην περιοχή, με στενή συνεργασία της διεθνούς κοινότητας και των παγκόσμιων οργανισμών.

γ. Επαναχάραξη των συνόρων όπου είναι απαραίτητο, με σεβασμό του διεθνούς δικαίου και του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, ώστε να δημιουργηθούν βιώσιμα κράτη που να περιλαμβάνουν όσο το δυνατό ομοιόμορφες εθνικές και θρησκευτικές ομάδες.

δ. Οικονομική ανασυγκρότηση και ανάπτυξη των αραβικών χωρών, με ορθολογική χρησιμοποίηση των ενεργειακών και φυσικών τους πόρων και στοχευμένες επενδύσεις.

ε. Εκδημοκρατισμός των μουσουλμανικών χωρών με προαγωγή και ενίσχυση του πλουραλισμού, της πολυφωνίας, του σεβασμού των ανθρώπινων και πολιτικών δικαιωμάτων (μειονοτήτων και πλειοψηφιών), τη στήριξη και ενίσχυση νέων κρατικών δομών και την ανάδειξη κοινών παγκόσμιων αξιών.

στ. Βελτίωση της εικόνας και της αξιοπιστίας της Δύσης ως διαμεσολαβητή, με την εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΗΕ και την αποφυγή εφαρμογής διαφορετικών μέτρων και σταθμών, που γεννούν στους αραβικούς λαούς το αίσθημα της αδικίας.

ζ. Αυστηρά μέτρα για την παράνομη μετανάστευση και κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, ώστε να μην δημιουργούνται εθνολογικά και θρησκευτικά πληθυσμιακές ανισορροπίες σε περιοχές που δε διαθέτουν τους αναγκαίους πόρους για την ομαλή διαβίωση και κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών.

η. Επανεξέταση των κοινωνικών επιδομάτων που δημιουργούν ισχυρό κίνητρο για παράνομη μετανάστευση.

θ. Λήψη μέτρων για τη παροχή κινήτρων αύξησης των γεννήσεων στις ευρωπαϊκές χώρες με προβλήματα υπογεννητικότητας, ώστε να υπάρξει εθνική και

θρησκευτική αναλογία που να μην επηρεάζει τη κοινωνικοπολιτική κατάσταση των χωρών που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό μεταναστών.

ι. Ενσωμάτωση των μουσουλμάνων μεταναστών στις οικονομικο-κοινωνικές δομές των δυτικών χωρών, αποτρέποντας τους να είναι επιρρεπείς στη στρατολόγηση, καθώς και στην υιοθέτηση του εξτρεμιστικού Ισλάμ.

ια. Αντιμετώπιση των ριζοσπαστικών ισλαμιστικών κινημάτων με αμερόληπτη εφαρμογή του νόμου και κατάλληλα πολιτικά, αλλά και αστυνομικά μέτρα από κάθε κράτος, χωρίς ισλαμοφοβική ιδεολογία, αλλά και χωρίς ψεύτικες προκαταλήψεις περί ρατσισμού και ξενοφοβίας.

ιβ. Λήψη μέτρων ελέγχου των ανεξέλεγκτων κηρυγμάτων που γίνονται σε τζαμιά και σχολεία και προωθούν το μίσος για τη Δύση και το δυτικό πολιτισμό.

ιγ. Ευρεία, συλλογική και συντονισμένη προσπάθεια, σε παγκόσμιο επίπεδο, των υπηρεσιών πληροφοριών καθώς και των αρμοδίων αρχών για την εξουδετέρωση φορέων που προωθούν την ισλαμική τρομοκρατία και στρατολογούν μαχητές για τζιχάντ .

Σαν τελικό συμπέρασμα, μπορούμε να πούμε ότι η αντιμετώπιση του ισλαμικού φονταμενταλισμού δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Η κατάσταση στη Μ. Ανατολή και στη Β. Αφρική είναι και αναμένεται να συνεχίσει να είναι σοβαρή και να απειλεί την ασφάλεια και την ευημερία σε όλο το κόσμο. Παρά την απαίτηση όμως για μια συνολική, ειλικρινή, σταθερή, πολυεθνική και μακροχρόνια προσπάθεια, κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί για το τελικό αποτέλεσμα.¹⁰⁶

Ιωάννης Χαρ. Αργυριάδης

¹⁰⁶ Γιαννακόπουλος Βασίλειος, «Αμερικανική Στρατηγική σε Συρία και Ιράκ», onalert, 10.10.2014. <http://www.onalert.gr/stories/amerikaniki-stratigiki-se-syria-kai-irak/37665>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βατικιώτης Π.Γ., Ισλάμ και Κράτος, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000).
- Βαρβιτσιώτης Ι. Μ., Τυφλοί Σταρτοί. Η Δύση και η απειλή του Ισλαμικού φονταμενταλισμού (Αθήνα: Κατσαντώνης, 2008).
- Γιαννόπουλος Νικόλαος, Η άνοδος του ISIS Απειλή για τη Δύση (Αθήνα: ΕΑΠΣ, 2012).
- Ζωζωνάκη Μαρία, «Τρομοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», Εφ. ΠΑΤΡΙΣ της Κρήτης, 14.6.2004.
- Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος, Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, Ισλάμ και Φονταμενταλισμός, Ορθοδοξία και Παγκοσμιοποίηση, (Αθήνα: Ίνδικτος, 2004).
- Καριώτογλου Αλέξανδρος, Το Ισλάμ στην Οικουμένη, Θρησκεία, Κράτος, Οικονομία (Αθήνα: Γρηγόρης, 2012).
- Κομίνης Αντώνης, Ιντιφάντα, (Αθήνα: Οσελότος, 2010).
- Κουργιώτης Πάνος, Η Πρώτη Νιότη του Ισλαμισμού, Ανακαλύπτοντας τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και τον κόσμο της (Αθήνα: Ζήτρος, 2016).
- Κουφογιαννίδης Βασίλειος, Συνταγματικό Δίκαιο, Ο Θεσμός του Μουφτή και ο ιερός Νόμος του Ισλάμ στην Ελληνική Έννομη Τάξη (Κομοτηνή, Τμήμα Νομικής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, 2011).
- Κούτσης Α., «Η Μέση Ανατολή στο Έλεος του Ισλαμικού Χαλιφάτου», Περιοδικό ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΑΛΞΕΙΣ, τεύχος 109, Ιουλ-Σεπ 2014, σελ. 37-40.
- Λυγερός Σταύρος, Η ισλαμική τρομοκρατία, (Αθήνα: Πατάκης, 2016), σελ. 153.
- Μάζης Ι., Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή (Αθήνα: Παπαζήση, 2012).
- Μάζης Ι., Η γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία, (Αθήνα: Λιβάνης, 2008).
- Μάζης Ι., «Η Γεωπολιτική της Τουρκίας τον 21 Αιώνα. Ο νέο-οθωμανισμός και ο ρόλος του Αχμέτ Νταβούτογλου». Περιοδικό Αμυντική Επιθεώρηση, Μάρτιος 2009.

Μακρής Γεράσιμος, ΙΣΛΑΜ πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσεις (Αθήνα: Πατάκης, 2012).

Παγκόσμια Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1999).

Πάτελος Κωνσταντίνος, Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ (Αθήνα: Κριτική, 2004).

Πατέλος Κωνσταντίνος, Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2006).

Προκοπίου Σωκράτης, Αλαουίτες, μια Μυστική Δοξασία της Ανατολής (Αθήνα: Πύρινος Κόσμος, 1982).

Τερζάκης Φ., Ανορθολογισμός, φονταμενταλισμός και θρησκευτική αναβίωση – Τα χρώματα της σκακιάρας, (Αθήνα: Πόλις, 2007).

Το Ιερό Κοράνι, (Αθήνα: Κάκτος, 2006).

Τσιούμα Ι. , Ισλάμ και Δύση (Αθήνα: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2010).

Ξενόγλωσση

Abu Ameenah Bilal Philips, The Fundamentals of Tawheed (Saudi Arabia, Riyadh: 2005).

Ahram I. Ariel and Lust Ellen, The Decline and Fall of the Arab State, vol. 58 no. 2 April–May 2016 (London: IISS-The International Institute for Strategic Studies, 2016).

Armstrong Karen, Ισλάμ, (Αθήνα: Πατάκης, 2002).

Bawer Bruce, While Europe Slept, How radical Islam is destroying the West from within, (New York-London-Toronto-Sydney-Auckland: Doubleday, 2006).

Basbous Antoine, Ισλαμισμός. Μια αποτυχημένη επανάσταση; [μτφ. Σταύρου Βλοντάκη] (Αθήνα: Δ. Παπαδήμα, 2003).

Γούλφ Άλεξ, Φονταμενταλισμός (Αθήνα: Σαββάλας 2004).

McCants William, ISIS Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ, Η ιστορία, η στρατηγική και το όραμα για την ημέρα της κρίσης του Ισλαμικού Κράτους, [μετάφραση Ηλιόπουλος Αλέξανδρος] (Αθήνα: Πεδίο, 2016).

Collier Paul, «Security Threats Facing Africa and its Capacity to Respond», PRISM, Vol. 5, No 2, 2015, σελ.31.

Cooly J.K., Τρομοκρατία: Ανίεροι Πόλεμοι, (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002). σελ. 25-220.

- Cockburn Patrick, Η επιστροφή των Τζιχαντιστών: Το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των Σουνιτών, [μτφ. Κ. Γεώργιας], (Αθήνα: Μεταίχιμο, 2014).
- De Long-Bas J. N. Wahhabi, Islam: From Revival and Reform to Global Jihad, (London-New York: I. B. Tauris, 2004).
- Esposito J.L., The Islamic Threat, Myth or Reality (New York : Oxford University Press, 1999).
- Zaeef Abdul Salam, My Life with the Taliban, (New York: University Press Publishers, 2010).
- Zuhdi Jasser, «Sectarian conflict in Syria», PRISM, Vol. 4, Syria Supplement,2014, σελ. 60.
- Habeck M., Οι μαχητές του Θεού. Η ιδεολογία και τα συνθήματα του Ιερού Πολέμου. (Yale: University Press,2006).
- Hobsbawm E., Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία (Αθήνα: Θεμέλιο, 2007).
- Hourani Albert, Η Ιστορία του Αραβικού Κόσμου, [μτφ. Θ. Δαρβίνη] (Αθήνα: Ψυχογιός, 2014).
- Howard Geoffrey «Το επόμενο έπαθλο του ISIS. Θα ενταχθεί η Λιβύη στο Χαλιφάτο της τρομοκρατικής οργάνωσης; », Foreign Affairs Hellenic Edition, 2.3.2015.
- Kegley C.W., The new global terrorism, Characteristics, Causes, Controls, The roots of Muslim Rage, (New Jersey, Prentice Hall, 2003).
- McCants William, ISIS Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ, Η ιστορία, η στρατηγική και το όραμα για την ημέρα της κρίσης του Ισλαμικού Κράτους, [μετάφραση Ηλιόπουλος Αλέξανδρος], (Αθήνα: Πεδίο, 2016).
- Matthew Levitt, «Hezbollah’s Syrian Quagmire», PRISM, Vol. 5, No 1, 2014, σελ.111.
- Mishra P., The Afghan Tragedy, (New York Review 2002).
- Napoleoni Iolanda, Ο ισλαμιστικός φοίνικας: Το Ισλαμικό Κράτος και οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή (Αθήνα: Πατάκης, 2015).
- Nasr S.H., Traditional Islam in the Modern World (London – New York : Kegan Paul International, 1994).
- Noor Mohamad, «The Doctrine of Jihad: An Introduction», Journal of Law and Religion 1.9.2015.

Νταβούτογλου Αχμέτ, Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες, Η επίδραση της ισλαμικής και της δυτικής κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία, 2^η έκδοση [Μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος] (Αθήνα: Ποιότητα, 2003).

Νταβούτογλου Αχμέτ, Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας, 8^η έκδοση [Μετάφραση Ραπτόπουλος Νικόλαος] (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Peters Roundolf ., Jihad, A History in Document, 3rd edition, (Prenceton NJ: Markus Wiener Publisers, 2015).

Phillips Melanie, Londonistan, 1st edition, (New York: Encounter Books, 2006).

Ρασίντ Αχμέντ, Οι Ταλιμπάν, Το Ισλάμ τα πετρέλαια και το νέο μεγάλο παιχνίδι στην κεντρική Ασία, [Μετάφραση Κουσούνελος Γεώργιος] (Αθήνα: Ενάλιος, 2001).

Sookhdeo Patrick, Freedom to Believe, (USA, Virginia VA: Editor Barnabas Aid, 2015) σελ. 70.

Σινουέ Ζιλμπέρ , e-book Ο προφήτης του Θεού, Η ζωή του Μωάμεθ, [μτφ. Κοκκίνου Βασιλική] (Αθήνα: Ψυχογιός, 2016).

Steyn Mark, America Alone, The End of the World as We Know, (New York: Regnery Publishing, 2006).

UN High Commissioner for Human Rights, « Updated Statistical Analysis of Documentation of Killing in the Syrian Arab Republic», UN, August 2014.

Farmer R. Brian, Understanding Racial Islam: Medieval ideology in the Twenty – first Century, (New York, Peter Lang Publishing Inc, 2007), σελ. 47.

Ιστότοποι

Ahmed Eldin, «Το ορθόδοξο Ισλάμ με ορθόδοξη κατανόηση», islam for greeks, 10.9.2017, <https://islamforgreeks.org/> (έγινε πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017).

Αιγυπτιακή Κοπτορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, copts-greece, 11.6.2013, <http://copts-greece.com/?p=12> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

Αδαμίδης Κωνσταντίνος, «Το Ισλαμικό Κράτος : Δημιουργία- Μετεξέλιξη- Modus operandi», εφ. ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, 15.8.2016 <http://www.protothema.gr/blogs/blogger/post/602869/to-islamiko-kratos-dimiourgia-metexelixa-modus-operandi/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).

Bachir El-Khoury, «Ποιοι είναι οι Σύριοι αντάρτες?» Le Monde diplomatique Ελληνική Έκδοση, 5.2.2017, <http://monde-diplomatique.gr/?p=1866> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

- Black Ian, «Η πολυσύνθετη διένεξη μεταξύ σουνιτών – σιιτών», εφ. THE GUARDIAN, αναδ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 11.4.2015, <http://www.kathimerini.gr/811099/article/epikairothta/kosmos/h-polysyn8eth-diene3h-meta3y-soynitwn---siitwn> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Γιαννακόπουλος Βασίλειος, «Αμερικανική Στρατηγική σε Συρία και Ιράκ», onalert, 10.10.2014. <http://www.onalert.gr/stories/amerikaniki-stratigiki-se-syria-kai-irak/37665> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Δασκαλάκης Ιπποκράτης, Υπγος εα, «Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ», ΕΛΙΣΜΕ, 22.10.16 http://www.analystsforchange.org/2016/10/blog-post_340.html (έγινε πρόσβαση στις 20 .9.2017).
- Δημητριάδης Γεώργιος, « Η έννοια της απόλαυσης στην ψυχανάλυση», Psy-s, 21.9.2017, <http://www.psy-s.gr/el/library/articles/12-the-meaning-of-pleasure-in-psychoanalysis?showall=1> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Ευρυβιάδης Μάριος, «Τα επιβάλλει το Κοράνι και η Σούννα», εφ. Φιλελεύθερος, 15.9.2017, <http://archive.philenews.com/el-gr/m-evryviadis/1501/215122/ta-epivallei-to-korani-kai-i-sounna> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Zwikael Ofer, « Al Qaeda’s Operations: Project Management Analysis, Taylor & Francis, 30.10.2017, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100601148464?journalCode=uter20> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Heller Mark,« Ισλάμ και τρομοκρατία: Μια μάταιη συζήτηση» Capital, 05.2.15, <http://www.capital.gr/think-tank/2221389/islam-kai-tromokratia-mia-matai-suzitisi> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Ιγνατίου Μιχαήλ, «Γιατί το ISIS δεν είναι Αλ Κάϊντα», migratiou, 20.11.2015, <http://mignatiou.com/2015/11/giati-to-isis-den-ine-al-kainta/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Καρατζίδης Δημήτριος «Το ισλάμ και το ήπιο ισλάμ» Ινφογνώμων, 25.4.2013, http://infognomonopolitics.blogspot.gr/2013/04/blog-post_5402.html (έγινε πρόσβαση στις 20 .9.2017).
- Καρατζίδης Δημήτριος, «Πολιτικά, Τα Ισλάμ και το ήπιο Ισλάμ» Ινφογνώμων, 25.4.2013, www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=979927, Ινφογνώμων (έγινε πρόσβαση στις 23 Σεπτεμβρίου 2017).
- Μητροπούλου Ειρήνη «Πως οι τζιχαντιστές κακοποιούν το Κοράνι», tovima, 15.9.2017, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=744385> (έγινε πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Μπέζος Μάριος, «Η ανατομία του φονταμενταλισμού», Εφημερίδα Βήμα, 16.9.2001 <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=136650> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).

- «Ο αρχηγός του ISIS καλεί τους τζιχαντιστές να επιτεθούν στις χώρες της Δύσης», Madata, 03.11.2016, <http://www.madata.gr/epikairota/world/517049.html> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).
- «Οι πυλώνες της Πίστεως», The Key του Islam, <http://www.thekeytoislam.com/el/what-are-the-pillars-of-faith.aspx> (έγινε πρόσβαση στις 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Παιδή Ρεβέκκα, « Τι θέλουν οι τρομοκράτες;» HUFFPOST, 24.11.2015, <http://www.huffingtonpost.gr/rebecca-pedi/-show-b-8637586.html> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).
- Πατραγός Κυριάκος, Χαλιφεία και Ισλαμική Διακυβέρνησις, (Αθήνα: Ηρόδοτος, 2012).
- Παυλάτου Εύα, « Αυτά είναι τα νομίσματα του Ισλαμικού Κράτους», Protothema, 31.8.2015, <http://www.protothema.gr/world/article/504682/tzihadistes-auta-einai-ta-nomismata-tou-islamiku-kratous/> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).
- Πέτρου Σάββας, «Οι Αλεβίτες», elisme, 07.01.2013, <http://www.elisme.gr/en/2013-01-07-19-11-53/item/42-112> (έγινε πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- «Ποιός ήταν ο Άμπου Μπάκρ αλ Μπαγκντάτι, ο ηγέτης του Ισλαμικού Κράτους», Newsbeast, 11.7.2017, <http://www.newsbeast.gr/world/arthro/2765069/pios-itan-o-amprou-bakr-al-bagkntanti-o-igetis-tou-islamiku-kratous> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).
- «Profile: Syria's al-Nusra Front», BBC, 10.4.2013, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18048033>.
- «Μετάλλαξη του ISIS σε μία σύνθετη εκδοχή της Αλ Κάϊντα», THE NEW YORK TIMES, αναδ, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 5.7.2016, <http://www.kathimerini.gr/866222/article/epikairotha/kosmos/metalla3h-toy-isis-se-mia-syn8eth-ekdoxh-ths-al-kainta>(έγινε πρόσβαση στις 20 .9.2017).
- «Φονταμενταλισμός», Liberal, 21.9.2017, <http://www.liberal.gr/arthro/59748/glossari/f/fontamentalismos.html> (έγινε πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017).
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «Οι Πρόσφυγες του Κόσμου», UNHCR, 2012, https://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/General/publications/OI_PROSFYGES_TOY_KOSMOY.pdf.